

**T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİ STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**ÇOKKÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA GÜVENLİK: SUDAN
ÖRNEĞİ**

**DOKTORA TEZİ
Tirab Abbkar TİRAB**

**Danışman
Doç.Dr. Orçun İMGA**

Ankara – 2016

**T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİ STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**ÇOKKÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA GÜVENLİK:
SUDAN ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

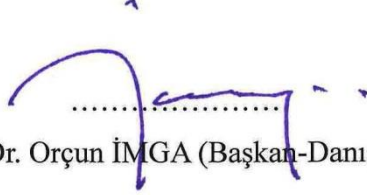
Tirab Abbkar TİRAB

**Danışman
Doç.Dr. Orçun İMGA**

Ankara – 2016

ONAY

Tirab Abbkar TIRAB tarafından hazırlanan “Çok Kùltürlü Toplumlarda Güvenlik: Sudan Örneği” başlıklı bu çalışma, 22/03/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği / ~~oyçokluğu~~) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

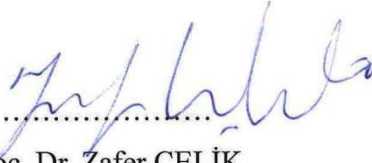
Doç. Dr. Orçun İMGA (Başkan-Danışman)

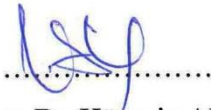
Doç. Dr. Bayram Ali SONER

Doç. Dr. Ahmet Erkan KOCA

Doç. Dr. Zafer ÇELİK

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ARSLAN

TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ

GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

22 / 03 / 2016

Tirab Abbkar TİRAB

ÖNSÖZ

Güvenlik konusu, kalkınma, gelişme ve siyasi istikrar gibi hayati meselelerle doğrudan bağlantılı olduğu için her dönemde devletler açısından büyük önem arz etmiştir. Küreselleşme olgusu, uluslararası arenada birçok alanı etkilediği gibi güvenlik alanını da etkilemektedir. Çevre güvenliği, siber güvenlik, azınlık güvenliği vd. gibi güvenlik alanları küreselleşme ile vuku bulan çağdaş güvenlik anlayışları olup geleneksel güvenlik anlayışında izine rastlanmamaktadır. Bunun yanı sıra küreselleşmenin ülkelerin toplumsal yapıları üzerinde de büyük etkisi olmuştur. Nitekim göç, ulaşım kolaylığı, küresel ekonomi ve küresel pazar anlayışı gibi küreselleşmenin en belirgin özellikleri ile günümüz dünyası kültür açısından yekpare/homojen bir görünüm kazanmaya doğru hızla ilerlemektedir.

Bu bağlamda özellikle son yıllarda güvenliğin nasıl sağlanacağı konusu yöntem ve stratejileri bağlamında daha önce emsali hiç görülmemiş biçimde yoğun olarak tartışılmaya başlanmıştır. Zira ulusal, bölgesel ve uluslararası güvenlik kuruluşlarının program ve bildirgelerinde etnik ve kültürel çeşitlilik bağlamında güvenliğin nasıl sağlanacağı hakkında sundukları öneriler konunun ehemmiyetini göstermektedir. Akademik camiada ise güvenlik ve çokkültürlülük konusunu ele alan çalışmaların eksikliği göze çarpmaktadır. Buradan hareketle konunun daha sağlıklı anlaşılması ve çokkültürlülüğün toplumsal barış için bir tehdit kaynağı olmaktan çıkarılması, bir güvenlik zaafı olarak değil de benimsenmesi/içselleştirilmesi gereken değerli bir olgu olarak algılanmasını sağlamak için akademik caminin üzerine büyük görev düştüğünü söylemek mümkündür.

Tüm dünya ülkeleri için bu denli önemli olan güvenlik olgusu ile günümüz küresel ilişkilerinin dayattığı bir gerçeklik olan çokkültürlü yapı arasındaki etkileşimi irdeleyen ve alan ile ilintili çözümler öneren bu çalışmanın hazırlanmasına değerli görüş ve önerileri ile katkıda bulunan, çalışmanın her aşama ve anında tavsiyelerine ihtiyaç duyduğum değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Orçun İMGA'ya şükran ve saygılarımı sunarım. Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora eğitimim boyunca bana destek olan Polis Akademisi Başkanlığı bünyesinde görevli tüm değerleri hocalarıma saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Türkiye'de kaldığım dokuz sene boyunca bana maddi manevi destek veren tüm büyüklerime da şükran ve sevgilerimi sunarım.

Son olarak çalışma süreci boyunca kendilerine zaman ayıramamama rağmen sabır gösteren ve samimi dileklerini eksik etmeyen eşim Sawsan SHAMBAL'a ve biricik kızım Waad'a teşekkürlerimi borç bilirim.

ÖZET

T.C.

Polis Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana Bilim Dalı

Çokkültürlü Topumlarda Güvenlik: Sudan Örneği

Tirab Abbkar TİRAB

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Orçun İMGA

Yılı: 2016, Sayfa Sayısı: 273 (Ekler hariç)

Bu çalışmada hem bireyler hem toplumlar için temel ihtiyaçlardan biri olan güvenlik ile günümüzdeki gelişmelerin en belirgin sonuçlarından birisi olan çokkültürlülük olgusunun arasındaki etkileşim ele alınarak irdelenmiştir. Çalışmada güdülen temel amaç; çokkültürlülüğün bir güvenlik sorunu olup olmadığını tartışarak çokkültürlü toplumlarda güvenliğin nasıl sağlanacağı hususunda katkıda bulunmaktır.

Çalışmanın iddiası; çokkültürlülüğün tek başına bir güvenlik sorunu olmadığıdır. Zira çalışmanın sonunda, farklı amaçları elde etmek için hiçbir siyasi veya ideolojik müdahale olmadan çokkültürlülüğün tek başına herhangi bir sorun teşkil etmediği sonucuna varılmıştır. Çokkültürlü toplumlarda güvenliğin sağlanmasının püf noktasının demokrasi, eşitlik, adalet, eşit vatandaşlık ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin üzerinde bir sistemin oluşturulmasının olduğu da çalışmanın sonunda varılan bir diğer sonuçtur.

Çalışmada Afrika'nın en önemli ülkelerinden birisi olan Sudan Cumhuriyeti'ni örnek olarak seçilmiştir. Sudan'ı örnek olarak seçilmesinin arkasındaki faktörlerden biri, ülkenin çokkültürlülüğünden dolayı bağımsızlıktan biri günümüze kadar devam eden ve dünya çapında tanınan etnik savaşlara ev sahipliği yapmasıdır. Ayrıca bu savaşlarda binlerce insanın yaşamını yitirmesi ile yazarın söz konusu savaşlara şahit olması gibi hususlar da Sudan'ı bir örnek ülke olarak seçilmesinde büyük etkisi olmuştur.

Çalışmanın yapılması için gerekli izinlerin alınmasında yaşanabilecek aksaklıklar, ülkede insanların anket dışındaki yöntemlerle yapılan çalışmalara yaklaşmamaları ve ülkenin bazı akademisyenlerinin tavsiyeleri gibi faktörleri göz önünde bulundurarak çalışmanın yönetimi anket olarak belirlenmiştir. Anketin ülkenin toplumsal yapısını tamamını kapsamaları için Niyla Alobayed, Shendi ve başkent Hartum olmak üzere Sudan'ın dört farklı ilinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonunda varılan en önemli sonuçlardan biri ülkede yaşanan etnik çatışmaların halkın isteği değil farklı aktörlerin devreye girmesi ile birlikte oluşmaktadır. Nitekim ankete katılan 880 kişinin %94,7'ü başka mezhepten olan insanlarla yaşayabileceğini ifade ederken, %93,1'i farklı ırk veya renkten insanlarla yaşamakta sorun görmediği ifade edilmektedir. Çoğunu da ülkenin sahip olduğu çokkültürlü yapı bir sorun olarak değil bir zenginlik olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmanın kurgusunda tutarsızlığın önlenmesi için ilk bölümünde çokkültürlülük olgusu, ikinci bölümünde güvenlik olgusu, üçüncü bölümünde çokkültürlülük ve güvenliğin arasındaki etkileşim, dördüncü bölümünde ise örnek olarak Sudan Cumhuriyeti ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümü olan beşinci bölümde çokkültürlülüğe karşı toplumun tutumunu ölçmek için Sudan Cumhuriyeti'nin dört farklı ilinde yapılan anket çalışmasından elde edilen sonuçlar ve bulgular analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Güvenlik, Çokkültürlülük, Sudan Cumhuriyeti, Darfur Bölgesi, Güney Sudan Bölgesi.

ABSTRACT

Republic of Turkey

Police Academy

Institute of Security Sciences

Department of Security Strategies and Management

Security in Multicultural Societies: The Case of Sudan

Prepared by: Tirab Abbkar TİRAB

PhD Dissertation

Thesis Advisor: Asst. Prof. Orçun İMGA

Year: 2016, Pages: 273 (Excluding appendices)

In this study, the relation between multiculturalism, which is one of the main clear improvements, and security for both individuals and societies is worked through. The main goal of the study is, to discuss whether multiculturalism is a society problem or not, and to contribute out how security should be rendered in multicultural societies.

The main claim of the study is multiculturalism is not a security problem on its own. This is because, at the end of the thesis, it is found out that without any political or ideological intervention in order to obtain different goals, multiculturalism does not present any problem. It is also reached at the end of the study that, the key to render security in multicultural societies is to make out a system covering democracy, equality, justice, equivalent citizenship and the rule of law.

In order to prevent incoherence of the fiction of the study, in the first section multiculturalism fact, in the second part security fact, in the third section section the interaction of security and the multiculturalism, in the fourth part republic of Sudan is examined as a case study. In the fifth and the last section of the thesis, the results and findings of our inquiry, which was realized in 4 different cities of Republic of Sudan was analysed.

Key Words: Security, Multiculturalism, Republic of Sudan, Darfur Region, South Sudan Region.

ÇOKKÜLTÜRLÜ TOPLUMLARDA GÜVENLİK: SUDAN ÖRNEĞİ

İÇİNDEKİLER

ONAY	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
TELİF HAKLARI BEYANNAMESİ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ.....	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	IX
İÇİNDEKİLER	XI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XV
TABLolar LİSTESİ.....	XVI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XVII
EKLER LİSTESİ.....	XVIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK OLGUSU

1.1	ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	4
1.2	ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK KAVRAMININ TARİHSEL EVRİMİ.....	8
1.3	ÇOKKÜLTÜRLÜĞÜN DEĞER VE ÖNEMİ.....	10
1.4	ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK KAVRAMININ ÖZELLİKLERİ	12
1.5	ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK DİĞER OLGU VE DİSİPLİNLERLE İLİŞKİLERİ.....	14
1.5.1	Çokkültürlülük - Göç İlişkisi.....	14
1.5.2	Çokkültürlülük- İletişim İlişkisi.....	16
1.5.3	Çokkültürlülük - Küreselleşme İlişkisi.....	17
1.5.4	Çokkültürlülük – Yönetim İlişkisi.....	19
1.5.5	Çokkültürlülük – Eğitim İlişkisi.....	20
1.5.6	Çokkültürlülük- Strateji İlişkisi.....	22
1.5.7	Çokkültürlülük – Siyaset İlişkisi	24
1.5.8	Çokkültürlülük ve Tanınma Politikası	27
1.5.9	Çokkültürlülük ve Aile.....	29
1.5.10	Çokkültürlülük ve Medya	31
1.5.11	Çokkültürlülük ve Ulus Devlet	32
1.5.12	Çokkültürlülük ve Liberalizm.....	34
1.6	ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK ELEŞTİRİLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER.....	36
1.7	DÜNYA’DA ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK ÖRNEKLERİ.....	38
1.7.1	ABD’de Çokkültürlülük.....	39
1.7.2	Avrupa Birliği’nde Çokkültürlülük	41
1.7.3	Güney Afrika’da (Gök Kuşağı Ülkesi) Çokkültürlülük.....	45

İKİNCİ BÖLÜM GÜVENLİK OLGUSU

2.1	GÜVENLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	49
2.2	GÜVENLİĞİN ÖNEMİ	53
2.3	GÜVENLİĞİN MEFHUMSAL ÖZELLİKLERİ	55
2.4	GÜVENLİĞİN TEORİLERİ	57
2.5	GÜVENLİĞİN ALANLARI.....	59
2.5.1	Can Güvenliği.....	60
2.5.2	Toplum Güvenliği	61
2.5.3	Siyasi Güvenlik.....	62
2.5.4	Yaşam Güvenliği	63
2.5.5	Gıda Güvenliği	64
2.5.6	Medeniyet Güvenliği.....	65
2.5.7	Düşünce Güvenliği	66
2.5.8	Askeri Güvenlik	67
2.5.9	Ekonomi Güvenliği	67
2.6	GÜVENLİĞİN DİĞER OLGU VE KAVRAMLARLA İLİŞKİLERİ.....	69
2.6.1	Güvenlik- Küreselleşme İlişkisi	70
2.6.2	Güvenlik – Kalkınma İlişkisi	72
2.6.3	Güvenlik – Strateji İlişkisi	77
2.6.4	Güvenlik – Medya İlişkisi.....	78
2.6.5	Güvenlik – Aile İlişkisi	82
2.6.6	Güvenlik- Özgürlük İlişkisi.....	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE GÜVENLİK ETKİLEŞİMİ

3.1	DÜNYA’DA ÇOKKÜLTÜRLÜLÜKTEN KAYNAKLANAN SORUNLAR.....	88
3.2	ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE DIŞ MÜDAHALELER.....	93
3.3	ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞÜN GÜVENLİĞE YANSIMALARI.....	96
3.3.1	Çokkültürlülük ve İç Güvenlik.....	96
3.3.2	Çokkültürlülük ve Dış Güvenlik	98
3.3.3	Çokkültürlülük ve Ekonomi Güvenliği.....	100
3.3.4	Çokkültürlülük ve İnsani Güvenlik	103
3.3.5	Çokkültürlülük ve Ulusal Güvenlik	105
3.3.5.1	Ulusal Güvenlik Stratejisinde Çokkültürlülüğün Yeri.....	108
3.3.6	Çokkültürlülük ve Aile Güvenliği	111
3.4	ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE İDEOLOJİK İSTİHBARAT	113

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SUDAN CUMHURİYETİ’NDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE GÜVENLİK

4.1	SUDAN CUMHURİYETİ ÜZERİNE.....	118
4.1.1	Coğrafi Konumu, İklimi ve Tarihi	118
4.1.2	Siyasi Tarihi ve Siyasi Sistemi	122
4.1.2.1	Anayasal Kurumları	124

4.1.2.1.1	Yasama	125
4.1.2.1.2	Yargı	126
4.1.2.1.3	Yürütme	127
4.1.3	Yönetim Sistemi	128
4.1.4	Toplumsal Yapısı	129
4.1.4.1	<i>Sudan Cumhuriyetinde Din</i>	130
4.1.4.2	<i>Sudan Cumhuriyeti'nin Etnik Oluşumu</i>	131
4.1.5	Çokkültürlü Yapısı Bağlamında Uluslararası Sistemde Sudan Cumhuriyeti	132
4.1.5.1	<i>Sudan Cumhuriyeti - Çin İlişkileri</i>	133
4.1.5.2	<i>Sudan Cumhuriyeti - İran İlişkileri</i>	134
4.1.5.3	<i>Sudan Cumhuriyeti - Türkiye İlişkileri</i>	137
4.1.5.4	<i>Sudan Cumhuriyeti – Afrika ve Arap Dünyası ile İlişkileri</i>	138
4.2	SUDAN CUMHURİYETİ'NDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE GÜVENLİK	140
4.2.1	Darfur Sorunun Arka Planı, Tarihçesi ve Nedenleri	147
4.2.1.1	<i>Darfur Bölgesi'nin Tarihçesi ve Toplumsal Yapısı</i>	150
4.2.1.1.1	Aşiret Sistemi	156
4.2.1.1.2	Hakura Sistemi	157
4.2.1.2	<i>Darfur Sorununa İlişkin Kavramlar</i>	158
4.2.1.2.1	Janjaweed Terimi	159
4.2.1.2.2	Toro Poro Terimi	159
4.2.1.3	<i>Darfur Bölgesi Geleceği ile İlintili Öngörüler</i>	161
4.2.2	Sudan'ın Güney Bölgesi Sorunun Arka Planı ve Tarihçesi	165
4.2.2.1	<i>Güney Sudan Bölgesi'nin Toplumsal Yapısı</i>	168
4.2.2.2	<i>Güney Sudan Sorunun Nedenleri ve Sonuçları</i>	169
4.2.2.3	<i>Güney Sudan'ın Geleceği İle İlintili Öngörüler</i>	172
4.3	SUDAN CUMHURİYETİ'NİN ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞÜ YÖNETME TECRÜBESİ	174

BEŞİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ, BULGU ve YORUMLAR

5.1	ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	180
5.1.1	Araştırma Modeli	180
5.1.2	Araştırma Sınırlılıkları	180
5.1.3	Evren ve Örneklem	181
5.1.4	Verilerin Toplanması ve Analizi	181
5.1.5	Soru Kâğıdının Hazırlanması ve Anketin Uygulanması	182
5.1.6	Bağımsız Değişkenler	182
5.2	BULGULAR VE YORUMLAR	183
5.2.1	Sudan Cumhuriyeti'nde Hayat Standartları Memnuniyeti	184
5.2.2	Sudan Cumhuriyeti'nin Günümüzdeki Temel Sorun Algılamaları	186
5.2.3	Sudan Cumhuriyeti'nin Gelecekteki (10 Sene İçinde) Temel Sorun Algılamaları	191
5.2.4	Sudan Cumhuriyeti'nde Ayrımcılık Algısı	197

5.2.5	Sudan Cumhuriyeti'nde Birlikte Yaşama İsteği Algılamaları	203
5.2.6	Darfur ve Güney Sudan Sorunlarının Algılamaları.....	209
5.2.7	Çokkültürlü Yapısı Bağlamında Uluslararası Sistemde Sudan Cumhuriyeti	219
5.3	ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK ALGILAMASINA İLİŞKİN BETİMSEL BULGULAR.....	223
5.3.1	Törelere Bağlı Olunmalı ve Yaşatılmasına Çalışılmalıdır	223
5.3.1.1	<i>Yaş</i>	223
5.3.1.2	<i>Bilim Dalı</i>	224
5.3.1.3	<i>Gelir</i>	225
5.3.1.4	<i>Dindarlık</i>	226
5.3.2	Aşiretler Örf, Adet ve Gelenekleri Korurlar.....	227
5.3.2.1	<i>Yaş</i>	227
5.3.2.2	<i>Bilim Dalı</i>	228
5.3.2.3	<i>Gelir</i>	228
5.3.2.4	<i>Dindarlık</i>	229
5.3.3	Tarikatlara Bağlılık Kabile Bağından Daha Güçlü ve Politik Olarak da Daha Etkilidir.	230
5.3.3.1	<i>Yaş</i>	230
5.3.3.2	<i>Bilim Dalı</i>	230
5.3.3.3	<i>Gelir</i>	231
5.3.3.4	<i>Dindarlık</i>	232
	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	234
	KAYNAKÇA	244
	EKLER.....	274
	ÖZGEÇMİŞ.....	298

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletler
ABÖ	: Afrika Birliği Örgütü
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CIA	: Central Intelligence Agency
COMESA	: Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı
DKK	: Devrim Komuta Konseyi
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
GAFTA	: Great Arap Free Trade Area
HSG	: Halk Savunma Güçleri
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti
JEM	: Justice and Equality Movement
KBA	: Kapsamlı Barış Anlaşması
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LJM	: Liberation And Justice Movement
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
OAU	: Organization of African Unity
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PKK	: Partiya Karkerên Kurdistanê (Kürdistan İşçi Partisi)
SCA	: Sudan Cumhuriyeti Anayasası
SPLM/A	: Sudan People's Liberation Movement/Army
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TÜRKSOY	: Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi
UCM	: Uluslararası Ceza Mahkemesi
UGS	: Ulusal Güvenlik Stratejisi
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USA	: Unite State Of Amerika

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 5.1: Bağımsız Değişkenlerin Frekans ve Yüzdeleri.....	182
Tablo 5.2: Sudan Cumhuriyeti'nde Hayat Memnuniyeti Algısı İstatistiki Verileri	184
Tablo 5.3: Sudan Cumhuriyeti'nde Hayat Memnuniyeti Algısı	184
Tablo 5.4: Sudan Cumhuriyeti'nde Günümüz Temel Sorun Algılamaları Verileri	186
Tablo 5.5: Sudan Cumhuriyeti'nde Günümüz Temel Sorun Algılamaları	187
Tablo 5.6: Sudan Cumhuriyeti'nde Gelecekteki Temel Sorun Algılamaları Verileri	191
Tablo 5.7: Sudan Cumhuriyeti'nde Gelecekteki Temel Sorun Algılamaları	191
Tablo 5.8: Sudan Cumhuriyeti'nde Ayrımcılık Algısı Verileri	197
Tablo 5.9: Sudan Cumhuriyeti'nde Ayrımcılık Algısı.....	198
Tablo 5.10: Sudan Cumhuriyeti'nde Birlikte Yaşama İsteği Algılamaları Verileri:	203
Tablo 5.11: Sudan Cumhuriyeti'nde Birlikte Yaşama İsteği Algılamaları	204
Tablo 5.12: Darfur ve Güney Sudan Sorunları Algılamaları Verileri.....	210
Tablo 5.13: Darfur ve Güney Sudan Sorunları Algılamaları	211
Tablo 5.14: Dış Politika perspektifinden Sudanda Çokkültürlülük Algılamaları ...	219
Tablo 5.15: Törelere Bağlılık ve Yaş İlişkisi	224
Tablo 5.16: Törelere Bağlılık ve Bilim Dalı İlişkisi	225
Tablo 5.17: Törelere Bağlılık ve Gelir İlişkisi	225
Tablo 5.18: Törelere Bağlılık ve Dindarlık İlişkisi	226
Tablo 5.19: Aşiretlere Bağlılık ve Yaş İlişkisi	227
Tablo 5.20: Aşiretlere Bağlılık ve Bilim Dalı İlişkisi	228
Tablo 5.21: Aşiretlere Bağlılık ve Gelir İlişkisi	228
Tablo 5.22: Aşiretlere Bağlılık ve Dindarlık İlişkisi.....	229
Tablo 5.23: Tarikatlara Bağlılık ve Yaş İlişkisi	230
Tablo 5.24: Tarikatlara Bağlılık ve Bilim Dalı İlişkisi	231
Tablo 5.25: Tarikatlara Bağlılık ve Gelir İlişkisi	231
Tablo 5.26: Tarikatlara Bağlılık ve Dindarlık İlişkisi	232

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5.1: Sudan Cumhuriyeti’nde Hayat Memnuniyeti Algısı Grafiği	185
Şekil 5.2: Sudan Cumhuriyeti’nde Günümüz Temel Sorun Algılamaları Grafiği ..	188
Şekil 5.3: Sudan Cumhuriyeti’nde Gelecekteki Temel Sorun Algılamalarının Grafiği.....	192
Şekil 5.4: Sudan Cumhuriyeti’nde Ayrımcılık Algısı Grafiği.....	198
Şekil 5.5: Sudan Cumhuriyeti’nde Birlikte Yaşama İsteği Algılamaları Grafiği	204
Şekil 5.6: Darfur ve Güney Sudan Sorunları Algılamaları Grafiği	212
Şekil 5.7: Dış Politika perspektifinden Sudanda Çokkültürlülük Algılamaları Grafiği.....	220

EKLER LİSTESİ

EK 1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu (Türkçe)

EK 2: Araştırmada Kullanılan Anket Formu (Arapça)

GİRİŞ

Bilindiği üzere çokkültürlülük özellikle 21. yüzyılda uluslararası arenada çok tartışılan bir konu haline gelmiştir. Aslında bu tartışmaların çok daha eski tarihlere götürülebilirliği aşikârdır. Ancak; çokkültürlülüğün, hem devletlerin hem de BM gibi uluslararası örgütlerin ilgi odağında yer alması ve bilimsel çalışmalara konu olması, küreselleşme süreci ile birlikte, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra yeni boyutlar kazanması sonucudur. Bu olgunun birçok çalışmada farklı yönleri ile ele alınması konunun ehemmiyetini göstermektedir. Bu çalışmalara örnek olarak, çokkültürlülüğün küreselleşme ile ilişkisi ya da çok kültürlülük ve eğitim çalışmaları gösterilebilir.

Dünya son 25 yılda milyonlarca insanın hayatını kaybettiği etnik çatışmalara sahne olmuştur. Temel olarak sosyolojinin konusu olan etnik gruplar son zamanlarda güvenlik analizcilerinin de ilgi sahasına girmiştir. Bu bağlamda çokkültürlülüğün güvenlik sorunu yaratabilen bir olgu olup olmadığı bilimsel tartışmaların odağında olagelmıştır. Bazıları, onu bir değer olarak lanse ederken bazıları ise, toplumda birçok sorunun nedeni olarak görmektedir. Bu çalışmanın amacı, söz konusu olgu ile güvenlik arasındaki ilişki üzerinde durarak, nasıl etkileşim içerisinde olduklarına dair bilimsel bir görüş ortaya çıkartmaktır. Çokkültürlülüğün kendi başına bir güvenlik sorunu teşkil etmediği, aksine çokkültürlülüğün toplumlar için bir değer ve zenginlik olduğu düşünülmektedir. Tabiki doğru yönetildiği durumlar için bu düşünce geçerlidir.

Sudan Cumhuriyeti, toplumsal yapısında beşyüzün üzerinde farklı kabile ve etnisite barındırmaktadır. Bu kabilelerin birçoğu aynı dili (Arapça) kullanmalarına rağmen yaklaşık 160 farklı lehçe konuşulmakta, kabileler arasında kültürel anlamda farklılıklar bulunmaktadır. Kabileler arasında zaman zaman toplum yapısında ağır olumsuz izler bırakan çatışmalar da yaşanmaktadır. Bu çalışmada, Sudan Cumhuriyeti'nin çokkültürlü toplum yapısının, ülkenin güvenliği ile nasıl bir etkileşim içerisinde olduğunu ortaya çıkarma amacı güdülmüştür.

Çokkültürlülük, günümüz dünyasının önde gelen ve ülkeleri meşgul eden konularından birdir. Nitekim birçok ülke toplumunda sahip olduğu çokkültürlülük olgusunu yönetebilmek için, çokkültürlülük eğitimi gibi farklı stratejiler ürettiği

bilinmektedir. Diğer taraftan çokkültürlülük, yönetilememesi veya farklı amaçları gerçekleştirmek için kullanılması sebebiyle birçok ülke ve toplumda sorun teşkil etmektedir.

Güvenlik, fark olmaksızın bütün ülkeler için olmazsa olmaz öneme sahip bir olgudur. Bir ülke barış, istikrar ve güven içerisinde yaşayan bir topluma sahip olmadığı sürece, söz konusu ülkenin kalkınmasından söz etmek mümkün değildir. Güven ve barış toplumu birçok nedenden dolayı sarsılabileceği gibi üstte ifade edildiği şekilde toplumdaki çokkültürlülüğün yönetilememesinden de zarar görebilmektedir. Çünkü “toplumsal ötekilerin” ahenk ve hoşgörü içerisinde yaşamasının sağlanamadığı bir toplumda çatışmaların ve güvensizliğin varlığı kaçınılmazdır.

Günümüzde çokkültürlülüğün bulunmadığı bir toplum yapısı görmek neredeyse imkânsız gibidir. Bütün toplumlarda farklı kültürlere mensup insanların bulunması olağandır. Bu durumun, 21. yüzyılın beraberinde getirdiği göç, küreselleşme, küresel ekonomi, bireysellik ve küresel güvenlik gibi olgulardan kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu yüzyıl ile birlikte çokkültürlülük o kadar çok tartışılmaya başlanmıştır ki, 21. yüzyılın, “Çokkültürlülüğün Yüzyılı” olarak isimlendirip nitelendirilmesi de mümkündür.

Çalışmanın önemi, her ülkenin kalkınması ve gelişmesi için olmazsa olmaz bir değer olan güvenlik olgusu ile dünyayı meşgul edip odak noktası haline gelen çokkültürlülük arasındaki ilişki ve etkileşimi inceleyen bir çalışma olmasından gelmektedir. Üstelik coğrafi konumu itibarıyla Afrika’da önemli bir ülke olan Sudan Cumhuriyeti örneğinde çokkültürlülüğü ve güvenliği inceleyen ve irdelleyen bir çalışma olmamasının da çalışmaya önem kazandırabileceği düşünülmektedir. Oysa bilindiği gibi, toplumundaki kültürel çeşitliliği yönetememesinden dolayı Sudan Cumhuriyeti, Afrika’daki en uzun iç savaş olarak tanımlanan ve ülkenin bölünmesine neden olan bir iç savaş da yaşamıştır.

Konu ile ilgili Türkçe, Arapça ve İngilizce kaynaklardan gerekli olan bilgiler alınmış, literatür tarama tekniğine uygun bir şekilde yararlanılmıştır. Ayrıca nicel araştırma yöntemlerinden en çok kullanılan tekniklerin başında gelen “anket” yöntemi de kullanılarak bir çalışma yapılmıştır. Sudan Cumhuriyeti’ndeki etnik

dağılım göz önünde bulundurularak Darfur bölgesinde Nyala, başkent Hartum ve farklı bölgelerinden 2 il olmak üzere toplam 4 farklı ilde, toplumun çokkültürlülüğe yönelik görüş ve düşüncelerinin anket çalışması ile ölçülmesi amaçlanmıştır.

Çalışma, beş bölümden oluşacak şekilde planlanmıştır. Birinci bölümde çokkültürlülük konusu ele alınacaktır. Bu bağlamda; çok kültürlülüğün tanımı, önemi, tarihçesi, farklı disiplinlerle ilişkisi ve dünyadan farklı çokkültürlülük örnekleri anlatılacaktır. İkinci bölümde güvenlik olgusunun üzerinde durulacaktır. Birinci bölümde olduğu gibi ikinci bölümde de, güvenliğin tanımı, özellikleri, önemi ve farklı disiplinlerle ilişkisine değinilecektir. Üçüncü bölümde ise, tezin temel künyesini oluşturan güvenlik ve çokkültürlülük ilişkisi üzerinde durulacaktır.

Dördüncü bölümde, çalışmanın örnek ülkesi olan Sudan Cumhuriyeti'nde çokkültürlülük ve güvenlik ilişkisi ele alınacaktır. Bu minvalde ilk başta Sudan Cumhuriyeti'nin toplum ve devlet sistemi üzerinde durulacak, daha sonra ülkede çokkültürlülük konusundan bahsedilecektir. Ardından çalışmanın metodolojisi, bulguları ve yorumları beşinci bölümde ele alınacaktır. Son olarak ise, konuya ilişkin olarak sonuç ve önerilere yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK OLGUSU

Çokkültürlülük kavramı, günümüzde en çok tartışılan kavramlardan biridir. Bu durum, özellikle 21. yüzyılın başlamasından ve 11 Eylül saldırılarından sonra ivme ve yoğunluk kazanmıştır. Son olarak ise Fransa'daki “Charlie Hebdo”¹ olayının ardından bu tartışmaların daha da devam edeceği ön görülmektedir. Tezin bu bölümünde, çokkültürlülük olgusu teferruatlı bir şekilde ele alınacaktır. Bu bağlamda önce, söz konusu olgunun kavramsal çerçevesi üzerinde durulacak daha sonra ise kavramın tarihçesi, önemi, özellikleri, farklı olgu ve disiplinlerle ilişkisi ve son olarak dünyadaki farklı örnekleri tartışılacaktır.

1.1 ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

İngilizcede (Multiculturalism), Arapçada (Al-Taaddudiya Al-Sakhafiya) Türkçede ise (Çokkültürlülük) olarak ifade edilen bu olgu, güvenlik, demokrasi ve terör gibi esnek ve kolayca şekillenen birçok sosyal bilimler kavramı gibidir. Bunun yanı sıra uluslararası camiada kabul edilen ortak kavramsal birlikteliği bulunmamaktadır. Olgusu ile ilgili bilimsel literatürde birden fazla tanım bulunmaktadır. Nitekim Kartarı (2014:38), C. A. Grant ve G. Billings’in “Dictionary Of Multicultural Education” eserlerinde çokkültürlülüğü, “bütün kurumsal yapılarında, toplumsal norm ve değerlerinde, cinsiyet, etnik, ırksal ve kültürel çeşitliliği yansıttığı varsayılan çoğulcu bir toplum” olarak tanımladıklarını ifade etmiştir.

Çokkültürlülük olgusu ile ilgili bir diğer tanım, farklı kültürlerin aynı coğrafyayı paylaşmasıyla ortaya çıkan ve farklı yaşam uygulamaları sonucu ortaya çıkan kültürlerin devlet düzeyinde tanınması ve aynı zamanda bu kültürlerle eşit düzeyde değer verilip saygı gösterilmesidir (Kaya, 2013:9). Polat ve Kılıç (2013:353), çokkültürlülüğü; “ırk, etnik yapı, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş,

¹7 Ocak 2015 tarihinde “Charlie Hebdo” gazetesine düzenlenmiş bir saldırdır. “Charlie Hebdo” gazetesi Fransa’nın başkenti Paris’te Fransızca yayın yapan bir gazetedir. Saldırı, üç Müslüman (Fransız Vatandaşı) tarafından düzenlenmiş olup, saldırı sonucunda 2 polis memuru ve 10 vatandaş toplam 12 kişi hayatını kaybetmiş, 11 kişi de yaralanmıştır. Saldırının arkasındaki saik, gazetenin Hz. Muhammed hakkında yayınladığı karikatürdür. Ayrıntılı bilgiler için bkz. http://learning.blogs.nytimes.com/2015/01/14/je-suis-charlie-et-ahmed-teaching-and-learning-about-the-charlie-hebdo-attacks/?_r=0, (E.T. 06 Ekim 2015).

engelli olma, sosyal sınıf, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutları içeren çok yönlü bir kavramdır” şeklinde ifade etmişlerdir.

Yakışır (2009) ise, çokkültürlülüğü “farklı din, dil, ırka sahip farklı kültürdeki yani farklı etnik/kültürel kökene sahip toplulukların bir arada yaşama projesidir” şeklinde tanımlamaktadır. Çokkültürlülüğü açıklayan diğer bir tanım Charles Taylor’dan gelmiştir. Taylor, çokkültürlülüğü, farklı kültürlerin eşit değerde kabul edilmesi, varlıklarını sürdürmelerine izin verilmesi ve değerli olarak kabul edilmesi olarak tanımlamıştır. Zira Taylor çokkültürlülüğün meydana gelen sorunların, bazı kültürlerin öbürlerine zorla dayatılmasıyla ve bu dayatmaya itici güç oluşturan üstünlük varsayımıyla çok yakından bağlantılı olduğunu düşünmektedir (Taylor, 2005:83).

Bilimsel literatür, çokkültürlülük terimine ilişkin her ne kadar farklı tanım ve görüş ihtiva etse de çokkültürlülük, bir toplumda, farklı din, dil, kültürel kimlik, etnik, toplumsal anlayış, değerler ve yaşam tarzlarına sahip insanların bir araya gelmesiyle oluşan bir toplumsal olgu olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, bünyesinde söz konusu farklılıklar barındıran toplumu ise çokkültürlü toplum olarak tanımlamak mümkündür. Zira her din, dil ve kimlik farklı kültür doğurmaktadır. Farklı kültürlerin bir çatı altında toplanmasıyla ise çokkültürlülük olgusu doğacaktır.

Görüldüğü üzere çokkültürlülük ile ilintili farklı tanımlar bulunmaktadır. Bununla birlikte, genel itibariyle tüm tanımlar, kültür, kimlik, ırk, din, dil ve kültürel çeşitlik sözcüklerin üzerinde durulmaktadır. Bu da akademik camiada söz konusu terimlerin çokkültürlülük terimi ile karıştırılması durumunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çokkültürlülüğün tanımına değindikten sonra, konuya açıklık getirmek ve farklı terimler ile karıştırılmasını önlemek adına, üstte zikredilen terimlerden kimlik, kültür, dil ve kültürel çeşitlilik kavramlarını ele almanın yararlı olacağını düşünülmektedir.

Kimlik terimi, söz konusu terimlerden ele alacağımız ilk terimdir. Kimlik, kişinin yaşamda kendine biçtiği yani uygun gördüğü rol veya kendini algılayış biçimi olarak tanımlanabilir (Yakışır, 2009:11). Her toplum farklı değerler ve yaşama biçimlerine sahiptir. Bu farklılıkları onu diğer toplumlardan farklı kılmakta ve ayırmaktadır. Bu kültürel değerler toplumu oluşturan tüm bireyler tarafından kabul

görmektedir. Zira bu değerler ulusal kimliği oluşturmaktadır. Buna paralel olarak toplumda her bireyin farklı yaşam tarzı ve hayata bakış açısı vardır. Bu da bireylere bağlı olmakta ve bireysel/ kişisel kimliği ifade etmektedir. Görüldüğü üzere kimlik aslında bir değerdir ve kişisel kimlik, ulusal kimlik, dinsel kimlik, cinsel kimlik, etnik kimlik ve kültürel kimlik olarak tasnif edilebilmektedir. Bu bağlamda Güngören, kimliğin bireyin üstündeki toplumsal etkiyle bağlantılı olduğunu ifade etmiştir. Ona göre çok baskın toplumcu ya da cemaatçi bir toplumda bireysel kimlik ağır bir baskı altına alınabilir veyahut silinebilir (Güngören, 2008:11).

Kimlik kavramı yazarlara, bakış perspektifleri ve analiz düzeylerine göre anlam taşıyabilir ve tanımlanabilir. Bilgin, kimliği “bir kişi veya grubun kendisini tanımlaması ve kendini diğer kişi veya gruplar arasında konumlanması” olarak tanımlamıştır (Bilgin, 2014:15). Kimlikler günümüzde belirleyici roller oynamaktadır. O kadar ki “Kimlik Siyaseti” olarak ifade edilen yeni bir siyasi faaliyet ortaya çıkmıştır. Kimlikler arasındaki çatışmalar, sosyal bilimler literatüründe “Kimlik Çatışması” olarak ifade edilmektedir. Nitekim kültürel ve siyasal sahnenin merkezinde yer alan kimlik siyaseti, grup kimliğinin öneminden yola çıkar ve grup kimliği adına siyasal niteliği olan ve hukukça da güvence altına alınması istenen bir takım taleplerde bulunur (Koçak, 2010:64).

Kültür terimiyle ilintili bilimsel literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Bunlardan biri Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın kabul ettiği tanımdır. Buna göre kültür, toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten beri değişerek devam eden, kendine özgü, sanatı, inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzı olarak tanımlanmaktadır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Asker Kartarı (2014:28)’na göre kültür kavramı esnek bir kavramdır ve hangi anlamda kullanıldığı her zaman açık olmayıp kimin tarafından kullanıldığına bağlı olarak çok anlamlı bir kavram ifade etmektedir. Zira kültür kavramı, “toplumu oluşturan, şekillenen, nesilden nesille aktarılan ve koruma altına alınması gereken, adet, örfler ve değerlerin bütününe ifade eden bir kavram”dır şeklinde de tanımlanabileceği düşünülmektedir.

Eğimli ve Çakır, kültür kavramının, bir toplumun yaşam anlayışı ve değerlerini içerdiğini ve bu değerleri dış dünyaya yansıttığını ifade etmektedir. Aynı

zamanda her kültür kendini anlamlandırmaktadır. Kùltürlerin temel işlevleri ise, sahip oldukları ve içerdikleri tüm değerlerin nesilden nesile aktarımlarını sağlamaktır. Bunu yaparken de insanlar ve nesiller arasında bir birleştirici ve bağlayıcı unsur rolünü oynamaktadır (Akt. Orhan, 1977:62).

Bir diğér terim dil terimidir. Dil her bir toplum için çok önemli bir iletişim aracıdır. Toplumsal açıdan kùltürlerin nesilden nesle aktırılmasında olmazsa olmaz bir rol üstlenmektedir. Birey açısından ise, duygu, düşünce ve fikirlerin ulaştırma, bildirme ve ifade etme aracıdır. Yani bir nevi iletişim aracıdır. Diller, kùltüreller ve insanlar arasında bir koruma, birleştirme, kaynaşma ve uzlaşma aracı niteliğindedir. Eğer kùltür, “Bir toplumun tarihsel süreç içinde ürettiğı ve kuşaktan kuşağı aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerin bütünü” (Spencer, 2012) olarak kabul edilirse, diller kùltürün devamı için olmazsa olmaz unsurlardan birisi olarak nitelik kazacaktır. Çünkü bir bilgi ve fikri ulaştırmak için bir ulaştırma aracına gerek duyulmaktadır (Sucu, 2013). O da tanımından tezahür ettiğı gibi dildir.

Ele alacağımız son terim ise kùltürel çeşitliliktir. Adından anlaşılacağı gibi birden fazla kùltürün bir arada olmasını ifade eden bir kavramdır. Günümüzün dünyasında, tek kùltürlü bir toplumun varlığından bahsetmek neredeyse imkânsızdır. Farklı maddi ve manevi nedenlerle göç edenler ve küreselleşme süreci ile birlikte öne çıkan ortak ekonomik ve bireyselcilik gibi olgular, kùltürel çeşitliğı tetiklemektedir. Bu bağlamda (Yanık, 2011:11) kùltürel çeşitlik kavramı “dilsel, dinsel ve kùltürel anlamda farklılıkların söz konusu olması” şeklinde tanımlanmaktadır. Kùltürel çeşitlilik olgusuna verilen bir diğér tanım ise “Nüfusun artışı ve küreselleşmenin sunduğı kolay iletişim ve ulaşım imkanları ile farklı kùltürlerden insanların bir araya gelerek kùltürel açıdan bir heterojen yapı oluşturulmalarıyla ortaya çıkan olgudur” (Mazur, 2010:5). Çokkùltürlülük kavramını irdeleyip kavram ile yakından ilişkili olan terimlerin üzerinde durulduktan sonra bir sonraki başlıkta da çokkùltürlüğün tarihçesi üzerinde durulacaktır.

1.2 ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK KAVRAMININ TARİHSEL EVRİMİ

Çokkültürlülüğün ortaya çıktığı yer ile ilintili farklı görüşler bulunmaktadır. Bazıları Amerika Birleşik Devletleri'ni (ABD) çokkültürlülüğün ilk vatanı olarak görürken, Doytcheva gibi bazı yazarlar ise farklı görüşlere sahiptir. Doytcheva, çokkültürlülüğün ortaya çıktığı yerin, gerçekte ABD değil, kuzey komşuları Kanada olduğunu ileri sürmektedir. Avustralya ise Kanada'dan sonra gelmektedir. Amerika, göç ile meydana gelmiş bir ülkedir ve bu yüzden toplumsal yapısında çeşitlilik önem arz etmektedir (Doytcheva, 2005:36). Konu ile ilişkin bir diğer görüş ise çokkültürlülüğün çıkış ülkesinin ABD olduğudur. ABD'nin toplumsal yapısı, göç ve coğrafi keşifler nedeniyle içinde çok farklı kültürlere bağlı insanları ihtiva etmektedir. 1960'lı senelerde ABD'de azınlıklar ve etnik farklılıklar artış göstermiş, dolayısıyla insan hakları tartışmaları ile kadınlara eşit olanakların tanınması konuları gündeme gelmiştir. Bunun sonucunda da 1970'li yıllarda çokkültürlülük ve çeşitlilik kavramları ortaya çıkmıştır (Başbay ve Bektaş, 2009:34; Polat ve Kılıç, 2013:154).

ABD'de çeşitlilik konusu kolonyal dönemde yaşanan din tartışmalarıyla başlamış ve devlet-kilise tartışmaları üzerinde yoğunlaşmıştır. Oysa tarihsel olarak ABD'deki İngiliz kolonizasyonunun geçmişi 1607'ye kadar götürülmektedir. Zikredilen tarihten sonra büyük göç akını başlamış ve artış göstererek devam etmiştir. Tarihte en büyük göç hareketi olarak nitelendirdiğimiz bu göç, daha çok dini ve siyasi baskılar nedeniyle meydana gelmiştir (İmga, 2010:76). Burada, "çokkültürlülüğü daha eski tarihlere götürebilmek mümkün müdür?" sorusu akla gelmektedir. Zira çokkültürlülüğün insanlık tarihi kadar eski olduğu düşünülmektedir. Zira Kuran'ı Kerim'in 48. Suresi olan Hucurat Suresi'nin 13. Ayetinde, insanların bir erkek ve bir diğiden yaratıldıklarını, birbiriyle tanışmaları için milletlere ve kabilelere ayırdıklarını Allah Celle Celaluhu (C.C.) tarafından buyurulmuştur.

Görüldüğü gibi insanlar yaratılıştan sosyal varlıklardır. Farklı millet ve kabileler şeklinde yaratılmışlardır. Bu farklılığın temel amacı birbiriyle tanışmak, iletişim içinde olmak, hoşgörü ve saygı besleyen bir anlayış ile hayatlarını devam ettirmektedir. Bu durum, çokkültürlülüğün insanlık tarihe kadar uzanan bir geçmişinin olduğuna dair tezi pekiştirmektedir.

Ancak çokkültürlülük bir kavram olarak, özellikle de batıya yönelik göç hareketleri başlamasıyla tartışılıp gündeme gelemeye başlamıştır. Bu da 1970 yıllarına tekabül etmektedir. Nitekim göç edenler, göç ettikleri ülkelerdekinden farklı kültürel ve sosyal davranış ile dil özelliklerine sahiptirler. Doğal olarak azınlık duruma düşmektedirler ve kendilerine uygun bir kültür ve sosyal yaşam biçimi oluşturacaklardır. Böylece toplumlarda çokkültürlülük ortaya çıkmış olacaktır. Çünkü bu gruplar kendi öz kültürel değerlerinden vazgeçmeden yaşadıkları toplumun değerlerine saygı gösterip riayet ederek yaşamayı tercih edecekleridir (Appadurai, 1998).

Çokkültürlülük kavramı bilimsel bir terim olarak 1980 yıllarında tartışılmaya başlamış ve günümüze kadar devam etmiştir. Küreselleşmenin etkisiyle uluslararası arenada çokkültürlülükle ilintili yeni siyasi akım ve faaliyetler gün yüzüne çıkmaya başlamıştır (Duman, 2009). Kavrama ilişkin entelektüel tartışmaların daha da devam edeceğini aşıkârdır. Nitekim günümüzde farklı etnik ve kültürel kökenden insanları içinde barındırmayan toplum bulmak neredeyse süreçle bağdaşmayan bir durum izlenimi verecektir. Oysa dünyanın farklı kıta ve bölgelerindeki siyasi iktidarların toplumları çokkültürlülüğe ve kültürel çeşitliğe ılımlaştırmak adına yeni politika ve siyasi söylem geliştirme çabası içerisinde olmaları, sürecin gidişatı hakkında ışık tutmaktadır. Bu eksende toplumlar devam eden ve küreselleştirilmiş olan çokkültürlülük sürecine ayak uydurmak ve entegre olmak için çaba sarf etmektedir.

Görüldüğü üzere çokkültürlülük bir olgu olarak insanlık tarihine kadar uzamaktadır. Göç nedeni ile ABD ve Kanada gibi ülkeler çokkültürlülüğe ve kültürel çeşitliliğe ev sahipliği yapan en eski ülkelerdendir. Akademik camiada çokkültürlülük tartışmalarının 1970 tarihine kadar götürülebileceğini hiç tereddüt etmeden söyleyebiliriz. Zira söz konusu dönemde BM Ayrımcılığa Karşı Sözleşme (1978), UNESCO Irk ve Irksal Önyargılara Dair Bildiri (1978), BM Kadınlara Karşı Her Çeşit Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1979), BM Etnik, Dilsel ve Dinsel Azınlıklara Bağlı Kişilerin Hakları Hakkında Çalışma (1979) vd. bildiriler başta olmak üzere tamamı, uluslararası arenada çokkültürlü, çok-dilli, çok-dinli, çok-etnili bir dünyanın olasılığı hakkında ciddi öngörüler niteliğindedir (Arsava, 1993: 38-82). Olgunun birçok insan ve toplum tarafından benimsenmesi ve BM gibi uluslararası arenada güçlü itibarı olan kuruluşlarca destelenmesi, değerlendirilip

koruma altına alınması, gerçek bir değer olarak nitelendirilmesi, kavram üzerinde bilimsel tartışmaların daha da devam edeceğini göstermektedir. Çokkültürlülüğün tarihsel arka planı üzerinde durduktan sonra bir sonraki başlıkta çokkültürlülüğün ehemmiyet ve değeri ele alınacaktır.

1.3 ÇOKKÜLTÜRLÜĞÜN DEĞER VE ÖNEMİ

Çokkültürlülük hakkında literatürde birçok farklı görüş bulunmaktadır. Bazı görüşler çokkültürlülüğün yanlısı iken bazıları çokkültürlülüğü, toplumda bölünme, çatışma ve istikrarsızlık gibi birçok sorunun kaynağı olarak nitelendirmektedir. Özhan (2006)'a göre her toplum belli özelliklere sahiptir ve sahip olduğu söz konusu bu özellikler onu diğer toplumlardan ayırmakta ve farklı kılmaktadır. İnsanlar, her kültüre, bağlı oldukları kültürün değerleri, adet ve örflerini taşımaktadır. Bunun ile birlikte her kültür iyi yönlerin yanı sıra olumsuz yönleri de bünyesinde barındırmaktadır. Bu bağlamda, çokkültürlü toplumlarda yaşayan insanlar kendi kültürlerinin üstün ve zayıf yönleri hakkında değerlendirme yapma imkânına sahip olacaklardır. Dolayısıyla, kültürlerini geliştirme ve kültürler arasında değerlendirme yapma adına çokkültürlü toplumlar daha elverişlidir.

Kültürel açıdan heterojen bir yapıya sahip olan toplumlarda yaşayan insanlar, birçok durumu farklı açıdan değerlendirme kapasitesine sahip bireyler olacaklardır. Bunun arkasındaki neden ise farklı kültürlerle sahip olan insanlarla içiçe olmalarıdır. Oysa insanlar içinde doğup yetiştirildikleri toplumun değerleri ve kuralları ile yaşarlarsa ve eğer farklı kültürler hakkında bilgilere sahip olmazlarsa, birçok şeye hatta dünyaya dar bir açıdan bakar ve değerlendirirler (Özhan, 2006; Said, 1993; Said ve Viswanathan, 2001). Evrenin, yegâne ya da yekpare bir kültürden oluşmadığı gibi bir tek milletten de oluşmadığı aşikâr bir gerçektir. Bu durum, her kültürün farklı özelliklere sahip olmasını doğal kılmaktadır. Her toplumun farklı özelliklere sahip olması, o toplumda yaşayan insanların da diğer kültürlerle bağlı insanlardan farklı değerler, yetenekler ve potansiyellere sahip olmaları anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, farklı kültürlerle bağlı olan insanların bir araya gelmesiyle oluşan çokkültürlü toplumların, diğer kültürler hakkında bilgi sahibi olma, konjonktürleri farklı açılardan değerlendirme ve hatta dünyayı farklı açıdan yorumlama konusunda daha üstün olmaları doğaldır.

UNESCO çokkültürlülüğün ve kültürel çeşitliğin uluslararası arenada korunması ve yaşatılması için çaba göstermektedir. 2001 yılında UNESCO tarafından çıkartılan “Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirisi”nde biyolojik çeşitlilik tabiat için ne kadar önemli ise, kültürel çeşitliliğin de insanlık için o kadar önemli olduğunu ifade edilmiştir. Yine 2009 yılında UNESCO tarafından yayınlanan Dünya Raporunda kültürel çeşitlilik olumlu olarak değerlendirilmiş ve uluslararası camianın iyi işlemesi karşında bir tehdit unsuru olmadığı, aksine yararlı olduğu zikredilmiştir (Çolak, 2010:8; UNESCO, 2009).

Ayrıca 22 Haziran 1993 tarihinde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesinde alınan kararlar arasında Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği’nin genişlemesinin, merkezi Doğu Avrupa ülkelerini kapsamayı ve aday ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeleri için yerine getirmesi gereken kriterler arasında, azınlık haklarının korunması bulunmaktadır (Bilgiç, 2005:40). Uluslararası ve bölgesel düzeyde çokkültürlülüğü ve kültürel çeşitliği destekleyen kurum ve kuruluşların yanı sıra ulusal düzeyde de çokkültürlülük, birçok devlet tarafından desteklenmektedir. Aslında söz konusu bütün bu gelişmeler, çokkültürlülüğün önemi konusunda ışık tutan birer ipuçlarıdır. Çokkültürlülük olgusu günümüzde birçok uluslararası kuruluş tarafından desteklemekte ve korunma altında alınması gereken bir değer olarak nitelendirilmektedir.

Ancak kabul etmeliyiz ki, kültürel açıdan homojen olmayan toplumlar, dış müdahalelere ve iç suiistimale çok müsait toplumlardır. Ama tabi ki çokkültürlülüğün iyi yönetilemediği durumlarda. Ruanda ve ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı olarak ele alacağımız Sudan Cumhuriyeti gibi Afrika ülkelerinde yaşanan kültürel çatışmaların sonucunda ortaya çıkan dramlar, konunun ehemmiyetin üzerinde düşündürücüdür. Sudan Cumhuriyetinde 1956 yılından beri devam edegelen bir iç çatışma yaşanmıştır. Çatışmalar ülkenin güney bölgesi ile kuzey bölgesinde yaşayan halklar arasında meydana gelmiştir. Çatışmaların nedenleri her ne kadar farklı gösterilse de aslında bir nevi etnik ve dinsel çeşitliliğin yönetilememesinden kaynaklanan çatışmalardır. Çatışmalar, iki milyondan fazla insanın hayatını kaybetmesi ve 2011 senesinde ülkenin ikiye bölünmesi sonuncuyla bitmiştir.

Ruanda'da ise, bilindiği gibi bir insanlık dramı yaşanmıştır. 1994 senesinde Ruanda'nın en büyük etnik gruplarından olan Tutsi ve Hutu arasında çatışmalar yaşanmıştır. Çatışmalar yaklaşık üç ay sürmüştür. Çatışmaların sonucunda yaklaşık bir milyon insan yaşamını yitirmiştir. Nitekim 2. Dünya savaşında ABD tarafından Japonya'nın Hiroşima ve Nagasaki şehirlerine atılan atom bombalarının sonucunda 250 bin insan yaşamını yitirmiştir. Gelinmek istenilen nokta aslında şudur; kültürel ve etnik açıdan çeşitliliğe sahip olan toplumlarda eğer söz konusu çeşitlilik yönetilemezse toplumda çok ağır sonuçlar doğabilir. O kadar ki yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı gibi atom bombalarından daha ağır sonuçlar meydana gelebilir. Bu çatışmaların yaşanmasında, sömürge döneminde Belçika'nın daha sonra ise Fransa'nın rolü olduğunu bilinmektedir. Bunun yanı sıra ülkedeki seçkinlerin siyasi iktidarı elde tutma arzu ve güçlü istekleri da çatışmanın nedenleri arasında yer almaktadır (Hazar, 2011:100).

Görüldüğü üzere çokkültürlülük ve kültürel çeşitlilik birçok uluslararası, bölgesel ve ulusal organizasyonlar, kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmektedir. Hatta uluslararası topluluğun iyi gelişip işlemesi için önemli unsurlardan birisi olarak tasnif edilmektedir. Bunun yanı sıra çokkültürlü toplumların, bünyesinde barındırdıkları kültürel ve etnik çeşitliği doğru yönetmedikleri sürece çok ağır bedeller ödeneceği, dış ve iç müdahale ve suiistimale uygun ortam oluşacağı aşîkârdır. Bir başka anlatımla çokkültürlülük yâda kültürel çeşitlilik doğru yönetildiğinde çok önemli ve koruma altına alınması gerek bir değer iken yönetilemediği takdirde ise atom bombasının etkisinden daha ağır sonuçların tetikçisi olabilmektedir. Çokkültürlülüğün önemi üzerinde durulduktan sonra, çokkültürlülük kavramının bazı özelliklerine değinilecektir.

1.4 ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK KAVRAMININ ÖZELLİKLERİ

Çokkültürlülük kavramı, diğer sosyal bilimler kavramları gibi birçok özelliğe sahiptir. Burada söz konusu kavramla ilintili bazı özelliklere yer verilmeye çalışacaktır. Lakin özelliklere yer vermeden önce belirtilmesi gereken nokta, burada yer verilecek olan özelliklerin, kavramın tüm değil bazı özellikleri olduğudur. Bu konuyla ilgili farklı görüşler ve yorumlar ortaya konulabileceği gibi aşağıda sıralanan özellikleri de eleştirilebilir.

1. Kültürel çeşitlilik insan özgürlüğünün önemli bir unsuru ve şartıdır. Nitekim bir önceki başlıkta ifade edildiği gibi insanlar yaşadığı toplumun dışında çıkıp farklı kültürler hakkında sahip olmazlarsa, dünyayı farklı açılardan değerlendirme imkanı sunacak ufuklar bakımından yoksul olacaklardır. Başka bir anlatımla kendi kültürleri içinde hapis olup onu mutlaklaştırıp kutsallaştıracaklardır. Böylece, hayatın kendi kültürlerinden ibaret olduğunu sanacak ve diğer kültürlerle karşılaştırarak güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmede aciz durumunda olacaklardır (Parekh, 2002:214).
2. Çokkültürlülük bir olgu olarak bütün toplum kesimleri tarafından saygı duyulması gerektiren bir durumdur. Oysa Gutmann'ın de ifadesiyle gerek üniversiteler gerekse hükümetler, içerdikleri çeşitli kültürler arasında karşılıklı saygı olmadan, değer verdikleri hedefleri etkin biçimde izleyemezler (Gutman, 2014:43).
3. Çokkültürlülük kavramı, çok tartışmalı bir kavramdır. Bazıları çokkültürlülüğü savunarak lehine olumlu görüşlere yer verirken bazıları, onu çatışma, bölüşme ve toplumda birçok sorunun kaynağı olarak görmektedir (Bautman, 1999:98).
4. Bir olgu olarak insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Ancak, Doytcheva'nın ifade ettiği gibi 11 Eylül sürecinden sonra çok tartışılmaya başlayan bir kavramdır (Doytcheva, 2005:133). Bunun yanı sıra hızla küreselleşen dünyada çokkültürlülük ve kültürel çeşitlilik düşüncesi, küresel bir konu haline gelen bir kavramdır (Çolak, 2010:7).

Görüldüğü üzere çokkültürlülük kavramı farklı özelliklere sahip bir kavramdır. Bu özellikler, terimin sosyolojik bir olgu ve entelektüel bir terim olmasından kaynaklanmaktadır. Bilimsel olarak disiplinlerin tümünün, birbiriyle ve diğer olgularla da ilişkileri bulunduğu bir gerçekliktir. Bu bağlamdan yola çıkarak yapının bir sonraki kısmında çokkültürlülük olgusunun farklı olgu ve disiplinlerle ilişkilerine değinilecektir.

1.5 ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK DİĞER OLGU VE DİSİPLİNLERLE İLİŞKİLERİ

Bu bölümde çokkültürlülük olgusunun diğer olgu ve disiplinlerle nasıl ilişkiler ve etkileşim içinde olduğunun tartışılması amaçlanmaktadır. Bu minvalde çokkültürlülük ile göç, iletişim, küreselleşme, liberalizm, strateji, yönetim, siyaset, tanınma politikası, ulus devlet, eğitim ve aile ilişkileri ele alınacaktır. Nitekim çokkültürlülük olgusu ile ilişkilerine değinen söz konusu olgular, tezde işlenecek konularla doğrudan ilintilidir.

1.5.1 Çokkültürlülük - Göç İlişkisi

Tarihsel sürece bakıldığında, göç, insanlık geçmişi kadar bir geçmişe sahip bir olgudur. Sömürgecilik dönemleri, göçlerin en çok yaşandığı dönemler olarak bilinmekte ve ileri sürülmektedir (Yılmaz, 2014:1687). İnsanlar daha iyi yaşam şartları bulmak ve siyasi baskılardan kaçmak için farklı ülkelere göç ederler. Oysa ABD'deki İngiliz Kolonizasyonu, 1607 tarihine kadar götürülmekte ve bunun arkasında o dönem uygulanan dini baskıların olduğu ifade edilmektedir. O tarihte çok büyük hatta tarihin en büyük göç hareketi yaşanmıştır. Yaşanın göç hareketi ile birlikte, ABD'de din - devlet ilişkisi üzerine tartışmalar başlamıştır (İmga, 2010:76). Aslında bu durumun ülkeye yeni göç eden İngilizlerin, birlikte götördükleri din geleneklerini devam ettirme eylemi içinde olduklarından dolayı meydana geldiğini söylemek mümkün olabilir.

O tarihten günümüze kadar göç hareketleri devam etmektedir. 2002 senesinde BM tarafından yayınlanan araştırma raporuna göre her yıl yaklaşık 175 milyon yasadışı göç vakası yaşanmaktadır. Bu durum göç edilen ülkelerin toplumsal, ekonomik ve kültürel yapıları üzerinde etki yaratmaktadır (Karabulut, 2011:184). Göç edenler, sadece kendileri değil insan olma gereğinden dolayı göç ettikleri ülkelere örf adet, gelenek ve kültürel değerler ile birlikte göç ederler. Böylece toplumlar göç ile birlikte yeni kültür almakta ve gittikçe kültürel olarak homojenliklerini yitirmektedir. Uluslararası göçün yanı sıra ülkeler içinde de göç hareketleri yaşanmaktadır. Burada da adetler bölgeden bölgeye taşımakta ve bölgeler arasında bir örf - adet alış verişi yapılmaktadır. Küreselleşme süreci ile birlikte göçler

daha fazla artmış ve kültürel çeşitlilik konusundaki etkisi sebebiyle süreç üzerinde daha etkin bir role sahip olmuştur.

Göç hareketlerin ve göçmenlerin, kültürlerin değişimi ve toplumlarda kültürel çeşitlilik olgusunun oluşmasındaki rol ve etkileri hakkında, Yılmaz'ın "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri" başlıklı çalışmasında, Apadurai, Portes ve Haller'den de aktararak şu ifadelerle yer verilmiştir:

Ulus devletlerin kontrol ve egemenliğinin azalması, sermayenin hızlı dolaşımı, gelişen teknoloji ile birlikte hızlı iletişim ve ulaşım imkanlarının ortaya çıkması veya Apadurai'nin (1997:33) ortaya attığı gibi küresel kültürel akımın beş boyutu olan beşeri (ethnoscape), medya (mediascape), teknoloji (technoscape), finans (financescape) ve fikir (ideoscape) akışkanlarının (scapes) birbiriyle olan ilişkileri ile anılan küreselleşme göçmenlerin anavatanlarıyla ilişkilerini de etkiledi. Göç ettikleri ülkede asimile olacakları ve anavatanla bağlarını yavaş yavaş koparacakları düşünülen göçmenler, küreselleşmenin imkanlarından da faydalanarak anavatanlarıyla daha sıkı ilişkiler kurmaya ve anavatanlarında olup bitenlerle daha çok ilgilenmeye başladılar. Portes ve Haller'e göre (2003:1229), göçmenlerin bu ilgisi ve anavatanında politik alanda rol arayışları göçmenlerin eğitim seviyeleri yükseldikçe artmaktadır. Kaynak ülke ve göç edilen ülke arasında devam eden aktivitelerle beraber uluslararası alanda ortaya çıkan bu etkileşim sonucunda "ulusötecilik" ya da "ötede ulusçuluk" (transnationalism) kavramı ortaya çıktı.

Kymlicka, çokkültürlü bir toplum oluşmasının ilk aşamasının, kültürel çeşitlilik olduğunu savunmaktadır. Kültürel çeşitlilik için ise olmazsa olmaz unsurlardan birisi göçtür. Ona göre göç birden fazla ulusun bir arada yaşaması gibi, kültürel çeşitliliğin bir kaynağıdır (Kymlicka, 1998:39-14; Ay, 2013:143). Kymlicka'nın bu tespiti aslında çok anlamlıdır. Nitekim günümüzde ABD, Kanada ve Avrupa Birliği gibi çokkültürlü olarak tanımlanan toplumlara sahip ülkelere baktığımızda hepsinin geçmişte çok yoğun bir şekilde göç almış ve hala da almakta olduğu görülür. "Gökkuşağı Ülkesi" olarak adlandırılan Güney Afrika'nın toplumsal yapısının da çokkültürlü bir toplum olduğu bilinmektedir. Bakıldığında batı ülkelerinden göç edenler, söz konusu bu çeşitliliğin önemli ayaklarından.

Görüldüğü üzere göç, çokkültürlüğün ve kültürel çeşitliliğin oluşmasında etkin rol oynayan önde gelen unsurlardan birisidir. Küreselleşme süreci ile birlikte paralel bir şekilde gidererek artan bu göç hareketlerinin yakın zamanda kesileceği de öngörülmemektedir. Bu gelişmeler dünyanın kültürel çeşitliliğe ve çokkültürlülüğe doğru gidişatına ışık tutmaktadır. Başka bir şekilde ifade edecek olursak, göç ve

çokkültürlü toplumların oluşması arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur ve göçler devam ettiği sürece dünya da çokkültürlü bir yapı olmaya devam edecektir.

Çokkültürlülük olgusunun göç ile nasıl bir ilişki ve etkileşim içerisinde olduğunu ve göçlerin aynı hızla devam etmesi halinde önümüzdeki süreçte dünyanın çokkültürlülük bakımından nasıl bir hal alacağını tartıştıktan sonra, şimdi de çokkültürlülük olgusunun iletişim ile ilişkisine değinilecektir.

1.5.2 Çokkültürlülük- İletişim İlişkisi

Kültürler arası iletişim konusuna değinmeden önce iletişim kavramının terminolojik bakımdan ne anlam ifade ettiğine bakmak, konunun daha iyi anlaşılması açısından isabetli olacaktır. İletişim, kelime olarak Latince kökenlidir. Latince'deki "communication" sözcüğü kökenidir. Kelimenin anlamından yola çıkarak iletişim; toplumsal bir etkileşim ve paylaşımı içeren bir süreç olarak tanımlanabilir (Çevik, 2012:52). Cüceloğlu'na göre ise, insanlar sosyal varlıklardır ve her zaman diğerleri ile iletişim içinde olma ihtiyacını hissederler. Ayrıca iletişimin gerçekleştirilmesi için, herhangi bir söz sarf etmek gerekmemektedir. İki insanın birbirini fark ettiği andan itibaren iletişim başlar (Cüceloğlu, 2002:45).

Konu kültürlerarası iletişim bağlamında değerlendirildiğinde ise, kültürlerarası iletişim, farklı kültürel ve alt kültürel art alanlarda, bilgi ve deneyimlere sahip bireyler arasında gerçekleşen iletişim ve etkileşimi ifade etmektedir (Bekiroğlu ve Balcı, 2014:432). Bu noktadan hareketle, farklı kültürlerden gelen insanların bir arada yaşaması için, iletişimin ne denli önemli olduğu konusunda farkındalık oluşacaktır. Çokkültürlü bir toplumsal yapı içerisinde yaşayan bireylerin arasında iletişimin sürekli olarak gerçekleşeceği, bir gerçekliktir.

Çokkültürlülüğü kabul eden toplumlarda, kültürel çeşitlilik hoş karşılanmakta ve insanlar ya da kültürler arasından herhangi bir üstünlükten söz edilmemektedir (Kartarı, 2014:38). Bu doğrultuda, farklı kültürlerle bağlı olan insanların arasında söz konusu eşitliğin gerçekleştirilebilmesi için, insanlar arasında etkileşim ve iletişimin sağlıklı bir biçimde yürütülmesinin bir zorunluluk olduğunu düşünülmektedir.

Kültürlerarası iletişim konusu özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra çok tartışılmaya başlanmış ve bilimsel tartışmalarda önemli yer işgal etmiştir. Nitekim

uzamanlar tarafından söz konusu saldırıların nedeni olarak kültürlerarası iletişimin yokluğu öne sürülmüştür. Bu denli önem sahibi olan bu olgu, günümüzde bilimin gündeminde olan önde gelen konulardan biridir. O kadar ki konuya ilintili sosyal bilimlerin yanı sıra tıp bilimleri bile konuyu araştırmalarına dahil etmiştir (Akay, 2005:112-114).

Görüldüğü üzere çokkültürlü bir toplumun oluşması için, ilk önce kültürel çeşitliliğin olması gerektir. Kültürel çeşitlilikten söz edebilmek için ise, farklı kültürlerden kaynaklanan insanların bir arada yaşıyor olmaları şarttır. Birden fazla kültüre bağlı olan insanların, saygı, hoşgörü ve barış içinde yaşamlarını devam ettirilebilmeleri içinse, birbirlerinin kültürleri hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu da ancak aralarında kültürel bilgi aktarmaları ile gerçekleştirilebilmektedir. Aktarmak içinse iletişim olmazsa olmaz unsur niteliğindedir. Yani çokkültürlülük ile iletişim arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Bir sonraki başlıkta çokkültürlülük olgusunun küreselleşme ile ilişkisini incelenecektir.

1.5.3 Çokkültürlülük - Küreselleşme İlişkisi

İki olgunun arasındaki ilişki konusuna geçmeden önce konunun daha net bir açıklığa kavuşması açısından küreselleşmeyi tanımlamakta yarar vardır. Küreselleşme kavramı, son çeyrek yüzyılda en çok kullanılan kavramların başına gelmektedir. Ancak görüldüğü üzere bu kavramla ilgili ilintili uluslararası camiada kabul edilen bir tanıma varılamamıştır. Bunun en belirgin nedenlerinden biri, söz konusu kavramın farklı konulara göre hızlı biçimlenebilmesi ve birçok kavramla eş anlamlı olarak kullanılmasıdır. Örneğin, evrenselleşme, uluslararasılaşma, liberalizasyon ve batılılaşma gibi kavramlarla eş anlamda kullanılmaktadır (Bayar, 2010:25).

Küreselleşme kavramı, çok boyutlu bir kavram olması dolayısıyla, hangi tarihte kullanılmaya başlandığını da tartışma konusu olmuştur. Tanımlayanların, kavramı kendi açılarından değerlendirdiklerin için, küreselleşme kavramı etkilenebilmekte ve konuya göre şekillenebilmektedir (Elçin, 2012:5). Küreselleşme, dünyanın küçük bir hal alması ve tek bir yer olarak algılanması sürecini ifade ettiğini öne sürmektedir (Aslanoğlu, 1998; Talas ve Kaya, 2007:50). Küreselleşmenin sunduğu haberleşme imkan ve araçlarıyla, insanlar, ülkeler hatta kıtalar arasında,

iletişim o kadar kolayı oldu ki zaman zaman entelektüel tartişmalarda dñyanın bir evrensel köy haline geldiği duyulmaktadır. Ancak bize göre günümüzde küreselleşmenin sunduğu imkanlar ve ortaya çıkardığı bulguların üzere düşünöldüğünde dünya artık bir köy değil küçük bir oda haline gelmiştir.

Bunun yanı sıra küreselleşmenin ulaşım alanlarında sunmuş olduğu imkanlar ile bireylerin hareket etme imkanı çok daha fazla artmış ve kolaylaştırılmıştır. Bireylerin bir yerden başka bir yere gitmesi aslında bir nevi kültürel çeşitliliğe bir araçtır. Çünkü bireyler kendi kimlikleri ve kültürel değerlerini de beraberinde götürürler. Ayrıca hedeflerinde olan ölkelerin toplumsal yapıları ve kültürleri hakkında bilgi edinmiş olur. Bu durum kültürel çeşitlilik aısından önem arz etmektedir. Bireycilik ve Global Pazar gibi küreselleşme süreci ile birlikte gündeme gelen anlayişların kültürlerin değişmesi ve kaynaşması üzere bir tesiri söz konusudur.

Küreselleşme süreci, demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin evrenselleşmesindeki tesirinin yanı sıra, kültürel çeşitliliğe ve çokkültürlölüğe de yol açmıştır. Süreç ile birlikte tekkültürlölükten çokkültürlölüğe önem verilmeye başlanmıştır. Dñyanın küreselleşmesiyle birlikte, çokkültürlölük ve kültürel çeşitlilik düşünce ve kavramları evrensel bir konu niteliği kazanmıştır (Çolak, 2010:7). Göröldüğü gibi küreselleşme sürecinin hem dolaylı hem dolaysız olarak çokkültürlölük üzerinde etkisi bulunmaktadır. Küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan en önde gelen olgulardan birisinin göç olgusu olduğu bilinmektedir. Göç ise, üstte ifade edildiği üzere çokkültürlölüğün temel unsurlarından biridir. Oysa Modood (2014:15)'a göre ABD, Kanada ve Avusturya gibi ölkelerin, ilk çokkültürlü hale gelen ölkeler olmasında en büyük etken göçtür.

Ekonomik, siyasal, sosyal, ulaşım ve birçok alanda meydana gelen değişiklikler dünya toplumları arasında sınırların kalmasına neden olmakta ve dünyayı yekpare bir hale dönüştürmektedir. Bu durum kültürel aıdan da kendisini göstermektedir. Medya alanlarında yaşanan son gelişmeler insanlara dñyanın öbür tarafındaki gelişmelerden anında haberdar olma imkanı sağlamaktadır. Bu ve diğer bütün gelişmelerin üzerinde değerlendirme yapıldığında, artık tekkültürlölük ve tekkültürlü bir toplumun varlığı bir hayli zordur. Bu gerçeği kabul edip toplumlarda

çokkültürlülük olgusunun nasıl yönetilmesi gerektiği üzerinde düşünmek daha isabetli bir adım olacağı düşünülmektedir.

1.5.4 Çokkültürlülük – Yönetim İlişkisi

Yönetim bilimi hakkında bilimsel literatürde farklı birçok tanım bulunmaktadır. Söz konusu tanımlardan biri “İnsanları etkileme, onları toplumun ortak çıkarları ve yararları doğrultusunda yönlendirme bilim ve sanatıdır (Öztekin, 2012:17). Her toplum geleceğe yönelik bir hedef ve planlara sahiptir. Gerçekleştirilmesi amaçlanan söz konusu bu hedefler aynı zamanda toplumun kültürel ve sosyal yapısı ile doğrudan ilintilidir. Çokkültürlü bir yapıya sahip olan toplumlarda, devlet tarafından planlanan bütün hedeflerde ve stratejilerde, toplumun çokkültürlülük özelliğinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Çokkültürlü toplumlarda mevcut kültürlerin her birisi farklı özellik ve değerlere sahiptir. Bu değerleri ortaya çıkartmak, toplumun refahı, çıkarları ve devletin amaç ve hedefleri doğrultusunda istenilen yönde yönlendirebilmek için çokkültürlü bir yönetim anlayışı ister. Çokkültürlü yönetim olarak adlandırabileceğimiz yönetim anlayışı aslında çokkültürlülüğü kabul eden bir yönetim anlayışıdır. Çokkültürlülüğü kabul edip desteklenmesi gereken bir değer olarak görmeyen toplumlarda çokkültürlülüğün yönetiminden bahsetmek, özellikle uygulamada mümkün değildir.

Çokkültürlülüğün yönetimi, toplumu oluşturan kültürler arasında işbirliği anlayışının yerleştirilmesi, iletişimin geliştirilmesi, kaynaşmanın önemli kılınması, kültürlerarası ve kişiler arasında karşılıklı hoşgörü ve saygının gelişmesi, farklılıkların desteklendiği araç, yöntem ve söylemleri geliştirme sürecini ifade eder. Bu durumun, dünya barışına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Atasoy, 2012:18). Bunun ile birlikte günümüzde dünyanın farklı ülkelerinde çokkültürlülük nedeni ile birçok sorun yaşandığını söylenmektedir. Aslında söz konusu sorunların nedeninin çokkültürlülükten ziyade çokkültürlülüğün yönetilememesi olduğu düşünülmektedir.

Toplumlarda çokkültürlülüğün yönetilmesi, devlet tarafından farklı araç ve yöntemler ile gerçekleştirilebilmektedir. Devlet, işe alma politikasında, eğitim

müfredatının oluşturmasında, hizmetlerin dağıtılmasında ve bunlar gibi vatandaşlara sunulan diğerk hizmetlerde toplumun çokkültürlü yapısını göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece devlet, insanların çokkültürlülüğölumlu bakmasında ve bir tehdit olarak değil bir değerk olarak çokkültürlülüğöldeğerklendirmelerinde etkin bir rol oynamış olacaktır. Devlet ile birlikte hükümetlerin de özellikle çokkültürlülüğöl destekleyen ve benimseyen siyasi söylemler gibi bu konuda üstleneceğini bir rolü vardır. Aslında söz konusu sürecin işleminde sadece devlet ve hükümet değil, bütün toplum kısımlarını kapsayan bir görev yelpazesi oluşturulmalıdır. Bu yelpaze bireylerden başlayarak, sivil toplum örgütlerine kadar, siyasi partilerden hükümete kadar, özel sektörden devlet kurumlarına kadar bütün kesimleri kapsamalldır.

Görüldüğü üzere çokkültürlülüğölün yönetilmesinde yönetim bilimi doğrudan bir etkiye sahiptir. Aynı toplum içeresinde yaşayan, ortak çıkarları olan ve günlük yaşamlarında ulaşım, öğrenim vb. ihtiyaçlarını gidermek için birçok şeyi ortak kullanan, farklı kültürlere bağı olan insanların arasında hoşgörü ve saygı olmadığı durumda kültürler arası çatışmalar yaşanacağı aşıkârdır. Bir başka ifade ile açıklamak gerekirse farklı kültürler doğru olarak yönetildiğinde, toplumda olumlu gelişmenin kaynağı olabilmektedir. Aksi takdirde toplumda çokkültürlülüğölten kaynaklı olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilir. Çalışmanın bu başlığı altında çokkültürlülüğölün yönetim ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Bir sonraki başlıkta ise, çokkültürlülüğöl ile insanların en doğal ve kutsal haklarından olan eğitim arasındaki ilişkiye değinilecektir.

1.5.5 Çokkültürlülüğöl – Eğitim İlişkisi

Bilimsel literatürde birçok çalışmada çokkültürlülüğölün eğitimle ilişkisinin boyutu çokkültürlü eğitim olarak ifade edilmektedir. Irksal, etniksel ve sosyal olarak farklı yapılardan gelen öğlencilere eşit bir şekilde eğitim fırsatlarının sunulup tanınması, eğitim ortamının çokkültürlülüğölün gerektirdiği şekilde yeniden yapılanma süreci, çokkültürlü eğitim olarak belirtilmektedir (Banks vd, 2001; Demir, 2012:1455).

Çokkültürlü eğitim kavramı, son dönemde eğitim ile ilintili tartışmalarda gündeme gelen önemli kavramlardan biridir. İngilizcede “Multicultural Education” olarak ifade edilen bu eğitim anlayışı, toplumlarda çokkültürlülüğölün pekişmesinde

önemli bir role sahiptir. Farklı kültürlerde yetiştirilen insanların farklı kültürlerden gelen diğer insanlarda bir arada olmaları, onlarla etkileşim ve iletişim halinde olmaları, olumlu tutum ve davranışlar geliştirmelerine neden olacaktır. Bu bağlamda, birçok gelişmiş ülkede eğitime ilişkin plan ve stratejiler belirlenirken özellikle çokkültürlü eğitim anlayışı göz önünde bulundurulmaktadır. Bunun arkasındaki güdülen amaç öğrencilerin çokkültürlülüğe karşı olumlu tutumlar geliştirilmeleri sağlamaktır. Bunun doğal sonucu, devletlerin vatandaşlık kavramını, evrensel değerler çerçevesinde yeniden değerlendirip tanımlamak olacaktır (Cırık, 2008:27).

Çokkültürlü bir yapıya sahip toplumların, kültürel, etnik, dini, sosyal vb. farklılıkları teşvik edici çabalar göstermesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda eğitim sürecinde öğrencileri kültürel çeşitliliğe teşvik ederek, farklılıklara saygı duyulması gerektiğinin iletilmesi beklenmektedir. Çokkültürlülük sürecinin inşası için bazı hedeflerin topluma kazandırılması şarttır. Bu bağlamda öğrencilere kazandırılması gereken hedefler aşağıdaki gibidir (Banks, 2004; Başbay, Kağnıcı ve Sarsar, 2013:49).

1. Bireylerin farklı kültürlerden kazandıkları farklı bakış açılarıyla, kendilerini ve kültürlerini daha etkin bir şekilde değerlendirmelerine imkan sağlanır.
2. Öğrencilere etnik ve kültürel alternatifler sunar.
3. Öğrenim-öğretim sürecinde öğrencilere etnik kültür, baskın kültür, kültürel çeşitlilik, tekkültürlülük ve çokkültürlülük ile ilgili bilgileri sunma imkanı sağlanır.
4. Etnik, ırksal, fiziksel, kültürel karakteristiklerden kaynaklanan farklılıkların yarattığı ayrımcılığın azaltılmasını amaçlar.

Görüldüğü üzere çokkültürlülük ile eğitim arasında güçlü bir sebep-sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Toplumlarda çokkültürlülüğe karşı ılımlı bir tutum geliştirebilmek için önce eğitimi çokkültürlülük anlayışı çerçevesinde yeniden değerlendirip ona göre şekillendirmesi gerekmektedir. Tabi bu yeniden şekillendirme süreci, eğitim ortamını, müfredatını, anlayışı ve en önemlisi öğretmenleri ve öğretim görevlilerini de kapsamı içeresine almaktadır. Öğretmen ve öğretim görevlilerinin eğitimde çok önemli bir görev üstlendiklerini aşîkârdır. Bu noktadan hareketle eğitim

ve öğrenim ile ilgili geliştirilecek bütün planların öğretmenleri kapsayacak şekilde ele alınması gerekmektedir.

Konu çokkültürlülük bağlamında ele alındığında aynı durum söz konusu olacaktır. Çokkültürlü eğitimin başarıya oluşması ve amaçlanan verimin elde edilmesinde öğretmenler önemli unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim anlayışlarıyla yeni tanışmış olan toplumlarda bu önem daha da artmaktadır. Öğretmenlerin ve/veya öğretim görevlilerinin bu konuyla ilgili aldıkları veya alacakları eğitimlerin pratikte etkisini göstermesi beklenmektedir. Bununla birlikte ortamda bulunan farklı kültürlere saygı göstererek çokkültürlülük açısından uygun ve demokratik bir öğrenim ortamı oluşturulmasında katkıda bulunacaklardır (Ünlü ve Örtten, 2013:289). Çokkültürlülük ile eğitim ilişkisinin üzerinde durulduktan sonra bir sonraki aşamada çokkültürlülük ve strateji arasında nasıl bir ilişki olduğu tartışılacaktır.

1.5.6 Çokkültürlülük- Strateji İlişkisi

Strateji daha çok askeri bir kavram olarak bilinmektedir. Ancak günümüzdeki disiplinlerde ilişkilerinin yoğunluğu nedeni ile birçok alanda strateji kavramı kullanılmaya başlamıştır. Bilimsel literatürde strateji kavramına ilişkin çok fazla tanım bulunmaktadır. Abusalah (2012:327)'a göre strateji, daha önceden belirlenmiş uzun vadeli hedefleri gerçekleştirmek için izlenen yol ve yöntemlerin bütünüdür. Bu bağlamda her toplumun farklı hedeflerinin var olduğu bir gerçekliktir. Söz konusu hedefler toplumların sosyal, siyasal ve kültürel yapılarına göre değişiklik göstermektedir. Çokkültürlü bir yapıya sahip olan toplumların, içerisinde barındırdığı kültürel farklılıkların arasında uyum, hoşgörü ve saygıya dayalı bir tutum olması için farklı yöntem ve araçlara başvuracağı aşîkârdır.

Yapılan tüm bu icraatlar aslında tek bir hedefi gerçekleştirmek içindir. Bu hedef de toplumun barış, huzur ve güvenli bir ortam içinde yaşamasını sağlamaktır. Devlet bunları yaparken önceden belirlediği plan ve yönetimleri izlemekte, söz konusu plan ve yöntemlerin çerçevesi içerisinde hareket etmektedir. Örnek olarak Milli Eğitim Bakanlığı kapsamında çokkültürlü eğitim projeleri geliştirmek, çokkültürlülüğü destekleyen siyasi söylemler geliştirmek, bürokratik anlamda da toplumun çokkültürlü yapısının özelliklerini göz önünde bulundurmak vb. verilebilir.

Bütün bunlar devletin stratejik hedeflerinden olan çokkültürlülük yönetiminin gerçekleştirilmesi için tamamlayıcı yol, yöntem ve araçlardır.

Vatandaşların refah ve سلامتini sağlamak, toplumun siyasal sosyal beklentilerini gerçekleştirmek, ülkenin güvenliği ve bütünlüğü sağlamak gibi hedef ve gayelerde tüm siyasal iktidarlar benzerlik göstermesine rağmen, toplumsal yapıları farklı olan iki devletin hükümetlerinden aynı siyasal söylemleri kullanmaları veya aynı yönetme yöntemlerine başvurmaları beklenmemektedir. Üstte zikredildiği gibi her toplum kendi toplumsal yapı özelliklerine göre farklı stratejilere başvurmaktadır. Davutoğlu (2013:29-30)'un ifadesi ile her ülkenin ulusal stratejisi, toplumsal özelliklerine dayalı olarak belirlenmekte ve ülkeler arasında değişiklikler göstermektedir.

Uluslararası arenada çokkültürlü yapısı ile bilenen ABD'nin Berlin Büyükelçisi olan John B. Emerson, Ocak 2015 tarihinde Büyükelçilik Rezidansında verilen "Çokkültürlülük Resepsiyonu"ndaki konuşması sırasında, çokkültürlülüğün korkulmaması gerektiğini, çokkültürlülüğün kültür ve ülke için bir zenginlik olduğunu ve ABD'nin göçmenlerin farklılıklarını katkıya çevirdiğini belirtmiştir. Emerson konuşmasında aşağıdaki ifadelerle yer vermiştir;

"Göçmenler ülke için zenginliktir. Göçmenlerin kendilerini o ülkeye ait hissetmeleri için iki önemli şey var: Biri, hükümet göçmenlerin kabul görmeleri için mümkün olan herşeyi yapmalıdır. Yani öncelikle insan göçü kabul edip zenginlik olarak görmeli. Diğeri ise göçmenler yaşamak istedikleri ülkenin sunduğu imkanları kullanırlar ve ülkenin kurallarına uyarlar. Bu şekilde Amerika'da insanların multikültürel kimlikleri var ama yine de Amerikalıdır. İnsanlar kültürel kimliklerini kaybetmemeliler. Aksine etnik kimliği ile yeni ülkesine uyum sağlamalıdır" (Durdu ve Çevik, 2015).

Büyükelçi Emerson'un konuşulmasından anlaşıldığı üzere ABD, ilk önce toplumunda göç nedeniyle oluşan çokkültürlülüğü kabul etmiştir. Bu da stratejinin belirlenmesinde ilk aşamadır. Nitekim Akad (2013:24) stratejinin belirlenmesinde ilk aşamanın, problemin veya durumun tanıyıp tanımlanması olduğu ifade etmiştir. ABD, daha sonra zenginlik olarak tanımladığını söz konusu çokkültürlülüğü yönetmek ve doğru yola yönlendirmek için iki yöntem ve plan izlemiştir. Bunlardan ilki, toplumu çokkültürlülüğe yönelik ılımlaştırmak, ikincisi ise farklı kültürlerden kaynaklanan göçmenlere diğer insanlarla eşit şekilde imkanlar sunup kendi kültürleri

ile birlikte ülkenin genel kurallarına saygı göstermelerini sağlamaktır. Aslında bu yöntemlere bir nevi ‘Çokkültürlülük Yönetme’ stratejisi denilebilir.

Ülkelerin ulusal, güvenlik, ekonomik, siyasi vb. stratejileri olduğu gibi, aynı şekilde çokkültürlülük stratejileri olması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü günümüz itibarıyla kültürel çeşitlilikten arındırılmış bir toplumun varlığından söz etmek zor olduğu gibi yaşanan sürece de aykırı bir ifade olacaktır. Zira ülkeler arasında yasal ve yasa dışı olarak göç edenlerin yıllık rakamlarına bakıldığında, bu durum daha net anlaşılacaktır. Bir ülkede ‘Çokkültürlülük Stratejisi’nin varlığı, aynı ülke içerisinde yaşayan kültürler arasında ‘kültürel çatışma’ olarak adlandırılan olgunun ortaya çıkmasını engellemektedir. Aksi takdirde toplumda huzur ve toplumsal barıştan söz etmek mümkün ol(a)mayacak ve ülke bir kısır döngü içesine girecektir.

Kültürel farklılıklar ile birlikte, toplumda din ve inanç, etnik köken, ırk, dil, cinsiyet, özürlü olmak vb. farklılıklar da çokkültürlülük stratejisinin kapsamına girmektedir. Söz konusu farklılıklarla ilgili olarak toplumu çatışmadan uzak tutmak, farklılıklardan kaynaklanan becerileri ve zenginlikleri doğru yönde yönlendirip devlet ve toplumun çıkarları doğrultusunda kullanmak çokkültürlülük stratejisi ile gerçekleştirilebilecek hedeflerdir. Bu hedeflere ulaşmak için izlenen yol ve yöntemler ise çokkültürlülük stratejisidir. Çokkültürlülük olgusunun strateji ile ilişkisini üzerinde durulduktan sonra bir sonraki başlıkta çokkültürlülüğün politika ile nasıl bir bağ içerisinde olduğu tartışılmaya çalışılacaktır.

1.5.7 Çokkültürlülük – Siyaset İlişkisi

Çokkültürlülüğün siyaset ile ilişkisini ele almadan önce siyasetin ne olduğuna kısaca değinmek daha yararlı olacaktır. Siyaset, toplumlarda hep çekici bir alan olmuştur. Bunun belirgin nedeni insanların arasındaki anlaşmazlıktır. İnsanlar, yaşamlarını düzenleyen kurallar konusunda her zaman anlaşmazlık durumu içerisinde olmuşlardır. Bu anlaşmazlık durumlarına örnek olarak “Kim ne almalı?”, “Ülkede iktidar ve kaynaklar nasıl paylaşılmalı?”, “Toplum işbirliği temeline mi yoksa çatışmalar temeline mi dayanmalı?”, “Kararların alınmasında söz kimde olmalı?”, “Her bir grubun ve kişinin ne kadar etkisi olmalı?” tartışma konuları verilebilir. Bu ve bunun gibi tartışma konuları siyaseti her zaman çekici bir konu olarak ön planda tutmuştur (Heywood, 2007:21).

Siyasetin, söz konusu bu anlaşmazlıkların aynı zamanda tanımlanmasında da etkisi olmuştur. Siyasetin ne olduğu ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Başka bir anlatımla bilimsel literatürde siyasetin birden çok tanımı vardır. Heywood'un, siyasete ilişkin yaptığı tanımlamayı bu tanımların en belirginini olarak kabul etmek mümkündür. Ona göre siyaset en geniş şekilde "insanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetler" olarak tanımlanabilir (Heywood, 2007:22). Tanımdan ve siyasete ilişkin özelliklerden hareketle, çokkültürlü toplumların bu durum içerisinde önem arz ettiği ve daha hassas bir tavır ile yaklaşılmasının gerekeceği aşikârdır. Çokkültürlü yapılara sahip toplumlardada özellikle kaynakların ve iktidarın paylaşılması konusundaki anlaşmazlıklardan dolayı zaman zaman çatışmaların ortaya çıktığı da görülebilmektedir.

Siyaset ve çokkültürlülük bağlamında özellikle iktidarın paylaşılması konusu daha çok ön plandadır. Bünyesi içerisinde farklı etnik ve kültürel grupları barındıran toplumlarda eğer iktidar demokratik bir sistem çerçevesinde yürütülmezse çatışmaların çıkması muhtemeldir. İç çatışmaların yanı sıra dış güçler de ülkede farklı hedefleri gerçekleştirmek ve çıkarlar elde etmek amacıyla kültürler ve/ya etnik gruplar arasında çatışmalar çıkartabilmektedir. Bu durum Afrika'da çok yaygın bir şekilde göze çarpmaktadır. Örneğin, 1994 yılında Ruanda'da iki farklı etnik grup arasında çatışmalar çıkmıştır. Çatışmaların sonunda ortaya çıkan sonuç adeta bir katliam niteliğindedir. Yaklaşık bir milyon insan yaşamını yitirmiştir. Çatışmaların nedenleri olarak dış müdahaleler ve ülkenin en büyük etnik grubu olan Hutu ve Tutsi arasındaki iktidar paylaşmazlığı sayılabilir (Öztürk, 2011:97).

Ruanda'da toplumun çokkültürlü yapısı dolayısıyla ortaya çıkan çatışmaların arkasındaki nedenler arasında, siyasi iktidarı tek taraflı olarak elde tutma arzusu, bunu gerçekleştirmek için toplumu etnik çatışmalara ve ırkçılığa götürme girişim ve planları ile Fransa'nın ülkedeki çıkarları doğrultusunda toplumun farklı kesimleri arasında açtığı derin ayrılık zikredilebilmektedir (Hazar, 2011:100-101). Ruanda örneğinde görüldüğü gibi toplumun çokkültürlü yapısı, ülkede yürütülen siyasi anlayış ile güçlü şekilde bağlantılıdır. Öyleyse, çokkültürlü toplumlarda siyasi iktidarların çokkültürlülüğe yönelik politikalar geliştirmeleri beklenmelidir.

Kültürel çeşitlilik veya çokkültürlülük politikası, ulusal ve mahalli düzeyde kültürler arasında işbirliği ve diyalog ortamını gerekli kılmaktadır. Bu durum devletin tüm aktörlerinin çabası ile gerçekleşebilecek bir durumdur. Çokkültürlülük politikası, kültürler arasında sağlıklı bir iletişimin gelişmesine yardımcı olacak, dolayısıyla toplumda kültürel çeşitliliğe ve çokkültürlülüğe daha ılımlı bir tutumla yaklaşılmasına neden olacaktır (Çolak, 2010:206).

Çokkültürlü toplumlarda siyasi iktidarlar başarılı olabilmek için ilk aşamada toplumu oluşturan kültürlerin bütününe kabul etmelidirler. Daha sonra ise tüm hedef, siyasi söylemler ve faaliyetlerinde söz konusu çokkültürlülüğü göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Aksi takdirde toplumun bazı kısımlarında dışlama hissi oluşabilir, toplumda çatışma ve bölünmeye kadar giden çıkmaz bir süreç girilebilir. Bunu önlemek için, özellikle ayrımcılığın ve kültürel çeşitliliğe karşı önyargının ortadan kaldırılmasına yönelik pozitif önlemler alınmalıdır. Bu bağlamda, gerek hükümetler, gerek üniversite ve diğer sivil toplum kuruluşları, içerisinde barındıkları kültürel farklılıkları göz önünde bulundurup, karşılıklı saygı çerçevesinde farklı kültürlerle değer vermedikleri sürece gerçekleştirmek istedikleri hedeflere ulaşamazlardır (Erzurumlu, 2008:45; Gutmann, 1999:43).

Görüldüğü üzere çokkültürlülük olgusu, ülkede siyasi faaliyet ve anlayıştan doğrudan etkilenmektedir. Çokkültürlülüğü kabul eden ve ona ılımlı olarak yaklaşan siyasi iktidarların varlığında, toplumun içinde barındırdığı kültürel çeşitlilik, ülkede olumlu gelişmelere neden olabilmektedir. Bunun tam aksine, çokkültürlülüğü kabul etmeyen veya ediyor gibi görünen yada çıkarları doğrultusunda hareket eden, tek taraflı ve sürekli olarak iktidarı elde tutmak için farklılıkları kullanmaktan çekinmeyen iktidarların varlığı durumunda, çokkültürlülük değer olmak yerine toplumda çatışma, bölünme, ötekileştirme ve siyasal baskıları gibi birçok olumsuz gelişmenin kaynağı olabilmektedir. Başka bir ifade ile eğer siyasi yönetimler toplumdaki etnik kimlik ve kültürel çeşitlilik üzerinde siyasetlerini yürütmeye çalışırlarsa, toplumun ağır bedeller ödeyeceği aşikâr bir gerçek olacaktır. Çokkültürlülük ve siyaset arasındaki ilişkiye değindikten sonra, çokkültürlülük ve tanınma politikası konusu tartışılacaktır.

1.5.8 Çokkültürlülük ve Tanınma Politikası

Farklı kültürleri içerisinde barındıran çokkültürlü toplumlarda tanınma politikası her zaman tartışma konusu olmuştur. Kanadalı siyaset bilimcisi olan Charless Taylor, kültürel tanınma politikaları konusunda en çok anılan isim olmuştur. Taylor, 1992 senesinde, özellikle kültürel diyalog ve kültürler arası iletişim ve tanınma politikasına ilişkin” Çokkültürcülük ve Tanınma Politikası” adı altında bir yapıt yayınlamıştır. Yapıt, çokkültürlü toplumlarda kültürel farklılıkların tanınması konusu ile ilintili en önde gelen çalışmalardan biridir.

Taylor, kitabında daha çok çokkültürlü toplumları oluşturan farklı kültürlerin gelenekleri, görenekleri, kültürleri, adet ve örflerinin tanınması konularına yoğunluk vermiştir. Yapıtındaki, özellikle Quebec bölgesinde yaşayan ve Fransızca konuşan nüfus hakkında öne sürdüğü fikirlerden hareketle, bir toplum içerisinde yaşayan farklı grupların kendi kültürel adetlerinin ve geleneklerinin koruması için hepsinin tanınması ve bu konuda herkese kültürel yaşantısını sürdürülmesi konusunda fırsatlar verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ona göre, Quebec bölgesinde yaşayan ve Fransızca konuşanların, İngilizce konuşan kısımlarda asimile olmalarını önlemek için bu kaçınılmaz bir durumdur. Bununla kalmayarak gerektiğinde, bunu gerçekleştirmek için, belli koşullar çerçevesinde bazı bireysel hakların sınırlandırılabilceğini savunmuştur (Gutman, 2014:72-75). Taylor’un savunduğu bu görüş aslında çokkültürlülüğü tanıma politikalarındaki cemaatçi görüşü yansıtmaktadır.

Konu ile ilintili diğer görüş ise liberallerin görüşüdür. Bilindiği üzere liberal anlayışında bir toplum içinde yaşayan bireyler arasında eşitlik söz konusudur. Ayrıca hakların dağıtılmasında da eşit konumdadırlar. Bireyler arasındaki farklılıklar siyasetin veya hukukun konusu olamaz. Taylor ise bu görüş reddetmekte ve liberalizmin farklılıklara saygı göstererek, farklılıklarını tanıma konusunda daha açık olabileceğini savunmaktadır. Taylor’a göre çokkültürlü toplumlarda tanınma politikası olmadığı takdirde toplum birçok tehlike ile karşı karşıya olacaktır. Bunlar; bölünme, parçalanma, içinde barındırdığı ve tanımadığı grupların zarar görmesi gibi tehlikelerdir. Çünkü ona göre tanınma temel ihtiyaçtır (Kızılyürek, 2015).

Üstte aktarılanları özetlemek gerekirse kültürel olarak heterojen olmayan veya çokkültürlü toplumlarda tanınma politikaları iki ana görüş üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilki, kolektif hakları savunan cemaatçiler görüşüdür. Bu görüşe göre bir toplum içinde yaşayan insanların kültür ve geleneklerini koruma hakkının tanınması gerekmektedir. Söz konusu tanınma politikasının olmaması durumunda toplumun bölünme gibi farklı tehlikelerle karşı karşıya olacağı bu görüşün savunduğu tezler arasındadır. İkincisi ise, liberallerin görüşüdür. Buna göre, bir toplumu oluşturan bireyler arasında eşitlik söz konusudur. Toplum bireyleri arasında ayrıcalıklı bir durumun söz konusu olamayacağı savunulmaktadır. Charles Taylor, cemaatçi görüşün önde gelen savunucularındandır. John Locke ise liberallerin görüşünü savunan önder bilgelere aittir. Özellikle liberallerin bu konudaki görüşleri, bölümün ilerleyen aşamalarında ele alınıp daha ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulacağından burada yüzeysel biçimde ele alınmıştır.

Aslında konu çokkültürlülük perspektifinden ele alındığında, herhangi bir toplumun çokkültürlü bir toplum olarak nitelik kazanabilmesi için, içinde barındırdığı farklı kültürlerin tanınması ve önünün açılması gerektiği düşünülmektedir. Nitekim çokkültürlülük, kültürlerin varlığının tanınması ve yaşatılması olarak tanımlanmaktadır. Zira günümüzde dünyaya liderlik eden ve multikültürel yapısı ile tanınan ABD’de eşitlik, hürriyet gibi evrensel insan hakları konusunda herhangi bir sorun yaşanmadığını görülmektedir. Diğer taraftan bakıldığında da evrensel insan hakları, çokkültürlülüğün yaşatılması için benimsenen politikalar ile ilgili herhangi bir engel teşkil etmemektedir. Bu durumda çokkültürlü toplumlarda izlenen tanınma politikalarının, bütün kültürleri tanıyarak aynı zamanda bireyler arasındaki eşitlik ve hürriyet gibi evrensel insan hakları üzerinde inşa edildiği takdirde herhangi bir sorunsal durumun ortaya çıkacağı düşünülmemektedir.

Sadece toplumu oluşturan kültürleri tanıyarak eşitlik gibi uluslararası arenada yüceltilen değerlere önem verilmediğinde ya da farklı gruplara ayrıcalık tanınması halinde toplumda herhangi bir huzur, barış, saygı, hoşgörü ve karşılıklı tolerans durumundan söz etmek mümkün olamayacaktır. Sadece eşitlik ve özgürlük gibi değerlere önem verip insanları kültürler değerlerinden, geleneklerinden, adet ve örflerinden arındırmaya veya devlet tarafından kabul edilen bir kültüre asimile edilmeye çalışıldığında da toplumdaki kültürler arasında yozlaşma artacak ve

karşılıklı saygı durumu olmayacaktır. Tam aksine toplumda bir kaos ve kargaşa durumu olacaktır. Çünkü tanımından da görüldüğü gibi kültür, bir insanın hayata bakış açısı, yaşantı biçimi, (ki buna toplumsal kurallara ve diğer insanlara saygı göstermek de dahildir), bazı yetenek ve becerileri gibi bir çok özelliğin kaynağıdır.

Çokkültürlülüğü bir değer olarak kabul etmenin, toplumun içinde barındırdığı tüm kültürel farklılıklara korunma hakkını tanıyarak toplumun kalkınmasına katkı sağlayacak şekilde yönlendirmenin, kültürleri oluşturan bireyler arasında eşitlik ve hürriyet gibi evrensel değerlere riayet göstermenin en doğru yaklaşım olacağı düşünülmektedir. Çokkültürlülük ve tanınma politikası üzerinde durulduktan sonra, bir sonraki alt başlıkta çokkültürlülük ve bireyin hayatında derin etkiler bırakan aile konusu ele alınacaktır.

1.5.9 Çokkültürlülük ve Aile

Toplumlar ailelerden oluşur. Aileler ise bireylerden oluşur. Aile, bireyin ilkokulu niteliğindedir. İnsanın doğru ve yanlış ilk öğrendiği yapıdır. İnsanın bağlı olduğu kültürün değerlerini, adetlerini, gelenek ve göreneklerini, yani kültürünü öğrendiği ve bağlandığı yerdir. Başka bir anlatımla aile, insanın kişiliğinin şekillendiği yerdir. Toplumun en küçük birimi olan ailede insana verilen saygı, sevgi ve hoşgörü gibi değerler daha sonraki ilerleyen hayatında konulara bakış açılarını ve tutumlarını şekillendirmektedir. Aileler, bireyler için taşıdığı kadar toplumlar için de önem taşır. Üstte ifade edildiği gibi toplumlar ailelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla aile toplum için ana oluşum faktörlerinden biridir. Bireyin aile içinde kazandığı değerleri toplumun içine girdiğinde yansıtacağı aşîkârdır.

Toplumun çokkültürlülüğe karşı tutumu aslında aileden başlamaktadır. Çokkültürlülüğü kabul eden bir aile ortamında yetişen bireylerin çokkültürlülüğe karşı ılımlı olmaları beklenmektedir. Buna karşın etnik, dil, din, ırk ve kültürel çeşitliliği kabul etmeyen ailelerde yetişen bireylerin çokkültürlülüğü veya farklılığı kabul etmeleri söz konusu olmayabilir². “1. Uluslararası Ankara Öykü Günleri”

²Konunun daha iyi anlaşılması için yazarın başından geçen bir hadiseye yer vermek istenilmektedir. 2014 Haziran ayında ülke ziyareti için Sudan’a gitmişim. Ziyaretim sırasında bir arkadaşımın ailesine ziyarette bulundum. Arkadaşımın ailesinin teni benden daha beyazdır. Arkadaşımın 5 ve 7 yaşlarında iki çocuğu bulunmaktadır. Aile ile sohbetimizin sırasında 5 yaşındaki olan erkek çocuk bana yaklaşıp (*Sen Siyahsın*) demesi üzerine annesini kendisine kızmış ve bağırarak (*Sanki Senin Baban*

konferansına katılan PEN³. Uluslararası Sekreteri Joanne Leedom'un konuşmasında da çokkültürlülük gözlemlenmiştir. Leedom konuşmasında şu ifadelere yer vermiştir.

“Çokkültürlü bir toplumda doğdum. Bu toplum, benim ilk çocukluk dönemlerimde bölümlere, sınıflara ayrılmış durumdaydı. A.B.D.'nin Güney bölgesinde, Dallas'ta 1950-60'ların Teksas'ında doğdum, yine aynı yerde büyüdüm. O zamanlar içinde bulunduğum toplumun tüm bireylerinin yaşadıkları evlerin arka tarafında hizmetçilerin oturması için yapılmış olan daha küçük bölmeler vardı. Bizim evimizin hemen arkasında da, hizmetçi odası olarak düşünülerek inşa edilmiş, böylesine küçük bir bölme vardı. Ancak, bu küçük odada sürekli yaşayan bir hizmetçimiz yoktu. Evimizde çalışan ve gündelik ev işlerimizi yapan kızlar doğal olarak bizlerle birlikte yaşıyordu. Onlar, gerektiği zamanlarda, bu küçük odaya giderek üniformalarını değiştiriyorlar, sigara içiyorlar, ya da kendilerine tümüyle yasaklanmış olan cini gizli gizli yudumluyorlar, birbirleriyle sohbet ediyorlardı. Söz konusu odayı, kendini hep gizli tutan, tutmak zorunda olan bir "diğeri"nin ya da "öteki"nin evi olarak hayal ediyordum. "Öteki" olarak düşlediğim bu gizli kişi, sadece bir çocuk olan bana ve yaşamıma çok önemli bağlarla bağlıydı. Örneğin, beni içine fındık ezmesi sürülmüş sandviçlerle besliyordu. Tüm söylediklerimi de can kulağıyla dinliyordu. Ama o, benden daima uzaktı, ayrıydı ve gizliydi. Evimizin arkasındaki küçük hizmetçi odası ve o odanın temsil ettiği "ötekilik" olgusu, yazmaya başladığım zaman, eserlerimin temelini, merkezini oluşturan bir imge oldu. (Özcantürk, 2007).

Yukarıda zikredilen iki olay, bireyin yetiştiği ve yetiştirildiği ortam olarak ailenin tutumu, yaşam tarzı, anlayışı ve konulara bakış açısının birey üzerindeki etkisine ışık tutmaktadır. Görüldüğü üzere aile bireylerin ve dolayısıyla toplumların çokkültürlülüğe karşı tutumlarında büyük rol oynamaktadır. Çokkültürlülük ve aile ilişkisi bağlamında günümüzde ortaya çıkan kavramlardan birisi “Çokkültürlü Aile” kavramıdır. Çokkültürlü aile kavramı, farklı kültürlerden gelen eşlerin evlilik yoluyla kurdukları aileleri ifade etmektedir. Çokkültürlü bir aileden gelen bireyin kültürel çeşitliliğe ve farklılıklara karşı daha saygılı ve hoşgörülü olması beklenmektedir.

Beyaz) diyerek ortamdan kovmuştur. Müdahalenin üzerine ortam sakinleşmiş ve hepimizin gülüşü ile konu kapanmıştır. Aslında bu hadisenin etkisinin benim üzerimden aylarca geçmediğini söylesem mübalağa etmiş sayılmam. Çünkü söz konusu hadise, toplumda çokkültürlülüğe karşı beslenen tutumlar bakımından manidardır. Beş yaşındaki bir çocuğun farklılıklar hakkında içindeki hisleri aktarırken gözündeki algıladığım o ifadeler, bu konuda ülkenin geleceği için insanı korkutmaktadır. Özellikle de çokkültürlülüğün kaçınılmaz olduğu günümüzde. Bu olay aynı zamanda çocuğun ailesinin çokkültürlülüğe bakışı hakkında önemli ipuçları vermektedir. Nitekim annenin çocuğuna tepki gösterirken (Sanki Senin Baban Beyaz) ifadesini kullanılması, kendi başına durumu özetleyen bir ifadedir.

³İngiliz yazar Catherine Amy Dawson Scott ile John Galsworthy ve arkadaşları tarafından 5 Ekim 1921 yılında kurulmuştur. Londra'da kurulan bu kuruluşun adı Uluslararası Yazarlar Birliğidir. PEN, İngilizce Poets(Şairler), Playwright (Piyesçiler), Essayists (Denemeciler) ve Novelists (romancılar) kelimelerinin baş harflerinin birleşmesiyle adını almıştır.

Çokkültürlülük ve aile konusundan sonra, çalışmanın bir sonraki bölümünde çokkültürlülük ve medya ilişkisinin üzerinde durulacaktır.

1.5.10 Çokkültürlülük ve Medya

Günümüzde medyanın toplumsal etkilerinin, geçmiş yıllara göre çok daha etkin ve yoğun olduğunu aşıkardır. İnsanların birçok olaya bakış açılarını ve değerlendirmelerini, yani algılarını adeta yönlendirmekte ve şekillendirmektedir. Bu bağlamda insanların kültürel kimlik ve kültürel çeşitliliğe bakışını, erkek-kadın ayrımını, ırk, millet gibi kültürün temel taşları olan konular hakkındaki bakış açılarını da şekillendirmektedir. Küreselleşme ve teknolojik gelişimle birlikte, medyanın görsel ve işitsel araçlarında büyük gelişmeler yaşanmıştır. Günümüzde bir insan oturduğu yerde dünyanın bir diğer ucunda olan bitenler hakkında anında bilgi sahip olmakta ve takip edebilmektedir. Örneğin Afrika'nın bir köşesinde yaşayan kişi televizyon karşısında oturarak, yemek ve kültürü anlatan programlarla uzak doğudaki Çin'nin mutfacı ve kültürü hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Yada izlenen bir Hollywood filmi ile Amerikan toplumu hakkında bir çok kültürel özellikten haberdar olunabilmekte ve o kültüre ılımlı yaklaşılabilmektedir (Cortes, 2010; Petrozza, 2002; Kellner, 2003).

Günümüzde medyanın etkisi o kadar etkin duruma gelmiştir ki, medya aracılığı ile insanların birçok konu hakkında nasıl düşüneceği, hangi konuya olumlu veya olumsuz yaklaşımları gerektiği belirlenebilmektedir. Artık insan hayatının her aşamasında etkili olan medya konusu çokkültürlülük perspektifinden ele alındığında, farklı boyutlar ortaya çıkmaktadır. Birinci boyutu çokkültürlülüğü toplumlarda olumlu kılan boyuttur. İnsanların algısını yönlendiren medya aracılığı ile çokkültürlülüğü destekleyen söylem ve içerikler sunularak çokkültürlülüğe karşı olumlu tutum ve izlenimler geliştirilebilir. İkinci boyut ise çokkültürlülüğe karşı olan boyuttur. Medya çokkültürlülüğe ve kültürel çeşitliliğe karşı içeriklerle toplumda, kültürler arasındaki hoşgörü ve saygıyı ortadan kaldırabilir, çokkültürlülüğe karşı bir düşünce oluşturulabilir. Diğer tarafından üstte de ifade edildiği gibi medya, diğer toplumların kültürleri hakkında bilgi edinme konusunda sağladığı imkanlarla adeta dünyada ortak bir kültür oluşturmaktadır. Konuya bu bakış açısından baktığımızda ise medya toplumları hatta dünyayı çokkültürlülüğe doğru getiren en önemli etken ve

araçların arasında yer almaktadır. Çokkültürlülük ve medya ilişkisi üzerinde durulduktan sonra, bir sonraki alt başlıkta modern olgu olarak çokkültürlülük ve ulus devleti konusunu ele alınacaktır.

1.5.11 Çokkültürlülük ve Ulus Devlet

Ulus devlet ve çokkültürlülük arasındaki etkileşimi anlatmadan önce ulus devletin ne olduğunu üzerinde tartışılması gereklidir. Ulus devleti tanımlayabilmek için ise önce ulusu tanımlamak icap etmektedir. Zira ulusu tanımlamadan ulus devleti eksiksiz bir şekilde tanımlama olanağı yoktur. Ulus kavramı, genel olarak aynı toprak parçası üzerinde yaşayan, ortak tarih, dil, kültür, gelenek, görenek ve duyguları paylaşan insan topluluğunu ifade eden bir kavramdır(Aksoy ve Arslantaş, 2010:32). Görüldüğü üzere bir insan topluluğunun ulus olarak tanımlanabilmesi için, insanların konuştukları dil ortak olmalı, tarihleri ortak olmalı, ortak gelenek ve örfleri olmalı, ortak duyguları paylaşmalı, ortak inanca sahip olmalı ve konumuzla bağlantılı olarak, en önemlisi de ortak kültürleri olmalıdır. Ulus kavramı, zaman zaman millet şeklinde de ifade edilmektedir.

Ulus devlet yada milli devlet ise, adlandırılmasından da anlaşılacağı gibi sadece tek bir ulusun göz önüne alınarak kurulan devlettir. Bir başka anlatımla devletin varlığı tek bir ulusa dayandırılmıştır. Devletin kuruluş felsefesinde tek ulusluluk ön planda tutulmuştur. Yani devlette yaşayan insan topluluğunun tek dil konuşmaları, tek kültüre bağlı olmaları, tek inanca sahip olmaları, etnik açıdan birlik sağlamalarını esas alınmıştır. Ulus devlet anlayışı 18. yüzyılda Fransız devrimi ve toplumun feodalizm anlayışından kapitalizm anlayışına geçişi ile birlikte ortaya çıktığı kabul edilen bir devlet anlayışıdır. Bu geçiş süreci, her milletin kendi geleceğini belirleme ve planlama hakkına sahip olduğu anlayışı, milliyetçi akımlar ve dolayısıyla kendi devletini koruması gerektiği tartışmalarını da beraberinde getirmiştir (Gülalp, 2009:138).

Birçok alanda yarattığı değişim ve dönüşümler ile birlikte küreselleşme süreci, ulus devleti anlayışını kuruluş felsefesinden başlayarak anlayışın geleceğine kadar geniş kapsamlı bir etkileşim içine almıştır. Zira ulus kavramı üzerine inşa edilen ulus-devleti, küreselleşme sürecinde gerek meşruiyet kaynağının dönüşümü açısından gerekse küreselleşmenin yarattığı ekonomik, siyasi ve kültürel etkiler

açısından süreçten en çok etkilenen kurum olarak ön plana çıkmaktadır (Türe, 2008; Cebeci, 2008:24). Küreselleşmenin beraberinde getirdiği, ekonomik ve siyasi alanlarda dünyada ağırlık kazanan çokuluslu şirketler, uluslararası ve uluslararası kurum ve kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar, klasik sınırların ortadan kalkması gibi aktör ve olgular, ulus devletinin kuruluş felsefesi ile zıtlık göstermektedir. Ulus devlet anlayışı, yaşanan sürece uygunluğunun söz konusu olmaması ve dolayısıyla ortadan kalkacağı yöne doğru her geçen gün sürüklenmektedir.

Konuya çokkültürlülük perspektifinden bakıldığında ise, bilindiği üzere küreselleşmenin beraberinde getirdiği bireyselleşme, ortak pazar ve iletişim kolaylığı gibi olanaklar insanların göç hareketlerinde artışlara neden olmuştur. Göç ise ifade edildiği gibi kültürel çeşitliliğin en önemli faktörlerindendir. Günümüzde göç dolayısıyla farklı kültürlerden insanları barındırmayan toplumların varlığı neredeyse imkânsız olmuştur. Toplumlardaki kültürel homojenleşmenin artışı “Dünya her geçen gün yekpare bir çokkültürlülük yapısına doğru mu kayıyor?” sorusunu akıllara getirmektedir. Bu soruyu yanıtlamadan önce hızla gelişen iletişim imkanları ve sürecin diğer gelişmeleri üzerinde değerlendirme yapıldığında ve analizsel bir perspektiften bakıldığında, soruya “evet” yanıtı vermenin yerinde olacağı aşîkardır.

Çokkültürlülük olgusunun, bir siyasi anlayış biçimi olarak yarattığı koşullar altında, dil, din, etnik, kültür bakımından bütünlük arz eden ulus devleti’nin kuruluş felsefe ve anlayışı büyük ölçüde önemini ve gücünü yitirmiştir. Nitekim ulus devletinin meşruiyet kaynağı olan ulus kavram ve algılarında, süreç ile birlikte büyük değişimler ve dönüşümler yaşanmıştır. Cebeci (2008:36)’ye göre ulus devlet, Fransız ihtilalinden günümüze kadar önemli bir siyasi aktör olarak devam edegelmiştir. Ancak yaşanan gelişmeler, temelini oluşturan unsurlarını kaybetmesinde önemli etken olmuştur. Ona göre ulus devlet, küreselleşme devleti (Çokkültürlülük Devleti) olma yönünde hızla gitmektedir.

Görüldüğü gibi, çokkültürlülük olgusu, kültürel çeşitlilik, dinsel çeşitlilik, etnik çeşitlilik gibi kavramlarda getirdiği yeni anlayışlarla, aynı faktörler üzerinde yekpare bir bütünlük oluşumunu üzerinde tesis edilen ulus devlete karşıdır. Başka bir ifade biçimi ile aktarılabilecek olursa, küreselleşmenin beraberinde getirdiği olanak, aktör ve modern anlayışların sonucu olarak çokkültürlülük, bir politika biçimi olarak

ulus devleti anlayışına karşıdır. Ayrıca, kültürel çeşitliliğin bir değer olarak benimsenmesi ve kültürler arasında iletişimin lehine geliştirdiği argümanlarla çokkültürlülüğün önümüzdeki süreçte ulus devletini yenilgiye uğratarak karşısında bir galibiyet kazanacağı düşünülmektedir. Modern bir olgu ve küreselleşmenin berberinde getirdiği bir gereksinim olarak çokkültürlülük ile Fransız devrimi ardından ortaya çıkan milliyetçilik akımlarının sonucu olan ulus devlet arasındaki etkileşimi tartıştıktan sonra çalışmanın bir sonraki aşamasında çokkültürlülüğün liberalizm ile ilişkisine değinilecektir.

1.5.12 Çokkültürlülük ve Liberalizm

19. yüzyılın başlarında tanımlanmış kabul edilen, ancak aslında teorik kökeni daha eski tarihlere dayanan bir ideoloji olarak Liberalizm, sanayileşmiş batının ideolojisidir. Farklı değer ve inançlara kucak açan bir ideoloji olma özelliği, bazı yazarlara göre siyasi ideolojilere ilişkin tartışmalarda onu en önde getirmektedir. Feodalizmin yıkılışından sonra sanayileşmiş toplumlarda orta sınıfın arzu ve taleplerini yansıtan liberalizm, birey özgürlüğünü ön planda tutmaktadır. Öyle ki her bireyin inanç, düşünce ve vicdan özgürlüğünün tanınması gerektiğini savunan ekonomik ve siyasal öğretilerdir. Bu bağlamda, bireycilik, özgürlük, akıl, eşitlik, hoşgörü, rıza ve anayasacılık liberalizmin temel unsurları teşkil etmektedir (Heywood, 2007:71-72).

Devletin müdahalesine karşı birey özgürlüğünü savunan liberalizm, kendi içinde farklı eğilimler göstermektedir. İdeolojiler üzerinde entelektüel tartışmalarda bu eğilimlerin daha çok kavramsal ve sözcüksel olduğunu görebilmekteyiz. Bu minvalde liberalizm, Kültürel Liberalizm, Politik Liberalizm, Modern Liberalizm, Muhafazakâr Liberalizm, Ekonomik Liberalizm ve Sosyal Liberalizm eğilimleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Tezin konusu ile bağlantı kurulacak olursa, en yakın eğilimin kültürel liberalizm olduğu aşîkârdır. Kültürel liberalizmi, aslında gittikçe çokkültürleşen dünyamızın bir ürünü olarak değerlendirmek çok da yanlış olmayabilir. Nitekim kültürel liberalizm, bir ülkede yaşayan etnik gurupların kendi dillerini, inançlarını, örf, adet ve geleneklerini yani kültürlerini serbestçe, devlet veya herhangi bir grup tarafından baskı altında kalmadan yaşamalarını savunmakta ve

desteklemektedir. Başka bir ifade ile kültürel liberalizm toplumda çokkültürlülüğe destek vermektedir (Cizrelioğulları, 2013:12-13, Mustafa; 2012:141-144).

Buna göre devlet insanları herhangi bir dil ve dine veya kabul ettiği kültüre asimile ettiremez. Kültürel liberalizm çokkültürlülüğü savunmak ve desteklemekle yetinmeyip daha da ileri giderek ülkelerin gelişmişliğinin, içindeki farklı kültür ve düşüncelerin rahat yaşayabilmeleri ile ölçülebileceğini savunmuştur (Al-Kharbawi, 2010). Daha önce de belirtildiği gibi çokkültürlü toplumlarda birlikte yaşayabilmenin temel faktörlerini hoşgörü, eşitlik ve anayasacılık oluşturmaktadır. Bu bağlamdan hareketle, liberalizmin unsurlarına bakıldığında aynı ilkelerin söz konusu oldukları görülmektedir. Toplumu oluşturan kültürlere mensup olan bireyler arasında hoşgörü ve adalet söz konusu olduğunda, kültürel çatışmalardan bahsetmek söz konusu olmayabilir. Buna paralel olarak anayasal devlet anlayışı çerçevesinde toplumda etnik grupların kendi kültürlerini yaşamalarına saygı duymanın, hoşgörü ve tolerans göstermenin bireysel özgürlük için herhangi bir tehdit oluşturabileceği düşünülmemektedir.

İfade edilenleri özetlemek icap edilirse liberalizm, bireyi ön planda tutan ve dolayısıyla bireyin özgürlüğünü savunan bir siyasi ideolojidir. Çokkültürlülük ise kültürel çeşitliliği savunmakta ve dolayısıyla toplumda her bireye kendi kültürüne bağlı kalarak yaşamını devam ettirme fırsatı tanımaktadır. Görünen o ki çokkültürlü toplumlarda barışı ve huzuru sağlayıp birlikte yaşayabilmeyi pekiştirmek için liberalizmin savunduğu hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve adalet vd. unsurları ön planda tutmak gerekmektedir. Aksi takdirde devlet, benimsediği belirli dil veya dine insanları asimile etmeye çalışırsa (ki özellikle soğuk savaş döneminden sonra devlet politikalarında azınlıklara yönelik asimilasyon, tehcir ve hatta soykırım gibi birçok farklı politika izlenmiştir), bu durumda liberalizmin en önemli ilkelerinden olan özgürlük ilkesini çiğnenmiş olacaktır.

Görüldüğü üzere liberalizmin öne sürdüğü ilke ve unsurlarıyla, çokkültürlü toplumlarda birlikte yaşayabilmek için hem birey hem de devlet politikası açısından önemli ve belirleyici rol oynamaktadır. Başka bir ifade ile çokkültürlülük ve liberalizm araç-sonuç ilişkisi içeresindedir. Liberalizmin unsurları araç iken çokkültürlülük toplumsal bir sonuçtur. Çokkültürlülük ve liberalizmin arasındaki

ilişkinin üzerinde durulduktan sonra tezin bir sonraki aşamasında, çokkültürlülük olgusunun üzerinde yapılan eleştirilere değinilecektir.

1.6 ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK ELEŞTİRİLERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Çokkültürlülük olgusuna ilişkin bilimsel literatürde farklı görüşlere rastlanmaktadır. Her ne kadar bu görüşlerin çoğu çokkültürlülük lehinde olsa da zaman zaman çokkültürlülüğe karşı görüşler de ortaya atılmaktadır. Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de gerçekleştirilen saldırılardan sonra bu yöndeki görüşlerin daha arttığı bir gerçekliktir. Zira kimi yazarlar 11 Eylül saldırılarına yol açan önemli faktörlerden birisinin, ülkede çokkültürlülüğe karşı izlenen politikalar olduğunu ve dolayısıyla saldırılardan sonra çokkültürlülük anlayışının tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bunun yanı sıra 2005 senesinin 7 ve 21 Temmuz tarihlerinde İngiltere’de gerçekleştirilen (7/7) ve (21/7)⁴ bombalı saldırılarının faillerinin İngiliz vatandaşı göçmen ailelerden geliyor olmaları çokkültürlülük anlayışına karşı olumsuz görüşleri daha da güçlendirmiştir. Saldırılarda adı geçenlerin çoğunun zulümden kaçarak kendi dinlerini rahatça yaşayabilmek umudu ile İngiltere’ye yerleşen ailelere mensup olduklarının ortaya çıkması ile çokkültürlülüğün iflas ettiğini savunun görüşler tartışılmaya başlamıştır (Modood, 2014:25-27).

Çokkültürlülüğün bir olgu olarak tek başına herhangi bir sorunun kaynağı olabileceği düşünülmemektedir. Kanada gibi toplumlarda çokkültürlülük bir zenginlik olarak değerlendirilirken başka bir ülkede kültürel çatışmaların kaynağı olarak görülmesi paradoksal bir durum oluşturmaktadır. 11 Eylül saldırılarından

4İngiltere’de 07 ve 21 Temmuz 2005 tarihinde dini istismar eden El Kaide terör örgütü ile bağlantılı kişilerce gerçekleştirilen terör saldırılarıdır. 07 Temmuz gününde olan ilk saldırı, İngiltere’de 1988 yılından beri meydana gelen en büyük terörist saldırı olarak nitelendirilmiştir. Saldırı, seri olarak 4 bombanın patlatılması yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Londra Metrosu ve iki katlı halk ulaşım otobüsüne yapılan saldırılarda 270 kişi hayatını kaybetmiş ve 700’den fazla kişi yaralanmıştır. İkinci saldırı ise 27 Temmuz 2005 tarihinde yine aynı yer, aynı yöntem ve aynı terör örgütü tarafından gerçekleştirilmiştir. Bir kişinin yaralandığı ikinci patlamanın en büyük sonucu ise İngiliz başkentinde hayatın bir kez daha durması olmuştur. 11 Eylül saldırılarının “9/11” simgesine benzer bir şekilde, “7/7” simgesiyle anılan ve İngiltere’nin 11 Eylül’ü olarak isimlendirilen bu olaylar aynı zamanda Batı Avrupa’daki ilk intihar saldırılarıydı. Ayrıntılı bilgi için bknz: <https://terortakvimi.wordpress.com/2005/07/07/200/>, (E.T. 12 Aralık 2014).

başlayarak yakın tarihte Fransa’da meydana gelen “Charlie Hebdo” olayına kadar tüm şiddet ve terör eylemleri, belli bir din ile özdeşleştirilmektedir. Aslında bu durum, toplumlarda etnik ve kültürel farklılıklara karşı hoşgörölü olmaya da engel teşkil etmektedir. Üstelik kendi başına çokkültürlölüğe yönelik ağır bir darbedir. Nitekim İngiltere’deki (7/7) ve (21/7) olaylarını gerçekleştiren kişiler tüm göçmen aileleri temsil etmedikleri gibi, 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenler ve Fransa’daki “Charlie Hebdo” saldırılarında yer alanlar da belli bir dine mensup olan kişilerin tümünü temsil etmemektedir.

Çokkültürlölüğe eleştirel bakışlar farklı yön ve cephelerden gelmektedir. Söz konusu bu cepheler Cumhuriyetçi-Dayanışmacı, Liberal-Özgürlükçü ve Marksist-Eşitlikçi cepheleridir. Cumhuriyetçi anlayış, toplumda söz konusu olan farklılıkları göz önünde bulundurmayarak söz konusu bütün farklılıkları kapsayacak bir vatandaşlık anlayışını desteklemektedir. Onlara göre farklı kültürlere saygı duymak ve yaşatmak yani çokkültürlölüğü benimsemek toplumsal bölünmelere yol açar. Onlara göre bir toplumda hem kültürel çeşitliliği destekleyen politikaları izlemek hem bireyler arasında eşitliği sağlamak zordur. Liberal-özgürlükçülere göre ise kültürel farklılıklar insanların bir arada yaşamalarına engel değildir. Ancak çokkültürlölük politikası ve çokkültürlölük siyaseti bir yandan farklılıklara aşırı vurgu yaparak diğler taraftan da öncelikle grup kimliklerine atıfta bulunarak bir tür cemaat çoğulluğunun ortaya çıkmasına sebep olabilir. Çokkültürlölüğe yönelik bir diğler eleştiri Marksist-Eşitlikçi tarafından gelmektedir. Bu anlayışı destekleyenler, etnikliği ikincil bir olgu ya da sınıf ilişkilerinin örtölü bir yapımlı olarak tanımlamaktadırlar. Diğler yandan toplumsal sınıfların kültürel farklılıklarının bulunması ya da genelde etnik grupların güç ve refah hiyerarşisinin daha alt basamaklarında olması, her iki olgunun birbirine indirgenebileceği anlamına gelmemelidir (Koçak, 2010:59-64).

Çokkültürlölüğe yönelik öne sürölün eleştirilerde bir farklılık söz konusudur. Farklılık, yapılan eleştirinin Liberal-Özgürlükçü, Cumhuriyetçi-Dayanışmacı ve Marksist-Eşitlikçi örneğinde olduğı gibi kaynağına göre şekillenmektedir. Bir başka ifade ile her anlayış kendi perspektifinden eleştiri öne sürmektedir. Buna paralel olarak çokkültürlölüğü destekleyen günümüzdeki gelişmelere uyum sağlayabilmek için siyasi anlayış olarak çokkültürlölük vazgeçilmezdir. Farklı ölkelerde dinsel,

ırksal, etnik vb. farklılıklardan ortaya çıkan sorunların arkasında yatan neden çokkültürlülükten ziyade, çokkültürlülüğü yanlış yorumlamak veya onu farklı siyasi hedeflere ulaşmak için kullanmaktır. Çokkültürlü bir toplumda bir etnik grubun diğerlerinden farklı olarak ayrıcalıklı durumda olması veya belirli bir kültürün daha baskın olması, diğer etnik gruplar arasında dışlanmışlık hissini uyandıracak ve buna bağlı olarak toplumda kültürel çatışmaların çıkma olasılığının artacağı, bu olayları bastırmak için siyasal şiddete başvurmak gibi sonuçların meydana çıkacağı aşikârdır.

Küreselleşmenin doğal sonucu olan göç ile uluslararası arenadaki insan hareketliliği, kültürel çeşitliliğe yol açmıştır ve açmaya devam edeceği öngörülmektedir. Zira günümüzde farklı kültürlere mensup insanları barındıramayan bir toplumun söz konusu olması oldukça güçtür. Böyle bir gerçeklik karşısında tek kültür üzerinde tesis edilen bir yönetim anlayışının başarılı olma imkanı oldukça zayıftır. Nitekim çokkültürlülük anlayışının ne bireylerin özgürlüklerine ne de toplumsal eşitliğe karşı kısıtlayıcı bir anlayış olmadığı düşünülmektedir. Tam aksine söz konusu kültürel çeşitlilikleri bir zenginlik olarak kabul eden ve dolayısıyla kültürleri yaşatmakla toplumsal bir hoşgörü, saygı, birliktelik ve canlılık oluşturma potansiyeli olan bir anlayıştır. Çokkültürlülük anlayışına yönelik öne çıkan eleştirilerin üzerinde tartışıldıktan sonra bir sonraki aşamada dünyadan çokkültürlü toplumların örneklerine değinilecektir.

1.7 DÜNYA’DA ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK ÖRNEKLERİ

Üstte ifade edildiği üzere seyredilen gelişmelere analizsel bir perspektiften bakıldığında dünyamızın tüm eleştiriler ve farklı bakış açılarına rağmen çokkültürlü bir yapıya doğru yöneldiği çok açıktır. Çalışmanın bu bölümünde örnek olması gayesi ile çokkültürlü yapıya sahip olan ülkeler arasında Amerika Birleşik Devletleri ve Güney Afrika olmak üzere iki örnek ülke ve Avrupa Birliği topluluğu ele alınacaktır. İlk olarak çokkültürlü toplumsal yapısı çok eski tarihlere dayanan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) örneği ele alınacaktır.

1.7.1 ABD’de Çokkültürlülük

ABD İngilizcede United States of America (USA) olarak adlandırılmaktadır. Federal anayasal bir cumhuriyettir. Başkent bölgesi hariç elli bölgeden oluşmaktadır. Günümüzde tek süper güç olarak dünyaya liderlik eden ABD aynı zaman uluslararası politikanın belirleyicilerinden biridir. Yüzölçümü açısından dünyanın üçüncü veya dördüncü büyük ülkesi olan Amerika, üç yüz milyon civarında nüfusu ile dünyanın üçüncü ülkesidir. Dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan ABD’nin başkent dahil toplam kırık sekiz vilayeti Pasifik ve Atlas Okyanusu arasında yer almaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyinin beş daimi üye ülkesinden biri olan ABD, kültürel çeşitliliği ile uluslararası arenada bilinen ülkelerindendir. Tarihsel olarak ülkede kültürel çeşitlilik çok eski tarihlere dayanmaktadır. Zira İmga (2010:76)’ya göre bölgeye göç 1607 yılında İngiliz kolonizasyonu ile birlikte başlamıştır.

Eski tarihlerde başlayarak günümüze kadar devam eden göç hareketleri bölgedeki söz konusu kültürel çeşitliliğe neden olan ana etkidir. Söz konusu göç hareketlerinin ülkenin sosyal yapısındaki etkilerinin yanı sıra siyasal anlamda da sonuçları vardır. Misal vermek gerekirse ABD toplumundaki dinsel farklılıklar ülkeyi özellikle devlet-kilise ilişkileri alanında diğer Avrupa ülkelerinden farklı kılmıştır (İmga, 2010:50). ABD’nin ilk çokkültürlülük stratejisi, göçmenleri entegrasyon ve uyum potasında eritmesi şeklinde net bir felsefe üzerine kurulmuştur. Kıta’nın eski dünyadan soyutlanmış olmasından dolayı, Amerikan kültürü ve değerlerinin de etkisiyle göçmenler aşamalı olarak potada erimeye başlamıştır. Dünyayı kavrama hızına bağlı olarak birkaç sene sonra, kişilere göre değişen farklı seviyelerle yenedünyanın bir parçası şeklinde insanların karşısına çıkar. Göçmen çocuklarıyla ilgili olarak ise onların, kuşkusuz bu tecrübenin kültür ve değeri olarak sistemin asli bir parçası şeklinde ortaya çıkacakları söylenebilir (Halil, 2012).

Son on yıllar içinde ve küreselleşme ile birlikte söz konusu Amerikan felsefesi, uyum potası fikrinden kültürel çeşitliliğin toplumlar için güç kaynağı görülerek övülmesine doğru değişikliğe uğramıştır. ABD ve genel olarak tüm batıda, özellikle hükümetler seviyesinde kültürel çeşitlilik, bir güç olarak görülmeye başlamıştır. Ancak yaşanan gelişmeler göstermektedir ki bu ülkelerin çokkültürlülük

stratejisi ve politikalarında, özellikle halk seviyesine inildikçe eksiklik durumu söz konusudur. Nitekim “çeşitlilik güçtür” ifadesi saygın ve değerli oluşuna rağmen, Amerikan ve Batı toplumları üzerinde olumsuz etkilere de sahiptir.

Çokkültürlülük anlayışı, göçmenlerin kültürel çeşitliliklerini muhafaza etmelerinin teşvik edilmesi üzerine kurulmuştur. Ancak bunun yanında Amerikan ve Batılı değerleri kavrama ve anlamaya çalışma şartı gözetilmektedir. Böyle olunca da ne yazık ki sözü edilen yeni felsefenin olumsuz etkileri din, kültür ve değerler düzleminde kavramların iç içe geçmesinden dolayı, küreselleşmenin etkisiyle büyük bir biçimde çoğalarak genişlemiştir. Göçmenlerin çoğu kültür, değer ve dil farklılıklarından dolayı toplumdan soyutlanmış bir biçimde kentlerin kenar mahallelerinde, gettolarında yaşar hale gelmiştir (Al-Buleihi, 2015).

ABD’nin çokkültürlülük stratejisinde özellikle uygulama açısından eksikliklerin söz konusu olduğu, üstte ifade edilmiştir. Çokkültürlü toplumun temel özellikleri kültürler arasında saygı ve hoşgörü olmasıdır. Bununla birlikte toplumsal kaynaşma, iç içe girmişlik ve birliktelik de çokkültürlü toplumlarda kaçınılmazdır. Aksi takdirde çokkültürlü güç, birleşme aracı olmaktan çıkar ve toplumlarda bölünme ve ayrıştırma nedeni olur. Zira ABD içinde bazı bölgelerde birinci dil İspanyolcadır ve bazı bölgelerde insanlar kendi asli ülkelerindeymiş gibi yaşamaktadır. Bu gettolar Batılı değerlerden sapmakla yetinmemiş, üstelik onlara düşmanlık gütmeye başlamıştır. Botqoukh (2015)’a göre çeşitlilik ve dağıtılmışlık bu ortalama ile devam ederse Amerika, birkaç on yıl içinde kanunun tavizsizce uygulanması dışında birbiriyle bağı olmayan, birbirinden nefret eden parçalara dönüşecektir. Bize göre ise bu durum, çokkültürlülüğün sorunsal bir olgu olmasından değil, ABD’nin çokkültürlülük strateji ve politikasındaki bazı eksiklikler, yanlış temellendirme ve uygulamalardan kaynaklanmaktadır.

Küreselleşme; uydu, internet ve iletişim devrimi vasıtasıyla göçmenlerin eski vatanına kültür, değerler ve ahlak yönünden bağlı olmasını, yeni vatanına bu alanlarda olan bağlılığından daha güçlü kılmıştır. Bu olguya aslında çoğu göçe ve toplumla kaynaşmaya hazır olmayan, kuralsız ve düzensiz bir şekilde yapılan aile kaynaklı göçlerden yeni tip göçmenleri de eklersek, kendimizi çeşitliliğin olumsuz

etkilerinin öne çıkmasına katkı sunan birçok etken karşısında buluruz (Matelar, 2008:233).

Amerika'nın çokkültürlülük strateji anlayışındaki eksikliklerden meydana gelen diğer olumsuzluklar yolsuzluk, adam kayırma ve rüşvet gibi problemlerdir. Göçmenler geldikleri kendi toplumlarından bu olumsuz değerleri taşımışlardır. Ne yeni değerler ne de kanunun keskin ve tavizsiz oluşu onların bu yoz değerlerden yüzde yüz oranında arınmasında başarılı olmamıştır. Yolsuzluk aşamalı olarak artmaya ve katlanmaya başlamıştır. Uluslararası Şeffalık Örgütü'nün verilerine göre Amerikan toplumunda yolsuzluk oranı %25'e kadar yükselmiştir. Konu daha da ilerleyerek Amerikan toplumunun daha önce herkese sunduğu eşit fırsatlar meselesini açmıştır. Artık eskiden olduğu gibi eşit fırsatlar yoktur. Bir yerden ve kişiden tavsiye edilmiş olmadan görev elde etmek zor hale gelmiştir. Memuriyetlere adam kayırma ve aracılık girmiştir. Hindistanlı, başka Hindistanlılar için aracı olmaya meyletmektedir, Latin Amerikalı aynı şeyi yapmaktadır. Müslüman da aynı şeyi gerçekleştirmektedir (Lasho, 1999:4).

Amerika'nın çeşitlilik düşüncesinde göze çarpan yanlış uygulamaların ülkede özellikle son zamanlarda birçok sorunu tetiklediği aşikârdır. Oysa “çeşitlilik güçtür” ifadesi değerli, önemli ve doğru olmasına rağmen belirli bir noktadan sonra çeşitlilik toplumlar için zayıflık ve tehlike kaynağı olmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde çokkültürlülük durumunu üzerinde durduktan sonra bir sonraki aşamada Avrupa Birliği'nde çokkültürlülük konusuna değinilecektir.

1.7.2 Avrupa Birliği'nde Çokkültürlülük

Avrupa Birliği (AB), günümüzde 27 demokratik Avrupa ülkesi arasındaki siyasi, güvenlik ve ekonomik ortaklıktır. Birliğin kuruluşu, aralarında Almanya, Fransa ve Belçika olmak üzere altı Avrupa Birliği ülkesinin 18 Nisan 1951 tarihinde bir araya gelmesi ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu toplantıda altı Avrupa Ülkesi arasında, Avrupa Kömür ve Çelik topluluğunun kurulmasına karar verilmiştir. Bu topluluk daha sonra Avrupa Birliğinin çekirdeği olacaktır. Daha sonra 25 Mart 1957 tarihinde Roma anlaşması imzalanmıştır. Roma anlaşması ile ortaklık genişletilmiş ve birliği adı Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak değiştirilmiştir. 7 Şubat 1992 tarihinde ise Hollanda'da Maastricht Antlaşması imzalanmıştır. Anlaşma ile Avrupa'nın çeşitli

organları tek bir çerçeve içinde toplanılmış ve birliğin resmi adı Avrupa Birliği olarak değiştirilmiştir (EUBAM, 2014).

Birliğin merkezi Belçika'nın başkenti Brüksel'de bulunmaktadır. Brüksel'de Genel Sekreterlik ve Avrupa Komisyonu yer alırken, Avrupa Parlamentosu Fransa'nın Strazburg şehrinde konumlandırılmıştır. Birliğin başkanlık görevi, üye ülkeler arasında altı yıllık bir süre şeklinde, döner başkanlık sistemi ile yürütülmektedir. Üste ifade edildiği üzere günümüzde uluslararası arenada saygınlık kazanan ve uluslararası siyasetin belirleyicilerinden biri olan Avrupa Birliği, Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg olmak üzere altı ülke tarafından kurulmuştur. Daha sonra farklı tarihlerde birçok ülkenin katılmasıyla birliğin üye sayısı artarak devam etmiş, son olarak ise 2007 yılında Romanya ve Bulgaristan'ın katılmasıyla birlikte birliğin üye sayısı 27 ülkeye ulaşmıştır (Aljazeera, 2009).

AB'nin temel kurumları Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği Konseyi ve Avrupa Komisyonu şeklinde sıralanabilir. Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği halkları tarafından, birliğe üye ülkelerin çıkarlarını temsil etmek için her beş yılda bir seçilir. Parlamenteonun temel görevi, Avrupa Komisyonu tarafından sunulan tekliflerin temelinde yasaları geçirmektir. Sorumluluğu AB Konseyi ile paylaşmaktadır. Ayrıca Avrupa Birliğinin yıllık bütçesinin oylamasında konsey ile ortak çalışmaktadır. Avrupa Konseyi, üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarından oluşmaktadır. Ayrıca konseye komisyon başkanları da dahildir. Birliğin dış ilişkiler, siyasi ve güvenlik ilişkileri yüksek temsilcisi de konseyin çalışmalarında yer almaktadır. Herhangi bir yasama görevi olmayan Avrupa Konseyi, birliğin genel siyasi yönünü ve önceliklerini belirlemektedir (EEAS, 2015).

AB Konseyi, Avrupa Birliği'nin kararlarının alındığı yerdir. Avrupa Birliği Konseyi, yasaları geçirmede Avrupa Parlamentosu ile sorumluluğu paylaşmaktadır. Tüm AB üye ülkelerinin ulusal hükümetlerinin bakanlarından oluşmaktadır. Toplantılara, toplantı konusunda sorumlu olan bakanlar katılmaktadır. Her altı ayda bir, farklı üye ülke başkanlık görevini üstlenir ve toplantılara başkanlık eder. Ayrıca başkanlık görevini üstlediği yılın siyasi planlarını oluşturur. Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliğinin yürütme organıdır ve birliğin tüm çıkarlarını temsil etmektedir. AB politikaları ve fonlarının yönetimi ile Avrupa Birliği programlarının

uygulanmasından sorumludur. Ayrıca Avrupa Parlamentosuna ve Konseyine yeni kanun tasarıları önermektedir. Avrupa Komisyonu, birliğe üye ülkelerin kanun ve anlaşmaları uygulamalarını da denetleyen bir kuruluştur (Arabic Euronews, 2015).

Yaklaşık 500 milyon nüfusu olan Avrupa Birliği'nin tarihçesine göz atıldığında, üye ülkeler arasında geçmişte kanlı savaşlar yaşandığı görülebilir. Özellikle 2. Dünya savaşında neredeyse yok olma aşamasına gelmiştir. Birliğin kurulması ile savaş dönemlerinde yok olan barışçıl ve birlikte yaşama değerleri tekrar inşa edilmeye çalışılmıştır (Minakov, 2015:2; Eilstrup, ovanni, ve Verdier, 2005:19; Halperin, 2004: 119-144). Avrupa Birliği yapısı dolayısıyla farklı kültür, din ve dili içinde barındırmaktadır. Zira birliğin sınırları çerçevesinde yirmiden fazla dil konuşulmaktadır. Milliyetçilik akımları ve ulus devletinin ön planda olduğu dönemlerde Avrupa kıtası, kültürel çatışmaların en yoğun yaşandığı kıtadır. Yaşanan tecrübelerden sonra çokkültürlülüğü benimseyen Birlik'in, mevzuat, yasa ve politik söylemlerinde kültürel çeşitlilik, bir zenginlik olarak değerlendirilmektedir.

AB'nin yapısından meydana gelen kültürel farklılıkların yanında bölgenin ekonomik gelişmeleri ile bağlantılı olarak sürekli göç almaktadır. Gelen göçmenler, doğal olarak birliğin kültürel yapısı üzerine etki etmekte ve daha çokkültürlü bir yapı olmaya doğru itmektedir. Bu bağlamda AB, söz konusu kültürel çeşitliliği yönetmek için çokkültürlülüğe yönelmiştir. Zira yakın tarihlere kadar uygulanan politikalar ile çokkültürlülüğü yönetmede ve toplumsal sorunları çözmede başarılı olmuştur. Ancak son zamanlarda Fransa'da yaşanan Charlie Hebdo olayı gibi şiddet olaylarının yaşanması yüzünden, çokkültürlülük farklı bakış açılarından değerlendirilmeye başlanmıştır. Bazı çevreler tarafından çokkültürlülük, toplumda birçok sorunun kaynağı olarak görülmektedir. Bazı kısımlar ise sorunun çokkültürlülükte değil, toplumdaki azınlıklara karşı yürütülen ırkçılık eylemlerinde olduğunu inanmaktadır.

AB gibi çok heterojen yapılarda toplumların ortak değerlerine, bir toplumsal mühendislik projesi ile bütün bireyler tarafından saygı duyulması sağlanmalıdır. Ayrıca proje kapsamında toplumların, kurallar ve kanunlar çerçevesinde yönetilmesi gerekmektedir. Zira günümüzde Avrupa Birliğini tanımlamak için "Kanunlar Bölgesi" gibi ifadeler duymak oldukça yaygındır. Bu açıdan bakıldığında aslında bölgenin yapısından meydana gelen çokkültürlülük özelliği ve buna bağlı olarak

çokkültürlülüğü benimseme zorunluluğu olduğu gibi, toplumsal mühendislik projesi ile kanunları ve yasaları yücelten, son derece saygı duyulan bir toplum oluşturmak da zorunludur.

AB'nin, kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalog konularındaki araştırmalara ve sosyal projelere önem verdiği aşikârdır. Zira 2008 yılında başlayan kültürlerarası diyalogu projesinde “Birlikte Çeşitlilik İçinde” gibi sloganların seçilmesi buna bir delildir. Söz konusu proje, çokkültürlü toplumda yaşamayı daha iyi anlaşılmasında ve çeşitliliği AB'nin çıkarları doğrultusunda nasıl değerlendirileceğini konusunda katkıda bulunmaya amaçlanmaktadır (Mustafa, 2007). Günümüzde kültürlerin küreselleşmesiyle birlikte, AB'nin kültürel heterojenlik özeliğinin daha da devam edeceği bir gerçekliktir. Her ne kadar son zamanlarda üzerinde çok tartışılan bir konu olsa da özellikle dinsel çeşitlilik nedeni ile bölgede yaşanan sorunların AB'yi çokkültürcülük tutumundan vazgeçirmeyeceği düşünülmektedir. Çünkü AB kültür bakımından o kadar heterojen yapıya dönüşmüştür ki çokkültürlülük dışında herhangi bir tutum söz konusu olduğunda sorunların daha artmasına neden olacağı düşünülmektedir.

Avrupa Birliği Sistemi, toplumlardaki tüm din, etnik ve kültürel farklılıkları dahil edecek şekilde geliştirilmelidir. Sistemin dışında kalan ve kendini dışlanmış olarak hisseden gruplar, doğal olarak şiddet gibi farklı eylemlere başvurmaya yönelecektir. Zira günümüzde olanlar da bunu göstermektedir. Her ne denli sahip olduğu çeşitlilikle iftihar etse de AB'de çokkültürlülük nedeni ile sorunlar yaşanıyor olması, üzerine düşünülmesi gereken bir durumdur. AB, çokkültürlülük özelliği ve heterojen yapısı ile ilintili bilgilere yer verildikten sonra, çalışmanın bir sonra aşamasında, Afrika'da stratejik öneme sahip olan, geçmişte etnik ayrımcılığın çok belirgin bir şekilde yaşandığı ve günümüzde çokkültürlü yapısı dolayısıyla “Gök Kuşağı Ülkesi” olarak adlandırılan, Afrika kıtasının en önde yer alan ülkelerinden biri olan Güney Afrika ülkesi ele alınacaktır. Bu bağlamda önce ülke hakkında genel bilgilere yer verilecek daha sonra geçmişten günümüze kadar çokkültürlülük tecrübesi üzerinde durulacaktır.

1.7.3 Güney Afrika'da (Gök Kuşağı Ülkesi⁵) Çokkültürlülük

Güney Afrika Cumhuriyeti, Afrika kıtanın güneyinde yer almaktadır. Güney Atlantik ve Hint Okyanusu ile 2.798 km sahil şeridi bulunmaktadır. Kuzeyinde Namibya, Botswana ve Zimbaboh, doğusunda Mozambik ve Swaziland yer almaktadır. Ülke yüzölçümü bakımından dünyanın 25. büyük ülkesidir. 53 milyon nüfusu ile nüfus bakımından da dünyanın 24. ülkesidir. Afrika'da Avrupa kökenli insanların en yoğun şekilde yaşadığı ülke Güney Afrika'dır. Ayrıca Asya'nın dışında Hintlilerin en yoğun yaşadığı ülke de Güney Afrika'dır Afrika toplumları arasında en renkli toplum, Güney Afrika toplumudur. Beyaz azınlık ile siyah çoğunluk arasındaki etnik ve ırksal çatışma, ülkenin tarihi ve politikalarının büyük bir bölümünü oluşturmuştur (Al-Fadhli, 2014).

1948-1991 yılları arasında ülkenin yürürlükte olana kanunları toplumu dört gruba ayırmaktadır. Bunlar siyalar, beyazlar, melezler ve Asyalılardır. 1991 yılında toplumu etnik özelliklere dayanarak sınıflandıran kanunlar, hükümet tarafından kaldırılmıştır. Ancak etkisi Güney Afrika toplumundaki insanların üzerine devam etmiştir. Bu bağlamda 1993 yılında hükümet, geçici anayasa ile ırksal ayrımı kaldırmıştır. Söz konusu ırksal ayrım yirminci yüzyılın doksanlı yıllarına kadar devam etmiştir. Zira yirminci yüzyılın doksanlı yıllarına kadar eğitim politikasında her farklı grup için ayrı okullar bulunmaktadır. Hükümetin, beyazların okullarına verdiği desteğin siyahların okullarına sağladığı destekten daha çok olduğu öne sürülmektedir. Etnik ayrımcılık döneminde ülkede farklı eğitim sistemleri vardır. Buna paralel olarak beyazların tamamı okuryazardır. Asyalıların okuryazar oranı %85, melezlerin %75, siyahların ise %50 civarındadır. Ancak 1995 yılında iktidara gelen hükümet, eğitimin tüm insanların eşit hakkı olduğunu ifade etmiş ve bunun uygulamaya geçirileceğine söz vermiştir (Al-Gharbaoui, 2013).

Günümüzde Güney Afrika'daki üniversitelerin geçmişine bakıldığında, eskiden kurulan üniversitelerin 11 tanesinin beyazlar için, 3 tanesinin siyahlar için inşa edildiğini, melezler ve Asyalılar için ise sadece birer üniversite inşa edildiğini görebiliriz. Ancak yirminci yüzyılın seksenli yıllarında bu durum değişmiş ve

⁵Gökkuşağı, güneş ışıklarının yağmur damlalarında kırılması ve yansmasıyla oluşan bir doğa olayıdır. Gökkuşağında kırmızı, turuncu, mavi, lacivert, mor, sarı ve yeşil olmak üzere yedi renk vardır. Buarda ülkenin sahip olduğu kültürel ve etnik çeşitliliği ifade etmek için kullanılmıştır.

üniversiteler etnik veya ırksal ayırım ve özellik gözetmeden yeteneklere dayalı alıma başlamıştır. Doğal olarak bunun sonucu günümüzde Güney Afrika Üniversiteleri, Afrika üniversite sınıflandırmalarında ön sıralarda, dünyada ise saygın üniversiteler arasında yer almaktadır. Bu üniversitelerden en önemlisi özellikle 1829 yılında “Güney Afrika Fakültesi” (South African College) adı altına kurulan Cape Town Üniversitesidir. Cape Town Üniversitesi aslında kurulduğundan beri genel olarak erkek öğrencilere daha ağırlık vermektedir. Ancak bu durum, 1880-1890 yılları arasında değişime uğramış ve 1886 yılında üniversiteye ilk kız öğrenci kaydı yapılmıştır. Yer verilmesi gereken diğer ayrıntı, Cape Town Üniversitesinin etnik ayrımcılık döneminde sadece beyaz ırklara kapısını açan bir üniversite olmasıdır (Al-Fadhli, 2014).

Güney Afrika’da 11 resmi dil kabul edilmektedir. Söz konusu diller ülkenin toplumsal yapısını oluşturan etnik grupları ifade etmektedir. Devletin resmi yazıları bu resmi dillerden en az ikisi ile yazılmaktadır. Güney Afrika eskiden bir İngiliz sömürgesidir. Bundan dolayı İngilizce 1820 yılında ülkeye giriş yapmış ve günümüzde de geçerli olan resmi dillerden bir tanedir. Güney Afrika toplumu, yapısı dolayısıyla birçok farklı kültür barındırmaktadır. Söz konusu kültürler çok eski tarihlere dayanan göç hareketlerinin bir sonucudur. Farklı ülkelerden göç eden insanlar ülkeye yerleşmiştir. Yirminci yüzyılın doksanlı yıllarında Güney Afrika’da etnik ve ırksal ayrımcılığa karşı eylemler yürütülmüş ve ülkede etnik ayrımcılık olmayan bir demokrasi kurulmuştur. Ayrıca ülke genelinde toplumu etnik ve ırksal ayrımcılık döneminden kalan anlaşmazlıklardan ve sonuçlarından arındırmak için bir seferberlik ilan edilmiştir (Farawla, 2015).

Bu minvalde Güney Afrika devleti, halklarını barındırabilen, bütünlük ve beraberlik anlayışı çerçevesinde toplayabilen, ırksal ve etnik engellerden arındırılmış yeni bir kimlik arayışı içinde girmiştir. Güney Afrika’nın özgürlük simgesi ve ruhani babası olan eski Cumhurbaşkanı Nelson Mandela⁶, söz konusu bu arayışın temel

⁶Nelson Rolihlahla Mandela ya da kabilesi lehçesinde (Madiba) 18 Temmuz 1918 yılında bir kabile şefinin oğlu olarak Güney Afrika’da dünyaya gelmiştir. 5 Aralık 2013 tarihinde vefat eden Mandela Güney Afrika’nın Apartheid’e karşı mücadelesinde önemli ve etkin bir rol oynamıştır. Ayrımcılık karşıtı aktivist olan Mandela Güney Afrika Cumhuriyeti’nin ilk siyahî devlet başkanıdır. 1994’te ilk defa tüm halkın katıldığı seçimlerde devlet başkanı seçilmiştir. Yönetimi, Apartheid’in mirasının dağılmasına, ırkçılığı engellemeye, fakirlik ve eşitsizliğe odaklanmıştır. Fort Hare Üniversitesi ve Witwatersrand Üniversitesi’nde hukuk eğitimi alan Mandela’nın siyasi görüşü Demokratik Sosyalisttir. Afrika Ulusal Konseyi siyasi partisinde 1990’dan 1999’a kadar parti başkanlığı yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.mandela.gov.za/biography/index.html> (2015)

amacını ifade etmek için kurduğu cümle anlamlıdır. Mandela, durumu “kendisi ve dış dünya ile barış içinde yaşayan bir gök kuşağı devleti istiyoruz” cümlesiyle özetlemiştir (Boehmer, 2008:2).

Güney Afrika’da etnik ayrımcılık dönemi, ülkede birçok farklı alanda etkisini göstermiştir. Çalışma alanı bu alanlardan bir tanesidir. Ülkede beyazlar idari, yürütme, mesleki ve teknik gibi yüksek ücretli işlerde görev yaparken siyahlar düşük ücretli işlerde çalıştırılmıştır. Üstelik bu durum ayrımcılık kanunları ile yasal hale getirilmiştir. Bu durum, ülkede kanunen beyazlara mahsus olan görevlerde tecrübe ve deneyimli personel eksikliğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1985 yılında ayrımcılık kanunlarının yürürlükten kaldırılmasıyla söz konusu boşluğu doldurmak için siyalara her alanda daha fazla iş fırsatı verilmeye başlamış ve iş alımlarında liyakate önem verilmiştir (Al-Gharbaoui, 2013).

Güney Afrika’da siyahların yürüttüğü apartheid mücadelesi bu anlamda uluslararası arenada bütün nesillere örnek olarak gösterilebilecek bir niteliktedir. Mücadele sonucunda elde edilen sonuçlar da aslında mücadele kadar anlamlıdır. Nitekim siyah-beyaz ayrımının kesin olduğu Johannesburg şehri günümüzde siyah ve beyazların hiçbir ayrım olmadan birlikte yaşadıkları en büyük şehirdir (Tural, 2012). Günümüzde Güney Afrika Cumhuriyeti, dünyanın en gelişmiş 20. büyük ekonomisine sahiptir. Ayrıca Afrika ülkeleri içinde de stratejik açıdan önemli bir ülke konumundadır. Kıtanın güvenlik, sağlık, eğitim, açlık, yoksulluk ve yolsuzluk gibi sorunlarla mücadelesinde Güney Afrika önemli bir rol oynamaktadır.

Görüldüğü gibi Apartheid Dönemi (1948-1994) Güney Afrika için karanlık bir dönemdir. Ülkenin toplumsal ve siyasal alanlarında ve bunların dışında tüm alanlarda olumsuz etkiler bırakmıştır. Ancak söz konusu dönemden sonra, ülkenin etnik gruplarını kapsayan yani çokkültürlülük politikasını benimsemeye başlayan politikalarla her geçen gün hem dünyada hem Afrika kıtasında daha önemli bir ülke konumuna doğru ilerlemektedir. Güneyi Afrika devleti günümüzde çokkültürlülüğü yönetmek için, gerçekleştirilen tüm ulusal ve uluslararası etkinliklerde toplumun çokkültürlü yapısını göz önünde bulundurmaktadır. Örneğin 2010 yılında Güney Afrika’da gerçekleştirilen dünya futbol kupasında kullanılan toplar onbir farklı

renkten oluşmaktadır. Renkler, ülke toplumunun barındırdığı onbir farklı etnik gurubu temsil etmektedir.

Güney Afrika'nın çokkültürlülük yönetme stratejisi aslında bütün dünya için bir örnek teşkil etmektedir. Zira ülke ayrımcılık döneminde neredeyse eğitimsizlik bataklığında olmasına karşılık kısa bir süre içinde dünyada saygınlık kazanan bir ülke durumuna gelmiştir. Bunun arkasındaki en etkin faktör ise çokkültürlülüğü benimseyen bir yönetim anlayışı izlemesidir. Buradan elde edilen sonuç ise, çokkültürlülük olgusunun, herhangi bir sorun kaynağı olmayışıdır. Sorun olan onu yönetememek, ona karşı asimilasyon veya baskıcı bir politika izlemek, toplumu oluşturan etnik gruplar arasında bir grubu üstün kılmak, bu yönde siyasi ve politik uygulamalar geliştirmektir. Bir diğer sonuç ise çeşitliliğin bir güç olduğudur. Oysa çokkültürlülüğün güç veya zayıflık olması, bakıldığı perspektife göre şekillenmektedir. Nitekim Güney Afrika örneğinde olduğu gibi eğer toplumu oluşturan kültürler arasında etnik farklılıklara dayanmayan bir demokrasi ortamı oluşturulursa, çokkültürlülük bir güç masdarı olacak ve ülkenin ekonomik, siyasi ve toplumsal anlamda gelişmesine imkânlar sunulacaktır. Aksi takdirde çokkültürlülük bir zayıflık kaynağı olacaktır.

Tezin bu birinci bölümünde çokkültürlülük olgusunu ele alınmıştır. Bu bağlamda çokkültürlülüğün farklı alan ve disiplinlerle ilişkisine değinilmiştir. Ayrıca çokkültürlülüğün önemi, tanımı, kavram özellikleri, tarihçesi ve dünyada farklı bazı örnekleri ele alınarak incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, tez konusunu oluşturan bir diğer olgu, güvenlik olgusu ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜVENLİK OLGUSU

Güvenlik, geçmişten beri insanın en önemli ihtiyaçlarından birini oluşturan psikolojik ve fiziki bir ihtiyaç, amaç ve durumdur. Güvenlik sözcüğü, korku sözcüğünün zıddı olan bir sözcüktür. Birey ve toplum, can, ırz, akıl, din ve mal gibi hayatın gerekliliklerinde maruz kaldıkları tehlike ve tehdit oranına göre güven veya korku içerisinde olurlar. Birey veya toplumun korkusu azaldıkça daha çok güven ve itminan içerisinde olurlar. Bunun aksi de böyledir. Güvenlik kavramı tanım, kapsam ve mefhumunda küreselleşme süreci ile birlikte bir dönüşüm süreci yaşansa bile, birey ve toplum için ehemmiyetini korumaya devam etmektedir. Çalışmanın bu ikinci bölümünde güvenlik konusu ele alınacaktır. Bu bağlamda ilk başta güvenliğin kavramsal çerçevesi ele alınacaktır. Daha sonra güvenliğin önemi, kavramsal özellikleri, teorileri, alanları ve çalışmanın birinci bölümünde çokkültürlülüğün diğer olgu ve kavramlarla ilişkilerine değinildiği gibi burada da güvenliğin farklı olgu ve kavramlarla nasıl bir ilişkisi bulunduğu tartışılacaktır. Bölümün ilk başlığında güvenliğin kavramsal çerçevesi ele alınacaktır.

2.1 GÜVENLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bilim adamları emniyet/güvenlik için bir tek tanım yapmakta ihtilaf etmişlerdir. Zira güvenlik kavramı dönemden döneme ve asırdan asıra yenilenmekte ve sürekli bir dönüşüm süreci içinde olmaktadır. Zamanın geçmesi güvenlik kavramının yeniden gözden geçirilmesinin gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Koşullara, çağdaş yaşam değişikliklerine ve zorluklara bağlı olarak birden fazla güvenlik ihtiyaçları ve çeşitliliği olması aşıkardır (Brinkley ve Schell, 2013:40-42). Al-Sayari'ye göre nesnel kavram ve kişisel güvenlik kavramının çelişkisi, güvenlik için belirli bir tanım üzerinde mutabakat hakkındaki belirsizliği artırmıştır. Bilimsel uzmanlıklar ve mesleki önyargı güvenlik tanımında bir rol oynamaktadır. Nitekim güvenlik uzmanları genellikle güvenliğe geleneksel bakış açısından bakmaktadır. Bu ise, toplumda güvenliğin sağlanmasının; suçu önleme, tespit etme, suçluları yakalama, mal ve canları koruma ve suç oranlarının düşük olması ile olacağı görüşüdür (Al-Sayari, 2011:14).

Bilimsel ve mesleki uzmanlık sahipleri ise; güvenliğe her biri kendi bakış açısından bakmaktadır. Sosyologlar güvenliğe sosyoloji açısından bakmaktadırlar. Dolayısıyla tanımlarına toplumsal güvenliğin sağlanmasında etkin güçler gibi toplumsal kurumları ve değişimleri katmaktadırlar. Ekonomistler güvenlik tanımına ekonomik güvenliğin, refahın ve kalkınmanın sağlanması olarak bakmaktadırlar. Diğer uzmanlıklar da benzer şekilde kendi bilim alanlarına uygun güvenlik tanımları yapmaktadır. Fakat hepsinin de üzerinde ihtilaf etmediği husus; güvenliğin yaşamın ve insanın hayatta kalmasının omurgasını oluşturmasıdır. Güvenlik mutluluğun, psikolojik rahatlığın ve bireyler, topluluklar ve halkların tamamı için iç huzurun ekseni sayılmasıdır. Nitekim insan eskiden beri güvenliği göz önüne koymaya devam etmiştir (Bin İsa, 2011:22). İnsanlar güvenliği çeşitli araçlar ile araştırmakta ve gerçekleştirilmesi için farklı yöntemlere başvurmaktadır. Kendini savunmak ve hayatta kalmayı güvence altına almak için insanlar güvenlik konusuna önem vermiştir. Bu durumun sonsuza kadar insanın umudu ve talebi olarak kalacağı düşünülmektedir.

İnsanın güvenliğe yüklemiş olduğu, hayatın kendisine verdiği önemden kaynaklanan bu öneme rağmen, güvenliğin ne olduğunun, ondan ne istediğinin ve kendisi için istediği güvenlik durumunun tam olarak farkında olmasına rağmen güvenlik kavramının belirlenmesinde halen tökezlemeye devam etmektedir. Güvenliğin yokluğunda; sanayi, ticaret sanat, edebiyat, eğitim ve tüm insan faaliyetlerini yapmak, sürdürmek ve ilerletmek mümkün değildir (Jackson, 2003:340).

Güvenlik sözcüğü, Arapçada Amn kelimesi ile ifade edilmektedir. Amn ise, sükûnet, huzur, kendini tatmin, hoşnutluk duygusu, istikrar ve korkusuzluk anlamına gelmektedir. Ayrıca, emanet ve dürüstlük anlamına da gelmektedir. Amn, korkunun zıddıdır, yani korkunun olmamasıdır. Nitekim Allahu Teala şöyle demiştir: “Onlar, şu evin Rabbine kulluk etsinler ki, o, kendilerini açlıktan doyurdu ve her çeşit korkudan emin kıldı” (Kureyş Suresi:3-4). Bu demektir ki; güvenlik korkunun olmaması halidir. Görüldüğü üzere güvenlik sözcüğü güven sözcüğünden türemiştir. Güven ise korku halinin zıddıdır. Fertlere huzur duygusu aşlamak çabalarının özetidir.

Bazı çalışmalarda güvenliğin ihsas/hissetmek olarak da tanımladığını görülmektedir. Buna göre, genel anlamıyla güvenlik; “bireyin ve insani topluluğun uzvi ve psikolojik dürtülerinin doyumunu hissetmesi”dir. Bunların zirvesinde olan ise, bu maddi dürtünün tezahürünü tehdit edenin ortadan kalkması ile toplumun huzurunda temsil olunan maddi ve manevi tezahürü ile güvenlik dürtüsüdür. Daimi istikrarlı sükun, başkasıyla uyum sağlamak ve genel huzurdur. Zira toplum hayatı göreceli sakinlik içinde geçerlidir. Başka bir ifade ile insanın karşılaştığı herhangi bir tehlikeden korkmaktan kurtulması ile sahip olduğu hissetmedir (Nafi, 1975: 20).

Güvenlik bir güç olarak da şöyle tanımlanmıştır. “Toplumun sadece şiddete ait bireysel olaylar ve olgulara karşı değil, aksine şiddete yol açan karmaşık doğasının tüm belirtilerine karşı gücüdür” (Al-Meshat, 1986:86). Bununla birlikte, tahakküm durumu olarak da tanımlanmıştır. Buna göre güvenlik; “ülkede kamu düzeni bozulmaz iken sağlanan durumdur”. Bu ya kanunun cezalandırdığı suçlar şeklinde olur ya da önleyici güvenlik ve sosyal önlemleri gerektiren tehlikeli bir faaliyet şeklinde olur ki; tehlikeli faaliyetin kendisini her hangi bir suça çevirmesi engellenir. Denilmiştir ki; “bu şunu ifade etmekten dışarı çıkmaz; sosyal normlardan sapma durumlarında tahakküm için topluluğun kendilerine başvurduğu bir dizi süreçler ve araçlardır (Ali, 1986:76; Baldwin, 1997:15).

Güvenliğe verilen diğer tanımlardan biri de sonuç/randımandır. Buna göre güvenlik şöyle tanımlanmıştır. “Sosyal dengeyi suçlardan korumak için hayatın çeşitli alanlarındaki bir dizi faaliyetler ve etkinlikler sayesinde devlet ve toplumun fertleri tarafından ortaklaşa harcanan çabaların sonucu veya semeresidir” (Abbood, 1998:3). Güvenlik, “huzurun farkında olmak” kapsamında şöyle tanımlanmıştır. “Kendi sayesinde bu duyguların gerçekleşmesinin garantörü tedavi edici, önleyici ve baskıcı rolün uygulanması yoluyla bireyin gözetimini ve himayesini, toplumsal disiplin ve kuralların dışına çıkılmasının önlenmesini sağlayan huzurun farkında olmaktır” (Huseein, 1990:90). Güvenlik için benzer bir tanım da “bireyin can ve malı hususunda huzurlu kılan her husustur” şeklinde yapılmıştır. Bunun sağlanması için de, suçun meydana gelmesinden önce devlette güvenliği korumaya, ister doğa yapımı olsun ister ise insan tarafından yapılan olsun felaketi defederek kamu hayatının akışının bozulmasını ve huzursuzluğu engelleyen olaylara karşı gerekli tedbirleri almakla düzeni korumaya çalışan yönetim sorumlu kılınmıştır” (Mucahid, 1981:70).

Güvenlik ile ilgili temel kavram korkunun olmamasıdır. Bu da huzur ve istikrarı hissetmektir. Güvenlik ile ilgili şekilsel kavram ise; hala bazı değişen unsurları ile toplumsal, ekonomik ve siyasi değişikliklere uygun olarak ihtilaf ve ittifak konusu olarak kalacaktır. Güvenlik, şekilsel görüntüsüne uygun olarak güvenlik öncelikleri, güvenlik çerçevesi, güvenliği sağlama araçları, güvenlik uygulamaları ve mekanizmalarıdır. Ayrıca toplumların doğası ve şekli, istenilen güvenlik şeklini belirleyendir. Zira İslami toplumlarda öncelik; dini güvenliğe ve kutsal kitaplara göre ibadetlerin yapılmasına ve faziletli işlemlerin istikrarının sağlanmasına yöneliktir. Kapitalist toplumlarda öncelik; ekonomik güvenliğe, bunları davranışsal yasaklardan başkalarının önüne geçirmeye yöneliktir. Sosyalist toplumlarda ise; maslahatı sosyalist toplumun maslahatları ile çatıştığında birey zarar görse de öncelik, sosyalist düzenin güvenliğinde olacaktır (Al-Bashari, 1999:35; Stone, 2009:2).

Bireyi, aileyi ve toplumu ilgilendirebilen güvenlik çerçevesinin belirlenmesinde, güvenlik kavramı hakkında ihtilaf ortaya çıkmaktadır. Bu, devletin siyasi sınırları, yaşanılan bölge veya bütün dünya ile ilgili olabilir. Kendisi, ailesi ya da küçük toplumu için güvenliği sağlamaya çalışan bireye göre güvenlik, diğer bireylerden korkunun olmamasıdır. Ülkesinde güvenliği sağlamaya çalışan devlet olduğunda, korkunun kaynağı ya da güvenliği hissetmemek başka bir devletten gelir. Rejim olarak genel güvenlik hakkında korkan devlet olduğunda ise, ayrılımlar ortaya çıkar. Bu durumda birey ve ailesinin anlayışı hakkındaki güvenlik, devlet için ya da büyük toplum için güvenlik değildir. Küçük bir terör topluluğu için güvenlik olan husus, toplumun ve devletin güvenliğini bozabilir. Devletlerden birisi belirli bir işi ulusal güvenliğinin herhangi bir maslahatına karşı görebilir, o iş bölgesel ya da küresel güvenlik için bir tehlike olmasa da (Al-Jahani vd., 2004:28).

Çağdaş yazarlar güvenlik kavramı, kabulleri, dinamikleri ve gerçekleştirme üslupları hakkında ihtilaf etmişlerdir. Nitekim bu alanda kullanılan isimlendirmeler de bu ihtilaflar yüzünden çoğalmıştır. Bu isimlendirmelere örnek olarak ulusal güvenlik, devlet güvenliği, kamu güvenliği, toplumsal güvenlik, ortak güvenlik, bölgesel güvenlik gibi örnekler verilebilir. Ayrıca uzmanlık güvenliği ibareleri de ortaya çıkmıştır. Bunlara örnek olarak da sanayi güvenliği, gıda güvenliği, kültürel güvenlik ve çevre güvenliği gösterilebilir. Güvenliğin iki temel mefhumu vardır.

Bunlardan biri can, mal ve bu konumda olan şeylerin tehdit, tehlike, suç ve sapkınlıklara karşı güvenliğinin sağlanması ile ilgilidir. Buna “klasik güvenlik” veya “suç güvenliği” denilebilir. Diğer mefhumu “ulusal güvenlik” mefhumu olarak ifade edilebilse de bu, devlet mefhumu, toplumun varlığı, toplumların siyasi ekonomisi, bu varlığa karşı potansiyel veya vuku bulmuş iç ve dış tehditler, toplumun ve devletin bölgesel ve uluslararası alandaki mevcut güç dengeleri ve maslahatlarla çatışan kamu maslahatı ile ilgili bir mefhumdur (Saeed ve Al-Harfash, 2010:9-11).

Görüldüğü gibi güvenlik kavramı geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Her geçen gün mefhumunda değişiklikler meydana gelen güvenlik, insan ve toplum için olmazsa olmazlardan biridir. Güvenliğin söz konusu olmadığı bir toplumda hayatın normal akışından bahsetmek mümkün değildir. Aynı şekilde devlet için de o denli önemlidir güvenlik. Zira devletin sağladığı eğitim, sağlık, toplumsal refah ve altı yapı gibi hizmetlerin güvenli bir ortam olmadığında gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Güvenliğin kavramsal çerçevesini ve mefhumunun üzerinde durulduktan sonra bölümün bir sonraki başlığında, birey, toplum ve devlet için bu denli önemli olan güvenlik olgusunun önemine değinilecektir.

2.2 GÜVENLİĞİN ÖNEMİ

Güvenlik, birey, toplum ve devletlerin önemli bir değeri ve amacı haline gelmiştir. Hükümetlerin ve devletlerin peşinde koşmaları gereken amaç, birey ve toplumların siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan istikrarlı ve verimli, güvenli bir ortamda yaşamalarını sağlayacak psikolojik ve fiziki güvenlik sentezini oluşturmaktır. Fiziki güvenlik caydırıcılığının pozitif ve negatif yansımaları vardır. Aslında güvenlik caydırıcılığı, tedbirleri ve uygulamalarının tehdit kaynaklarını hafifletmesi, yok etmesi ve güvenlik durumunu, güvenlik ve itminan hissedecek şekilde daha istikrarlı kılması gerekmektedir. Böylece herkes, kendi iş alanında daha verimli olacak, kendisi ve toplumla birlikte güven içerisinde yaşayacaktır (Abdulmawla, 1994:119).

Diğer yönden fiziki güvenlik, tedbir ve bunların uygulanmasında aşırıya kaçmanın, insanların özgürlükleri, bireylerin davranışları ve üretkenlikleri üzerinde aksi ve negatif etkisi olabilmektedir. Bunun nedeni ise, baskı ve korkunun olduğu iki şerrin bir arada bulunmasıdır. Bununla birlikte güvenlik donanımları ve tedbirleri,

günümüz hayatının gerekliliklerinden olmuştur. Krizler, bu çağın önemli özelliklerinden biridir. Krizlerin, genelin güvenliği açısından, güvenlik tehditlerinin ve koşullarının anlaşılmasını gerektiren önemli güvenlik boyutları vardır (Al-Shahrany, 2005:14).

Diğer açıdan modern mefhumu ile devlet temelinin birleştirdiği, devletlerin toplumunda güvenlik meselesine bütünsel açıdan bakılabilir. Ulusla devletin varlığı, özellikle bu krizler sırasında iç ve dış birçok tehdide maruz kalır. Bu nedenle ulusal iç ve dış güvenlik, bölgesel ve uluslararası güvenlik, devletler, milletler, bölgeler ve dünya için önemli tehditler oluşturur olmuştur. Şüphesiz iç, bölgesel ve uluslararası krizler, devletler ve toplumların karşılaştığı en önemli güvenlik tehditlerini oluşturmaktadır (Al-Shrani,2003:9-14).

Güvenliğin insanoğlunun temel ihtiyaçları arasında yer alan bir olgu olduğu aşikârdır. Ayrıca devletler için de önemli yere sahiptir güvenlik olgusu. Zira modern devletler, siyasi dayanak, ekonomik dayanak ve güvenlik dayanağı olmak üzere üç temel dayanak üzerine kurulmuştur. Güvenlik dayanağı, birçok araştırmada güvence olarak bırakılmıştır. Fakat son yıllarda uluslararası sistem ve bu sistemin içinde yer alan devletler, toplumlar, bireyler ile sistemler arasındaki ilişkilerin karşısında bulunduğu ve karşılaştığı güvenlik tehlikeleri gelişmiştir. Dolayısıyla güvenlik meselesinin ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur (Al-Shahrany, 2005:15).

Güvenliğin psikolojik ve fiziki olmak üzere iki yönü vardır. Psikolojik yön, “güvenlik alanında çalışanlar, liderler ve siyasiler dahil” birey ve toplumların maruz kaldıkları yada maruz kalacakları tehdit ve riskler sonucunda güvenlik ile korku ve itminan ile kaygı arasında bocalamalarıdır. Bu durum, psikolojik korku ve depresyona neden olur. Bunun bireylerin psikolojik sağlıklarının ötesinde davranışları, üretkenlikleri ve ilişkileri üzerinde de etkileri vardır. Bunlar, önemli psikolojik etkilerdir. Fiziki yön ise, korku faktörü ile bağlantılı fiziki saldırılar, suçlar ve davranışların fiziki etkilerinde ortaya çıkar. Yine bu yön, genel ve özel, bireysel ve toplumsal açıdan güvenlik birimlerinin boyutunu, yargı ve adli kurumsal organlarını ve fiziki güvenlik tedbirlerini de kapsamaktadır (Al-Shrani,1998:5-8). Gelinmek istenilen nokta şudur; güvenlik olgusu psikolojik ve fiziki yönleriyle bireylerin ve toplumların tüm alanları etkileyen önemli faktörlerden biridir.

Güvenliğin birey, toplum ve devlet için ne denli önemli olduğu tartışıldıktan sonra bölümün bir sonraki başlığında güvenlik kavramının özellikleri üzerinde durulacaktır.

2.3 GÜVENLİĞİN MEFHUMSAL ÖZELLİKLERİ

Güvenlik mefhumu, geçmişten günümüze insanlık için en önemli kavramların ilk sıralarında yer almaktadır. Ancak özellikle soğuk savaş döneminden sonra bu kavram entelektüel tartışmaların odağında olmuş ve hep gündemde olmayı başarmıştır. Güvenlik mefhumuna ilişkin olarak uluslararası kabul edilen veya birliktelik sağlanan bir tanım olmamasına rağmen, mefhumu bakıldığında aşağıda sıralanan bazı ortak özellikleri olduğu görülebilmektedir;

1. Güvenlik mefhumu, diğer sosyal bilimlerdeki kavramlar gibi çok esnek ve kolayca şekillenebilen bir mefhumdur. Günümüzde güvenlik ile ilintili ele alınan sosyal güvenlik, ekonomik güvenlik, çevre güvenliği, insani güvenlik, toplumsal güvenlik ve özel güvenlik gibi mefhumlar, güvenlik mefhumunun, bakıldığı perspektife göre şekil alabilen bir mefhum olduğunun göstergesidir.
2. Güvenlik mefhumu çok boyutludur. İfade edildiği gibi güvenlik, konjonktüre ve ideolojilere göre şekillenebilen bir mefhumdur. Buna bağlı olarak günümüzde güvenlikle ilintili yapılan birçok farklı tanım mevcuttur. Çağdaş güvenlik anlayışı göz önünde bulundurulduğunda güvenliğin ekonomik, askeri, psikolojik ve savunma boyutu gibi boyutları bulunduğu görülmektedir. Ekonomik boyutu, ulusal ekonomilerin ve uluslararası aşırı sermaye hareketlerinin denetimine ilişkindir. Soğuk savaşların silah kullanmadan ekonomik güçle kazanılması, bu boyutta manidardır. Askeri boyut ise, yaşanan gelişmeler ile birlikte dünya politikaları seyrinin değişimleri ile ilintilidir. Zira sınırların değişmesi, düzenleyici ve denetleyici güç ve aygıtlar ile devletin farklı gruplar tarafından zorlanması gibi aktör ve gelişmelerin tamamı, güvenliğin askeri boyutu ile ilgilidir (Karakoç, 2008:5).
3. Güvenlik mefhumu, kapsamı genişleyebilen bir mefhumdur. Zira daha önce ifade edildiği gibi ilk çağlarda güvenlik, bir insanın kendisini

koruması anlamına gelmektedir. Günümüzde ise insanın can ve malının korunması yanında demokrasiden, temel hak ve özgürlüklere kadar geniş bir yelpazeyi kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bunun yanında güvenlik mefhumu daha önce insanın varlığı için kullanılan bir kavram iken, günümüzde insanın yanı sıra hayvanların haklarından de bahsedilemeye başlanmasıyla hayvanları hatta nesneleri de kapsamına almıştır (Emiroğlu, 2011:8).

4. Güvenlik mefhumu, zamansal, yapısal ve coğrafi yönü olan bir mefhumdur. Zamansal yönü, tüm tarih sürecine uyarlanabilen bir tanımın olmaması ve her dönemde tehlike olarak tasnif edilen faktörlere göre farklı tanımlanması ile ilişkindir. Yapısal yönü tanımlanması ve anlaşılmasının zorluluğu ile ilintilidir. Zira güvenlik mefhumunun ne olduğu konusunda hala bir uzlaşma söz konusu değildir. Bunun yanında, daha önce de ifade edildiği gibi güvenlik mefhumu nereden bakıldığına göre şekil alan bir mefhumdur. Uluslararası sistemde tüm kurumların büyüklük ve amaçlarına göre güvenlik mefhumlarının olması, bu sentezi pekiştiren faktörlerden biridir (Karabulut, 2011:35-37). Güvenliğin coğrafi yönü ise, kapsadığı alan ile ilişkindir. Zira güvenlik ile ilintili entelektüel tartışmalarda, bireysel güvenlik, ev güvenliği, kurumsal güvenlik, ülke güvenliği, ulusal güvenlik, bölgesel güvenlik ve uluslararası güvenlik gibi kavramları duymaktayız. Buradan hareketle güvenlik mefhumunu, alana göre de şekil alabilen veya adlandırılabilen bir mefhum şeklinde nitelendirebiliriz.

Görüldüğü gibi güvenlik mefhumu kolayca şekillenebilen bir mefhumdur. Coğrafi alana, ilgi alanına ve tehdit faktörlerine göre tanımlanabilen bu mefhum geçmişten günümüze kadar farklı şekillerde tanımlanmasına rağmen, tanımlanma açısından uluslararası bir birlikteliği bulunmamaktadır. Ancak birey ve toplum için taşıdığı önem konusunda herhangi bir farklı görüş söz konusu değildir. Bu da yukarıda kavramsal özelliklerini saydığımız bu mefhumun ne denli önemli olduğu konusuna ışık tutan bir durumdur. Bu bağlamda güvenliğin “korkunun ve tehlikenin olmaması durumunu ifade eden bir olgu” olarak tanımlanabileceği düşünülmektedir.

Güvenlik mefhumunun özelliklerine değinildikten sonra bir sonraki başlıkta güvenlik teorileri üzerinde durulacaktır.

2.4 GÜVENLİĞİN TEORİLERİ

Güvenlik teorileri, güvenlik anlayışı ve örgütlenmesinin yasallığı ile ilintilidir. Hayatta kalmak için güç teorisi, eski toplumlarda güvenliğin esasıydı. Zira bu toplumlarda güvenliğe dair hayatta kalmak ve yaşam yollarını çoğaltmak için güçten başka kapılar bilinmemektedir. Güç teorisi, güvenlik stratejilerinin üzerine kurulduğu esas olmaya devam etmektedir. Hatta dünyayı, sloganı “benimle beraber değilsen bana karşısın” olan tek yanlı kuvvet sayesinde deveran ettiren yeni dünya düzeni döneminde dahi esas olmaya devam etmektedir. Ancak bu teoriye dahil edilen şekilsel bazı değişiklikler ve iyileştirmeler vardır. Mesela gücü demokrasi ile örtmek ya da onu güç teorisi ile uyumlu ve değişkenler için karanlıkları göstermeyecek renkli elbiseler giydirmek gibidir (Al-Samer, 2007:123).

Güç teorisi kalıtsalı; İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bazı devletlerin nükleer silahlara sahip olmalarından kaynaklanan güçler dengesi işlemi ile göz önüne çıkmıştır. Böylece onun yerini kolektif güvenlik teorisi, güvenlik ve dünya barışı teorisi, şiddetten ve güç kullanmaktan vazgeçme teorisi gibi tamamlayıcı teoriler doldurmuştur. Bunları Birleşmiş Milletler Heyeti benimsemiştir (1945 yılı Birleşmiş Milletler Heyeti Sözleşmesi). Bütün dünya devletleri bunları benimsemiştir. Ancak nükleer kulüp gücü, bu kulübe katılmış büyük devletlerin tekeline verip dünya güvenlik sistemi zirvesini şekillendirmiştir. Güç teorisi bu kulüp sayesinde gelişmiştir. Bu da nüfuzunu yaymak ve maslahatları aralarında paylaşmak maksadıyla bu kulübün üyeleri arasında dengeyi korumak içindir. Aynı zamanda bu zirve, diğer devletlere kuvvet kullanmayı, teorilerinin benimsenmesini ve geliştirilmesini yasaklamıştır. Buna karşı çeşitli başka güvenlik teorileri ortaya çıkmıştır. Güçlü ekonomi teorisi, bölgesel güvenlik teorisi, barışçıl bir arada yaşama teorisi, soğuk savaş teorisi, kendi kaderini tayin hakkı teorisi (self-determination), ulusal çıkarlar teorisi, barış karşılığı toprak teorisi, medeniyetler çatışması teorisi ve ilan edilip görüntüleri dışında gerçek boyutlarını kimsenin bilmediği diğer teoriler güvenlik teorilerine örnek olarak gösterilebilir (Al-Bushra, 2000:42).

Modern devletler, güvenlik stratejilerini kaynakları millilik ve yerleşik uygarlık olan ilmi teorilere dayalı olarak benimsemektedirler. Devlet farklı güvenlik hedeflerini gerçekleştirmek için bir genel teori benimseyebildiği gibi, ayrıca her hedef için özel bir teori de benimseyebilmektedir. Teori, stratejinin basamaklarından birisini gerçekleştirmek için geçici olabilir, sonra da bir güvenlik teorisi ya da teorileri devlet ya da bölgeye ait güvenlik stratejilerinden daha sonraki basamakları gerçekleştirmek için değişikliklere ayak uyduran başkası ile değiştirilebilir. Bunların zirvesinde olan ulusal güvenlik teorisidir. Bunların formüle edilmesi, kullanımı tekniktir, ilimdir ve tarih boyunca liderleri, dâhileri ve büyük devletlerin, krallıkların, imparatorlukların kurucularını seçkin kılan yeteneklerden biridir. Üzerinde ittifak edilen güvenlik teorilerinin özelliklerinden bazıları şunlardır (Al-Bushra, 2000:42-43):

1. Ulusal (Milli) güvenlik ve vatandaşların vicdanı ile bağlantılı olmaları,
2. Yerel, bölgesel ve uluslararası değişkenlere ayak uydurmaları,
3. Esneklik ve berraklık,
4. İnsanlara ait meşru haklardan türetilmiş olmaları,
5. Bilimsel ve uygulamalı olmaları,
6. Bir düşmanlık ya da başkalarının güvenliği için bir tehdit taşımamaları,
7. Akıbetlerinin güvenli olması ve
8. Halklar ve nesiller içinde, dahi liderler tarafından ortaya konulmalarıdır.

Tecrübelerden açığa çıkmıştır ki; birleşik devletlerin uyguladığı güvenlik teorisini test etmek zor değildir. Fakat farklı devletlerin ya da bir tek bölge devletlerinin hedeflerini gerçekleştirmek için bir güvenlik teorisi etrafında ittifak etmeleri zordur. Ulusal düzeyde ise; devletler özellikle büyük devletlerin güvenlik teorilerini benimsemekte ve bunları uygulamakta başarılı olmuşlardır. Mesela; Amerika Birleşik Devletleri, İkinci Dünya Savaşının sona ermesinden bu yana Amerika Maslahatlarının Güvenliği teorisini benimsemiştir ve tam kapasitesi ile sınır boyunca ulusal çıkarları takip etmeye yönelmiştir (Al-Shalaan, 2000:28).

21.Yüzyılda ulusal güvenliğe etki eden hususlardan bazıları, şu üç özellik ile belirginleşmektedir: Birincisi; akan bilginin miktarı ve kalitesinde niceliksel değişikliklerdir. İkinci özellik ise bilginin çağına aittir. Bu bilgilerin ister insan olsun

ister ise nesne olsun tarafların birçoğuna gönderilebilmesidir. Üçüncü özellik ise bilginin çağına ait ayırt edici olmasıdır. Bu, ağlar (network) oluşturmaktır ve insan - makine çabasının bir sonucudur. Bilgi, güvenlik teorisine olumlu etki yapmıştır. Zira bilgilerin çoğalması ve yoğun bir biçimde olması sayesinde bütün devletler; devlete ait ulusal alanı güvenli kılacak şekilde yeni uluslararası değişikliklerin gölgesinde konum almak için uygun güvenlik teorisi benimsemekte bu bilgilerden yararlanabilmektedirler (Cohen, 2001:111–112).

Görüldüğü gibi insanın karşılaştığı güvenlik sorun ve kaygıları zaman ve mekana göre farklılıklar gösterebilmektedir. Sorunun tehlikesi, beklenen zararın ve ondan kaynaklanan insani ve maddi zararların büyüklüğü ile ölçülür. Çağımızda tehditler arasında ilk sırada terör ve nükleer savaş sorunları yer almaktadır. Bu ise, büyük devletlerde güvenlik organlarını, güvenlik risklerini önlemek için gözetim ve casusluk sorumlulukları ile meşgul etmiştir. Güvenliği tehdit eden faktörler, devletten devlete değişiklik göstermektedir. Bu farklılıkların meydana gelmesinde, devletin tarihi, toplumsal yapısı, yaşam felsefesi, tecrübe ve deneyimleri ve siyasi geleneği gibi faktörlerin derin bir etkisi vardır. Buna bağlı olarak güvenlik teorileri değişiklikler göstermektedir ve devletler tarafından farklı güvenlik teorileri benimsemektedir. Güvenlik teorilerinin üzerinde durulduktan sonra bir sonraki başlıkta güvenliğin alanlarına değinilecektir.

2.5 GÜVENLİĞİN ALANLARI

Güvenlik, bütün boyutları ile birçok alana sahiptir. Bunların en önemlisi, iç ve dış güvenlik alanlarıdır. Bu alanın amacı, gerek sivil gerekse askeri alanda olsun, vatanın güvenliğinde etkin bir üye olması için güvenlik eyleminin odağı sayılan ferdi güçlendirmektir. Ferdin mensubiyet ve bağlılık derecesi onu, vatanın varlığını ve güvenliğini korumaya sevk eder. Devletin gerçek güvenliği hissetmesinin, ancak aşağıdaki temel alanlara ve araçlara büyük bir ilgi göstermesi ile gerçekleşeceğini ifade eden düşünce eksenini etrafında döndüğünün tekrar vurgulanmasının faydalı olacağını düşünülmektedir (Bab Allah, 2007:118).

Bu doğrultuda, bu bölümde çalışma konusu ile ilintisi olan güvenlik alanları ele alınarak irdelenecektir. Söz konusu güvenlik alanları can güvenliği, toplum

güvenliği, siyasi güvenlik, yaşam güvenliği, gıda güvenliği, medeniyet güvenliği, düşünce güvenliği, ekonomi güvenliği ve askeri güvenlik alanlarıdır. İfade edildiği gibi küreselleşme ile birlikte güvenliğe yüklenen anlamlar ve güvenlik alanlarında köklü bir değişim yaşanmıştır. Dolayısıyla güvenlik mefhumu, sadece askeri bir alan olmaktan çıkıp geniş bir anlam yelpazesini kapsamıştır. Bu anlamda çalışmanın ana konusu olan çokkültürlülük ve güvenliği açıklarken aşağıda yer verilecek olan güvenlik alanları ile ilintilendirileceğinden dolayı burada açıklamak uygun görülmüştür.

2.5.1 Can Güvenliği

Can güvenliği, ulusal güvenlik alanlarından birisidir. Bundan maksat, toplumun tüm üyelerinin fiziksel ve zihinsel olarak korku, endişe ve gerilim duygusundan kurtulmasıdır. Bu ise, temel manevi ve fizyolojik gereksinimlerini karşılayan insani durumlar karşısında, ülkedeki yaşam koşullarının istikrar ve huzuru için gerekli bir durumdur. Bu gereksinimlerin sağlanması ile bir vatandaş olarak hoşnutluk ve mutluluk duygusu tamamlanmış olur. İnsanın mutluluğunu sağlayacak ve insani olgunluk gayesine ulaştıracak ayırt etme ve algılamayı başarabilmesi, nefsin huzura erişmesi ve mutmain olması demektir. Bunun gerçekleşmesi durumunda devlet, kapsamlı güvenliğinin en önemli nedenini sağlamış olacaktır (Al-Shakhha, 2004: 51-58).

Can güvenliğinin desteklerinden birisi, inanç gücü, sosyal değerler ve bunların genel davranış görüntüsünde cisimleşmesidir. Ayrıca bireye sunulan eğitimin kalitesi ve aile içinde yetiştirilmesi de can güvenliği kapsamına girmektedir. Aynı şekilde özellikle inanç ve milli mensubiyet konuları ile ilgili olmak üzere devletin hususiyeti ve özellikleri ile uyumlu medeniyetsel davranışın zorunluğu, öz güven, gerçek maslahatların ayırt edilmesi, bunlara hırs gösterilmesi, egoistliğin ve tarafsızlığın inkâr edilmesi hususunda siyasi ve sosyal liderlerin güzel örnekliliği ortaya çıkar. Son olarak da haklara saygı ve önem gösterilmesi ve bunları saldırılara karşı samimi, sadık ve cesur şekilde koruma sorumluluğuna sahip olunmasında ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı can güvenliği, ulusal güvenlik alanlarının en önemlisi sayılmaktadır. Çünkü can güvenliğinin amacı, toplumu farklı hayati alanlarla bağlantılı ve bireylerin önce endişe, sonra düşünme ve kendisini kontrol

etme yetisini kaybettirecek gerilim duygusuna kapılabileceği çeşitli nedenlerden korumaktır (Necati, 1989: 67).

Küreselleşme süreci ile birlikte güvenliğin alan ve çalışmalarına her geçen gün yeni gelişmeler eklenmektedir. Söz konusu bu gelişmeler, klasik güvenlik anlayışında olduğu gibi devletin güvenliği üzerinde durmamaktadır. Ülke güvenliğinden daha çok birey güvenliği ön planda tutulmaktadır bu yeni güvenlik anlayışında. Aslında bu durum küreselleşmenin güvenlik üzerinde de etkisinin ölçütü hakkında ışıktır. Zira küreselleşmenin en önemli özelliklerinden biri birey ve bireyselliği ön planda tutan bir olgu olmasıdır. Bu bağlamda, bölümün bir sonraki başlığında yeni güvenlik mefhumunda yer alan ve birey güvenliği en önemli kanatlarından biri olan toplum güvenliği konusu ele alınacaktır.

2.5.2 Toplum Güvenliği

Toplum, ortak mefhumlara göre “belirli bir coğrafya çerçevesinde kendi aralarında kaynaştıkları bireylerden oluşan bir gruptur” (Robertson, 1977: 77-78). Toplum, dört temel üzerine kuruludur: Bireyler, bireylerin kendi aralarında kaynaşmaları, ortak alanlar ve ortak kültürdür. Dolayısıyla toplum, bu temellerden birini kaybettiği zaman tamamen olgun bir toplum olamazdır. Bu hakikat ise üçüncü bir hakikati ifade etmektedir. O da, devlet ve toplumun aynı mefhumun iki terimini temsil etmemesidir. Dolayısıyla devletin halkının homojen tek bir toplum olması gerekmez. Toplumun gücü ile ulusal güvenliği arasındaki ilişki, doğrudan bir ilişki olmalıdır. Buradaki güçten, mukavemete rağmen amacı gerçekleştirme gücü anlamındadır (Al-Samer,2007:144;UNESCO,2014). Devletin toplumunun gücü, bir dizi unsurlara dayanır. Bunların en önemlileri şunlardır:

1. Devletin coğrafi konumu
2. Üretim gücü ve sahip olduğu doğal kaynakların miktarı
3. Sanayi gücü ve ekonomik büyüklüğü
4. Nüfus hacmi, demografik özellikleri, sosyal sistemlerinin yapısı, özellikleri ve geçmişi, kültürel yapıları, ahlaki, manevi, üretim ve yaşam seviyeleri.
5. Medya sektörünün etkinlik ve güçlülük boyutu, telekomünikasyon ve iletişim ağının etkinlik boyutu.

6. Eğitim programı, sistemi ve müfredatı, bilimsel araştırmalar için sahip olduğu hizmetleri ve ekipmanları, bilim adamlarının ve teknik uzmanlarının kapasitesi ve çeşitliliği.
7. Silahlı kuvvetlerinin hacmi, donanımı ve ruhu.
8. Siyasi sisteminin yapısı, güçlülüğü, diplomasisinin özellikleri ve çeşitliliği.
9. Kamu ve özel teşkilatlarının donanımı ve yeterliliği (Al-Shakhha, 2004:63).

Tüm bu unsurlar, toplumsal güvenliğin toplumun tüm bireylerinin hissettiği bir duygu olduğunu göstermektedir. Buna göre bir devletin bu güvenliğe muhtaç olması, kapsamlı mefhumuna göre ulusal güvenliği ihlal eden en güçlü unsurlardandır (Murad, 1993:11). Ulusal güvenliğin en önemli basamaklarından biri olan ve günümüzde güvenlik, çalışma ve entelektüel tartışmaların odağında olan toplum güvenliği konusuna değindikten sonra bir sonraki başlıkta güvenliğin siyasi alanının üzerinde durulacaktır.

2.5.3 Siyasi Güvenlik

Siyaset çalışmanın birinci bölümünde tarif edilmiştir. Ancak konunun daha iyi anlaşılması için burada da siyasete ilişkin yapılan tanımlardan birine yer verilecektir. Buna göre (Stacy and Oliver, 1980:21) siyaseti, "genel ve özel ilişkileri çerçevesinde bireyler ve toplumların arasında çıkan anlaşmazlıkları gidermeyi amaçlayan eylem ve faaliyetler" olarak tanımlanmışlardır. Siyasi faaliyet ise, "Olayların seyrine etki etmeyi amaçlayan her girişimdir" şeklinde tanımlanmıştır. Bu bağlamda modern siyasi sistem, sadece yüksek derecede siyasi katılımı gerektirmezdir. Fakat aynı zamanda yüksek seviyede siyasi "kurumsal" katılım ve siyasetinin tanzim edilmesini gerektirmektedir (Montgomery, 1968:87).

Siyasi güvenlik, devletin insanın siyasi yapısına olan saygısı arttıkça ve bu yapının gereksinimlerinin karşılanmasını sağlayacak koşulları hazırlamaya yönelik samimiyeti güçlendikçe gerçekleşen özel bir sosyal itminan durumudur. Bu durumu sağlamak için gerekli olan en önemli husus, insanları kendilerine özgü değerlerinden ve kültürlerinden kaynaklanan uygun araçlara göre siyasete katılmaya teşvik etmek, bu katılımı arttırmak, onaylarını ve rızalarını almaktır (Dillon, 1996:12). Çünkü

insanların iradesi, hükümetin yetkisinin temelini temsil eder. Devletin siyasi güvenliğinin birebir iki etkisi vardır. Bunlar ise şunlardır (Khalid, 2011:45):

1. İktidar otoritesinin varlığını tehdit eden unsurların yok olması ve,
2. Hükümetin etkin şekilde yönetme gücünü engelleyecek unsurların yok olmasıdır.

Son olarak insanların siyasi katılımının artı yönlerinin eksi yönlerden fazla olduğu idrak edilmelidir. Bu ise çağın gereksinimleri altında bireyin siyasi becerisini geliştiren doğru programların bulunması halinde geçerlidir. Çünkü bu katılım, yönetim karşıtı hamasi duyguları frenleme ve yönetimin politikalarına karşı anti duygular içerisinde olan insanları deşarj etme aracıdır. Diğer taraftan siyasi katılım, devletin karşılaştığı sorunlar için önerilen çözümlerin çeşitlenmesine neden olmaktadır (Hyatt, 2004:222 Elmas, 2012:35). Görüldüğü gibi toplumun benimsediği siyasi gelenek, her alanda etkisi olduğu gibi toplumu oluşturan bireylerin, özelde siyasi iktidara genelde ise ülkenin siyasetçilerinin izlediği siyasi yaklaşıma güvenmelerinde etkisi bulunmaktadır. İnsanların izlenen siyasi haritayı güvenmeleri ise “siyasi güvenlik” olarak ifade edilmektedir. Bu da güvenlik ile siyaset arasındaki ilişkinin bir basamağını oluşturmaktadır. Bir sonraki başlıkta yaşam güvenliği konusu üzerinde durulacaktır.

2.5.4 Yaşam Güvenliği

Yaşam güvenliği, insanın kendisini onurlu bir insan olarak hissetmesini sağlayan en önemli ve değerli bir gereksinimdir. Bundan dolayı devletler, temel olmayan arızı amaçlara ulaşmanın bir aracı olarak değil de nihai amaçlar olmalarına binaen bireylerinin onurunu korumak için bunu gerçekleştirmeye çalışırlardır. Bu hususa işaretleye, yaşam güvenliğini şöyle tanımlayabiliriz: "Devlet içinde onurlu insanca yaşama nedenleri sağlama hususunda toplumu mutmain kılmaktır" (Kelman,1977:531). Bu nedenleri aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

1. Geçim ve kazanç amacıyla iş sahası: Bu saha vatandaşlara uygun ve daimi iş imkanları, iş saati ve süresi bakımından insani çalışma koşulları sağlamakla alakalıdır. Yani işçilere dinlenmeleri ve istirahat etmeleri için yeterli zaman ve dinlenme molaları, adil ve tatmin edici maaş

verilmelidir. Başka bir ifade ile çalışma koşullarının insan onurunu zedelemeyecek şekilde oluşturulmasıdır.

2. Temel yaşam gereksinimlerini, sosyal gözetim ve hizmet sahalarının temin edilmesi alanıdır. Bir devletin yaşam güvenliğine muhtaç olduğunu gösteren görüntülerden birisi, hırsızlığın ve yasak olan işlemlerin yaygınlaşması, dolandırıcılığın ve insanlar arasındaki muamelelerde spekülasyonların ortaya çıkmasıdır (Al-Shakhha, 2004:76).

Görüldüğü üzere yaşam güvenliği temelinde insana değer vermek yatmaktadır. Bu bağlamda insanı, duygular ile çalışan, değerli hissetmek isteyen, sosyal ve fiziksel ihtiyaçları olan, çevresinden etkilenen ve etkileyen bir varlık olarak tanımlamaktadır. Bu temel argümanlar çerçevesinde insana değer vermek ve onurlu bir yaşam sürdürmesi için olanakları sağlamak yaşam güvenliği kapsamına girmektedir ve “yaşam güvenliği” olarak ifade edilmektedir güvenliğin bilimsel literatüründe. Yaşam güvenliği konusundan sonra insanın temel fiziksel ihtiyaçlarından biri olan gıda ve bunun güvenlik ile bağlantısına değinilecektir.

2.5.5 Gıda Güvenliği

Gıda güvenliği mefhumu çok eski tarihlere dayanmaktadır. Zira İslam dininde gıda güvenliği, güvenlik mefhumunun temel boyutlarındanıdır. Nitekim Allah Subhânehu, gıda güvenliğini başka şeylerin önüne geçirmiştir. Bunun delili, Allahuteala'nın şu kavlidir: "Kendilerini açlıktan doyuran ve her çeşit korkudan emin kıldı" (Kureyş:4). Fakat çağdaş düşünce, miladi 1973 yılında yaşanan küresel gıda krizinin akabinde ortaya çıkmıştır. Bu mefhum, gelişmiş ülkelerin kendi politikalarına ve önerilerine karşı çıkan gıdayı ülkelere karşı silah olarak kullanmasıyla pekiştirilmiştir (Al-Samer, 2007:147; Directorate Economic Services Production Economics Unit, 2011:1).

Gıda güvenliği, “toplumun nitel ve nicel olarak fiziki, zihinsel ve manevi olarak sağlıklı olmalarına imkan verecek şekilde vatandaşlara uygun gıdayı temin etme gücü” olarak tanımlanmıştır (Hamdan, 1999:51). Gıdanın en büyük oranı yerel olarak üretilmesi halinde bu durum, gıda güvenliğinin tehdit edilmemesine neden olur. Çünkü halkının gıda ihtiyacını kendi öz kaynaklarından temin edemeyen ülkeler, karşılaştıkları baskılar ve tehditler karşısında aciz kalmaktadırlar. Bu durum, güvenliklerinin tehlikeye girmesine, özgürlüklerinin çiğnenmesine ve

bağımsızlıklarının zedelenmesine neden olabilmektedir. Bu da, barış, kriz ve savaş durumunda ülkelerin kendi kendine gıda yeterliliğini sağlamalarını gerektirir (Al-Hafar, 1994:36).

Gıda güvenliği, insani güvenliğin en önemli alanlarından biri olduğunu düşünülmektedir. Çünkü diğer tüm güvenlik alanları, insan unsuru ile yakından bağlantılıdır. Gıda ve beslenme ise Maslow'nun ihtiyaçlar piramidine göre insanın temel fizyolojik ihtiyaçlarıdır. Güvenlik ise ikinci basamaklardadır. Temel ihtiyaçlarını gerçekleştirmeyen bir bireyin ikinci seviyedeki ihtiyaçları düşünmesini beklenmemelidir. Gıda güvenliğinden sonra sivil güvenlik konusuna değinilecektir.

2.5.6 Medeniyet Güvenliği

Medeniyetin anlamı, “İnsanın çalışma ve düşünme yöntemi olarak gördüğü kabul ettiği, öğrendiği veya diğer insanlara öğrettiği her şeydir”. Yine medeniyetten maksat, “İnanç, düşünce, ahlak ve sosyal sistemler arasındaki bir tür sentez ve kaynaşmadır. Dünyada eşya bolluğu, doğa üzerinde daha fazla hakimiyet ve gereklilik sahasından tercihler çokluğuna çıkmayı oluşturmak üzere teknik ve pratik deneyimlerle birlikte kültürel verileri temin etmesidir” (Bekar, 1994:10-15; Gheciu, 2008).

Yukarıda geçen hususların ışığında medeniyet güvenliğini, ulusal iç güvenlik alanlarından biri olması itibarıyla şu şekilde tanımlanabilir: “Bir ülkenin vatandaşlarının, ülkelerinde kendilerini bağımlılıktan, horlanmaktan ve başkalarına itimat etmekten kurtaracak kendi ülkelerinde buldukları öz kimliği ve farklı yaşam alanlarındaki kültür birikiminden dolayı itminan, memnuniyet ve mutluluk hissetmeleridir”. Çünkü güvenlikte olan bir ülke, medeniyet açısından en basit işlerde ve maslahatlarda dahi hiçbir kimsenin gölgesinde yaşamayı kabul etmezdir. Aksine kendisini ispatlamasına ve başkalarını etkilemesine yardım edecek şerefli ve güvenli bir yaşamın gölgesinde yaşamasını sağlayacak kendi ilkelerinden beslenir" (Bekar,1994:61; Saeed ve Al-Harfash, 2010:26).

Görüldüğü üzere medeniyet güvenliği, bir ülkenin uluslararası arenada saygın bir yer edinmesinde etkin rol oynamaktadır. Bu minvalde bir insanın sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için gıda ve can güvenliği ne denli önemli ise devlet ve toplum için

medeniyet güvenliği o kadar önemlidir. Medeniyet güveninin konusu ve toplum ve devlet için ne denli önemli olduğu hakkında tartışıldıktan sonra çalışmanın bir alt başlığında insanın temel haklarından biri olan düşüncenin güvenliği üzerinde durulacaktır.

2.5.7 Düşünce Güvenliği

Yani bilinmeyen bilmeye ulaşmak için aklın bilinende çalıştırılmasıdır. Yada herhangi bir sorunun çözümüne ulaşmak için akli çalıştırma. Yine düşünce güvenliği, düşüncenin teorik sonucudur. Yani düşünceden ortaya çıkan teoriler, görüşler, zihinsel tasavvurlardır. Düşünce, düşüncenin eşdeğeri veya sonucu olarak ulusal güvenlik açısından belirleyici bir faktördür. Çünkü farklı ulusal güvenlik sorunlarının çözüm aracıdır (Mustafa vd., 1980:25).

Düşünce güvenliği, bir ülkedeki toplumun sorunları tasavvur etmesine, sorunların temeline, ciddiyetine, detayına, iç çelişkilerine ve başkaları ile olan ilişkilerine yönelik bakış açısına, ardından ülkenin gerçek maslahatlarını ve vakıasını göz önünde bulunduran, ilkeleri ve önemli sabit temelleri ile uyumlu doğru ve sağlıklı metoda göre çözümler belirlemesine olumsuz etki edebilecek fikri akımlara karşı koyma gücüne güvenmesidir. Bu bağlamda bazı yazarlara göre ulusal güvenliğin kendi doğru mefhumuna göre güçlendirilmesi, temel milli değerler ve ilkelerle çelişen düşünceye karşı koyarak düşünce güvenliğinin güçlendirilmesine bağlıdır (Bekar,1993:420; Al-Liwehekh, 2005:53).

Günümüzde düşünce ve düşünce özgürlüğü ile ilgili tartışmalar her geçen gün artmaktadır. Bu denli önemli olan düşünce, güvenliğin kapsamına alınması son derece doğal bir girişimdir. Görüldüğü üzere güvenlik ve düşünce ile arasındaki ilişkiyi ifade etmek için “Düşünce Güvenliği” mefhumu kullanılmaktadır. Başka bir ifade ile “Düşünce Güvenliği” güvenliğin kapsamına düşünceyi alma süreç ifade eden bir mefhumdur. Düşüncenin güvenliği konusunu tartışıldıktan sonra bir sonraki aşamada klasik güvenlik anlayışının temeli mahiyetinde olan askeri güvenlik konusu ele alınacaktır.

2.5.8 Askeri Güvenlik

Askeri güvenlik, ulusal güvenliğin dar manasına işaret eder ve genel teorik mefhumu, sanatlara yansır. Genel anlamda bir ülkenin dış saldırılara karşı güvenliğidir. Askeri güvenlik, dar güvenlik mefhumunu oluşturması itibarıyla uzun zamandır teorik ve pratik alanda büyük bir ilgi görmesine rağmen kolay ve net bir şekilde ele almak mümkün olmamıştır. Çünkü askeri güvenlik, yüksek karmaşık dereceli olup temin edilmesi ve sağlanması için gerekli yöntem ve işlemler vardır. Bir ülkenin askeri güvenliği, stratejik çıkarları ile ilişkilidir. Bu, üzerinde herkesi müttefik olduğu bir hakikattir (Akad, 2013:67; Abusalah, 2012:465).

Yukarıda geçen hususlardan askeri güvenliğin, net bir mesel olduğu görülmektedir. Dolayısıyla irade ve tasarımla gerçekleştirilmesi kolay bir meseledir. Çünkü askeri güvenlik, devletin bekası ve varlığının geleceği meselesi ile ilgili bir meseledir. Bu, pazarlık götürmez veya amaçladığı şeyin aslı ile ilintili hususlarda seçenekler oyununa tabi olmayan stratejik bir meseledir (Abusalah, 2012:470; Homan, 2008:74). Askeri güvenlik günümüzün gelişen teknolojisi ile her ne kadar anlam kaybetse bile önemini korumayı başarmıştır. Ülkenin sahip olduğu askeri güç, askeri güvenliği ile yakından bağlantılıdır (The United States Military's Contribution To National Security,2015:3). Zira bu gün süper güç olarak ifade edilen ABD'nin bu nitelendirmesinde askeri gücü etkin biçimde rol oynamaktadır. Askeri güvenlikten sonra güvenliğin ekonomik alanına değinilecektir.

2.5.9 Ekonomi Güvenliği

Doğru mefhumuna göre ekonomi güvenliğinden maksat, “bir ülkenin ekonomik amaçlarını gerçekleştirmek, bağımsız olarak bekasını sürdürmenin maddi gerekliliklerini temin etmek için kendisine itimat etmesidir”. Bunların tamamı, farklı sektördeki ekonomisini başkalarına bağımlılıktan kurtarma, malzeme, teknik, planlama, insan ve üretim gücü ile ilgili olarak kendi kendine yeterlilik gücü ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Yine bir ülkenin ekonomik güvenliğine etki eden faktörlerden birisi, kesinlikle günümüz çağında ekonomik gelişmenin temel nedenini oluşturan teknik gelişmedir. Teknik gelişme ise, bilimsel ilerleme ile bağlantılı ve bilimsel ilerlemenin ürettiği bir şeydir (Al-Zokhal, 1986:11; Saeed ve Al-Harfash, 2010:33-34).

Ekonomi güvenliği, tüm dünyada beşeri medeniyetlerin gelişmesini takip eden ve toplumun inanç değerlerinin zayıflamasına neden olmadan muasır insani gereksinimlerin yapısının değişmesini gözetten pozitif sosyal değişimle gerçekleşir. Bilimsel ve teknik gelişime dayanan ekonomi, genel olarak gelişimin koşullarına uygun olmayan kalıtsal klasik düşünce ve tasavvurların yerini yeni tasavvur ve düşüncelerin almasını kabullenmeye dayanan gereklikleri oluşturmaya hazır toplumsal ve bireysel tutumları gerektirir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) sözleşmesi gibi etkili örgütleri küresel tehditlerinin kabul edilmesi gibidir (Al- Sayari, 2011:36).

İç ve dış güvenlik alanlarının ele alınmasıyla güvenliğin kapsamlı mefumu ile gerçekleşmesinin gerekli önlemlerin alınmaması durumunda devletin ulusal güvenliğine ve çıkarlarına zarar verebilecek her biri bir halkayı veya geçidi oluşturan bir biri ile bağlantılı iç içe geçmiş birçok faktör ve dinamiklere bağlıdır. Bundan dolayı özellikle ülkenin ve vatandaşlarının gereksinimlerinin temin edilmesi ile alakalı teşkilatı olmak üzere devletin teşkilatlarının tamamı için idari reform ve geliştirme stratejisine koyulmaya itimat etmek, kesinlikle bütün boyutları ile kapsamlı bir güvenliğin temin edilmesi ve dolayısıyla ulusal güvenliğin ihlal edilmemesi veya istikrarının tehdit edilmemesi için yapılan her şey vakı olmanın en ideal yöntemidir (Al-Bidaniya, 2011:25).

Önce reform ve idari gelişim mefhumlarına, ardından güvenliğin sağlanmasında her birinin önemli rol oynaması itibarına binaen tüm vatandaşları kucaklamak, işsizliği, fakirliği, pahalılığı ve fikri sapmaları bitirmek için tüm teşkilatların çabalarının bir araya toplandığı mütekamil bir örgüt olması itibarıyla bütün detayları ve tüm kurumların bu mefhumun pekiştirilmesi ve güçlendirilmesine olan etki boyutu ile kapsamlı güvenlik mefhumuna olan bakış açısının tamamlanmasıyla camilerin, ailelerin, okulların, üniversitelerin, özel sektörün ve kamu kurumlarının güvenlik boyutunu görmekteyiz. Bunların her biri bu alanda bir parçayı oluşturmaktadır. Özellikle emniyet ve askeri birimler açısından yeni çıkan suçlar olmak üzere çözümlerin güvenlik birimlerine hasredilmesi, devletin her kurumunun gücü yerine kuvvete başvurulmasına neden olmaktadır. Tüm bu aşamalar ise ülkenin ulusal güvenliği ifade etmektedir. Ekonomi güvenliği ise ulusal güvenliğin bir halkasıdır (Mahmud, 2010:23; Khaddoor, 1999:9).

Görüldüğü gibi güvenlik olgusu, mefhum ve alanları ile geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bireyin ve toplumun her köşesinde izi bulunan bu olgu, günümüzde uluslararası politikanın seyrinde de yakından bağlantılı hatta belirleyici faktörlerin arasında yer almaktadır. Ülke içerisindeki tüm aktörlerin güvenlik boyutu bulunmaktadır. Tüm boyutların bir parça halinde getirildiği zaman ulusal güvenlik olgusunu ifade eder. Aynı bölgede yer alan ülkelerinin ulusal güvenlik politikaları ise bölgesel güvenliğin çerçevesinde şekillenmektedir. Bölgesel güvenlik politika ve stratejileri ise uluslararası güvenlik olgu, politika ve stratejisini oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile aktarılabilecek, ulusal, bölgesel ve uluslararası olmak üzere tüm güvenlik politika ve stratejileri birbiriyle bağlantılı ve bir bütünlüğün parçalarıdır. Bölümün bir sonraki aşamasında güvenliğin diğer olgu ve kavramlarla nasıl bir ilişki içerisinde olduklarını ele almaya çalışılacaktır.

2.6 GÜVENLİĞİN DİĞER OLGU VE KAVRAMLARLA İLİŞKİLERİ

Aşikardır ki tüm bilim dal ve disiplinleri bağımsız değildir. Tümü birbiriyle bağlantılıdır. Bu bağlantı durumu, bilimsel çalışmalara farklı boyutlar kazandırdığı düşünülmektedir. Her disiplin ve bilim dalının bilimsel literatürüne bakıldığında bu söz konusu bağlantılık durumu kullanılan terim yahut mefhumlarda görebilmek mümkündür. Örneğin güvenlik ile ilintili bilimsel literatüre bakıldığında “Stratejik Güvenlik”, ve “Stratejik İstihbarat” gibi mefhumlarla karşılanabilmektedir. Aynı şekilde çokkültürlülüğün üzerine çalışan bir akademisyenin “Çokkültürlülük Stratejisi” gibi kavramlara yabancı olmamasını beklenebilir. Zira iki örnekte görüldüğü üzere iki farklı disiplin olan güvenlik ve strateji’yi farklı bir mefhumları ifade etmek üzere birleştirilmiştir.

Aynı şekilde çokkültürlülük ve stratejiyi birleştirilerek farklı bir anlam kazandırılmıştır. Konuya ilişkin bu iki örnek farklı disiplin ve bilim dallarını kapsayacak şekilde genişletebilmektedir. Buradan hareketle bölümün bu başlığı altında güvenlik olgusunun diğer olgu ve kavramlarla nasıl bir ilişki ve bağ içerisinde olduğunu incelemeyi planlanmaktadır. Bu bağlamda güvenliğin küreselleşme, kalkınma, strateji, medya ve aile ile ilişkilerinin üzerinde durulacaktır.

2.6.1 Güvenlik- Küreselleşme İlişkisi

Güvenliğin tehdit edilmesi, ulusal veya bölgesel bir sorun değildir. Aksine küresel bir sorundur. Gelişmiş ve kalkınmış ülkelerin, dünyanın kirlenmesi, ozon tabakasının delinmesi, organize suçlar, barış ve küresel güvenlik konularına küresel anlamda ilgi gösterdiklerini görmemiz şaşırtıcı değildir. Küreselleşme çağında güvenliğin restore edilmesi, yerel veya ulusal bir mesele değildir. Aksine küresel bir meseledir. Çünkü bir örfün veya kanunun çiğnenmesinin etkisi, sadece yaşanılan belirli dar bir bölge ile sınırlı kalmaz aksine bazen bu bölgenin dışına taşar. Nitekim suç davranışları ve bunların sonuçlarının etkileri, kurbanları ile sınırlı kalmaz. Örneğin terör eylemleri, kurbanlarına çeşitli zararlar vermesinin yanı sıra farklı şekillerde turizme de darbe vermektedir. Dolayısıyla suçun küreselleşmesi, bu çağın özelliklerinden biridir.

Teknoloji ve tekniklerin suç örgütlerinin eline geçmesi çok kolay hale gelmiştir. Dolayısıyla bu teknoloji ve tekniklerin suç işlenmesinde kullanılması kolay hale gelmiştir. Nükleer ve kimyasal silah parçalarını ele geçirmek artık öyle gizli istihbarat eylemlerini gerektirmez olmuştur. Zira tüm verileri içeren veri dosyalarını geçmişe göre daha kolay şekilde aktarmak mümkündür. Özellikle terör, uyuşturucu, fuhuş ve benzeri suçlar olmak üzere suçla mücadelede uluslararası işbirliği dayanışmasının artması, suçların ulusal ve yerel tarzdan ulusal sınırları aşan suçlara dönüştüğünün bariz göstergesidir. Yeni suç türlerinin ortaya çıkması ve bunların işlenmesi, günümüzdeki mevcut teknoloji ve tekniklere dayanmaktadır. Suçların geneli, elektronik ve uydu alanına yönelmiş durumdadır (Al-Jahani vd., 2004:28; Davis, 2005:7).

Artık hırsızlar, soygun yapmak için bankayı basmak, kalabalık bir caddede kapkaç veya yankesicilik yapmaya gerek duymamaktalar. Sadece müşterilerin banka hesap numaralarına girmeleri ve hesaplarındaki paraların tamamını veya bir kısmını farklı yer yahut yerlerdeki hesap veya hesaplara aktarmaları mümkün hale gelmiştir. Suçlular küreselleşme çağında, bir yerde suç işleyip bunu başka bir mekana taşıyabilecek ve kolayca başka bir mekana geçebilecek imkanlara sahiptirler. Yine önemli kişiler hakkında internete uygunsuz ve doğru olmayan bilgiler veya bu kişilerin özellikleri ile ilgili bilgiler koyarak “Psikolojik Suikast” için mevcut teknoloji

ve teknikleri kullanmak mümkündür (Al-Kibesi, 2010:70). Küreselleşme ile birlikte meydana gelen bütün bu imkanlar ve bu imkanları kötü amaçla kullanılması aslında insanların güvenliklerini sarsmakta ve ihlal etmektedir. Bunun yanı sıra ülkelerin ulusal güvenliklerini sağlamak için belirlediği stratejilerine de farklı boyutlar katmıştır (Al- Mulassaam, 2010: 19; Lewis, 2004:2).

Dünyadaki ilişkilerin artmasıyla ilgili birçok hukuki konu ortaya çıkmıştır. Örneğin ırk ve dine yönelik anti rahatsızlık verici ve teşhir gibi konulardır. Bu alanda bilgisayar uygulamalarından kaynaklanan program hataları, ekipmanlar, bilgisayar kullanımı ile ilgili suçlar, bilgisayarların kötü amaçla kullanılması, virüs, internet üzerinden saldırılar, web sitelerine yönelik saldırılar ve siber saldırılar gibi avukatlar için birçok yeni alan çıkmıştır (Rocenberh, 2000; Al-Bidaniya, 2011:18).

Rekabetin kontrol ettiği ve sanal ekonominin önemli bir rol oynadığı dünyayı tek ekonomik bir pazar haline getiren uluslararası anlaşmaların ve ekonominin küreselleşmesi ile birlikte uluslararası hukuk ve hukukun küreselleşmesine uyumlu olması için yerel kanunların değiştirilmesi ve yeniden düzenlenmesi yönünde bir eğilim oluşmuştur. Mesele suçla mücadele ile sınırlı kalmamıştır. Aksine anlaşmazlıkların çözümüne, uluslararası emsalin ve hukukun karşısına çıkan devlet liderlerinin yargılanması veya kendi halkına karşı suç işleyenlerin yargılanmasında uluslararası hukukun tahkimine dayanmıştır. Nitekim Birleşmiş Milletlerin rolü geçmişe göre daha çok artmıştır. Bu günümüzde suçluların teslim edilmesi, suç, terör ve uyuşturucuyla mücadele edilmesi, hatta siyasi anlaşmazlıkların savaş yerine müzakerelerle çözülmesi hususunda uluslararası hukuka daha çok yönelimin olması muhtemeldir (Dafaallah, 2012:34).

Görüldüğü gibi küreselleşmenin meydana getirmiş olduğu imkânlar, diğer olguları etkilediği gibi güvenlik olgusunu da yakından etkilenmektedir. Bu etkileşim, hem klasik hem de çağdaş güvenlik mefhumunu kapsamaktadır. Zira küreselleşme ile birlikte çevrecilik alanında meydana gelen gelişmeler güvenliğe farklı boyut kazandırmış ve buna bağlı olarak “Çevre Güvenliği” mefhumu ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde klasik güvenlik mefhumuna “Organize Suçlar” ve “Sınırı Açan Suçlar” gibi mefhumlar katılmıştır küreselleşme süreci ile birlikte. Belirtilmesi gereken diğer önemli husus da küreselleşme sadece güvenliği değil, güvenlik ile birlikte suçlar,

suçlular ve kanunları de küreselleştirmiştir. Güvenlik ve küreselleşme arasındaki ilişkiyi değindikten sonra bölümün bir sonraki başlığında güvenlik ile kalkınma arasındaki bağının üzerinde durulacaktır.

2.6.2 Güvenlik – Kalkınma İlişkisi

Batı Avrupa’da, bilimsel ve endüstriyel devrimin başlatılmasından bu yana, dünyanın bu parçası için muazzam bir bilimsel ve teknik ilerleme ve ekonomik refah gerçekleştikten sonra doğrudan sömürgeciliğin yayılmasının dünyanın dört bir yanına açılmasından sonra kalkınma (Development) halkların ve milletlerin temel isteği olmuştur. Belki de bu Avrupa - Amerikan deneyimi, gelişen dünya (Developing World) olarak adlandırılan kötüleşen ekonomik ve sosyal vakıya bir yolla yansıtılmış olabilir. Başlangıçta ekonomistler kalkınmaya ekonominin bir dalı olarak önem vermişlerdir. Onlardan çoğu yoksulluk, cehalet ve hastalık için “Kısır Döngü” ya da “Habis Daire” (Vicious Circle) dedikleri husus hakkında bahsetmektedirler. Zira bu kalkınma hastalıklarından her biri sebep ve başkası için neticedir. Öyle ki; bu geri kalmışlık çemberinin dışına çıkmak neredeyse imkansız olmuştur (Shabsukh, 2006:117).

Bununla birlikte gelişmekte olan toplumların kalkınması için tek yol, bu üç hastalığın yenilgisinde gizlidir. Bu hastalıkların yenilgisi, kalkınmanın ve doğru bir kalkınma yolunda ilerlemenin sağlanması demektir. Yani güvenlikçi, siyasi ve ekonomik karar bir sağlam karar demektir. Bunun açık güvenlik boyutu vardır. Yoksulluk, cehalet ve hastalık bunların tamamı; içerisinde güvenlik bozukluğu tohumlarının büyüdüğü ortamlardır. İslam alimlerinin bahsettikleri beş zorunluluk (din, akıl, can, nesil ve mal) tamamı aslında bu zorunluluklara yüksek bir makam vermeyen farklı bir ortamda tehlike altında olmaktadır. Kötüleşen durumun bir sonucu olarak geri kalmışlığın ortamlarında insanın kendisi için de yüksek bir makam verilmemektedir (Al-Rahwan, 1998:142).

Bir terim olarak ve bir ekonomik uygulama olarak kalkınma, ekonomik ilerleme merdivenin en altındaki ülkelerde yerini bulmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise, ekonomistler; bir akılcı çaba ve geri kalmışlık dairesinin dışına çıkma yolunu gösteren planlar olmaksızın nadir olarak gündeme gelen kalkınmak yerine büyüme (Growth), ilerleme ve gelişme hakkında konuşmaktadırlar. Tüm ekonomik, sosyal ve

siyasal rotalarda büyüme ve ilerleme kavramları ise, temel bir farka ile şudur; gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri ekonomik hayatta büyük müdahale olasılığı ile birlikte kalkınmanın yolunun bir liderinin ve koruyucusunun olmasının öneminin farkına varmışlardır. Gelişmiş ülkelerin hükümetleri ise, ekonomik rolleri farklıdır. Dolaylı bir şekilde ekonomik süreci yönetirler ve sadece en dar sınırdan müdahale etmeye çalışırlar. Her durumda, hükümetlerin rolü ve mevcut ekonomik özgürlüğün miktarı mevcut ekonomik sisteme dayanmaktadır. Zira her devletin özel sistemleri, kuruluşları ve kanunları vardır. Bunlar her devletin ekonomik sistemini seçkin kılmaktadır (Al- Khattab, 2001:6).

Akla gelen soru şudur: Güvenlik olmadığında kalkınmayı sağlamak ya da büyümeyi, gelişmeyi ve ilerlemeyi sürdürmek mümkün müdür?. İspata muhtaç olmayan cevap şudur: Ekonomik ilerleme derecesine bakılmaksızın, güvenlik ve istikrarı sağlanamadıkça herhangi bir toplum için yaşam standartlarını yükseltmek mümkün değildir. Hatta güvenlik bozulduğu zaman yaşam standardının kesinlikle azalacağı söylenebilir. Bu bir yöndendir. Diğer yönden ise, güvenlik endişesi yaratılışın başından beri insan ile birlikte vardı ve halen devam etmektedir. Bu, ezelden beri doğru olduğunda bu çağda sağlık bakımından çok ve varlık bakımından daha çok demektir. Zira bu çağda; çıkarlar iç içe geçmiştir, mesafeler yakınlaşmıştır ve şehirleşme, kentleşme ve nüfus büyüme oranları artmıştır. Bu bağlamda Al-Shrani (2003:91)'ye çağdaş yaşamda gerçek kalkınma, sadece insanı yoksulluk, hastalık ve cehaletten oluşan üçlü çemberin esaretinden göreceli olarak kurtarmakla sağlanamazdır. Aksine güvenliğin zıttı olan korku kaygısından kurtulmayı da gerektirmektedir.

Hayat daha zor ve anlaşılmaz hal almakta ve bunun psikolojik baskılarının kaynakları çoğalmaktadır. Bireyler ve toplumlar üzerinde güvenlik tehdidi kaynaklarının psikolojik etkisi artmıştır. Belki de psikolojik korku içinde en kötü şey, insan enerjileri üzerindeki baskıdır. Daha kötüsü, korku kaygısını yerel ve uluslararası güçlerin istismar etmeleri ve yükseltmeleri operasyonudur. Böylelikle toplumlar; cehalet ve uzvi hastalık yenilgiye uğramış olsa da siyasi istikrarsızlıklar, azgelişmişlik, yaşam standartlarında düşüş ve psikolojik hastalıklardan oluşan başka bir kısır döngünün içine tekrar geri dönerler. Bu bağlamda güvenlik ile kalkınma

arasındaki temel yönler vurgu yapılacaksa en önemlileri şunlardır (Al-Shrani, 2003:86-87).

1. Bütün boyutları ile güvenliğin sağlanması kapsamlı anlamıyla kalkınmanın hedeflerinden bir hedef olmasıdır.
2. Güvenliğin sağlanması, ister siyasi olsun ister ekonomik olsun ister ise toplumsal olsun kalkınmanın bu diğer yönlerinin şartlarından bir temel şarttır.
3. Güvenlik, hükümetlerin en önemli görevlerindendir. Hatta kesinlikle bu görevlerin en önemlisidir. Bu, hükümetlerin varlığının, başarısının, yerel ve uluslararası kabul görmesinin sebebi ve yeterli gerekçesidir.
4. Ulusal güvenliğe yapılan hükümet harcamaları, çağdaş ekonomik hayatın bir gerçekliğidir. Bu, yukarıda geçen husustan kaynaklanan bir meseledir. Bundaki asli hedefi gerçekleştirmesi ölçüsünde bir gerekçe olur. Bu hedef ise, hükümetin toplam harcamalarından bir cüz olması sıfatı ile kendisini gerçekleştiren diğer olumlu etkileri sağlamasına ek olarak güvenliği sağlamaktır.
5. Hükümetin, kuruluşların, toplumun ve fertlerin güvenlik faaliyeti, temel insani ihtiyaçları karşılaması ve maliyetlere ve yararlara sahip olması hükmü ile bir ekonomik faaliyettir.

Belki de en azından hükümetlerin bakış açılarından güvenliğin dinamiklerinin en önemlilerinden birisi, siyasi sistemin kendisinin devamlılığıdır (Political Survival). Bu nedenle hacim, tip, askeri ve güvenlik hizmetlerinin sayısı; en yüksek ve en kapsamlı anlamıyla ulusal güvenlik ile ilintili olduğu kadar siyasi bir husustur. Siyasi sistemin devamlılığı, hükümetlerin bütün hedeflerine baskın gelen, onlarla karışan ve çatışan bir hedeftir. Bu, yasallığı nasıl nitelendiriyor ya da tanımlıyorsak, sistem kendisine yasallık kazandırdığı ölçüde meşru / yasal bir hedeftir. Sistem iç ya da dış tehditler ile karşılaştığı zaman, (yasallığının derecesi ne olursa) hükümet kendisini askeri ve güvenlik organlarının desteği ile egemenliğini artırmaya zorunlu hisseder. (Bu ise siyasi bir karardır). Bu, en önemli görevleri siyasi sistemi ve hükümetin kendisini savunmak olan büyük kaynakları o kurumları desteklemek için aktarmak ile olmaktadır. Bu ise, güvenlik ve savunma sektörü için ekonomik yükü ve milli hasıla ve kamu harcamaları içindeki payını artırmaktadır (Bin İsa, 2011:101).

İç ve dış krizlerin nedenlerine bakılmaksızın, (bunların bazıları hükümetin kendi uydurmalarından da olur) bu krizler, ulusalcılık ruhunu alevlendirmek için hükümetlere yardımcı olan şartları oluştururlar. Böylelikle (yasallığı ne olursa olsun) hükümetlerin; kamu gelirlerini (kanun ile) çoğaltma ve ulusal güvenlik sektörüne yönelik gelirlerin hacmi ve oranını büyütme gücü artar (Graham, 1994: 172-173).

Yurt içindeki krizler, güvenlik ve siyasi sistemin bozulması ve dış sorun esas itibarıyla büyük ekonomik çöküntüye sebep olurlar. Sadece bunlardan kaynaklanan bu krizler ile başa çıkmak için doğrudan tüketime yönlendirme değildir. Fakat bunların sonuçları olan; üretim, tüketim, tasarruf ve yatırım türleri ve hacimlerinde de dolaylı olarak ve doğrudan etkilerdir. Güvenlik ve siyasi sistemin bozulması, ekonomik ilişkiler ve bünyede doğrudan ve dolaysız olarak bozulmaya sebep olacaktır (Bin İsa, 2011:101).

Siyasi sistemin hayatta kalması ve gelişmesi birçok faktöre bağlıdır. Bu konu hakkında siyaset kuramcıları tarafından oldukça çok araştırma yapılmıştır. Fakat bizi burada ilgilendiren husus, bir yönden istikrar ile siyasi gelişme arasındaki, diğer yönden ise, istikrar ile ekonomik gelişme arasındaki güçlü ilişkiler ve yansımalarıdır, yani bu ilişkilerdeki ya da iki taraftan birisindeki bozulmanın kalkınma ve güvenlik üzerindeki yansımalarıdır. Herhangi bir toplum için güvenlik, siyasi ve ekonomik şartların en iyisi, içerisinde kalkınma ve güvenlik her birisi için temel dinamiklerin çoğaldığı husustur. Bunların en önemlileri şunlardır (Ali, 2012:111).

1. Adil, esnek ve istikrarlı kusursuz bir yasaya dayalı bir siyasi sisteminin varlığıdır.
2. İçerisinde özgürlük, sosyal adalet, üretkenlik, verimlilik, büyüme, ilerleme ve süreklilik unsurlarının çoğaldığı net özellikli bir ekonomik sistemin varlığıdır.
3. Ulusal güvenliğe ait ulusal çıkarları ve ulusal güvenliği tehdit eden kaynakları ve geleceğin istikrarını belirleyebilen, aynı zamanda ulusal güvenliğe dolayısıyla siyasi sisteme ve kapsamlı anlamıyla kalkınmaya doğrudan ve dolaylı etkileri olan yurt içi ve yurt dışı krizlerle başa çıkmak için gerekli stratejileri ve taktikleri koyabilen son derece etkili ve verimli kuruluşların varlığıdır.

Yukarıdaki geçenden dolayı şöyle denilebilir: Genel anlamda kalkınma ve büyüme dinamiklerinin en önemlilerinden birisidir insan özgürlüğüdür. Ulusal güvenlik kuruluşlarının siyasi ve uygulayıcı düzeyde yeterliliği ve istikrarlılığı, güvenli bir ortamı sağlamadaki ve hakları, canları ve mülkleri korumadaki, suçları önlemedeki, kanunların ve hükümlerin uygulanmasını sağlamadaki etkinlerdir. İşte bu yeterlilik ve güvenlik etkinliği; büyüme ve gelişme oranlarını yükselten etkin bir ekonomik faaliyet ve kalkınmada sıçramalar yapmak için (yeterli olmasa da) zorunlu bir koşuldur (Abdulmawla, 1992:30-31).

İç güvenliğin maliyetleri ve giderleri vardır. Bunları şöyle tanımlamak mümkündür: “Belirli bir ülkede ve belirli bir dönemde yurttaşların ve ikamet edenlerin tamamı için beş zorunluluğun (can, mal, ırz, akıl ve din) fert ve toplum düzeyinde güvenliğini sağlamak için yönlendirilmiş ekonomik gelirlerin toplamıdır”. Bunu içerisinde siyasi sistemin kendi güvenliği de vardır. Buna ek olarak koşulsuz faaliyetlerden kaynaklanan doğrudan ve dolaylı ekonomik çöküntü de vardır (Al-Shrani, 2003:89).

Hiç şüphe yok ki bu maliyet; modern yaşamın karmaşıklığı ve bunun fertler ve toplumlar üzerindeki baskıları, tehdit çeşitlerinin ve tehlikelerin kaynaklarının artması sebebiyle aşırı şişkin bir maliyettir. Tekniğin ilerlemesi halen bir çift uçlu silahtır. Bir yönden devletin ve güvenlik organlarının elinde güvenliğin korunması ve suçun meydana gelmeden önce önlenmesi için etkin ve çoklu araçlar var olmuştur. Fakat aynı modern araçlar ve teknikler, suç faaliyetleri ve yasa dışı faaliyetler için de kullanılabilir olmuştur. Bundan dolayı teknik ilerlemenin kendisi güvenlik maliyetinin artmasının sebeplerinden birisi olmuştur. Şöyle denilebilir: Güvenlik için temel maliyetler hükümetin iç güvenlik için yapmış olduğu harcamayı kapsamaktadır. Bu da ulusal güvenlik için yapılan harcamalardan bir cüzdür. Bunun benzeri, temel fark olmakla birlikte, savunmaya yapılan harcamalar gibidir. Bu fark ise; ulusal güvenlik ekipmanlarının maliyetine kıyasla savunma silahlanması sözleşmelerinin çok pahalı olmasıdır (Al-Khattab, 2001:19).

Görüldüğü üzere herhangi bir ülke güçlü ve istikrarlı bir ekonomiye sahip olması için ilk başta toplumda yaygın bir güvenlik tesis etmesi gerekmektedir. Zira güvenliğin yokluğu tehlikeli siyasi sonuçlara yol açacağı aşîkârdır. Duruma ilişkin

benzetme yapmak gerekirse, güvenlik ile kalkınma arasındaki ilişki buz ile buzdolabı ve güneşin arasındaki ilişki gibidir. Nasıl buzu buzdolabına konulduğunda daha da sertleşir güneşin altında konulduğunda ise eriyip giderse güvenlik ve kalkınma arasında ilişki aynıdır. Güvenliğin varlığında ekonominin gelişerek güçlenirken, güvenliğin olmadığı yerde ekonominin güçlüğü ve gelişmesinden bahsetmek mümkün olmayabilir.

Başka bir ifade ile güvenlik ve ekonomi birbirini tamamlayan bir paranın iki yüzü gibidir. Biri olmadığı zaman diğeri hem eksik hem anlamsız kalacaktır. Güvenlik ve ekonomi arasındaki ilişkinin üzerinde durulduktan sonra bölümün bir sonraki başladığında günümüzde her bilimsel alana girmeyi başaran ve tüm entelektüel tartışmalarda yerini bulan strateji kavramı ile güvenlik arasındaki bağa değinilecektir.

2.6.3 Güvenlik – Strateji İlişkisi

Strateji düşüncesi, askeri düşünce ortamında ortaya çıkmıştır. Özellikle ulusal güvenliği ve uluslararası barışı tehdit eden ulusal güvenlik meseleleri olmak üzere farklı faaliyetlerde mevcut bir düşünce haline gelmiştir. Strateji kelimesinin aslı, askeri komutan veya general anlamına gelen “Strategus” olan Yunanca bir sözcüktür. Daha sonra Bizans İmparatorluğunda üst yöneticilerden biri anlamında kullanılır olmuştur (Al-Shahrany, 2005:30).

Stratejinin tanımları arasındaki en iyi tanım, Osgood’un tanımıdır. Osgood, stratejiyi şöyle tanımlar: “Açık ve gizli araçlarla dış politikayı etkin şekilde desteklemek için ekonomik, diplomatik ve psikolojik silahlı kuvvetlerin sağladığı imkan ve güçleri kullanmaya dönük kapsamlı bir plan gibidir” (Baylis vd, 2002:4). Bu tanımın eksik yönü, özellikle siyasi, ekonomik ve toplumsal yansımalarıyla güvenlik meselesinde olmak üzere strateji düşüncesi alanı olarak iç politikayı içermemesidir. Strateji düşüncesi, var olandan olması gerekene doğru hareket etmek üzere büyük hedef ve amaçların iyi bir şekilde gerçekleşmesine, mevcut imkan, olanak ve kaynakların kullanılmasına bağlayan bilim ve sanat olarak yerleşmiştir.

Stratejinin mekan, zaman ve olayların gelişmesi koşullarına göre belirli esnek bir uygulama alanı sağlaması muhtemeldir. Böylece lider ve uygulayıcılar, detaylara

ve parçalara bağlı kalmadan yeni gelişmelere karşı koyabilirler. Bu gelişmeler, belli bir noktaya ulaştığında daha önce belirlenen strateji ve strateji planları uygulamaya konulamaz. Bu durumda stratejinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir (Akgemci, 2013:580).

Güvenlik ile strateji arasında bağ birçok bilimsel çalışmada “güvenlik stratejisi” şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda Zayed (2000:20), güvenlik stratejisini şöyle tanımlar: “Olması gereken güvenliğe dönük güdümlü vizyondur”. Al-Hilali ise şöyle tanımlar: “Güvenlik durumunu korumak amacıyla bir durum veya sorunla mücadele etmek için mevcut tüm imkan ve olanakları kullanmayı, bu imkanları mevcut koşullara adapte etmeyi, istenilen güvenlik istikrarını sağlamayı arzulayarak herhangi bir güvenlik açığının veya ihlalinin oluşmasını engelleyecek şekilde uygulanan suç politikası planında geçen ilke ve prensiplere göre hedefleri gerçekleştirmeyi amaçlayan metottur” (Al-Hilali, 2001 :12).

Aydın (2008:372), Güvenlik ile stratejisi arasındaki bağı ulusal güvenlik perspektifinden ele almıştır. Buna göre milli güvenlik stratejisi, “Milli güvenliğin sağlanmasında ve milli hedefleri gerçekleştirmek için milli güvenliğin sağlanmasında yer alan aygıt ve kuruluşlarınca belirlenen hedef ve amaçları gerçekleştirme yolu” olarak ifade etmektedir. Aslında güvenlik stratejisinden maksat, güvenlik meselelerini çözmeye dönük planların belirlenmesini ve uygulanmasını sağlayan kapsamlı perspektiftir. Zira güvenliği sağlamak için uygulanan her uygulama bir güvenlik arayışı ve planı ve dolayısıyla güvenlik stratejisini ifade etmektedir. Görüldüğü üzere güvenlik ve strateji arasındaki ilişki araç- amaç ilişkisi mahiyetindedir. Güvenlik sağlamak bir amaç ise bu amacı gerçekleştirmek için izlenen tüm yol ve stratejiler araçtır. Güvenlik ve strateji arasındaki ilişkiden sonra güvenlik ile medya arasındaki ilişkinin üzerinde durulacaktır.

2.6.4 Güvenlik – Medya İlişkisi

Medya organları, güvenlik alanında güçlü ve etkili bir rol oynamaktadır. Zira medya organları, güvenliğin akışını ve güvenlik birimlerinin etkinliğini etkileme bakımından pratikte en güçlü organlar sayılmaktadır. Genel olarak medyanın güvenlik üzerindeki etkisi, ya pozitif yada negatif yönde olur. Günümüzde medya organlarını ve yayınlarını takip eden bir kişi, genellikle güvenlik yönünü negatif

yönde etkilediğini görülmektedir. Örneğin: Çoğunlukla zihinleri açan ve özellikle gençler olmak üzere insanların dikkatini suça çeken polisiye vakalarının olduğunu görmekteyizdir. Medya organları bu suçların ustaca işlendiğini ve güvenlik birimlerinden gizlendiğini işleyerek bazı insanları bunları taklit etmeye ve bunlara sempati duymaya tahrik etmektedir. Dolayısıyla suç işlemeye meyilli olan kişileri suça teşvik etmekte ve buna zemin hazırlamaktadırlar (Al-Jahani, 2000:106; Al-Hawshan, 2004:50).

Aynı şekilde yayınladıkları polisiye diziler ve duygusal haberlerle bazı insanların duygularını tahrik ederek suç işlemeye tahrik etmektedir. Medya uzmanlarının medyanın kapsamlı tanımı üzerinde anlaşamamalarına rağmen medyadaki rolünü açıklayan farklı yönleri açıklanarak medyaya dair genel bir mefhum ortaya konulabilmektedir. Nitekim Alman “Ato Geort”, medyanın tanımı hakkında şöyle demiştir: “Aynı anda insanların zihninin, ruhunun, meyillerinin ve eğilimlerinin objektif ifadesidir” (akt. Hamza, 1978:76). Bu tanım, tüm araştırmacılar tarafından kabul görmüş olsa da medyanın amaçlarını yerine getirmemektedir. Bu nedenle Dr. Abdullatif Hamza, medyayı şöyle tanımlar: “İnsanlara herhangi bir olay veya sorun hakkında doğru bir görüşe sahip olmalarına yardımcı olacak doğru haberleri, sağlıklı bilgileri ve sabit hakikatleri götürmektir. Böylece bu görüş, insanların zihniyet, eğilim ve meyillerini objektif şekilde ifade edecektir” (Hamza, 1978:76).

Al-shinkheti (1986:17-18), ise, günümüzde medyanın tek bir yapısı olmadığını, yanıltıcı, doğru ve yönlendirici medya olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı medya için belirlenecek tanım, tüm türlerini kapsamalıdır. Bu bağlamda medyayı şöyle tanımlar: “Medya, hakikatleri, duyguları, fikirleri veya kişisel veya toplumsal söz yahut davranış tecrübelerini etkilemek amacıyla bireye yada topluma taşımayı amaçlayan her söz veya eylemdir. Bunların taşınması şu anda veya geçmişte medya organı denilen bir organ vasıtasıyla doğrudan veya dolaylıdır.

Başka bir araştırmacı ise medyanın, “ (Kamuoyu oluşması için) insanlara toplumun zihniyetini, eğilimlerini ve meyillerini ifade eden net, açık ve objektif doğru haberlerin, sağlıklı bilgilerin ve sabit hakikatlerin götürülmesini, dikkati, kaynaklara güvenmeyi, aydınlatmayı, kültürlenmeyi, akıllara ve duygulara hitap

etmeyi” kapsayan bazı özellik ve nitelikleri olduğunu ifade etmiştir (Ramadan, 1990:11-12).

Medyanın tanımı hakkında belirtilen hususlar medyanın, günümüz asrındaki ezici medya mutasyonu gölgesinde oynadığı son derece tehlikeli önemini açıklamaktadır. Bugün dünya, medya sayesinde dünyanın daha önce (uydu kanallarının gölgesinde) benzerine tanık olmadığı bir yöntemle bilgilerin dolaştığı küçük bir köye dönmüştür. Hatta daha önce belirtildiği gibi küçük bir oda haline gelmiştir. Tüm bu tehlikeli organlar ve araçlar, kesinlikle medyayı kendi amaçları, inançları ve inandıkları ideolojileri doğrultusunda idare eden ve yönlendiren kişilerin kontrolü altındadır. Bu medya, bir günde insanların hayatıyla ilgili milyonlarca mesaj vermekte, analiz, bilgi, görüş, davranış ve ahlaki değer ortaya koymaktadır. Çoğu zaman bu bilgiler, günümüzde dünyanın en tehlikeli gidişatından biri olan kültürel çatışmalar kapsamında aktırılmaktadır.

Bugün sınırların kaldırıldığı, duvarların yıkıldığı, mesafe, zaman ve tarihin kısaltıldığı, hatta coğrafyaların kaldırıldığı aynı ülkede yaşıyoruz denilse abartmış olunmayacaktır. Hatta insan oturduğu yerden dünyayı seyreder ve işitir hale gelmiştir. Bu durum, siyasi sınırların ve güvenlik duvarlarının aşılmasının ötesine geçerek kültürel sınırların kaldırılması, psikolojik özelliklere müdahale edilmesi ve inanç kanaatleri oluşturulması sınırına kadar dayanmıştır. Sınırlar daha çok söz ve kontrol sahibi olan odakların çizdiği planlara göre tekrar çizilmiştir (Hasna, 1981:36).

Yukarıda geçen hususlar, özel ilişkiyi açıklamaktadır. Hatta ve hatta güvenlik ile medya arasındaki hususiliği açıklamaktadır. Zira medya, artık tehlikeli araçları ile güvenlik mesellerini hareket ettiren ve yönlendiren bir faktör, güvenliğin yapısında meydana gelen değişimlerin sözcüsü, kamuoyu eğilimlerini hareket ettiren bir unsur haline gelmiştir. Yine tek bir topluma mensup olmaları durumunda bir sorun karşısında insanların eğilimlerine dikkat çekmiştir (Fayez, 1986:105).

Medyaya olan ilgi meselesi ve güvenlik üzerindeki önemli etkisi, reel bir gereklilik haline gelmiştir. Nitekim İslam, bunu çok önceden açıklamıştır. Mesela Peygamber Efendimiz, psikolojik medya etkisini, kamuoyunu ve kamuoyu psikolojisini kullanmıştır. Bunların hepsini şu kavli ile ifade etmiştir: “Bir aylık

mesafeden korku ile muzaffer kıldım.” Bu sözü, güvenliğin ve sonucunun etki boyutunu göstermektedir. Uluslararası toplum, bunu “soğuk savaşta” ve medyanın etki boyutunu tanımlamıştır. Soğuk savaş, medyanın silah olarak kullanıldığı bir savaştır. Bundan ortaya çıkan psikolojik, propaganda ve spekülasyon savaşı ve fikri bir istiladır (Al-Jahani, 2000:109).

Buradan da pozitif medyanın, “insanlar siyasi sistemin politikalarını ve amaçlarını daha çok öğrendikçe sisteme daha çok sadık ve bağlı olurlar” şeklindeki genel kuraldan hareketle toplumsal, güvenlik ve kültürel açıdan vazgeçilmesi imkansız bir gereklilik olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle medya organlarının bazı olayları yayınladıklarını görürüz. Zira medya, insanların bu tür olayları, güvenlik birimlerinin bu suçları nasıl ortaya çıkardığını, faillerini yakaladığını bilmeye ve görmeye hakkı olduğunu kabul etmektedir. Diğer yönden ise, insanların bu tür suçları işlemelerini, hatta sırf düşünmelerini engellemektedir (Khirat, 2006:150).

Nitekim El-Muallimi şöyle demiştir: “Herhangi bir toplumda güvenlik idaresi, televizyon ve radyodaki özel bir program üzerinde hasıl olmazsa toplumla iyi ilişkiler kurmak için çok uygun bir fırsatı kaçırmış olacaktır. Bu programlar bir televizyondan diğerine veya bir toplumdaki diğerine göre farklılık arz etmektedir. Fakat bunların hepsi, topluma ilgi gösterir ve güvenlik amaçlarına hizmet edecektir” (Al-Muallimi, 1973:88).

Medya ile güvenlik arasındaki etki meselesi, karşılıklı bir etki meselesidir. Medyanın pozitif ve negatif etkisi olduğu gibi medya mensuplarının güvenliğinin sağlanması veya sağlanmamasının pozisyonlar üzerinde pozitif ve negatif etkisi vardır. Güvenlik birimleri medyadan sakınır, medya da güvenlik birimlerinden çekinirse bu durum, iki tarafın da çıkarına zarar verir. Bundan dolayı iki tarafın arasında koordinasyon ve işbirliği sağlanması kaçınılmaz bir ihtiyaç ve gerekliliktir (Al-Deaij, 1986:249). Medya ile güvenlik arasındaki ilişki kaçınılmaz bir durum olduğunu aşıkardır görüldüğü üzere. Aslında günümüzde medyayı kullanmayan yahut kullanmaktan kaçınan herhangi bir sektör veya kurum etkin olması neredeyse imkansızdır. Güvenliğin söz konusu olmadığı durumda ise toplumda tüm çalışma hayat ve sistemleri işleyemez hale geleceği bir gerçektir. Bu nedenle güvenlik ile

medya arasındaki ilişkinin yakınlığı günümüzün gereksinimlerinden biridir demek mümkündür.

Zira Bilimsel ilerlemenin olduğu, iletişim ve bilginin zirvesinde bulunduğu bu modern çağda yeni suç şekilleri ortaya çıkmıştır. Güvenlik tehditlerine yeni bir boyut katılmıştır. Zira geçmişte güvenliği tehdit eden faktörler daha basittir. Günümüzde ise; güvenlik olaylarının yansımaları görsel ve işitsel medya araçları yoluyla dünyanın dört bir yanında olmaktadır. İşte böylece korku ve istikrarsızlığı hissetme kaynaklarının dairesi genişlemekte ve güvenlik teorilerinde farklı boyutlar ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra günümüzde medya ile güvenliğe ilişkin entelektüel tartışmaların çoğunda “Medya Güvenliği” ve/veya “Güvenlik Medyası” kavramların kullanılması medya ile güvenlik arasında ilişkinin ne denli güçlü ve kaçınılmaz olduğunu konusunda bir ipucudur. Medya ve güvenlik arasındaki ilişkiyi tartışıldıktan sonra bölümün bir sonraki alt başlığında güvenlik ile aile arasındaki ilişkiye değinecektir.

2.6.5 Güvenlik – Aile İlişkisi

Aile, toplumsal birliğin ilk basamağıdır. Toplum ise ailelerin birleşmesi ile oluşmaktadır. Ancak zaman zaman söylendiği gibi toplum büyük bir aile değildir. Çünkü aileler arasında ayırt edici büyük farklar bulunmaktadır. Aile mefhumuna getirilen birçok farklı tanım bulunmaktadır. Bunlardan Burgess ve Locke’un yaptıkları tanımdır. Buna göre aile: “Evlilik bağlantılardan kaynaklanan güçlü bir bağ ile bağlı olan, aynı evde yaşayan, birleştirici sosyal ilişkiler ile bağlı olan, ortak çıkar ve hedefleri olan bir insan grubudur” (akt. Saeed ve Al-Harflash, 2010:21). Yapılan sosyal ve toplumsal araştırmalara göre aile güvenliği kaçınılmazdır. Çünkü ailenin parçalanması ve dağılması hem birey hem toplum için saygının yokluğu, bağların güçsüzlüğü ve aile içi çatışmalar gibi olumsuz etkilerin nedeni olacaktır.

Bu durum aile güvenliği, güvenliğin en önemli alanlarından biri kılmaktadır. Nitekim aile güvenliği, ailevi bağların güçlenmesi, aile fertleri arasında işbirliği ve entegrasyonun olması ve ailenin ve toplumun çıkarlara doğrultusunda hareket etmek ile gerçekleştirmektedir. Aile güvenliği gerçekleştirilmesi, tüm aile bireylerinin sorumluluğudur. Özellikle ebeveynelerdir. Çocukların yetiştirilmesinde ve yetiştirme ortamı bu bağlamda önemli yer edinmektedir. Toplumun değerleri ve

hassasiyetlerine saygı duyan bir ortam içinde yetişen bir birey aile güvenliği için önem arz etmektedir. Çünkü aile bireyin yetiştiği ilkokuldur. Doğru ve yanlış öğrendiği ilk yerdir. Saygının anlamı, özgürlüğün ne ifade ettiği kavranmasını sağlayan toplumun ilk çekirdeğidir (Al-Amin, 2012:38). Zira ailenin güçlülüğü toplumun güçlülüğü yansıtmaktadır.

Buna bağlı olarak güvenliğin sağlanmasında da ailenin rolü vardır. Ailenin parçalanmaması bireylerin sağlıklı bir şekilde yetiştirilmeleri sağlayacaktır. Sağlıklı yetişen birey toplumun önem verdiği adet, gelenek ve değerlere bağlı olacak ve günümüzün teknolojik imkanlarıyla hızlı bir biçimde yaygınlaşmakta olan olumsuz öğretileri karşı daha güçlü olmasını beklenmektedir. Zira bilinmektedir ki günümüzde küreselleşme ile birlikte suç ve suçluluk konuları da küresel hal almıştır. Uyuşturucu gibi toplumun güvenliği tehdit eden günümüzün en tehlikeli olgularından artık internet üzerinde satın alınabilmekte ve yine internet üzerinden kullanılabilmektedir (Mohammed, 2013; Al-Yakhoot, 2013).

Görüldüğü gibi aile güvenliği, toplumsal güvenliğin zincirin en önemli ve ilk halkasıdır. Aile güvenliği, daha çok ailenin devamı ve yapısı yani parçalanmaması ile ilintili iken aile güvenliğin sağlanmasındaki rolü ise ailenin en önemli görevleri arasında yer alan bireyleri yetiştirilmesin ile ilintidir. Güvenlik ile aile arasındaki ilişkiyi ele aldıktan sonra bölümün bir sonraki başlığında günümüzün en önemli entelektüel tartışmaların odağında olan özgürlük ile güvenlik arasındaki ilişkinin üzerinde durulacaktır.

2.6.6 Güvenlik- Özgürlük İlişkisi

Güvenlik ve özgürlük dengesi, güvenliğe ilişkin tartışmalarda en çok ele alınan konudur. Bazıları güvenlik için özgürlük kısıtlanabilir görüşünü savunurken bazıları ise herhangi bir nedenle güvenlik için özgürlüğün kısıtlanmamasını savunmaktadır. Konuyu daha doğru bir perspektiften bakıp üzerinde sağlıklı bir yorum ve değerlendirme yapmak için öncelikle özgürlüğün ne ifade ettiğini belirtilmesi gerektiğini düşünülmektedir. Özgürlüğü tanımlayanlardan biri Ashford'dır. Ashford (2002), özgürlüğü, “bir kişinin diğer insanların müdahalesi olmadan kendi hareket biçimini seçebilme imkânına sahip olmasıdır” şeklinde tanımlamıştır. Toplumda kamu düzen ve huzurunu ve bireyin temel hak ve özgürlükleri sağlamak ve korumak

devletin temel görevleri arasındadır. Devlet, bu görevi yerine getirirken bireylerin hak ve özgürlükleri göz önünde bulundurulmalıdır (Uzun, 2015).

Günümüzün gelişen teknolojisi ile birlikte suçlar farklı boyutlar kazanmıştır. Bu bağlamda hızla küreselleşen dünyada insanın güvenliğini tehdit eden saldırılar artmış ve dolayısıyla insanın güvenliğe ihtiyacı daha da fazlalaşmıştır. Buna karşılık olarak güvenlikçi tedbirler ve güvenliği sağlama çabalarında daha sıkı yöntemler uygulanmaya başlanmıştır devletler tarafından. Güvenlikçi tedbirlerin artmasıyla insanın en kutsal haklarından biri olan özgürlükte zaman zaman kısıtlamalar yaşanmaktadır. Aslında güvenlik ve özgürlük dengesinin sınırları net bir şekilde çizmek oldukça zor olduğunu düşünülmektedir. Zira bir bireyin özgürlüğü diğer bireylerin özgürlüklerini ihlal edilmeye başladığı yere kadardır. Örnek vermek gerekirse, her bireyin kendi evinde istediği kadar ve istediği müzik türü dinleyebilir. Ancak bunu yaparken çevresindeki diğer insanları rahat etmeyecek şekilde yapmalıdır. Eğer müziği dinlerken sesini diğer insanları rahatsız edici bir şekilde açarsa burada diğer insanların özgürlüğü ihlali söz konusu olur ve kendi özgürlüğü kanunlar ile kısıtlanabilir.

Güvenlik ile özgürlük arasındaki dengenin korumasının konusu geçmişten günümüze hep tartışa gelmiştir. Zira bu konuya ilişkin olarak aşağıdaki yer alan ifadeler konunun anlaşılması için çok manidardır.

“Anayasa bireysel hakları tecavüzlere karşı korursa da, o bir intihar fermanı değildir.” Bu cümle Amerikan Yüksek Mahkemesi’nin 1963 tarihli bir kararında yer alıyor. ABD’nin kuruluşunun fikri mimarlarından sayılan Benjamin Franklin ise bir keresinde şöyle demiş: “Biraz güvenlik elde etmek için özgürlükten vazgeçebilenler ne özgürlüğü ne de güvenliği hak ederler.” Bu sözlerde birbirine tamamen zıt olan iki farklı görüş yansımaktadır. Birincisinde Yüksek Mahkeme demek istiyor ki, sivil özgürlükleri koruma konusunda “aşırıya” kaçır ve güvenlik (ve düzen) ihtiyacını göz ardı ederseniz, bu sizi intihara götürebilir. Benjamin Franklin ise bunun aşağı yukarı tersi yönde bir uyarı yapmış: Güvenlik kaygısını ileri götürürseniz, karşılaşacağınız son sadece özgürlüklerinizi yitirmek olmaz, asıl amacınız olan güvenliği de elde edemezsiniz (Erdoğan, 2012).

Güvenlik ile özgürlük arasında bir dengenin olması gerekmektedir. Toplumun güvenliğini tehdit eden terör ve şiddet gibi bir tehlike durumunda bireyin özgürlüğü kanunlar çerçevesinde kısıtlanabilir pratikte. Zira oğlan üstü durumlarda bunu, bu durumlarda yaşanması pek çok ülkede görülmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gerek püf nokta şudur ki söz konusu kısıtlamaların kanunlar çerçevesinde

gerçekleştirilmesidir. Günümüzde güvenlikçi tebirlerin kapsamına teknolojik imkanların girmesiyle güvenlik- özgürlük dengesinin sınırı daha karmaşık hale almıştır. Güvenlik kameraları, dinleme cihazları ve bunun gibi imkanlarla bireyler sürekli gözetim altındadır.

Söz konusu imkanların kullanılması çağın tehditleri karşı önlem almak için alınması gereken gereksinimlerdenidir. Ancak burada kanunlara saygı duyma hassasiyetini arttırmak kaçınılmazdır. Daha açık bir ifade ile bir toplumda ne özgürlükten ne de güvenlikten vazgeçilebilir. Her ikisi toplumsal bir ihtiyaçtır. Bazen daha fazla özgürlük sağlamak için güvenlikçi tedbirleri az oranda kısıtlanabilir. Daha fazla güvenlik sağlamak için ise gereken durumlar özgürlükleri kısıtlanabilir. Ancak bunu kanunlar çerçevesinde ve insan onuru zedelemeyecek biçimde olmalıdır. Bu dengeyi sağlıklı bir şekilde kurmak için ise kanun devleti inşa edilmelidir.

çalışmanın ikinci bölümünde güvenlik olgusunu ele alınmıştır. Bu bağlamda ilk başta güvenliğin kavramsal çerçevesini çizmeye çalışılmıştır. Daha sonra güvenliğin tarihçesi, önemini, güvenlik kavramının özellikleri, teorileri ve alanlarının üzerinde durulmuştur. Güvenliğin alanları başlığı altında can güvenliği, sosyal güvenlik, siyasi güvenlik, yaşam güvenliği, gıda güvenliği, medeniyet güvenliği, düşünce güvenliği, askeri güvenlik ve ekonomi güvenliği ele alınmıştır. Daha sonra güvenliğin diğer olgu ve kavramlarla ilişkisini üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, güvenliğin küreselleşme, kalkınma, strateji, medya, aile ve özgürlük ile ilişkilerini incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise birinci bölümde ele alınmış olan çokkültürlülük olgusunun ile bu bölümde üzerinde durulan güvenlik ile arasındaki etkileşimin üzerinde durulacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE GÜVENLİK ETKİLEŞİMİ

Çalışmanın birinci bölümünde çokkültürlülük ele alınmış ve geniş bir çerçevede irdelenmiştir. İkinci bölümde ise güvenliğe değinilmiştir. Anılan iki olgu arasındaki etkileşimin değerlendirileceği bu üçüncü bölüm çalışmanın omurgası niteliğindedir. Zira çalışmanın temel argümanları toplumların çokkültürlü özelliğinin güvenliğine nasıl etki edeceği hususunda temerküz etmektedir. Küreselleşme ve küreselleşmenin beraberinde getirdiği göç ve iletişim kolaylığı gibi olguların etkisi ile dünyanın çokkültürlü bir yapıya dönüşmeye doğru hızlı bir biçimde ilerlemekte olduğu ifade edilmiştir birinci bölümde. Bundan dolayı çokkültürlü toplumlarda güvenliğin nasıl sağlanacağı önemli bir sorun haline gelmiştir. Zira günümüzde dünya kıtalarına bakıldığında “çokkültürlülüğü yönetememek” sebebiyle etnik çatışmalar, yolsuzluklar, güvenlik sorunları vd. neredeyse yüzdelerce sorunun olduğu görülebilmektedir. Söz konusu sorunların temel nedenleri arasında “çokkültürlülüğü yönetememek” ile birlikte yine çokkültürlülük bağlamında; ekonomik kısıtlamaların varlığı, ülkede politika gücünü diğerlerinden farklı olarak bir etnik grubun elinde tutması, politik kısıtlamaların varlığı, bazı etnik gruplara yönelik devlet tarafından şiddetin uygulanması ve sosyal kısıtlamaların varlığı da yer almaktadır.

Çokkültürlü toplumlarda, çokkültürlülüğü sağlıklı biçimde yönetilirse bir toplumsal zenginlik kaynağı olacaktır çünkü farklı kültürlere mensup olan insanların bir arada olması, birçok kültürel değerlerin bir arada toplanması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu değerleri kabul etmek, önemsemek ve hakça bir değerler arası toplumsal düzen tesis edebilmek ülke ve toplum için güç niteliğinde olacaktır. Aksi takdirde söz konusu bu kültürel farklılıklar arasında çatışmalar yaşanacağı, dolayısıyla toplum güvenliği ve buna bağlı olarak da insanların can güvenliği için tehdit potansiyeli doğacağı öngörülmektedir.

Özellikle ülkenin ekonomik gücü belirli bir toplumsal kesime inhisar ettiğinde diğer toplum kesimleri için ekonomik kısıtlamaların doğması, çokkültürlü toplumlarda önem arz etmektedir. Çünkü bu durumda toplumu oluşturan diğer

kesimler zor ekonomik şartlar altında yaşamaya mecbur bırakılmış duruma gelebilir ve böylece hayatın idamesi için gerekli gıdaya ulaşma konusunda kendilerini güvensiz/tedirgin durumda bulabilirler ve bu nedenle yaşam güvenlikleri sarsılmış olabilecektir.

Günümüzde etnik ve kültürel çatışmalara neden olan faktörlerin başında, ülkede politik gücün bir etnik grubun elinde bulunması ve politik kısıtlamaların varlığı gelmektedir. Politik gücün, toplumun düzenini korumada ve buna bağlı olarak birey haklarına doğrudan müdahale etmede, zor kullanma hakkı ve ekonomiye müdahale gibi yetkileri sağlayacağı aşikârdır. Bir toplumda politik gücü elinde tutan kesimler kendi varlıklarını sürdürürebilmek için özellikle ekonomiyi kendi tekelinde tutar ve diğerlerinin paylarını kısıtlar. Böylece ülkede siyasi güvenliğe doğrudan müdahale edilmiş olur.

Çokkültürlü toplumlardaki sorunların bir diğer nedeni bazı etnik gruplara yönelik şiddet eksenli uygulamalar ve sosyal kısıtlamaların varlığıdır. Geçmiş tarihten günümüze kadar Ruanda, Nijerya ve Kenya örneklere gibi birçok örneği görülen kültüre ve etnisiteye dayalı siyasal şiddet bu konuda en tehlikeli yönelim niteliğindedir (Halakhe, 2013:5). Otoriteye hâkim kesim tarafından diğer grup/gruplara yönelik etnik ve kültürel temizlik, soykırımlar, katliamlar, toplumun önde gelen şahsiyetlerine yönelik suikastlar ve tarih sayfalarında yazıldığı şekilde toplama kampları uygulamaları gibi uygulamalar etnik ve kültüre dayalı siyasal şiddetin en belirgin biçimlerdir. Bu ve buna benzer uygulamalar bir medeniyetin/kültürün varlığını sürdürmesi konusunda tehlikeler içeren ve can güvenliğini ihlal eden faktörlerin arasında yer almaktadır. Ayrıca toplumsal mozaîği oluşturan kültürlerden birisine yönelik toplumun genel sosyal yapısından dışlanma eylemi uygulanması ve bu yönde statü ve ayrıcalıkların dağılımında engellerin konulması, gruba yönelik sosyal kısıtların yaratmak suretiyle sosyal ve toplumsal güvenliğı ihlal edecektir (Fearon ve Laitin, 2013:847).

Görüldüğü üzere çokkültürlülük ve kültürel çeşitliliğı yönetememekten dolayı günümüzde birçok sorun yaşanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde ilk önce “Dünya’da Çokkültürlülükten Kaynaklanan Sorunlar” başlığı altında çokkültürlülük ve güvenliğe ilişkin farklı görüşlere yer verilmeye çalışılacaktır. Daha

sonra “Çokkültürlülük ve Dış Müdahaleler” başlığı altında reel politik bağlamında diğer ülkelerin kendi çıkarları/menfaatleri doğrultusunda hedef ülkelerin çokkültürlü yapısı ve kültürel çeşitlilik özelliğine doğrudan müdahale etmeleri ve buna bağlı olarak böylesine dışsal müdahalelere maruz kalan ülkelerin nasıl bir önlem alacakları konusu tartışılmaya çalışılacaktır. Daha sonra çalışmanın temel konusunu oluşturan çokkültürlülüğün güvenliğe olan yansımalarına değinilecektir. Bu kapsamda çokkültürlülüğün, ülkenin iç, dış, ekonomik, toplumsal ve insani güvenlik ile nasıl bir etkileşim içinde olduğu tartışılmaya çalışılacaktır. Daha sonra geçmişten günümüze kadar güvenliğin en önemli halkalarından biri olan istihbarat biliminde çokkültürlülüğün yerine değinilecektir.

3.1 DÜNYA’DA ÇOKKÜLTÜRLÜLÜKTEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Dünya son 25 yılda çokkültürlülükten veya başka bir deyişle etnik/ideolojik farklılıklardan kaynaklanan çatışmalara sahne olmuştur. Bu çatışmalarda daha önce ifade edildiği gibi milyonlarca insanın yaşamını yitirmiştir. Çokkültürlü toplumlarda insanların güven, barış ve huzur içinde yaşayabilmeleri için nasıl hoşgörülü olmaları gerekirse devletlerin de içinde barındırdıkları tüm etnik gruplara karşı eşitlikçi ve o kadar hoşgörülü olmaları beklenmektedir. Zira günümüzde farklı nedenlerden dolayı dünyanın birçok yerinde kültürel çatışmalar yaşanmaktadır. Söz konusu nedenlerin en belirginini devletlerin çokkültürlülüğe karşı sergiledikleri olumsuz tutumlardır. Zira günümüzde devletlerin hoşgörüsüzlüğünü gösteren etnik grupların üzerine uygulanan birçok asimilasyon ve siyasal şiddet örneği bulunmaktadır. Nitekim geçmişten günümüze kadar dünyada çokkültürlülükten kaynaklanan birçok acı tecrübe yaşanmış ve insanlık adına ağır sonuçlar meydana gelmiştir. Ulus-devletlerin inşası sürecinde Avrupa’da etnik ve ideolojik farklılıklardan dolayı yaşanan kanlı savaşlar ve bu savaşlarda milyonlarca insanın katledilmesi de siyasi erki elinde bulunduran hâkim unsurun diğerlerine hoşgörüsüzlüğüne bir örnek teşkil eder.

Demokratik yönetim anlayışı gereği devletler, vatandaşların tümüne karşı sorumludur. Bu sorumluluk, devletin insanların güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını sağlamakla görevli olmasından doğmaktadır. Eğer devletler, bu sorumluluğu yerine getirmekte ve vatandaşların güvenliklerini sağlamakta aciz kalırsa ve yahut ülkede

etnik gruplar arasında yaşanan ve silahlı çatışmalar boyutuna ulaşma potansiyeli olan anlaşmazlıkları önlemekte yetersiz kalırsa, bu durum doğrudan ülkenin iç barışını etkilemesinin yanında insani ve toplumsal güvenliği de olumsuz yönde etkiler. Bu bağlamda çokkültürlü yapılara sahip olan devletlerin tüm kuruluş ve aygıtlarının planında, kurumsal yapılandırma ve stratejilerinde toplumun çokkültürlü yapısını göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Kurumlar bunu yaparken halkı da sürece dâhil ederek eğitmeli, hoşgörölü olmaya davet etmelidir. Aksi takdirde çokkültürlölüğü yönetememesinden doğabilecek sorunlardan hem ülkenin uluslararası arenadaki prestiji zedelenir ve buna bağılı olarak ülkenin dış güvenliği sarsılmış olur hem de içte yaşanan sorunların doğal sonucu olarak ülkenin milli güvenliği ve ekonomik güvenliği doğrudan etkilenir. Özellikle iç barışın/toplumsal güvenliğin zedelendiğı durumlarda devletin bu sorunları bastırmak için güvenlikçi tedbir ve uygulamalara başvurmaya tercih etmesi halinde boyutlanan bir güvenlik sorunu doğabilecektir.

Geçmişten gününüze kadar dünyanın dört bir tarafında çokkültürlölükten kaynaklanan çatışmalar devletlerin, bölgelerin ve uluslararası toplumun hep odak noktasında yer almıştır. 90'lı yılların Ruanda'sında yaşanan ve yaklaşık bir milyon insanın yaşamını yitirmesine neden olan olay önde gelen örneklerden biridir. Ayrıca yakın tarihte Suudi Arabistan önderliğinde birkaç Sünni Arap ülkesinin Yemen'deki Husilere karşı başlattığı "Kararlılık Operasyonu"⁷na ilişkin yapılan açıklamalardan algılanan mesajlar söz konusu operasyonun arkasında yatan faktörler hakkında çok açıklayıcıdır. Zira din faktörü ve buna bağılı olarak Sünni- Şii mezhep çatışmasının operasyonun en önemli faktörü olduğunu söylemek mümkündür. Buna karşın İran'ın Sudan Cumhuriyeti'nde yürüttüğü şiileşme politikası ve buna bağılı olarak iki ülkenin

⁷Suudi Arabistan önderliğinde on ülkeden oluşan uluslararası askeri bir koalisyon tarafından Yemen'deki Şii olan Husilere karşı yapılan askeri bir operasyondur. Operasyon, 26 Mart 2015 sabah saat 2 civarında başlamıştır. Operasyon, Yemen Cumhurbaşkanı Abed Rabbo Mansour Hadi 'nın isteğı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Zira Yemen Devleti Husilerin oluşturduğu ordu ile bir savaş halindedir. Operasyon filen katılan Kuveyt, Bahreyn, Katar, Ürdün, Fas, Mısır, Sudan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin yanında birçok arap ülkesi tarafından desteklenmiştir. Operasyonunun temel amacı, Suudi Arabistan'ın karşı olduğu Husilerin eline geçmiş olan ve Suudi Arabistan için bir tehdit oluşturabilecek ağır silah, hava veya balistik füzeleri yok etmek ve Husilerin Aden şehrine doğru ilerleyişlerini engellemektir. Bununla birlikte operasyonla ilintili yapılan değerlendirmelerde, operasyonun arka planında Suudi Arabistan ve Sünni Arap ülkelerin Şiilerin bölgedeki etkinliğinden korkuları ve buna bağılı olarak Şiilerin güçlü olmalarını engelleme isteğı yatmaktadır. Ayrıntı bilgi için bknz, <http://www.turkpress.co/node/7102>, (E.T. 12 Temmuz 2015).

arasında yaşanan siyasi gerginlik ile günümüzde Suriye’de devam eden duruma karşı tutumu ve sunni Arap körfez ülkeleriyle ilişkilerinin durumu bölgede din farklılıklardan dolayı yaşanan gelişmeler hakkında ışık tutmakta ve yaşanan şii-sünni çatışmalarını titikleemektedir (Karmon, 2007:277; Barzegar, 2008:91).

Bunların aksine çokkültürlüğü bir zenginlik ve çağdaşlığın bir gereği olarak nitelendiren görüşler de mevcuttur. Zira Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde (KKTC) cumhurbaşkanlığı seçimlerinin bağımsız aday olan Kudret Özersay’ın, kampanyası kapsamında ülkenin Girne bölgesi ve civarında ikamet eden ve çoğunluğu İngiliz ve Almanlardan oluşan yabancılara hatip ederken ifade ettiği cümleler bu görüşü pekiştirenlerdendir. Özersay, ülkenin tüm vatandaşlarının talep ve beklentilerini dikkate almak gerektiğini, özellikle kamusal alanda hizmet alırken gerek dil gerekse farklı kültür nedeniyle yaşanabilecek sıkıntıların aşılmasında çağdaş bir duruş ortaya konulmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir (Türkkan, 2015). Bu bağlamda çokkültürlülük geçmişte büyük devletlerin dünyayı yönlendiren güç olmaları önünde engel teşkil etmemiştir. Burada Osmanlı Devleti verilebilecek en iyi örnek niteliğindedir.

Zira Osmanlı Devleti dünyada hâkimiyet sürmüş en güçlü devletlerden biridir. Osmanlı devleti 1299- 1922 yılları arasında 72 farklı ulus ve etnik kökenin oluşturduğu çokkültürlü yapısı ile yaklaşık 622 yıllık süre boyunca varlığı sürdürmeyi başarmıştır. Osmanlı Devleti ile birlikte günümüzde 27 ülkenin birleşimi ile oluşan, yaklaşık 500 milyon nüfusa ve 40 civarında etnik ve dinsel gruba sahip olan Avrupa Birliği (AB) çokkültürlülüğü olumlu yönde değerlendiren ve sağlıklı bir şekilde yöneten toplumlardandır. Zira AB bünyesinde, bütün bu farklılıkların barış, huzur ve güven içinde bir arada olması için büyük çabaların sarf edildiği farklı faaliyetlerin gerçekleştirildiği bilinmektedir (Şen, 2012).

Görüldüğü üzere günümüz dünyasında çokkültürlülüğün kaynaklanan birçok sorun bulunması ile birlikte, çokkültürlülük birçok ülke için zenginlik kaynağı olmuştur. Çokkültürlülüğün sebep olduğu sorunlara göz atıldığında farklı faktörlerden meydana geldiği görülebilir. Bunlardan bazıları devlet ve siyasi iktidarların sergiledikleri yanlış ve olumsuz tutum ve uygulamalardan kaynaklanırken bazılarının ise çokkültürlülüğü yönetememek ve toplumu oluşturan

gruplar arasında uyumu ve birlikteliği sağlayamamaktan kaynaklandığı görülebilmektedir. Zira üstte iki örnekte görüldüğü gibi devlet, çokkültürlülüğü kabul edip tüm gruplara karşı eşit mesafede durarak kurum ve kuruluşlarıyla çokkültürlülüğe karşı ılımlaştırıcı politikalar izlerse çokkültürlülük bir çatışma ve ayrışma faktörü değil bir güç ve zenginlik faktörü olacaktır.

2011 yılında başlayan ve Ortadoğu’da birçok geleneksel liderin devrilmesine neden olan (Arap Baharı) olarak adlandırılan süreçten sonra çokkültürlülük, bölgede istikrarın sağlanması ve ülkelerin tekrar demokratik bir düzene evrilmesi önünde en büyük engeli teşkil etmiştir. Günümüzde Libya’da kabile ve aşiretler arasında devam eden silahlı çatışmaların, Yemen’de Sünni-Şii çatışmalarının, Mısır’da devlet tarafından Müslüman Kardeşlere karşı sergilenmiş ve sergilenmeye devam eden tutumların vs. bütün bunların aslında bölgedeki etnik ve ideolojik farklılıklardan dolayı meydana geldiği söylenebilmektedir.

Ancak konu başka perspektiften ele alınırsa, söz konusu sorunların çokkültürlülüğten ziyade, bölgede yaşayan insanların dünyada yaşanan çokkültürlülük tecrübelerinden ve çokkültürlülük ile ilintili entelektüel tartışmalarından uzak kalmalarından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu duruma neden olan faktörler arasında ise devletlerin geçmişten günümüze halklarını bu konudaki eksik aydınlatma/bilinçlendirme çabaları, çokkültürlülüğe karşı olumsuz tutumları ve çokkültürlülük hakkında eğitimin yetersiz olması (yok denecek kadar azdır), eğitim seviyelerinin düşük olması ve siyasi iktidarların çıkarları doğrultusunda toplumun etnik ve ideolojik farklılıklarını kullanmaları gibi faktörler yer almaktadır. Ayrıca bölgenin etnik ve ideolojik azınlıklarının uzun zamandan beri baskı altında olmalarının doğal sonucu olarak yeni düzende yer almak için harekete geçmeleri de bu faktörlerdendir. Ortadoğu bölgesine baktığımızda azınlıklara karşı baskı politikalarının uzun zamandan beri var olduğunu görebiliriz. Zira üstte ifade edildiği gibi Irak’ta Kürt azınlıklarına, Yemen ve Suudi Arabistan’da Şiilere karşı hükümetler tarafından uygulanan baskıların hepsi birer örnek teşkil etmekte ve bölge insanının toplumsal muhayyilesinde farklılıklara karşı hoşgörüsüzlük çizgisinin tarihsel sürecin etkisinde şekillendiği görülmektedir.

Dünya kıtaları arasında en çok farklı etnik köken ve gruplara sahip olan Afrika'da da çokkültürlülükten kaynaklanan birçok sorunun olduğunu görmemek mümkün değildir. Afrika'nın en uzun iç savaşı olan ve Sudan'ın güneyinde yaşayan Hristiyan etnik grup ile kuzeyinde yaşayan Müslümanlar arasında yaşanmış ve etkileri hala devam eden iç savaş; Güney Afrika'da Afrika kökenlilere karşı uygulanan dışlama ve baskı uygulamaları; Ruanda'da ülkenin en büyük iki etnik grupları olan Hutular ve Tutsiler arasında yaşanmış ve yaklaşık 1 milyon insanın hayatını yitirmesine neden olan çatışmalar ile Libya'da El-Tabo etnik gruplarının sorunu gibi meseleler bölgedeki farklılıkların doğurduğu sonuçlara ışık tutmaktadır.

11 Eylül saldırılarından sonra özellikle dini farklılıklar ekseninde dünyanın politik ajandası şekillenmeye başlamıştır. Saldırılarından sonra terörün belli bir dinle bağdaştırılması bu konudaki farklılıkların şiddetini daha da keskinleştirilmiştir. Ayrıca günümüzde dünyanın birçok yerinde istikrarsızlık, din unsurunun kullanıldığı çatışmaların gölgesi altında oluşmaktadır. Bu minvalde, Nijerya'nın Borno eyaletinde 2002 yılında Muhammed Yusuf tarafından kurulan ve kendisini şeriat yanlısı radikal İslamcı örgüt olarak tanıtan Boko Haram isimli yasadışı silahlı grup, Ortadoğu ve Afrika'nın birkaç ülkesinde faaliyet gösteren ve günümüzde dünya gündemini meşgul eden Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) veya Arapçadaki adlandırılmasıyla (Daiş) gibi dini istismar eden örgütler örnek olarak verilebilecektir.

Görüldüğü üzere kültürel çeşitlilik konusu geçmişten günümüze kadar hep dünyanın odak noktasında olmuş ve dünya gündeminde yer bularak devam edegelmiştir. Bazılarına göre çokkültürlülük bir güç ve zenginlik kaynağıdır. Bazıları ise onu ülkenin ulusal güvenliği ve birlikteliğini tehdit eden faktörler arasında saymaktadır. Üçüncü grup ise çokkültürlülüğün kendi başına bir sorun olmadığı, sorunun çokkültürlülüğe yaklaşım ve onu yönetememekten kaynaklandığını savunmaktadır. Aslında çokkültürlülüğün bir olgu olarak tek başında herhangi bir sorun teşkil etmediği, sorunların ona karşı beslenen ve sergilenen tutumdan meydana geldiğini savunan görüşün daha isabetli olduğunu söylemek mümkündür. Zira Ortadoğu ve Afrika bölgeleri aksine bugün batı toplumlarına bakıldığında çokkültürlülüğün, bir güçsüzlük, milli güvenliği ve birlikteliği tehdit eden faktörden ziyade bir zenginlik ve güç kaynağı ve yaşanan zamanın gerekliliklerinden olduğunu görmek mümkündür. Bunun arkasında yatan nedenler ise, her ne kadar zaman zaman

samimiyetsizlik ile itham edilse de siyasi iktidarlar ve toplumlar tarafından çokkültürlülüğe yönelik gösterilen kucaklayıcı tavırlar ve tutumlardır.

Ancak zaman zaman çokkültürlülük ile ilintili entelektüel tartışmalar ve bilimsel etkinliklerde, ülkelerin sahip oldukları çokkültürlü yapıların bu ülkelerin içişlerine yönelik dışsal müdahalelere neden olduğu veya bu türden müdahaleleri kolaylaştırdığı savunulmaktadır. Bu bağlamda, dünyada çokkültürlülüğün durumu ve çokkültürlülüğün kaynaklanan sorunlara değindikten sonra tezin bir sonraki başlığında çokkültürlülük ve dış müdahaleler konusu ele alınacaktır. Bu başlık altında geçmişten günümüze kadar çokkültürlülük ve dış müdahaleler arasında nasıl bir bağ olduğu ve çokkültürlülüğün gerçekten dış müdahalede kolaylaştırıcı bir faktör olup olmadığı tartışılacaktır.

3.2 ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE DIŞ MÜDAHALELER

Geçmişten günümüze kadar sürece ilişkin tarih sayfalarına analitik bir bakış atıldığında ülkelerin toplumları içinde barındırdıkları kültürel, etnik, ideolojik grup ve azınlıkların, zaman zaman dış ülkelerin farklı ülkelerdeki çıkarlarını elde etmek için kullandıkları faktörlerden biri olduğu görülebilmektedir. Büyük ülkeler, hedeflerinde olan ülkelerde var olan farklı etnik ve dini grupları kullanarak o ülkede istikrarsızlık, kaos ve kargaşa ortamı çıkarmak suretiyle, bu ortamın gölgesinde kendi çıkarlarını gerçekleştirmek veya ülkeyi kontrol altında tutmak için hareket ederler. Ülkeler bunu yaparken kendi istihbarat gücünü kullanarak söz konusu gruplara maddi yardım ve silah desteğinde bulunurlar ve Alman ve Belçika istihbaratının Ruanda’da yaptığı şekilde, ülkede kaos ortamı yaratacak suikastlar gibi sansasyonel eylemleri gerçekleştirebilmek için dışsal operasyonları kendileri doğrudan yaparlar.

Bu bağlamda, ABD’nin dünya çapında operasyonları ile tanınan Türkçe’de Merkezi İstihbarat Teşkilatı anlamına gelen Central Intelligence Agency (CIA)’nın dış görevleri arasında, milli çıkarlar doğrultusunda ülkelerin bazı etnik gruplarını teşvik ve tahrik ederek karışıklık çıkartmak ve gerektiğinde hükümetleri devirmek gibi görevler yer alması, çokkültürlülüğün dış ülkelerin müdahalelerine zemin teşkil etmesinin boyutu hakkında ışık tutacak mahiyettedir (Gezici, 2013:106).

1950 yılında İngilizlerin ülkeden çıkmasıyla başlayan ve 2011 yılında Sudan'ın, Sudan ve Güney Sudan olarak ikiye ayrılmasına neden olan olay ile 2003 yılında Darfur bölgesinde başlayan ve günümüze kadar ara ara devamlılığını hissettiren Sudan sorunları⁸, dış ülkelerin hedef ülkeleri kontrol etmek için kültürel ve etnik farklılıkları kullanmalarına örnek verilebilmektedir. Zira Güney Sudan'daki sorunun temel nedenlerinden biri sömürgecilik döneminin son yıllarında İngiliz yönetiminin güney bölgesini kapalı bölge ilan etmesi ve Hristiyanlaştırma ve beyin yıkama faaliyetleri yürüterek bölge insanının kuzeylilerden farklı olduğunu hissetmesine neden olmasıdır. Ayrıca iç çatışma yılları boyunca İngiliz desteğinin bölgede savaşı gruplardan hiç kesilmediği de aşîkârdır. Bununla birlikte Darfur bölgesinde merkezi hükûmete karşı savaş veren grupların liderlerinin İsrail ile yakından bağlantı içerisinde oldukları hatta İsrail'de kalarak İsrail devleti tarafından faaliyetlerini yürütme imkânı sağlandığı da bilinmektedir.

Bunun ile birlikte tüm dünya bölgelerinde daha önce yaşanmış yahut hala devam eden etnik ve kültür farklılık temeline dayanan sorunlar ile ilintili yapılan entelektüel tartışmalar, siyasi söylemler ve nedensel değerlendirmelerde, dış ülkelerin etnik, kültürel vb. farklılıkları istismar zemini olarak kullanarak dışsal müdahalelerde bulundukları ifade edilmektedir. Zira Türkiye'nin güneydoğusunda PKK sorunu ile ilgili yapılan değerlendirmelerde dış destek öne çıkan faktörler arasında yer almaktadır. Aynı şekilde Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Fransız ordusu yardımı ile Hristiyanlar tarafından Müslümanlara karşı yürütülen katliamlarda Fransa'nın desteği açıkça görünmektedir.

Ülkelerin toplumsal yapılarındaki farklılıklardan doğan sorunların başka devletlerin istihbarat örgütlerince kışkırtıldığı bir gerçektir. Ancak bütün bunlar ile birlikte devletin tüm aygıt ve kurumları, hükümetler ve sivil toplum kuruluşlarının çabaları ile toplumu oluşturan bireyler tarafından çokkültürlülük bir tehdit unsuru değil de bir güç ve zenginlik kaynağı olarak değerlendirilip tüm bireyleri kapsayacak

⁸Konuya ilişkin bilimsel literatürde Darfur bölgesinde yaşanan sorun için Darfur sorunu, güneydeki sorun için ise Güney Sudan sorunu ifadeleri kullanılmaktadır. Ancak bu adlandırmaların eksik olduğu düşünülmektedir. Çünkü söz konusu adlandırmalar sorunların sanki Sudan'daki yönetim veya Sudan ile bağlantılı olmayıp bağımsız birer sorun olduğunu çağrıştırmaktadır. Zira her iki sorunda bağımsızlıktan günümüze kadar Sudan'da iktidara gelen tüm yönetimlerin rolü bulunmaktadır. Bundan dolayı, Darfur bölgesindeki sorun için (Sudan'ın Darfur Sorunu), güney bölgesindeki sorun içinse (Sudan'ın Güney Sorunu) tabirini kullanmanın daha doğru olduğu düşünülmektedir.

demokratik bir sistem tesis edilebilirse, dış devletler başka ülkelerin toplumsal yapısının özelliklerini kullanarak müdahale etme imkanına sahip olamayacaktır. Çünkü özgürlükçü, demokratik, hukuka saygılı ve güçlü bir devletin oluşturduğu düzende dış müdahalelere açık bir zeminin olmasından bahsetmek pek mümkün olmayacaktır.

Nitekim ülkelerin başka ülkelere müdahaleleri konusunda eski Rus devlet adamı Yevgeni Primakov'un ifade ettiği sözler bu konuda çok manidardır. Primakov ifadesinde; “Zamanında ABD'yi zenci meselesi vesilesiyle zayıflatmak, çökertmek için bir Moskova inşa edilecek para harcadık ama sonuç elde edemedik. Çünkü ABD sorunu çözdü. Zencileri sisteme dahil etti” cümlesine yer vermiştir (Kütahyalı, 2015). Nitekim ABD söz konusu demokratik sistemi inşa ederek zenciler dahil olmak üzere toplumsal yapısında barındırdığı tüm etnik grupları eşit haklara verilmemesini sağlayamazdı Rusya'nın istihbarı müdahalesinden dolayı büyük sorunlar yaşayacağı aşikardır. Böyle bir durumda günümüzdeki sahip olduğu güçlü konumu sahip olması belki de güçlü olacaktır. Zira Acemoğlu ve Robinson(2014: 354)'e göre geçmişten beri günümüze kadar birçok ülkede devam eden siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunların büyük bölümünü sömürgecilik ve dış müdahalelerinden kaynaklanmaktadır.

Görüldüğü üzere çokkültürlülüğün geçmişten günümüze kadar birçok dış ülkeye kendi çıkarlarını elde etmek veya başka ülkeleri kontrol etmek için imkân sağladığı görülmektedir. Ancak burada belirtilmesi gereken önemli husus şudur ki; dış müdahalelere zemin sağlayan çokkültürlülüğün kendisi değil ülkelerin hukuk, özgürlük, demokrasi ve eşitlik temelleri üzerinde inşa edilmiş bir yönetim anlayışının olmamasıdır. Dış ülkeler, başka ülkelerin toplumsal yapısının özelliklerini kullanmak için ne kadar maddi/manevi çaba gösterirlerse gösterebilirler gerçekten hukukun üstünlüğünü savunan, eşitlik ilkelerine riayet eden, özgürlüğü koruyan devletin varlığı durumunda hiçbir sonuç elde edemezler. Çokkültürlülük ve dış müdahaleler konusuna değindikten sonra çalışmanın bir sonraki başlığı altında çokkültürlülüğün güvenliğe yansımaları üzerinde durulacaktır.

3.3 ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞÜN GÜVENLİĞE YANSIMALARI

Güvenliğin bütün boyutları ile insanoğlunun yaşamı boyunca ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerden biri olduğu aşikârdır. Güvenlik, ülkenin ekonomik durumu, toplumun gelenek ve değerleri ve bireylerin yaşam standartları ile yakından bağlantılıdır. Nitekim güvenliğin sosyal, siyasal ve kültürel boyutları bulunmakta ve bunlar birbiriyle bağlantılıdır. Başka bir ifade ile devletin, vatandaşlarına temel ihtiyaçlardan başlayarak sunduğu imkânlar, ülkedeki cari politik uygulamalar ve siyasal söylemler ile ülkenin toplumunu oluşturan ulusal, etnik, dinsel ve mezhepsel çeşitliliğe karşı beslenen tutum ve davranışlar ülkede güvenliğin durumuna etki etmektedir. Söz konusu etki, güvenliğin bütün boyut ve çeşitlerini kapsamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın bu bölümünde çokkültürlü bir yapıya sahip olan ülkelerde çokkültürlülüğün söz konusu ülkenin güvenliğine nasıl yansımaları olacağı irdelenmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda ilk önce çokkültürlülüğün ülkenin iç güvenliğine daha sonra sırası ile dış güvenlik, ekonomi güvenliği, insani güvenlik, ulusal güvenlik ve aile güvenliğine etki ve yansımalarına değinilecektir.

3.3.1 Çokkültürlülük ve İç Güvenlik

Güvenlik uzmanları, tehlikenin kaynağına göre güvenliği iç ve dış olmak üzere ikiye ayırmaktadırlar. Dış güvenlik, ülkenin güvenliği sarsabilecek dışarıdan gelen tüm tehlike, unsur ve faktörler ile ilintilidir. İç güvenlik ise ülkenin içeresinden farklı alan ve nedenlerden gelen ve ülkenin ve/veya toplumun güvenliğini tehdit etme potansiyeline sahip olan tüm olgu ve faktörlerle ilintilidir. Yılmaz'a göre iç güvenliğin amacı her ne kadar tartışmalı olsa da, can güvenliğini, mülk güvenliğini ve vatandaşların hayat kalitesi güvenliğini kapsamaktadır. Başka bir ifade ile iç güvenlik amacı doğrultusunda, can, mülk ve birey olarak fertler toplumsal olarak ise toplumun hayat kalitesi güvence altına alınmaktadır (Yılmaz, 2012:1517).

İç güvenliği sağlama araçları konusuna ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı görüşler, özellikle geleneksel güvenlik anlayışının etkisi altında kalanlar tarafından ileri sürülen görüşler, iç güvenlik sağlama araçları olarak askeri araçları (kolluk güçleri) kabul etmektedir. Buna karşı olarak “karşılıklı bağımlılık” teorisini savunanlar bulunmaktadır. Söz konusu teoriyi savunanlar, iç güvenliğin

sağlanmasında sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kurumlar ile devletin tüm kurum ve kuruluşlarını pay sahibi saymaktadır (Beren, 2013:29).

Bu bağlamda devletlerin, toplumsal yapıları içerisinde barındırdıkları kültürel, sosyal, dini ve etnik farklılıkların güvenliğini sağlamak ve barış içerisinde bir arada yaşamalarını güvence altına alabilmek, ancak demokratik kültürün toplum yaşamına egemen kılınması ile mümkün olabilecektir (Dağ, 2014). Devlet, tüm etnik gruplara eşit mesafede durarak hiçbir etnik ve dini grubu diğerlerinden üstün kılmemelidir. Tüm farklılıklara karşı özgürlükçü, eşitlikçi ve hukukun üstünlüğü çerçevesinde bir tavır sergilenmelidir. Hiçbir etnik veya dini grup ötekileştirilmemelidir. Bununla birlikte toplumu hoşgörüye, çokkültürlülüğe değer veren ve “öteki”ye saygı gösteren bir toplum haline getirme çabası içinde olmalıdır. Aksi takdirde devlet, farklılıklar arasında eşitliği sağlayamazsa, toplumda bir kaos doğacak ve buna bağlı olarak iç güvenliği tehdit eden bir ortam oluşacaktır (Roach, 2006:410; Tallmeister, 2013).

Zira eğer devlet olarak tarif edilen (Yönetim Mekanizması) tarafından etnik veya dini bir gruba karşı sistematik bir şiddet uygulanırsa kültürel çatışmaların zamanla silahlı çatışmaya ve dolayısıyla iç savaşa dönüşme potansiyeline sahip olduğu unutulmamalıdır. Bununla beraber, çokkültürlü bir ülkede eğer siyasi iktidar gücü ve karar alma mekanizma ve süreçleri tek bir grup tarafından kontrol ediliyorsa, söz konusu ülkede etnik veya ideolojik çatışmaların çıkması büyük olasılıktır.

Bütün bu iç güvenlik tehdidi potansiyelleri yani ülkelerin toplumsal yapılarında sahip oldukların çokkültürlü demografik özelliklerin aslında kültürel ve etnik çatışmalara yol açmayacağı tam aksine bir kültürel çeşitlilik ve zenginlik olabileceği de değerlendirilmektedir. Nitekim çokkültürlülüğün bir zenginlik kaynağı olduğu ile ilintili (Çiğdem Şahin)’in ifadeleri çok anlamlıdır. Şahin’in ifadesi şöyledir;

“Günümüzde egemen bir kültür olan kapitalizmin bütün kültürleri aynılaştırma, homojen bir insanlık ve dünya yaratma baskısı altında her şey ve herkes birbirine benzemeye başlasa da, kültürel farklılıklar hala daha insanlığın en kıymetli değeridir. Bunun için seyahat etmek isteriz, bunun için başka ülkeleri görme isteği duyarız. Yoksa her yer birbirinin aynı olsa, insanlar her yerde aynı şekilde yaşasa ve ihtiyaçlarını hep aynı şekilde karşılasa, yani evleri aynı olsa, aynı yemekleri yeseler, aynı şekilde eğlenip aynı müzik aletlerini dinleseler, aynı tarz melodileri söyleseler, düşünleri gibi

yasları, törenleri, ibadetleri aynı olsa dünya ne kadar renksiz ne kadar tatsız bir yer olurdu düşünseniz” (Şahin, 2006).

Görüldüğü üzere bu yaklaşımda çokkültürlülüğün ülkenin iç güvenliğine herhangi bir olumsuz yansıması yoktur. Tam aksine çokkültürlülüğe ve kültürel çeşitliliğe karşı hoşgörülü bir toplumun varlığında, çokkültürlülük, insanların hayatlarına farklı renk ve anlam kazandırmakta ve dolayısıyla vatandaşların yaşam kalitesi yükselmektedir. Ancak kültürel çeşitliliğin/çokkültürlülüğün yönetilememesi ve/yada siyasi iktidarlar tarafından farklı amaçları elde etmek için kullanılması durumunda her zaman iç güvenlik için bir tehlike potansiyeli niteliğindedir. Söz konusu tehlike toplumun etnik, ideolojik ve sosyal farklılık yada diğer yapısal özelliklerinden bir kültürel çatışma doğması şeklinde meydana çıkar ve eğer önlem alınmazsa silahlı çatışmalar veya siyasi iktidara karşı ayaklanmalara kadar yükselebilecek, çözüm üretilemezse ülkeyi iç savaşa sürükleyebilecektir. Böylece ülkenin iç güvenliği doğrudan olumsuz etkilenmiş olur. Çokkültürlülüğün ülkelerin iç güvenliklerine yansımaları üzerinde durulduktan sonra tezin bir sonraki bölümünde çokkültürlülük ve dış güvenlik konusu ele alınacaktır.

3.3.2 Çokkültürlülük ve Dış Güvenlik

Küreselleşme ile birlikte güvenlik anlayışı bir değişim sürecine girmiş ve yeniden şekillenmiştir. Küreselleşmenin sonucu olarak ortaya çıkan güvenlik anlayışı, “Çağdaş Güvenlik” olarak adlandırılmaktadır. Çağdaş güvenlik anlayışı, geleneksel güvenlik anlayışından farklı olarak çevre, ekonomi, kültür ve teknoloji gibi birçok yeni boyut ve alanı kapsamına alacak şekilde genişletilmiştir. Zira geleneksel güvenlik anlayışı güvenliği, sadece askeri yönü ile ele almaktadır. Bu bağlamda çağdaş güvenlik anlayışında, güvenliğin tanımı, kapsamı, güvenliği tehdit eden unsurlar, güvenliği sağlama biçim ve araçları yeniden şekillenmiştir. Bununla birlikte küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı çağdaş güvenlik anlayışında ülkenin iç ve dış güvenlik alanlarını birbiriyle bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir (Yılmaz, 2007:50).

Çağdaş güvenlik anlayışında ülkenin iç ve dış güvenliğinin birbiriyle bağlantılı olmasını ifade eden kavram, “İntermestic Security”dir. Kavram, International (uluslararası) ve Domestic (iç) sözcüklerinin birleşmesiyle meydana

gelmiştir. “İnternational” sözcüğü, ülkenin dış güvenliğini, “domestic” sözcüğü ise ülkenin iç güvenliğini ifade etmektedir (Karabulut, 2011:117). Küreselleşme ile birlikte oraya çıkan çağdaş güvenlik anlayışında, güvenliği tehdit eden unsurlar ve onlara karşı alınacak tedbirler yeniden sınıflandırılmıştır. Çağdaş güvenlik anlayışı, güvenliği de tehditlere karşı alınan önlemlere göre, yumuşak ve sert güvenlik olarak ikiye ayırmıştır. Ayrıca devletlerin iç ve dış güvenliğini tehdit eden faktörlerin, ülkelerin dini, siyasi, tarihi, ekonomik ve kültürel özelliklerine göre değişiklik göstereceğini öne sürmüştür (Acar ve Urhal, 2007:138; Urhal, 2009:98; 2008:79).

Ülkelerin iç ve dış güvenliklerinin bağımsız olarak düşünülemediği bu çağdaş güvenlik anlayışında, ülkelerin toplumsal yapılarında barındırdığı farklı kültürler ve buna bağlı olarak doğabilecek sorunların, ülkenin dış güvenliğinden bağımsız olarak sadece iç güvenliği için sorun teşkil ettiğini söylemek mümkün değildir. Buna bağlı olarak ülkenin diğer ülkeler ile yaptığı ittifak, bloklaşma ve anlaşmaların belirlenmesinde toplumsal özellikler etkin rol oynamaktadır. Zira Bjarnadóttir (2012:61-46)’e göre Birinci ve İkinci Dünya Savaşları’nda başta olmak üzere geçmişten günümüze kadar yapılan tüm siyasi ve askeri ittifakların arkasında kültürel, ideolojik veya siyasi ortaklığın varlığını görmek zor değildir. Ayrıca kültürel ve ideolojik yakınlıkların ülkelerin dış siyasetlerinin belirlenmesinde de önemli bir rolü vardır.

11 Eylül saldırılarından sonra güvenlik ve güvenliği tehdit eden unsurlar hakkında köklü bir değişim yaşanmıştır. Özellikle terör ve terörle mücadele konusunda, küreselleşmenin de meydana getirdiği imkanlarla birlikte dünyanın herhangi bir ülkesinde yaşanan sorunlar tüm dünyayı ilgilendirecek hale gelmiştir. ABD’nin ulusal güvenliğini güvence altına almak adına Irak ve Afganistan’a girmesi buna örnek teşkil etmektedir. Ayrıca Sudan’ın Darfur bölgesinde yaşanan sorun ile bağlantılı olarak devlet başkanı hakkında soykırım suçlaması ile Uluslararası Adalet Mahkemesi’nce tutuklama kararı çıkarılması buna bir örnek olarak gösterilebilecektir. Bugün dini istismar eden terör örgütleri tüm dünyanın odak noktasıdır. Aynı şekilde Arakan Müslümanlarına karşı işlenen etnik temizlik suçlarının tüm dünya tarafından kınanarak karşı çıkılması, ülkelerin iç ve dış güvenliklerinin birbirinden bağımsız olmadığı, ülkenin içinde yaşanan sorunların tüm dünyanın ilgi odağında olacağı tezini pekiştirmektedir.

Görüldüğü üzere ülkelerin iç güvenliklerine hitap eden tüm konular dış güvenliklerini de ilgilendirmektedir. Bu kapsama çokkültürlülüğün doğabilecek kültürel çatışmalar da girmektedir. Nitekim çokkültürlü toplumsal yapıya sahip olan bir ülkede çokkültürlülüğü yönetememekten herhangi bir sorun meydana gelirse söz konusu sorun ülkenin iç güvenliğini ilgilendireceği gibi ülkenin dış güvenliği de bundan dolayı etkilenecektir. Ayrıca uluslararası arenada söz konusu ülkenin itibar ve prestiji de olumlu veya olumsuz yönde etkilenebilecektir. Çokkültürlülüğün ülkenin dış güvenliğine yansımaları üzerinde durulduktan sonra çalışmanın bir sonraki bölümünde çokkültürlülüğün ülkenin ekonomik güvenliğine olan yansımaları irdelenmeye çalışılacaktır.

3.3.3 Çokkültürlülük ve Ekonomi Güvenliği

Çokkültürlü toplum, daha önce ifade edildiği gibi farklı kültürlerden bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan toplumdur. Bilindiği gibi her insan geldiği kültürün değer ve becerilerini taşımaktadır. Bu bağlamda farklı kültürlerden gelen insanların bir arada olması, farklı kültürel değerler, beceriler ve sanatların bir arada olması anlamına gelmektedir. Bir devlet eğer toplumsal yapısında sahip olduğu bu kültürel çeşitliliği, hukuk, özgürlük ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde toplum ve ülkenin menfaatleri doğrultusunda yönlendirirse, söz konusu kültürel çeşitliliğin, ülkenin ve toplumun gelişmesi ve dolayısıyla ülke ekonomisinin gelişmesinde olumlu rol oynayacağı düşünülmektedir. Ülkelerin ekonomik güvenliği, dışa bağımlılık durumu ile ilintilidir.

Zira çalışmanın ikinci bölümünde de ifade edildiği gibi ekonomi güvenliğinden maksat, “bir ülkenin ekonomik amaçlarını gerçekleştirmek, bağımsız olarak bekasını sürdürmenin maddi gerekliliklerini temin etmek için kendisine itimat etmesidir”. Bunların tamamı, farklı sektörlerdeki ülke ekonomisini başkalarına bağımlılıktan kurtarma, malzeme, teknik, planlama, insan ve üretim gücü ile ilgili olarak kendi kendine yeterlilik gücü ile bağlantılıdır. Yine bir ülkenin ekonomik güvenliğine etki eden faktörlerden biri de, kesinlikle, günümüz dünyasında ekonomik gelişmenin temel faktörü olan teknik gelişmedir. Teknik gelişme ise, bilimsel ilerleme ile bağlantılı ve bilimsel ilerlemenin ürettiği bir vakıadır (Al-Zokhal, 1986:11; Saeed ve Al-Harfash, 2010:33-34).

Bu bağlamda ekonomik güvenliklerini sağlama çabası içerisinde olan ülkeler, etnik, ideolojik veya kültürel fark gözetmeksizin, toplumlarında ülkenin çıkarları doğrultusunda katkısı olabilen tüm bireylerin önünü açmalıdır (Berry, 2013:663; Infante, 2011:75). Aksi takdirde ülkede eşitlik ve hukukun üstünlüğü ilkelerine aykırı olarak sadece belirli bir etnik grup daha baskın olacak ve tüm karar alma ve yönetim mekanizmasını elde tutacaktır. Böyle bir durumda ise ülkede ötekileştirme ve dışlanma psikolojisi ile yaşayan grupların meydana gelmesi kaçınılmaz olacaktır. Bunun doğal sonucu ise ülke kariyersiz ve liyakatsiz insanlar tarafından yönetilir ve toplumda birliktelik ruhu yok olmaya doğru giderken, belirli süre sonra ülkenin bütünü yararına çıktılar ortaya koyamadan işleyen karar alma mekanizması neticesinde ülkenin bir kaosa girmesi kaçınılmaz olacaktır. Bundan dolayı ekonomik güvenliklerini güvence altına almak isteyen ülkeler ilk önce, toplumlarında var olan kültürel çeşitliliğin tamamını kapsayacak şekilde saydamlık ve hukukun üstünlüğü ilkelerini gözeterek demokratik bir sistem kurmalıdırlar. Başka bir ifade ile kültürel değerlerini muhafaza altında tutarak gelişmeyi sağlamalıdırlar. Bu da ancak çokkültürlülüğün resmi bir politika olarak kabul edilmesi ile gerçekleştirilebilecektir.

Zira ekonomi güvenliği, tüm dünyada beşeri medeniyetlerin gelişmesini takip eden ve toplumun inanç değerlerinin zayıflamasına neden olmadan muasır insani gereksinimlerin yapısının değişmesini gözeterek pozitif sosyal değişimle gerçekleşir. Bilimsel ve teknik gelişime dayanan ekonomi, genel olarak gelişimin koşullarına uygun olmayan kalıtsal klasik düşünce ve tasavvurların yerini yeni tasavvur ve düşüncelerin almasını kabullenmeye dayanan gereklikleri oluşturmaya hazır toplumsal ve bireysel tutumları gerektirir (Al-Sayari, 2011:36).

Çokkültürlülüğü yönetememekten ülkede, özellikle devlet kurumlarında görev alma işlemlerinde yolsuzluk ve nepotizm gibi olgular meydana gelebilir. Bunun gibi durumlar, devletin ekonomik güvenliğine yönelik büyük olumsuzluklar meydana getirebilir. Örneğin, kariyer ve liyakate dayanmaksızın sadece aynı etnik veya dini gruptan olduğu için bir kişinin ehil olmadığı bir postta görevlendirilmesi ile, bilgiye veya bilime dayanmadan alınacak kararların, devletin ulusal güvenliğine büyük zararlar vereceği gibi ülkenin ekonomik güvenliğinde de zararlar meydana getireceği aşikardır. Bir diğer örnek ise, çokkültürlülüğü yönetememekten kaynaklı olarak kanunlara aykırı bir şekilde sadece etnik veya dini ortaklığa dayalı

görevlendirilen liyakatsiz bir kişinin devletin milli çıkarlarını gözetmeksizin kendi özel çıkarları veya mensup olduğu grubun hâkimiyetinin devam etmesi için başvuracağı yöntemler/alacağı kararlar devletin ekonomisine ağır zararlar verebilecektir.

Günümüzde küreselleşme evrimi ile birlikte özellikle ekonomi ile ilgili tartışmalarda “Çokuluslu Şirkeler”, “Çokuluslu Pazar”, “Küresel Pazar” ve “Ulusüstü Sermaye” gibi terimler duymaktayız. Söz konusu terimler çokkültürlülüğün dünyadaki ekonomik gelişmelerin ve dolayısıyla ülkelerin ve uluslararası ekonomik güvenliğin üzerindeki etkisini göstermektedir. Bununla bağlantılı olarak ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı günümüzde büyük göç hareketleri yaşandığı da aşikârdır. Daha yüksek bir yaşam ve ekonomik şartlar peşinde kendi ülkelerinden göç eden insanların, göç ettikleri ülkenin ekonomisinde etkisi olacaktır. Söz konusu etki göç eden insanların becerilerinden nasıl faydalandığı ve bu insanların yeni karşılaştıkları toplum yapısına uyumlarının ne düzeyde sağlandığına bağlı olarak olumlu veya negatif bir portre ortaya çıkartacaktır. Nitekim Kanada gibi çokkültürlü yapısı olan ülkeler, göçmenlerden kendi alanlarında önde gelenlere aynı işe devam etmeleri için olanaklar sağlamakta ve bundan dolayı ülkenin ekonomisinin önemli ölçüde olumlu yönde etkilendiği açıklanmaktadır. Kanada, bununla kalmayıp çokkültürlülük sayesinde ekonomik gelişme ve refah seviyelerini yükseltme alanında elde ettiği başarıları devam ettirme adına ülkeye göçü serbest bırakmış ve çokkültürlülük teşvik edilmiştir (Özensel, 2012:63).

Çokkültürlü bir toplumda, devletin tüm etnik ve kültürel gruplar arasında eşit bir mesafede durmaması gruplardan birini daha etkin kılacaktır. Bir grubun daha etkin olmasının, diğer grupları bir hak arayışına sevk etme ihtimali yüksektir. Hak arayışı, demokratik ve barışçıl yollarla olabileceği gibi şiddeti bir yöntem olarak benimsemek suretiyle de olabilmektedir. Şiddetin kullanılması durumunda devlet ile söz konusu grup veya gruplar arasında bir çatışma ve çekişme ortamı doğacaktır. Buna bağlı olarak ise güvensiz ve istikrarsız bir ortamın meydana gelmesi kaçınılmaz olacaktır. Güvenliğin olmadığı bir yerde ise ekonomik gelişme ve kalkınmadan söz etmek mümkün değildir. Zira kalkınma ve güvenlik bir paranın iki yüzü gibidir. Biri olmadığı zaman diğeri hem anlamsız hem de değersiz kalacaktır.

Görüldüğü üzere çokkültürlülük ülkenin ekonomik güvenliği ile yakından bağlantılı ve etkileşim içerisinde. Söz konusu etkileşim olumlu veya olumsuz olarak iki ayrı şekilde tezahür edebilmektedir. Olumlu/olumsuz olması devletin çokkültürlülüğe karşı tutumuna bağlıdır. Eğer devlet çokkültürlülüğü bir değer olarak kabul ederse ve buna bağlı olarak ülkenin menfaatleri doğrultusunda yönlendirirse şüphesizdir ki çokkültürlülük ülke ekonomisinin gelişmesine olumlu etki eden faktörler arasında yer alacaktır. Ancak eğer devlet tüm etnik, dini ve kültürel gruplar arasında eşit bir mesafede durmayarak toplumda bir grubun daha etkin pozisyonda temayüz etmesine sebep olursa gruplar arasında çatışma çıkmasına uygun bir ortam yaratmış olacaktır. Böylece çokkültürlülüğün devletin ekonomisine olumsuz yönde etki etmesine neden olacaktır. Çokkültürlülüğün ekonomik güvenliğe olan yansımalarına değindikten sonra çalışmanın bir sonraki başlığında çokkültürlülüğün insani güvenliğe olan etkisi irdelenecektir.

3.3.4 Çokkültürlülük ve İnsani Güvenlik

İnsani güvenlik kavramı, insan odaklı güvenlik anlayışıdır. İnsanın dört temel hak olarak sayılabilecek olan; konuşma, ibadet, güvende olma ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek imkânlara sahip olma gibi özgürlüklerin ekseninde şekillenmektedir insani güvenlik anlayışı. Bireyin toplum içinde başta yukarıda zikredilen insan hakları olmak üzere tüm temel haklarının sağlanmış olduğu onurlu biçimde yaşamasını bir gereklilik olarak vurgulamaktadır insani güvenlik anlayışı. İnsani güvenlik yaklaşımı, kişilerin temel hak ve ihtiyaçlarına ulaşmalarını güvence altına almayı savunmakta ve kişilerin söz konusu haklarına ulaşmak için tehlikelerden korunmamaları durumunda kalıcı barış ve sosyal adaletin sağlanamayacağını kabul eden insan merkezli bir güvenlik yaklaşımıdır. İnsani güvenliği tehdit eden faktörler arasında, şiddet, insan haklarının kötüye kullanılması, yolsuzluk, kötü yönetim, afetler ve iklim değişikliği, yoksulluk ve temel hizmetlerin yetersizliği yer almaktadır (Turan, 2013:63)

21. yüzyıl ile birlikte dünyanın farklı bölgelerinde etnik ve ideolojik farklara dayalı birçok silahlı iç savaş ve çatışma yaşanmıştır. Bu durum, özellikle daha önce devlet güvenliği ekseninde şekillenen güvenlik politikalarının yeniden değerlendirilip üzerinde düşünülmesini zorunlu kılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda güvenliğin

odağında bireyler ve gruplar yer almıştır. Güvenlik kavramı ise, devlet güvenliğinden insani güvenlik yönüne doğru bir değişim sürecine girmiştir. 1994 yılında BM’de yayınlanan bir raporda, insani gelişimde bireysel güvenliğin önemine vurgu yapılması bunu pekiştiren gelişmelerden bir tanesidir. Buradan hareketle insani güvenliğin sağlanmasında uluslararası kurumların yansısı, STÖ (Sivil Toplum Örgütleri)’lerle birlikte devletin tüm kurum ve kuruluşlarının yer aldığı ifade edilebilmektedir. Nitekim yaşanan çatışma ve sorunlardan sonra yeniden yapılanma ve rehabilitasyon faaliyetleri insani güvenliğin kaçınılmazlarındandır.

Bu bağlamda günümüzde BM, AGİT, AB ve ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) veya İngilizce adıyla OAU (Organization of African Unity) olmak üzere tüm ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların ilgi sahasına giren insani güvenliğin sağlanması, silahlı ve güvenlikçi önlemlerle değil gelişme ve kalkınma ile sağlanabilmektedir (Peoples and Williams, 2015:154). Bu nedenle insani güvenlikle ilintili entelektüel tartışmaların odağında daima kalkınma ve insan hakları konuları yer almaktadır. Söz konusu kalkınmanın kapsamına sadece alt yapı hizmetleri değil, aynı zamanda bireylerin temel hak ve özgürlükleri ve ülkelerin insan onurunun zedelemesini engelleyici mahiyetteki hukuki düzenlemeleri de girmektedir.

Zira görüldüğü üzere hukuk karşısında tüm bireylerin eşit olmadığı bir toplumda insani güvenlikten bahsetmek pek mümkün olmayacaktır. Ayrıca bireylerin temel haklarından biri olan özgürlüğün kısıtlandığı bir toplumda insani güvenliğin sarsılabileceği aşîkârdır. İnsani güvenliği sağlamanın en temel gereksinimlerinden biri eşitlik ilkesini, hukukun üstünlüğünü ve düşünce özgürlüğünü toplum genelinde destekleyecek bir devlet ve yönetim anlayışı kurmaktır (Hoffstaedter, 2009; Gómez And Gasper, 2013:2). Başka bir ifade ile toplumu oluşturan tüm bireylerin etnik, ideolojik veya kültürel farklılıkları gözetenmeden herkesin eşit bir şekilde haklara sahip olabileceği bir toplum oluşturulmalıdır insani güvenliğin sağlanabilmesi için.

Çokkültürlü bir toplumda, devlet veya diğer gruplar tarafından dışlanan ve ötekileştirilen bir grubun mensuplarının insani güvenliklerin ihlal edilebileceği potansiyeli bulunduğu gibi, bu durum toplumda nefret, kin ve şiddet gibi eylemlerin yaygınlaşmasına neden olabilir. Ayrıca çokkültürlü bir toplumda gücün tek bir grup tarafından kontrol edilmesi ve buna bağlı olarak doğabilecek yolsuzlukların insani

güvenliği tehdit eden unsurlar arasında yer aldığı üstte ifade edilmiştir. Zira eşitlik, insani güvenliğin önemli gereksinimlerindendir. Devlet tarafından kültürel farklılıklar karşısında uygulanan tanınma politikası ve buna bağlı olarak meydana gelebilecek sonuçlar bu kapsamda önemli bir yer edinmektedir. Zira devletin toplumun farklı kesimlerine hizmet sunmada taraflı/kayırmacı davranması sonucu yetersiz alt yapı hizmeti verilen yerlerde, buna bağlı olarak oluşabilecek doğal afet tehlikeleri insani güvenlik için tehdit faktörleri oluşturabilmektedir.

Görüldüğü üzere insani güvenlik anlayışının özünde, insanların barış içinde ve onurlu biçimde yaşamaları vardır. Aslında çokkültürlülüğü bu perspektiften ele alındığında da aynı amacı gerçekleştirmek için farklı ilkeleri savunduğunun ortaya çıkması büyük bir olasılıktır. Zira çokkültürlülük, toplumda var olan kültürler, etnik ve ideolojik gruplar arasında eşitliği savunmaktadır. Yani eşitsizlik, özgürlüğün yokluğu, korumasızlık ve onursuzluk gibi insani güvenliğı tehdit eden unsurları kabul etmemektedir (Turan, 2013:92) İnsani güvenlik, farklılıkların ve alt grupların korunması ve kalkındırılmasında aksaklıkların olduğunu ifade etmekte ve söz konusu aksaklıkların ortadan kaldırılması içinse insani güvenliğin çokkültürlülüğe entegre edilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu tezden yola çıkarak çokkültürlülük ve insani güvenliğı birbirini tamamlayan iki olgu olarak ifade etmek mümkündür. Her ikisinin özünde insanın güvenliğı vardır. İnsani güvenlik doğrudan çokkültürlülük ise dolaysız olarak insan güvenliğini savunmaktadır. Çokkültürlülük ve insani güvenlik arasındaki bağlantının üzerinde durduktan sonra çalışmanın bir sonraki alt başlığında çokkültürlülüğün ülkenin ulusal güvenliğine olan yansımaları irdelenecektir.

3.3.5 Çokkültürlülük ve Ulusal Güvenlik

Çalışmanın güvenliğı irdleyen bölümünde ulusal güvenlik ele alınmadığından dolayı ve konunun daha iyi anlaşılması için ilk önce ulusal güvenlik hakkında kısaca bilgi vermenin daha isabetli olacağı düşünülmektedir. Ulusal güvenlik kavramı (National Security), 16. yüzyılda ulus devletin ortaya çıkması ile icat edilen bir kavramdır. Kavram, devletin varlığı ve vatandaşların refah ve selametine ilişkin bir kavramdır. Ulusal güvenlik kavramına ilişkin birçok tanım yapılmıştır. Ancak yapılan tüm tanımların odak noktasında, üstte ifade edildiğı gibi ülkenin veya devletin bekası ve milletin güven ve selameti vardır. Ülkenin ulusal güvenliğı,

devletin anayasal düzeni, ulusal varlığı ve bütünlüğü, uluslararası arenada siyasi, kültürel, ekonomik çıkarları dâhil olmak üzere tüm çıkar ve menfaatlerine yönelik içeriden veya dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı koyabilme kabiliyeti ile ilintilidir (Levinson, 2010:2).

Güvenlik kavramı gibi ulusal güvenlik kavramı da ilk başta sadece devletin silahlı dış tehlikelerden korunmasını ifade etmek için kullanılmıştır. Başka bir ifade ile ulusal güvenlik, ilk ortaya çıktığında savaş sırasında devletin korunmasını ifade etmektedir (Kearney, 2013). Ancak özellikle küreselleşme ile birlikte nasıl güvenlik alanında köklü değişimler yaşanmışsa ulusal güvenlik kavramının tanım ve kapsamında da büyük değişimler yaşanmıştır. İlk ortaya atıldığında sadece askeri önlemlerin üzerinde odaklanan ulusal güvenlik kavramının, günümüzde siyasi, sosyal, ekonomik ve askeri boyutları bulunmaktadır. Ayrıca ulusal güvenliğin sağlanmasında devletin tüm kurum ve kuruluşları görev üstlenmektedir. Bu bağlamda ulusal güvenliğe ilişkin politika ve stratejileri belirlemek üzere birçok ülkenin “Ulusal/Milli Güvenlik Kurulu” olarak adlandırılan kurumu bulunmaktadır.

Söz konusu yapılanmalarda Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık (bu devletin siyasi yönetim biçimine göre değişiklik gösterebilir), Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı vd. devletin resmi kurumlarının temsilcileri olabileceği gibi sivil toplum kuruluşları da olabilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının ulusal güvenliği sağlamadaki rolleri belirleyici olmasa da uygulamaya yardımcı olabilmektedir. Örneğin Think-Tank Merkezleri ülkenin ulusal güvenliğine ilişkin araştırmalar yapmakta ve raporlar hazırlamaktadır. Ayrıca üniversite gibi eğitim kurumlarının devletin ulusal güvenliğine ilişkin belirlediği çerçevede diğer kurumlar ile bütünlük içinde olması da bu kapsamın içerisine girmektedir.

Ulusal güvenliğin siyasi, ekonomik, sosyal, askeri, ideolojik ve coğrafi boyutları olduğu üstte ifade edilmiştir. Ulusal güvenliğin siyasi boyutu, iç ve dış olmak üzere iki faktörden oluşmaktadır. İç faktör, ülkenin sosyal güvenliği ve bütünlüğü ile ilintilidir. Bu kapsamda ülkenin bütünlüğü ve sosyal güvenliğini tehdit edecek etnik ve mezhepsel çatışmalar gibi ayrışmaların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Dış faktörü ise, ülkenin milli kaynak ve zenginliklerine yönelik diğer

devletlerden gelebilecek tehditler ve bunlara karşı koyabilmek için belirlenen stratejilere ilişkindir.

Ekonomik boyut, ülkenin kalkınması ve buna bağlı olarak sahip olduğu doğal kaynaklarının güvenliği ve kullanılması ile ilintilidir. Zira savunma, ekonomik ve güvenlik stratejileri birbiriyle bağlantıdır ve hepsi ülkenin ulusal güvenliği kapsamında belirlediği ulusal güvenlik stratejisine etki etmektedir. Ayrıca ekonomik gelişmeler ve teknolojik ilerlemelerin de ülkenin ulusal güvenliğinin sağlanmasında etkin rolleri bulunmaktadır.

Ulusal güvenliğin sosyal boyutu, vatandaşlar arasında farklılıkları ayırım unsuru saymadan eşitliği ve adaleti sağlamakla ilintilidir. Toplumsal yapının unsuru farklılıkları bir potada işleyebilmek ve toplumu milli bütünlük çerçevesinde birleştirmek, ulusal güvenliğin sosyal boyutunu oluşturmaktadır.

Ulusal güvenliğin askeri boyutu, ülkenin savunma ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılaması ve buna bağlı olarak kendisini bölgesel bir güç haline getirebilecek bir askeri güce sahip olması ile bağlantılıdır. Ülkenin güçlü bir askeri kapasiteye sahip olması, bölgesel ve uluslararası bir güç olmasında etkin rol oynamaktadır. Zira günümüzde ABD'nin uluslararası bir güç olarak dünya politikasında belirleyici bir aktör olmasının arkasında, sahip olduğu askeri ve güvenlik (istihbari) gücü yatmaktadır. İdeolojik boyutu da, iç ve dış tehlikelere karşı koyabilmek için ülkenin her alanında ulusal güç kaynaklarını kullanmak ve bütün vatandaşlar arasında ülkenin özgürlüğü, güvenliği ve ülke güvenliği haysiyeti duygusunun yayılmasına ilişkindir. Ayrıca vatandaşların devlete güvenleri de bu kapsama girmektedir. Başka bir ifade ile vatandaşların, devletin kendilerine onurlu, özgürce ve refahlı bir yaşam sağlayacağı konusunda güvende hissetmeleri ulusal güvenlik ile bağlantılıdır.

Ulusal güvenliğin coğrafi boyutu ise, ülkenin yeryüzündeki konumu ve buna bağlı olarak sahip olduğu jeopolitik önemle ilintilidir. Ülkenin doğal sınırları, komşu ülkeleri, coğrafi konumundan dolayı sahip olduğu doğal zenginlikleri (boğazlar, enerji kaynakları vb.) de buraya dâhil edilebilir. Zira ülkenin komşu ülkelerle devam eden ticari ilişkileri ve güvenlik anlaşmalarında jeopolitik konumu belirleyici faktördür.

Görüldüğü üzere ulusal güvenlik kavramı ülkenin her alanını ilgilendirmektedir. Buradan hareketle ülkelerin toplumlarında barındırdıkları farklı etnik, dini ve kültürel farklılıkların ulusal güvenliği yakından ilgilendirdiğini söylemek mümkündür.

Zira farklılıklar arasında çıkacak herhangi bir çatışma ve doğal olarak buna bağlı meydana gelebilecek tüm çekişmeler ve ayrışmalar ülkenin ulusal güvenliğine yakından etki edecektir. Örneğin kültürel, dini veya etnik gruplar arasında bir ayrışma meydana geldiği durumda ulusal güvenliğin en önemli unsurlarından biri olan milli bütünlük tehlike altına girecektir. Ya da kültürel çeşitliliği yönetememekten veya iktidarı elde tutan grup tarafından kendi çıkarları doğrultusunda kötüye kullanılması durumunda, nepotizm ve kayırmacılık gibi olgular ortaya çıkacaktır. Böylece toplum bir yolsuzluk sarmalına girecek ve bundan doğan olumsuzluklar ülkenin ulusal güvenliğinin ekonomik boyutuna doğrudan zarar verecektir. Zira ulusal güvenliği tehdit eden faktörler sadece elinde silah tutan veya şiddete başvuranlarla sınırlı olmayıp, bunlarla birlikte ülkenin toplumsal yapısını bozarak ülkede etnik, ideolojik çatışmalara yol açacak faaliyetlerde bulunanlar da ulusal güvenliği tehdit eden faktörler kategorisinde yer almaktadır.

Çokkültürlülüğün diğer perspektiften ele alınışında ise; özgürlükçü, eşitlikçi, demokratik, hukukun üstünlüğü tanıyan, çoğulculuğu ve kültürel çeşitliliği bir tehdit unsuru değil bir zenginlik ve güç kaynağı olarak kabul eden bir yönetim anlayışının varlığında, çokkültürlülük ülkenin ulusal güvenliğinde bir güç unsuru olarak yerini alacaktır. Nitekim günümüzün dünyasında ABD, Kanada ve Güney Afrika gibi birçok ülke çokkültürlülüğü yüceltmekte ve ülkenin gelişmesine ve kalkınmasında en fazla olumlu etkisi olan değer olarak tanımlamaktadır. Çokkültürlülüğün ülkenin ulusal güvenliğine olumlu ve olumsuz şekilde etki edebilecek yansımaları üzerinde durduktan sonra çalışmanın bir sonraki alt başlığında çokkültürlülük ve ülkenin ulusal güvenlik stratejisi arasında nasıl bir etkileşim olacağı tartışılacaktır.

3.3.5.1 Ulusal Güvenlik Stratejisinde Çokkültürlülüğün Yeri

Bir devlette güvenlik olgusu bireyden devlete kadar herkesi ilgilendirmektedir. Bireyin ve devletin var olması ile ilintili olduğundan güvenlik olgusu doğrudan çıkarlar kategorisinde yer almakta ve ülkelerin en önde gelen amaçlarından birisi

güvenliğin sağlanması olmaktadır. Zira ülkelerin ulusal güvenliği, devletin varlığı ve vatandaşların refah ve selametine ilişkindir. Bu bağlamda ülkeler ulusal güvenliklerini sağlamak amacıyla (UGS) “Ulusal Güvenlik Stratejisi” üretmektedirler. Ulusal güvenlik stratejileri, bir ülkenin devleti ve vatandaşları için güvenliğin nasıl sağlanacağı hakkında yol haritasını sağlayan bir belge ve politikadır. Günümüzde ABD, AB, Rusya ve Çin gibi uluslararası sistemde ana aktör olarak nitelendirilen devletler ile birlikte tüm ülkelerin ulusal güvenlik stratejilerine sahip olmaları ve buna bağlı olarak ulusal güvenlik stratejisi belgeleri yayınlanmaları, ulusal güvenliğin belirlenmesinde ulusal güvenlik stratejisinin ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Nitekim (Sadık Can) gibi bazı yazarlara göre günümüzde stratejisiz güvenliğin düşünülemeyeceği savunulmaktadır (Can, 2015).

Ulusal güvenlik stratejisi anlayışı, devletlerin en önemli sorumluluklarından biri olan güvenliğin sağlama görevinin yol haritasını çizen bir anlayış olması dolayısıyla günümüzde bütün devletler tarafından benimsenmekte ve uluslararası sistemde her geçen gün daha da etkinlik kazanmaktadır. Zira İngiltere’nin 2008 yılında bir ulusal güvenlik stratejisi belgesi (UGSB) çıkarması bunu pekiştiren gelişmelerden biridir. İngiltere’nin çıkardığı ulusal güvenlik belgesinde, “ulusu, vatandaşlarımızı, refahımızı ve yaşam biçimimizi korumak için, bu birbirinden farklı ama birbiriyle bağlantılı güvenlik sorunları ve güvenlik sorunları altında yatan nedenler kümesini, hem kısa hem de daha uzun vadede nasıl ele alacağımızı ve bu sorunlarla nasıl başa çıkacağımızı belirlemektir.” ifadesine yer verilmiştir (Küçükşahin, Uyar, Tahminciler ve Dinçer, 2008:9).

Ülkenin ulusal güvenlik stratejisi belirlenirken dış konjonktür ile birlikte ülkenin toplumsal özellikleri de göz önünde bulundurulmaktadır. Burada ülkenin milli güç unsurları olarak adlandırılan Siyasi Güç, Askeri Güç, Ekonomik Güç, Coğrafi Güç, Nüfus Gücü, Bilimsel ve Teknolojik Güç, Psiko-Sosyal ve Kültürel Güç faktörleri önem arz etmektedir. Görüldüğü üzere milli güvenlik stratejisi belgesi ile devletin temel hedefi olan milli çıkarların ve vatandaşlarının güvenliğinin nasıl sağlanacağı ve gerçekleştirileceği belirlenmektedir. Bu kapsama vatandaşların adil, özgür, eşit ve güvenli bir yaşam sürdürebilecekleri bir ortamın yaratılması da girmektedir. Diğer yandan ülkenin toplumsal özelliklerini koruyarak komşu ve bölge ülkeleri ile çıkarları doğrultusunda ekonomik ilişkiler geliştirmek ve buna bağlı

olarak uluslararası sistemde etkin bir yer edinmek de ulusal güvenlik stratejisinin en önemli unsurlarındandır.

Buradan hareketle toplumsal yapısında farklı kültürleri barındıran çokkültürlü toplumlar, ulusal güvenlik stratejilerini belirlerken söz konusu çokkültürlü yapısal özelliklerinden kaynaklanabilecek ulusal güvenliği tehdit eden olguları göz önünde bulundurmalı ve toplumu söz konusu tehdit olgulardan arındırmaya yönelik düzenlemelere (UGSB)'de yer vermelidirler. Bunu da, bu konuda başarılı olan ülkelerin tecrübelerinden esinlenerek gerçekleştirmelidirler. Yani toplumlarında barındırdıkları çokkültürlülüğü demokratik, hukuk üstünlüğünü tanıyan, özgürlükçü ve eşitlikçi bir yönetim anlayışı çerçevesinde yönetmeli ve toplumu çokkültürlülüğü yönetememekten meydana gelebilecek ulusal güvenliği tehdit eden faktörlerden arındırmalıdır.

Bunun ile birlikte ülkenin ulusal güvenlik stratejisi, toplumda vatandaşları çokkültürlülüğe karşı ılımlaştıran plan, uygulama ve faaliyetleri içermelidir. Örneğin düzenli ve eşit bir şekilde tüm kültürel gruplara kendi kültürlerini tanıtabilmeleri amacıyla medya veya farklı araçlarla fırsat verilmeli, bu kültür tanıtımı kampanyası bütün ülkede kültürden sorumlu organizasyonun koordinasyonunda yürütülmelidir. Aynı şekilde tüm kültürleri çatışma içine girmeden barış, saygı ve güven içinde birlikte yaşatacak bir sistem ve yönetim anlayışı inşa edilmelidir. Aksi halde ulusal güvenlikten bahsetmek mümkün olmayabilir. Çünkü ülkenin ulusal güvenliği yekpare bir olgu olup ülkenin iç güvenliğinden başlayarak küresel çapta diğer gelişmelere kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu nedenle ulusal güvenlik stratejisi dış gelişmeler ile birlikte ülkenin iç yapısının özellikleri ekseninde belirlenmelidir.

Görüldüğü gibi ülkelerin ulusal güvenlik stratejileri, ülkelerin milli güç unsurlarını korumak, söz konusu unsurları kullanarak temel hedeflerine ulaşmak ve milli çıkarları elde etmeye ilişkin plan ve politikaların belirlenmesiyle ilintilidir. Sadece askeri değil toplumun diğer alanlarını da kapsayan ulusal güvenlik stratejisinin odağında ülkenin çokkültürlü yapısı da bulunmaktadır. Zira Can (2015)'ın ifade ettiği gibi nasıl “strateji”den yoksun bir güvenlik hiçbir şey ifade etmezse, çokkültürlü bir ülkede ülkenin çokkültürlülük yapısını göz ardı ederek

hazırlanan bir ulusal güvenlik stratejisinin, ülke güvenliğinin sağlanmasında başarılı olacağı düşünülmemektedir. Ülkelerin ulusal güvenlik stratejisinde çokkültürlülüğün yerine değındikten sonra çalışmanın bir sonraki başlığında toplum en önemli yapısı olan ailenin güvenliği ve çokkültürlülük arasındaki ilişki üzerinde durulacaktır.

3.3.6 Çokkültürlülük ve Aile Güvenliği

Toplum ve birey için ailenin önemi tartışılmazdır. Aile toplumun temelidir. İyi birey ailenin gölgesinde yetiştirilmekte ve aile içinde annelik, babalık ve kardeşlik duygularını tanımakta ve öğrenmektedir. Ayrıca ailede sevgi, saygı ve yardımlaşma gibi toplumsal değerler de öğrenilmektedir. Aile güçlü bir toplumun varlığının temelidir. İnsan doğasının gerçek beşiğı olan aile, üstlendiğı fonksiyonlar gereğı birey ve toplum için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Zira aile toplum vücudunun ilk hücresidir. Küçük toplumdur. Çünkü büyük toplum ailelerden oluşmaktadır. Ailenin unsurlarını ebeveyn ve çocuklar oluşturmaktadır. Dokuz çocuk ve kırk toruna sahip ve “Etkili İnsanların Yedi Alışkanlıkları” adlı kitabın yazarı olan (Stephen R. Covey)’in ailenin önemi hakkındaki ifadeleri manidardır. Covey, ailenin dünyanın en kutsal, önemli ve büyük kurumu, toplumun inşasında ilk ve önemli taş olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Covey, ailenin olmadığı yerde ne güçlü bir medeniyetin doğabileceğini ne de toplumda diğer kurumların görevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirebileceğini öne sürmektedir (Akt. Algezi, 2011).

Aile, bireyin toplumsal ve insani değerleri öğrendiğı yerdir. Aile, bireylerin diğer insanlara yaklaşımları, farklılıkları kabullenme ve saygı duyma gibi değerleri öğrenmelerinde en etkili toplumsal yapıdır. Başka bir ifade ile aile, bireyin kişiliğı ve hayata bakış açısının şekillendiğı yeridir. Bu denli önemli olan aile devletler tarafından önemsenmekte ve korunmaktadır. Nitekim günümüzde birçok ülkede farklılıklar göstermekle birlikte Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı gibi kurumların varlığı ailenin devlet tarafından ne denli önemsendiğı konusuna ışık tutmaktadır. Ailenin toplumsal önemi ile ilintili kısaca şunu ifade edebiliriz ki; iyi bir ailenin varlığı iyi bir bireyin varlığı demektir. İyi bir bireyin varlığı ise iyi bir aile ve iyi bir toplumun varlığı demektir. Çünkü üstte ifade edildiğı üzere aile, bireyin ahlaki, toplumsal ve insani değerlere sahip olmasında en etkili yapıdır.

Öyleyse toplumlar ve bireyler için bu denli önemli olan ailenin korunması ve güvenliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Aile güvenliğini sağlamak, ailenin parçalanmadan birliktelik içerisinde sürdürülmesi ile ilintilidir. Zira ekonomik sorunlar, geçimsizlik vb. ailelerin korunmaları önünde en çetin sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda ailenin karşılaşılabileceği tüm sorunları çözerek insani ve toplumsal değerleri yüksek olan bireylerin yetiştirilmesi ve topluma kazandırılmasını sağlamak da önem taşımaktadır. Çünkü aile psikososyal açıdan gelişim sürecinde bireyin en çok etkileşime uğradığı yerdir. Bundan dolayı tüm yönleriyle güvenli ve istikrarlı bir ailede yetişen bireyin, kültürel, sosyal ve kişilik özellikleri açısından daha olgun olması beklenmektedir. Aksi takdirde günümüzde olduğu gibi, toplumlarda aile istikrarsızlığından dolayı birçok sorun yaşanacaktır.

Konuyu çokkültürlülük bazında ele alacak olursak ilk önce ailenin oluşumuna değinmek gerekecektir. Aile, aynı kültürlerin geleneğini paylaşan bireylerden oluşabileceği gibi farklı kültürlerden gelen insanlardan da oluşabilmektedir. Çokkültürlülük kavramı farklı alanlara girmesiyle birlikte farklı kültürlerden gelen insanların oluşturduğu aile (Çokkültürlü Aile) olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Çokkültürlü ailelerin güvenliği, taşıdıkları kültürel değerler arasında çatışma yaşanmadan istikrar, saygı, barış ve sevgi içinde birlikteliği devam ettirilebilmeleri ile bağlantılıdır. Zira aile içinde bir kültür hâkim kılınmaya çalışılırsa kültürel çatışmanın yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Kültürel çatışmanın yaşandığı aile ise ya parçalanmaya mahkûm kalacak ya da söz konusu ailede yetişen bireyler istikrarlı ailelerde olduğu gibi olgun bireyler olarak yetişemeyecektir.

Bunun ile birlikte istikrarlı ve güvenli çokkültürlü ailelerde yetişen bireylerin toplumda mevcut olan etnik, kültürel, dini vb. farklılıklara karşı daha ılımlı olmaları beklenebilmektedir. Nitekim farklılıklara karşı ılımlı olan bireylerden oluşan ailelerin güvenli ve istikrarlı şekilde varlığını sürdürme olasılığı diğerlerine göre çok daha yüksektir. Güvenli ve istikrarlı ailelerden oluşan toplumların ise diğer toplumlara göre daha istikrarlı, güvenli, barışçıl, gelişmiş olmaları beklenmektedir. Görüldüğü üzere çokkültürlülük olgusu aile güvenliği ve dolayısıyla toplumsal güvenlik ile yakından bağlantılıdır. Bu bağlamda günümüz dünyasının toplumlarında farklılıklardan meydana gelen sorunları ortadan kaldırmak için harcanan çabalar, güvenli, istikrarlı ve korunan ailelerin oluşmasında harcarsaydı daha olumlu

sonuçlar elde edileceği düşünülmektedir. Çokkültürlülük ve aile güvenliği konusuna değindikten sonra bölümün son başlığı olan bir sonraki alt başlıkta günümüzde çok tartışılan ideolojik istihbarat ve çokkültürlülük konusu ele alınacaktır.

3.4 ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE İDEOLOJİK İSTİHBARAT

Yaşadığımız dönem bilgi çağı olması dolayısıyla günümüzde bilgi ve istihbarat sözcükleri çok duyulmaktadır. Özellikle güvenlik ile ilintili entelektüel tartışmalar ve güvenliğin bilimsel literatüründe istihbarat kelimesi ön plandadır. İstihbarat kelimesi, haber almak, haber vermek ve bilgi anlamlarına gelen Arapça kökenli bir sözcüktür. İstihbarat terimi farklı dillerde farklı şekillerde ifade edilmektedir. Örneğin İngilizce’de zeka ve deha anlamına gelen (İntelligence) sözcüğü ile ifade edilirken Fransızca’da işaret, aydınlanma, öğrenim ve öğretim anlamına gelen (Renseignement) sözcüğü ile ifade edilmektedir (Beren, 2010:43). İstihbarat ile ilintili literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Ancak genel anlamı ile istihbaratı şu şekilde tanımlamak mümkündür; “daha önceden belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda bilginin toplanması, işlenmesi, değerlendirilmesi, analiz edilmesi ve kullanılmak üzere ilgili makamlara aktarılması faaliyetidir”.

İstihbarat faaliyetinin amaç ve süreçlere dayalı olarak farklı çeşitleri bulunmaktadır. Örneğin sürece göre stratejik ve taktik istihbarat olarak ikiye ayrılmaktadır. Taktik istihbarat, aniden gelişen konularla ilintili bilginin toplanmasını ifade ederken stratejik istihbarat ise daha uzun vadeli geleceğe yönelik bilginin toplanmasını ifade etmektedir. Amaçlara dayalı olarak ise istihbaratın askeri, siyasi, ekonomik, kültürel, bilimsel ve teknolojik istihbarat gibi türleri bulunmaktadır. Bunun ile birlikte günümüzde gündemde olan ideolojik istihbarattır. İdeolojik istihbarat dünya üzerinde var olan farklı ideolojiler ile ilintili bilgi toplama faaliyetini ifade etmektedir. Bu kapsamda diğer ülkelerin toplumsal özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak, bu bilgileri analiz etmek ve gerektiğinde kullanmak da değerlendirilmektedir. Bu da istihbarat yönünden güçlü olan ülkelerin diğer ülkelerin işlerine müdahale etmelerini kolaylaştırmaktadır. Zira günümüzde birçok ülkede yaşanan iç sorunların nedenleri arasında dış ülkelerin istihbari müdahaleleri gösterilmektedir.

Öyleyse özellikle çokkültürlü toplumlar dış müdahalelere daha elverişli toplumlar niteliğindedir. Ülkede demokratik, eşitlikçi, özgürlükçü ve şeffaf bir yönetim olması durumunda toplumun farklı inanç, din, etnik, kültürel ve sosyal grupları arasında herhangi bir sorun yaşanmadan barış ve karşılıklı saygı içinde birlikte yaşamaları temin edilecektir. Aksi takdirde bir hak arayışı ve buna bağlı olarak dış yardımlara/desteğe başvurma sonucunda çatışmaların yaşanması kaçınılmazdır. Böyle bir ortamda dış ülkelerin istihbari müdahalelerine uygun bir ortam sağlanmış olacaktır. Görüldüğü üzere ideolojik istihbarat toplumların çokkültürlü yapıları üzerinde faaliyet gösteren dış müdahalelerin en etkin ve yaygın aracıdır. Ancak bu türden müdahalelerin gerçekleşebilme zemininin oluşması özellikle ülkelerin yönetim anlayışına bağlıdır. Etnik, ideolojik, kültüre dayalı vb. farklılıkları benimseyerek tüm vatandaşlara karşı aynı tutumun sergilendiği yönetimin varlığı, ideolojik istihbarat faaliyetleri karşısında bir sütne teşkil edebilmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde çokkültürlülük ve güvenlik arasındaki bağlantı tartışılmıştır. Görüldüğü üzere dünya üzerinde çokkültürlülüğünden kaynaklanan birçok sorun yaşanmış ve yaşanmaya devam edeceği de öngörülmektedir. Ancak burada ifade edilmesi gereken ayrıntı, yaşanan tüm sorunlar üzerinde değerlendirme yapıldığında, söz konusu sorunlar toplumların çokkültürlü yapılarından değil, çokkültürlülüğü yönetememek veya kötüye kullanmak gibi farklı faktör ve uygulamalardan kaynaklanmaktadır. Zira günümüzde çokkültürlü toplumlara sahip birçok ülke, toplumsal çatışma kaynaklarını bilinçli yönetim anlayışı çerçevesinde idare ederek toplumsal sorunlarını minimize indirerek barış, saygı, demokrasi, özgürlük, eşitlik ve beraberlik içerisinde kalkınmakta ve gelişmektedir.

Bunun ile birlikte etnik sorunların yaşandığı birçok ülkede çözüm olarak askeri yöntemlere başvurulduğu da görünen bir gerçekliktir. Ancak bu durumlarda askeri yöntemlerin sorunun çözümünü sağlamak bir yana onun daha çözülmez bir hal almasına neden olacağı aşikârdır. Oysa çokkültürlülüğünden kaynaklanan sorunları ekonomik, siyasi, kültürel ve askeri yönlerden bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Sadece askeri önlemlerin alınması yerinde olmayacağı gibi siyasi ve kültürel önemler de tek başlarına eksik kalacaktır. Görünen o ki günümüzde birçok etnik ve kültürel çatışmanın sebebi ekonomik sorunlardır. Dolayısıyla bunun gibi sorunların çözümünde ekonomik önlemlerin en etkin ve doğru çözüm olacağı

düşünülmektedir. Başka bir ifade ile çokkültürlülükten kaynaklanan ve ülkenin toplumsal, ulusal ve insani güvenliğini tehdit eden sorunları ortadan kaldırmak için alınan önlemlerde askeri, siyasi ve kültürel önlemler ağacın dalları niteliğindeyken ekonomik önlemler ağaç köküdür. Ağacı ortadan kaldırmak içinse dalları kesmek değil kökünü kazmak gerekir. Çünkü dalları kesmek ağacı ortadan kaldırmak yerinde ağacın daha da yeşillenip büyümesini sağlayacaktır.

Çalışmanın bu bölümünde, günümüzün gelişmelerine bağlı olarak kaçınılmaz bir olgu olarak ortaya çıkan çokkültürlülük ile hem devlet hem birey için olmazsa olmaz temel ihtiyaçlardan biri olan güvenlik olgusu arasındaki etkileşimi tartışılmıştır. Bu bağlamda ilk önce dünyada çokkültürlülükten kaynaklanan sorunlar irdelenmiş daha sonra çokkültürlülüğün dış müdahalelerle bağlantıları ve çokkültürlülüğün güvenliğe olan yansımaları ele alınmıştır. Çalışmanın bir sonraki olan dördüncü bölümünde ise çalışmanın örnek alanda somutlaması bağlamında Sudan Cumhuriyeti'nin çokkültürlülük ve güvenliğin etkileşimi tecrübesine değinilecektir. Bu kapsamda ilk önce Sudan Cumhuriyeti ile ilintili bilgilere yer verilecek daha sonra “Sudan Cumhuriyeti’nde Çokkültürlülük ve Güvenlik” başlığı altında ülkede çokkültürlülükten kaynaklanan sorunlar ve buna bağlı olarak ülke güvenliğine etkileri tartışılacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SUDAN CUMHURİYETİ'NDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE GÜVENLİK

Güvenliğin algılamaları ve dolayısıyla güvenliği tehdit eden faktörlerde sürekli değişim yaşanmakta ve söz konusu değişim devletten devlete değişiklik göstermektedir. Çağdaş güvenlik anlayışında bir tehdit faktörü olarak nitelendiren herhangi bir olgu olgu klasik güvenlik anlayışında yeri olmadığını görmek kaçınılmaz olmuştur. Küreselleşen dünyamızda ve küreselleşmenin meydana getirdiği olgularla birlikte güvenliğe yeni boyutlar kazandırılmıştır. Güvenlik alanına giren yeni boyutlardan insan ticareti, yasa dışı göç, siber suçlar ve organize suçlar gibi bazıları doğrudan güvenliği tehdit eden faktörler olarak sınıflandırılmaktadır. Çokkültürlülük gibi bazıları ise dolaylı olarak toplumun ve devletin ona karşı sergilediği bakış açısı ve yürüttüğü politikalara bağlı olarak güvenliği tehdit eden bir faktör niteliğinde olabilmektedir.

Bu kapsamda bu çalışmada çokkültürlülük ve güvenlik arasındaki ilişkiyi ele alınmış ve çokkültürlülüğün güvenliği tehdit eden bir olgu olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Görüldüğü üzere çokkültürlülüğü benimsemeyen, bir tehdit unsuru olarak gören, asimilasyonist ve belirli siyasal hedefleri gerçekleştirmek için toplumun çokkültürlü yapısını kullanan bir siyasi iktidarın varlığında çokkültürlülük, toplumda silahlı çatışmalar, toplumsal ve sosyal bölünmeler gibi geniş yelpazeyi kapsayan güvenliği tehdit eden faktörlere yol açabilmektedir. Zira Arslan'ın ifade ettiği gibi toplumlarda var olan kültürel ve dinsel çeşitliliği yönetmekte başarısızlıklar, ötekileştirmeyi ve dışlamayı getirir bu da çatışmalara yol açacaktır (Arslan, 2008:9).

Bunun aksine kültürel çeşitliliği korunması gereken bir değer, zenginlik ve güç kaynağı olarak gören toplumu çokkültürlülüğe karşı ılımlaştırılmaya yönelik çaba gösteren bir iktidar ve siyasi kültür varlığında ise çokkültürlülük, güvenliği tehdit eden bir olgu ya da faktör değil toplum ve ülke için bir refah ve güç kaynağı olacaktır. Bunun ile birlikte eşitlik, demokrasi, hukuk ve özgürlük ilkelerinin

temelleri üzerinde inşa edilmiş bir vatandaşlık söz konusu olduğunda da çokkültürlülük bir tehlike kaynağı değil bir zenginlik kaynağı olacaktır. Durum böyle iken çokkültürlülüğün yönetiminde başarılı olmuş birçok örnek ülke olduğu gibi başarısız olan ülkelerin sayısı da az değildir. Zira güvenliğin algılaması ve güvenliği tehdit eden unsurlar ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği gibi çokkültürlülüğü yönetme tecrübesinde de söz konusu değişim gözlemlenmektedir.

Nitekim toplumların yapısı da değişiklikler göstermektedir. Bu değişiklikler bazen toplumların kültürel yapılarından kaynaklanabileceği gibi etnik yapılarından da kaynaklanabilmektedir. Etnik açıdan çeşitliliğe sahip ülkeler, eğer ülkenin yönetiminde söz konusu çeşitliliği göz önünde bulundurmazlarsa, bu durum bir zenginlik olmaktan çıkıp adeta iç savaşa sürükleyen bir araç olacaktır. Oysa günümüzde ABD etnik ve kültürel açılarından çeşitli toplumlara sahip bir ülkedir. Ancak bu çeşitliliği bir postetnik anlayış ile yönetmekte ve barışçıl bir biçimde yaşatabilmektedir. ABD’de durum böyle iken Afrika ve Orta Asya’nın bazı devletleri bu çeşitliliği yönlendirmekte yetersiz kalmakta ve bu yüzden ülkeler bir iç savaşa sürüklenmektedirler.

Bu bağlamda Afrika’nın en önemli ülkelerinden biri olan ve çokkültürlü yapısı ile tanınan Sudan Cumhuriyeti’nin çokkültürlülük ve buna bağlı olarak ülkede söz konusu bu kültürel çeşitliliğin ülkenin güvenliğine nasıl bir etkisi olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Zira bilinmektedir ki çeşitliliği yönetememekten ülkede Afrika’nın en uzun iç savaş dramı yaşanmıştır. Bu kapsamda ülke ile ilgili açıklayıcı ve ön bilgi oluşturması amacıyla ilk önce coğrafi konumu, siyasi tarih ve siyasi sistem, idari ve toplumsal sistemi daha sonra ülkenin çokkültürlülük ve güvenlik tecrübesine değinilecektir. Bu bağlamda ülkede yaşanmış ve uluslararası arenada tanınmış iki sorun ele alınacaktır. Söz konusu iki sorunun temel nedenleri ve sonuçları üzerinde durularak ayrıntılı bir şekilde irdelenecektir. Son olarak ise ülkenin çokkültürlülüğü yönetme tecrübesi ve farklı alanlara yansımalarına değinilecektir.

4.1 SUDAN CUMHURİYETİ ÜZERİNE

Tarihi kaynaklara bakıldığında Sudan denildiğinde günümüzün Sudan ülkesinden çok daha geniş bir toprak alanı ifade edilmek istendiği görülmektedir. Sözcük anlamı ile Sudan ismi (Siyahlar Ülkesi) anlamına gelmektedir. Ülke bu ismini aslında Arapların Afrika'ya girmesiyle birlikte almıştır. Araplar, zencilerin yaşadığı ve Kızıldeniz kıyılarından Batı Afrika'ya kadar uzanan geniş bir alana Biladu's-Sudan (Siyahlar Ülkesi) adını vermişlerdir. Sudan Cumhuriyeti dünyanın en uzun nehri olan Nil Nehri'ne ev sahipliği yapmaktadır. Nil nehrinin iki kolu olan Mavi Nil ve Beyaz Nil ülke topraklarını batı ve doğru olmak üzere ikiye bölmekte ve ülkenin başkenti olan Hartum' da birleşerek Nil Nehri adını almaktadır.

Ülke 1956 yılında İngilizlerden bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlığından bu yana barışı ve istikrara kavuşmayan Sudan, hep çatışmalara ve kabile savaşlarına sahne olmuştur. Zira güneyindeki sorunla uzun yıllar silahlı mücadelede sürdürmüştür. Güneydeki sorun 1956 yılında yani bağımsızlıktan hemen sonra başlamış ve Afrika'nın en uzun iç savaşı olarak bilinmektedir. Ülke, her ne kadar birçok sorun ile mücadele etse de Afrika kıtasında stratejik bir öneme sahiptir. Arap Camiasında da söz konusu stratejik önem kendisini göstermektedir. Sudan Cumhuriyeti, Arap Birliği, Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA), Afrika Birliği (OAU) ve Great Arap Free Trade Area (GAFTA) gibi kuruluşlara üyedir ve bu kuruluşlarda söz sahibidir (Elgaylı, 2005:18). Ülke ile ilintili ön bilgi verme kapsamında çalışmanın bir sonraki alt başlığında ülkenin coğrafi konumu, iklimi ve tarihsel arka planı ele alınacaktır.

4.1.1 Coğrafi Konumu, İklimi ve Tarihi

Sudan Cumhuriyeti olarak bilinen Sudan'ın resmi adı; Sudan Demokratik Cumhuriyetidir. Ülkenin başkenti Hartumdur. Ülkenin toplumu çok farklı etnik yapı barındırdığından dolayı ülkede yüzlerce yerel farklı dil konuşulmaktadır. Ancak ülkede resmi dil olarak Arapça kabul edilmiştir. Keza özellikle güney bölgesi ayrılmadan önce farklı dinlerin olmasına rağmen resmi din olarak İslam kabul edilmektedir. Ülke yüzölçümü açısından dünyanın on altıncısı Afrikanın ikinci arap ülkelerin ise üçüncü büyük ülkesidir. Zira ülke 1.882.000 km²'lik bir alana sahiptir. Güneyin 2011 ayrılmasından sonra yapılan sayımı verilerine göre ülkenin nüfusu

33.419.625'dir. Güneyliler ile birlikte yaklaşık 38 milyondur. Sudan Cumhuriyeti Kuzey Doğu Afrika'da yer almaktadır. Kuzeyinde Mısır, kuzeydoğusunda Kızıldeniz, doğusunda Etiyopya, güneyinde Güney Sudan, güney batısında Orta Afrika Cumhuriyeti, batısında Çad ve kuzey batısında Libya olmak üzere çevresinde toplam 6 ülke yer almaktadır (Mona, 2011:23).

Ülkenin batısı, güneyi ve doğusunda 3000 metreye ulaşabilen dağlar ve tepelerle çevrilmiştir. Nil nehri, Sudan'ın en önemli fiziki özelliğidir. Nehir ülke boyunca akmaktadır. Önceleri Beyaz Nil ve Mavi Nil adında iki büyük kol halinde ülkenin başkentine kadar gelirler ve başkentte birleşerek esas Nil'i meydana getirirler. Batıda Darfur bölgesinde bulunan yaklaşık 3070m yüksekliğindeki olan Marra Dağı ülkenin önde gelen turizm veçhelerinden biridir. Bunun yanında orta kısımda granit tepelerden meydana gelen ve Yükseklikleri yaklaşık 900m olan Nuba Dağları bulunmaktadır. Ülkenin Uganda ile sınırında yer alan Dongotona ve Tmatong dağları umumiyetle tropikal ormanlarla kaplıdır. Söz konusu bölgede ülkenin en yüksek yeri olan Kinyeti Dağı bulunmaktadır. Kinyeti Dağı, yaklaşık 3187m yüksekliktedir (Sudan Dış İlişkileri Bakanlığı, 2015).

Sudan Cumhuriyeti, tropikal iklimli bir ülkedir. Kuzeyden gelen kuru hava ve güneyden gelen nemli hava kütlelerinden büyük ölçüde tesir görmektedir. Kuzeyin kuru hava kütlesi kışın soğuk ve yazın sıcak getirmektedir. Düşük bir nem oranına sahip ve ortalama sıcaklığı 47 dereceye kadar yükselebilmektedir bazen. Güneyin nemli hava kütlesi ise Atlantik ve Hint Okyanuslarından Sudan'a yüksek nem ve bol yağış getirmektedir. Sudan coğrafyası ilk çağlardan günümüze kadar çeşitli uygarlıklara yurt olmuştur ve söz konusu iklimi insanların üzerinde olumsuz etkiler yaratıldığını ifade edilmektedir (Mona, 2011:24).

Mısır'ın 7.yüzyılda Müslümanlar tarafından fethedilmesinden sonra o dönemde yaygın olan ticaret amacıyla Müslümanlar kısa süre sonra Sudan topraklarına gitmeye başlamışlardır. Ticari amaçlarıyla birlikte İslam dinini de getirmişler ve Sudanlılar da İslam'ı ilk olarak bu Müslüman tüccarlar sayesinde tanımışlardır. Ülkede İslam dini hızlı bir şekilde kabul görmüş ve kısa bir süre içinde daha önce Sudan'a girmiş olan Hristiyanlığın etkisi zayıflamaya başlamıştır. 7. yüzyılın ortalarında Sudan'ı ele geçirmek için Mısır'daki Müslümanlar seferler

düzenlemişlerdir. Uzun yıllar Sudan'ı fethetme çabaları devam etmiştir. Ayrıca 1172'de Selahaddin Eyyubi'nin kardeşi Turan Şah ve 1260'ta Memlük Sultanı Baybars bugünkü Sudan topraklarına birer sefer düzenlemişlerdir. Bu seferlerden sonra İslam Sudan topraklarında daha da güçlenmeye başlamıştır. 1517 yılında Osmanlı Devleti'nin Mısır'ı fethetmesinden sonra Sudan'da da etkisini göstermeye başlamıştır. Ancak aynı dönemde Sudan'da varlığını sürdüren Funj İmparatorluğu da güneye doğru kayarak varlığını sürdürmüştür (Medeni, 1998:13).

Dönemin Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa Osmanlı Devletinden ayrılma hedefini gerçekleştirebilmek için bir ordu ve maddi imkanlara ihtiyacı vardı ve bu ihtiyaçlarını elde etmek amacıyla 1820'de Funj İmparatorluğu'nun üzerine ordu göndererek Sudan topraklarını ele geçirmiştir. Ancak Mehmed Ali Paşa, vergi toplamada izlediği uygulamalardan dolayı Sudan'da halkı rahatsız eden bir siyaset gütmüştür. Mehmed Ali Paşa, Sudan'ı fetheden İsmail Paşa'yı görevden alarak yerine kendi oğlunu geçirmiştir. O'da birtakım siyasi hesaplarla Fransız ve İngilizlerle işbirliği yapmış ve ülkenin bazı eyaletlerinde yönetimi onlara vermiştir. Bu durum Sudan'ın Müslüman halkını rahatsız etmiştir. Sudan'daki Mısır hâkimiyeti yarım yüzyıldan fazla sürmüştür. 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla Avrupa'nın, özellikle İngiltere ve Fransa'nın, bu bölgede olan menfaati artmıştır (Ataöv,1994:75-76).

Süveyş Kanalı projesinin geliştirilmesi bölgenin kontrolü ve şekillenmesinde büyük etkisi olmuştur. Özellikle Mısır'ın İngiltere ve Fransa'ya karşı ağır borçlar altına girmesine neden olmuş ve dolayısıyla ilişkilerde farklı boyutlar eklenmiştir. Örneğin bölgede köle ticareti ile tırmanan iç kargaşa bu dönem boyunca hiç durmadan devam etmiş ve dış müdahale kaçınılmaz olmuştur. İngiliz General Charles George Gordon 1873 yılında, Mısır ve Sudan valisi olarak atanmıştır. Muhammed Ahmed El-Mehdi adlı bir Sudanlı bazı kişileri etrafına toplayarak 1881'de bir hareket başlatmıştır. Muhammed Ahmed El-Mehdi, etrafında topladığı kuvvete "Ensar" hareketine de "Ensar Hareketi" adı verilmekteydi (Koçak,1986:43).

Mehdi'nin hareketi, Müslüman halkın desteğini alarak kısa zaman içerisinde güçlenmiş ve geniş bir alanda etkin olmuştur. Hareketi bastırmak için gönderilen ordular yenilgiye uğramışlardır. Ensar Hareketi, gösterdiği başarılarla hakimiyetine

aldığı topraklar üzerinde ayrı bir yönetim kurmuştur. Mehdi, 22 Ocak 1885'te ölmüş ve yerine geçen oğlu Abdullah bin Muhammed, Umdurman'da Herbert Kitchner adlı İngiliz generalin komutasındaki Mısır kuvvetlerine yenilmiştir. Daha sonra İngiliz güçleri, Mısır'daki yönetimin yanlış uygulamalarını düzeltmeyi amaçladıklarını ileri sürerek 1899'da Sudan'a girmişlerdir. İngilizler Sudan'a girdikten sonra ilk başta 'Ensar Hareketi'ni tümüyle dağıtmışlardır (Alwalid, 2000:20).

1899'da Mısır ve İngiliz hükümeti Sudan'da ortak hükümlerliklerini gösteren bir anlaşma (Anglo-Egyptian Condominium Agreement) imzalamışlardır. Mısır'ın sürekli Sudan'dan çekilmesini arzu etmesine rağmen İngilizlerin etkisi Sudan'da 1950'ye kadar devam etmiştir. Siyasi grupların istekleri Sudan halkına kendi kendini yönetme fırsatı sağlamıştır. 1953 yılında iki hükümet üç yıllık bir geçiş dönemi için bir anlaşmaya imza atmışlardır. Bu durum Sudan'ın tam bağımsızlığına giden yolun açılmasını sağlamıştır. 1953 yılının sonlarında Sudan'da ilk seçimler yapılmış ve ilk Sudan hükümetinin 1954'te görev başına gelmesiyle yeni Sudan Cumhuriyeti doğmuştur (Alwalid, 2000:21).

Sudan 1 Ocak 1956'da bağımsızlığını elde edinceye kadar İngiliz işgali altında kalmıştır. Bağımsızlığın ardından etnik ve dini farklılıklar ve siyasi kutuplaşmalar nedenleriyle ülkede istikrarlı bir yönetim kurulamamış ve iç barış hiç sağlanamamıştır. Müslüman- Arap Kuzeyliler ile Animist ve Hristiyan Güneyliler arasında ihtilafın yaşandığı ülke, iç savaş ve askeri darbelere sahne olmuştur. Bağımsızlığını kazandığı günden beri güneyinde sürekli çatışma halindedir. Söz konusu sorunun önüne geçebilmek için 2005 yılında güneyde merkeze karşı mücadele veren Sudan Halk Kurtuluş Hareketi/Ordusunun (SPLM/A) ile yapılan kapsamlı barış anlaşması (KBA) kapsamında bir referandum yapılmıştır. Referandumun sonucunda 2011 yılında Güney Sudan'ın bağımsızlığını ilan etmesiyle ülke Güney Sudan ve Sudan Cumhuriyeti olarak iki ayrı devlete bölünmüştür (Ebu Haraz, 2007:30).

Görüldüğü gibi Sudan Cumhuriyeti 1505 yılından 1820 yılına kadar Funj İmparatorluğu tarafından yönetilmiştir. Daha sonra hem Osmanlı devletinin hâkimiyeti altında hem de İngiliz sömürgesi altında kalmıştır. Osmanlı Devletinin hâkimiyeti altında 1821-1883 yılları arasında toplam 62 yıl kalmış iken İngiliz

sömürgesi altında 1899-1956 yıllar arasında toplam 57 yıl kalmıştır. 1883 ile 1899 yıllar arasında toplam 16 senelik bu süre içerisinde ise Muhammed Ahmed El-Mehdi isimli Sudan vatandaşının başlattığı hareketin yönetimi altında kalmıştır. Sudan Cumhuriyeti ayrıntıları içermeyen sadece ön bilgi olması amacıyla coğrafi konumu, iklimi ve tarihi ile ilintili verilen bilgilerden sonra çalışmanın bir sonraki alt başlığında ülkenin siyasi tarihi ve siyasi sistemi ele alınacaktır.

4.1.2 Siyasi Tarihi ve Siyasi Sistemi

Sudan, üstte ifade edildiği gibi demokratik bir cumhuriyet olmasına rağmen bağımsızlığından bu yana genel olarak darbe neticesinde başa geçen askeri yönetimler tarafından yönetilmiştir. Bağımsızlığına kavuştuğu 1956 yılından 1958 yılına kadar zayıf koalisyon hükümetleri tarafından yönetilirken, 1958-1964 yılları arasında General İbrahim Abbud tarafından, 1969-1985 yılları arasında General Gafer Mohammed Numeyri tarafından ve 1989 yılından günümüze kadar Tuğgeneral Ömer Hassan Ahmed El-Beşir tarafından yapılan askeri darbe sonucunda başa geçen rejim tarafından yönetilmektedir. El Beşir, 1989 yılında başkanlığını yaptığı 15 subaydan oluşturulan bir Devrim Komuta Konseyi (DKK) oluşturarak ülke yönetimini ele geçirmiştir. Darbeden sonra toplumu kontrol etmek ve iktidarlarını daha güçlendirmek için yeni anayasal kararlar çıkartılmıştır. Söz konusu kararlarda ülkede faaliyet gösteren tüm siyasal partiler, sivil toplum kuruluşları, basın ve medya faaliyetleri men edilerek yasaklanmıştır (Mowjee, 2006:4).

Ayrıca yüzlerce siyasi muhalif tutuklanarak hapse atılmıştır. Bunula birlikte devrim komuta konseyinin benimsediği ulusal İslami cephenin programına karşı olan yargıç, öğretmen, askeri personel, akademisyen, memur ve işçilerin dahi aralarında bulunduğu 20 binden fazla kişi memuriyetten ve işten çıkartılmıştır. Onların yerine Ulusal İslami Cephenin üye ve destekçilerini işe almış ve görevler vermiştir (Dalar, 2013:2).Yapılan bu uygulama Sudan Cumhuriyeti siyasi literatüründe Siyaset El-temkin (güçlendirme politikası) olarak geçmektedir. Zira bu politika ülkeyi günümüze kadar kapatılmayan bir kutuplaşmalar tüneline sokmuştur. Aynı zamanda ülkenin çokkültürlü yapısına ağır bir darbe niteliğinde olmuştur.

Ayrıca iktidarlarını daha da sağlaştırmak için ülkenin bilinen milli düzenli ordusunun dışında sadece destekçilerinden Halk Savunma Güçleri (HSG) adı altında

paramiliter milislerden oluşan silahlı birlikleri oluşturmuşlardır. Söz konusu birlikler iktidarın çıkarları doğrultusunda hareket ederek ülkede hükümetin politikalarına karşı çıkan silahlı muhalifleri baskı altına almıştır. Ulusal ve uluslararası baskılar neticesinde ve yapılan darbenin izini ortadan kaldırarak ülkede demokratik bir yönetimin varlığı imajını vermek için 1993 yılında DKK kendisini feshederek sivil bir yönetime geçeceğini ilan etmiştir. Yapılan ilk seçimde DKK başkanı olan Ömer El Beşir'i devlet başkanı olarak seçmiştir. Daha sonra devlet başkanlığı ve parlamento için 1996 yılında yapılan seçimde de El-Beşir yüzde %75,7oy kazanarak büyük bir oranla cumhurbaşkanı olmuş ve günümüze kadar cumhurbaşkanlığında devam etmektedir (Dalar, 2013:4). Ancak burada yer verilmesi gereken nokta şudur ki; yapılan seçimler ülkenin tüm kısımları tarafından kabul edilmemekte ve DKK'yi destekleyen partilerin dışında seçime katılım olmamıştır.

Sudan Cumhuriyeti üstte ifade edildiği üzere 1954-1958, 1965-1969 ve 1986-1989 olmak üç dönemde demokratik seçimlerle seçilen sivil yönetimlerin iktidarı tarafından yönetilmiştir. Ancak ülkede bu dönemde de seçilmiş bir parlamento tarafından daimi bir anayasa yapılması çalışmalarında başarısız olunmuştur. Askeri iktidarlar tarafından yapılan anayasalar ise çoğunluk tarafından benimsenmemekte ve ülkede siyasal istikrarsızlık ve kutuplaşmalar gibi sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. 2005 yılında Güney Sudan'da yaşanan sorunu sonlandırmak için SPLM/A ile Kenya'nın ekonomik şehri olan Naivasha'da KBA'nı imzalanmıştır. Anlaşmaya göre geçici bir anayasa oluşturulacaktır. Ona göre 2005 yılında (2005 Yılı Geçici Anayasası) adı altına yeni bir anayasa çıkartılmış ve bu anayasaya göre Devlet Başkanı aynı zamanda hükümet başkanıdır (Dalar, 2013:8).

2005 Geçici Anayasada, güçler ayrılığı olarak adlandırılan prensibi gerçekleştirmek üzere yasama, yürütme ve yargılanma yetkisi ayrı organlara verilmiştir. 2005 geçici anayasasında, bu yetkilerin her biri ayrı bir bölümde düzenlenmiştir (Constitution Of The Sudan 2005). Güçler ayrılığı ilkesine verilen önem ülkenin demokratikleşmesi hakkında önemli ipuçları vermektedir. Zira bu çalışmada Sudan Cumhuriyeti ele alınmış ve çalışmanın temel konusu olan ülkede çokkültürlülük ve güvenlik konusuna geçmeden evvel ülkenin demokratikleşmesi ve yönetimi hakkında bilgiler vermenin daha isabetli olacağı düşünülmektedir. Buradan

hareketle bir alt başlıkta söz konusu yetkiler ele alınacak ve daha ayrıntılı bir şekilde irdelenecektir.

4.1.2.1 Anayasal Kurumları

Ülkenin anayasasında güçler ayrılığı ilkesinin her ne kadar kesin bir şekilde uygulandığını ifade edilse de uygulamada durum farklıdır. Zira Sudan Cumhuriyeti başkanlık sistemi ile yönetildiğinden cumhurbaşkanı hem devletin hem de hükümetin başıdır. Bundan dolayı yürütme ve yargı kurumlarında atama dahi büyük yetkisi bulunmaktadır. Bu durum, yargı organlarının bağımsız çalışmadığının sıkça dile getirilmesine neden olmaktadır. Ayrıca özellikle iktidar yanlıları karşısında hukukun işlemediği de ülkede yoğun bir şekilde gündemdedir. Günümüzde ülkede özellikle yargı konusunda toplumda bir güvensizliğin söz konusu olduğunu gözlemlemek zor değildir. Yasama ve yürütme mercileri için de halk nezdinde aynı güvensizliğin söz konusu olduğunu söylemek mümkündür.

Yürütmede yer alan tüm kişiler iktidarda var olan partinin çıkarları doğrultusunda hareket ettiklerini, yasama organlarını oluşturan milletvekilleri de başka siyasi partilerden olsalar bile iktidar partisi tarafından yönlendirdikleri öne sürülmektedir. Bu durum ülkede hem ayrışmalara hem de hükümete ve hükümetin politikalarına karşı bir güvensizlik oluşmasına neden olmaktadır. Diğer perspektiften bu durum, 1989 yılından günümüze kadar iktidarı mutlak bir biçimde elde tutan partinin de yozlaşmasına neden olacaktır. Zira bu konuda İngiliz filozofu olan Lord Acton'⁹“iktidar yozlaşır, mutlak iktidar mutlaka yozlaşır” (Power Corrupts, Absolute Power Corrupts Absolutely) sözü meşhurdur. Bu bağlamda ülkenin 2005 geçici anayasasına göre düzenlenen yetkilere değinilmekte yarar vardır.

⁹Lord Acton, 1834 yılında İtalya'da doğmuş, 1902 yılında ise Amerika'da vefat etmiş özgürlükçü bir İngiliz tarihçi ve siyasetçisidir. 25 yaşındayken 1859 -1865 yılları arasında 6 yıllık liberal partiden Avm meclisinde bir milletvekillik tecrübesi olmuştur. Başbakan Gladstone üzerinde önemli etkisi olduğu bilinen Lord Acton, üstteki sözünün yanında söylediği önemli sözlerden biri de;(Bir ülkenin özgür bir ülke olup olmadığını değerlendirmek için en iyi test azınlıkların sahip olduğu hakların güvence altına alınıp alınmadığına bakmaktır) sözüdür. çalışmanın konusu ile yakından ilintisi olduğundan burada yer vermeye değer görülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.blupete.com/Literature/Biographies/Philosophy/Acton.htm>, (E.T. 02 Ağustos 2015).

4.1.2.1.1 Yasama

2005 geçici Anayasanın 4. Bölümünde yasama yetkisi ele alınmıştır. Buna göre yasama organları, Sudan Milli Meclisi ve illerin meclisidir. Yasama organı, anayasanın verdiği görevleri yürütmek için iki meclisin ortak oturumlarıyla gerçekleşir. Oturumlara Sudan Milli Meclis Başkanı başkanlık eder. İllerin meclis başkanı ise başkan yardımcısı olur. Oylama durumunda her meclisin ayrı bir oylaması yapılır ve üye sayısı da anayasanın belirlediği üzere olur. Sudan Milli Meclis üye sayısı 450'dir. Seçim Kurulu Kanununa göre bunlardan %75'i erkek, %25'i kadın olmak üzere halk tarafından seçilir. İller meclisi ise her bir ilden seçilmek üzere iki temsilciden oluşur. Toplam üye sayısı 34'tür (Tirab, 2013:36).

Yasama organı; milleti temsil eden, milli ve beraberlik anlayışını yerleştiren, ülkede yasaları çıkaran, yürütme organını denetleyen ve yerel kamu yönetimini geliştiren bir organ olarak tanımlanmıştır. Yasama organını oluşturan iki meclis her 5 yılda bir seçilmektedir. Yasama organı, var olan geçici anayasayı düzeltmek veya yenilemek, cumhurbaşkanının konuşmalarını değerlendirmek, cumhurbaşkanı tarafından savaş ilan kararını kabul veya reddetmek, gerektiğinde cumhurbaşkanı ve iki yardımcısını görevden almak, her konuda kanun tasarlamak, toplum ve devlet için genel planları ve yıllık bütçeyi kabul etmek ve onaylamak, Uluslararası anlaşmaları onaylamak ve Milli Bakanlar Kurulunu toplantıya çağırmak gibi görevleri bulunmaktadır (SCA, Md:90,91ve 95).

Ülke anayasasının 86. Maddesine göre milli mecliste milletvekili olarak seçilebilmek için yirmi bir yaşını doldurmuş olmak, herhangi bir psikolojik soruna sahip olmamak, okuryazar olmak, daha önce emanet ve ahlaki yozlaşma suçlarından yargılanmamış olmak, iller meclisi ve Milli Bakanlar Kuruluna üye olmamak gibi şartları taşıyor olmak gerekmektedir.

Görüldüğü üzere Sudan Cumhuriyetinde çift meclis sistemi bulunmaktadır. İlk meclis tüm ülkeyi temsil eden milli meclistir. Milli Meclis ülkenin tümünü ilgilendiren konularla ilintili yasaları çıkartmaktadır. Diğer meclis âdemi merkeziyetçiliği temsil eden iller meclisidir. Tüm ileri temsilen cumhurbaşkanı tarafından başkan, başkan yardımcısı ve iki üye atanmaktadır. Toplam 36 üyeden oluşmaktadır. Bununla birlikte her ilin kendi meclisi bulunmaktadır. İl meclisi, il

yönetimine ilişkin tüm konularda kanun ve yasa çıkartma yetkisine sahiptir. Ülkede yasama yetkisi üzerinde durduktan sonra çalışmanın bir sonraki alt başlığında yargı yetkisi ele alınacaktır.

4.1.2.1.2 Yargı

Yargı yetkisi SCA 'nın 5. bölümünde ele alınmıştır. Buna göre yargı yetkisi konusunda en üst merci Anayasa Mahkemesidir. Anayasa Mahkemesi deneyimli dokuz yargıçtan oluşmaktadır. Başkan ve başkan yardımcıları olmak üzere tüm üyeleri cumhurbaşkanının ilk yardımcısının onayı ile cumhurbaşkanı tarafından 7 yıllığına atanmaktadır. Bu süre gerekli durumlarda yenilenebilir. Anayasaya göre Anayasa Mahkemesi yasama ve yürütme organlarından ayrı çalışır. SCA'nın 120. Maddesine göre Anayasa Mahkemesinin Başkanı ve yargıçları cumhurbaşkanlığına karşı sorumludur. Ayrıca cumhurbaşkanı onayı ile üyelerden herhangi birinin görevden alınabilmektedir.

Yargı organları ülkede ayrı ve özerk bir şekilde görevlerini yürütürler. İdari anlamda nasıl yasama ve yürütme organlarından bağımsız çalışıyorlarsa mali anlamda da bağımsızdırlar. Anayasanın 123. Maddesinde yargı organı yapılanması ele alınmıştır. Buna göre yargılama organı; Yüksek Milli Mahkeme, İstirham Milli Mahkemesi ve diğer Milli Mahkemelerden oluşur. Her mahkemenin farklı görevleri bulunmaktadır. Buna göre Yüksek Milli Mahkeme, medeni ve idari konular hakkında alınan kararları incelemek, diğer mahkemelerin milli kanunları çerçevesinde vermiş olduklarını idam cezalarını tekrar gözden geçirmek, denetlemek veya anayasa ve kanunların verdiği herhangi bir görev yerine getirmekle yükümlüdür. Anayasanın 128. Maddesinde yargılama yetkisi yargıçlara verilmiştir. Bu görevi yerine getirirlerken tamamen bağımsız olarak çalışırlar. Yargıçların genel olarak anayasayı muhafaza etmek ve insanlar arasında adaleti sağlamak gibi görevleri bulunmaktadır (Tirab, 2013:38).

Görüldüğü gibi Sudan Cumhuriyetinin yasama yetkisi bağımsız mahkemelere verilmiştir. Yargı alanında diğer ülkelerde olduğu gibi en yüksek makam Anayasa Mahkemesidir. Yürütme başı olarak cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır anayasa mahkemesinin yönetim kurulu ve üyeleri. Bu durum, ülkede zaman zaman yargıda kamuoyunu rahatsız etmeyen gelişmelerin etkisiyle birlikte yargıya karşı bir

güvensizlik durumu oluşturmıştır. Zira toplumda oluşan kanat, iktidar partisinin destekçileri ve etnik anlamda iktidarı elden tutan azınlıklara yakın olanlara karşı hukukun işlenmez ve mahkemelerce adil davranmadığı yönündedir. Yargı erklerine değindikten sonra bir sonraki alt başlıkta yürütme organı ele alınacaktır.

4.1.2.1.3 Yürütme

SCA'nın 46. Maddesine göre yürütme yetkisi iki kurula verilmiştir. Cumhurbaşkanlığı ve Milli Bakanlar Kuruludur. Yürütme organın görevleri Anayasa ve Kanunlarda belirlenmiştir. Görev yetkisi de yasama organı olan Milli Meclis tarafından verilmektedir. Yürütme organı birimlerinden olan cumhurbaşkanlığı; cumhurbaşkanı ve iki yardımcından oluşmaktadır. Burada alınan kararlar birliktelik ve ortak görüş neticesinde alınır (SCA, Md:51). Cumhurbaşkanı yardımcılarını cumhurbaşkanı atamaktadır. Çokkültürlülük ve güvenlik bölümünde daha ayrıntılı bir şekilde aktarılacağı üzere ülkenin çokkültürlü yapısı bu cumhurbaşkanı iki yardımcısının atanmasında büyük etkisi vardır. Zira cumhurbaşkanı ikinci yardımcısı görevine resmi olarak açıklanmasa da uzun zamandan beri Darfur Bölgesinde yaşayan kabilelerden gelen iktidar yanlısı siyasetçiler atanmaktadır. İlk başta bu olumlu bir izlenim bırakılabilir. Ancak atananların sadece Arap kökenli ve iktidarı destekleyen kabilelerden olması durumu daha da çıkılmaz hal almasına neden olmakta ve Darfur' da kabileler arasındaki kutuplaşmaları daha keskin kılmaktadır.

Sudan'ın Seçim Kurulu Kanununa göre; cumhurbaşkanı beş senede bir halk tarafından seçilir ve en fazla 2 dönem üst üste görev yapabilmektedir. Ancak bu, uygulamada farklı olabilmektedir. Zira günümüzde görev başındaki cumhurbaşkanı, ülkede seçim yapılamamasından dolayı 1989 yılından beri göreve devam etmektedir. Cumhurbaşkanı adaylığı olmak için seçim kurulu kanununda bazı şartlar belirlenmiştir. Bu şartlar; doğumla Sudan vatandaşı olmak, herhangi bir psikolojik sorununa sahip olmamak, 40 yaşını doldurmuş olmak, okuryazar olmak, emanet ve ahlaki yozlaşma suçlarından daha önce yargılanmamış olmak olarak sıralayabilmektedir (SCA, Md:53).

2005 Düzenlemeli Geçici Anayasasının 58. Maddesinde cumhurbaşkanına, anayasal kurumları denetlemek, anayasa ve kanunlar çerçevesinde yargı ve yürütme organlarının görevlilerini atamak, Milli Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek, savaş

ilan etmek, anayasada değişiklik yapılmasını önermek ve kanunları kabul etmek, idam cezasını kabul etmek ve genel af çıkarmak gibi geniş bir görev yelpazesi tanınmaktadır.

Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanlığının yanında yürütme yetkisine sahip olan diğer bir organdır. Milli Bakanlar Kurulu, cumhurbaşkanı onayı ile kurulur. Ayrıca cumhurbaşkanı ve iki yardımcısı da Milli Bakanlar kurulunun üyesidir. Bakanlar Kurulunun çıkardığı karar anayasanın, cumhurbaşkanlığına ve cumhurbaşkanına verdiği yetkiyi ihlal etmedikçe bütün diğer yürütme kararlarından üstündür. Devlette yürütme organı olan Milli Bakanlar Kurulu, kararları oy çokluğu ile alır. Cumhurbaşkanı tarafından bütün Milli Bakanlıklara bakanın yanında devlet bakanı görevlendirilmektedir. Devlet Bakanları, bakanlara yardım eder, yokluklarında ise görevlerini ifa ederlerdir (SCA, Md:70).

Sudan Anayasanın 72. Maddesine göre Milli Bakanlar Kurulu Anayasanın vermiş olduğu yetkiyi kullanarak çoklu anlaşmalar ve uluslararası anlaşmaları anayasaya uygun olarak imzalamak ve imzaladıktan sonra uygulamaya geçirmek, bakanlıkların faaliyet durumu hakkında bilgi sahibi olmak ve koordinasyon sağlamak amacıyla illerde yürütme faaliyetlerini yürütebilir. Bunların yanında cumhurbaşkanı ve kanunların verdiği diğer görevleri de yapmakla yükümlüdürler. Bunun yanında her ilin kendi meclisi olduğu gibi kendi bakanlar kurulu da bulunmaktadır. İlin valisi, İl Bakanlar Kurulun üyesi ve başkanıdır vali yardımcısı ile bakanlar kurulu üyesidir. İlde hükümet kurma yetkisi valiye aittir. İl Meclisi coğrafi bölümlere göre doğrudan il halkı tarafından seçilirken; vali yardımcı, bakanlar, bakan yardımcıları, genel müdürler, müştesarlar, yargı yetkililer, kaymakamlar vd. İlin Valisi tarafından atanmaktadır. Ülkenin siyasi tarihi ve siyasi sistemi ile ilintili ön bilgi olması amacıyla kısa bilgilere yer verdikten sonra çalışmanın bir sonraki başlığında ülkenin idari sistemi ele alınarak irdelenecektir.

4.1.3 Yönetim Sistemi

Modern devletin en önemli unsurlarından biri idari yönetimdir. Aynı zamanda devletin uzun zaman ayakta kalabilmesini sağlayan önde gelen faktörlerden biridir iyi yönetim. Zira iyi bir idari sistem ülkede istikrarın ve güvenliğin yayılmasına neden olacaktır. Sudan çok uzun zaman önce bu organizasyonla tanışmıştır. Nitekim

Funj devletinden önce Sudan’da Sennar Krallığı yaklaşık üç asır ayakta kalabilmiştir. Bunun arkasındaki en belirgin neden güçlü ve istikrarlı bir yönetim sistemi olmasıdır. Ancak özellikle 1956 yılından sonra aynı durumun söz konusu olmadığı ifade edilmektedir. Zira ülkenin bağımsızlığından bu yana sürekli olarak yaşadığı istikrarsızlık sorunlarının arkasında siyasi ve idari yönetimin farklılıkları başarı ve adaletle yönetmesinde başarısız olmasıdır.

Federal/başkanlık sistemi benimseyen Sudan Cumhuriyeti Anayasasının 24. Maddesinde kamu yönetiminin örgütlenmesi ele alınmıştır. Buna göre kamu yönetimi, merkezi ve yerel yönetim olarak ikiye ayrılmaktadır. Yerel yönetim ise iller ve mahalli yönetim olarak ikiye ayrılmaktadır. Yerel yönetimin dayanağı olan iller yönetimin temel amacı yakın ilişkiler kurarak bütün Sudan topraklarında vatandaşlara yakından hizmet vermektir. Mahalli Yönetim (İlçe Yönetimi) ise Sudan’ın bütün illerinde bulunan ve illerden küçük olan Mahalliyat (ilçeler) seviyesinde bir yönetim şeklidir. Mahalli Yönetimin temel amacı halka yakından hizmet verebilmektir. Mahalli Yönetimde en üst derece Mutamattır. Mutamatlar bulundukları ilin valisi tarafından atanmaktadır (SCA, Md:25).

Görüldüğü üzere Sudan Cumhuriyeti’nin Kamu Yönetimi iki yapıdan oluşmaktadır. Bu iki yapıdan ilki merkezi yönetimdir. Merkezi yönetimde merkez örgütü bulunmaktadır. Merkez örgütünde Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu yer almaktadır. İkincisi İl Yönetimidir. İl yönetiminde ise Valilik ve Yerel Bakanlıklar, Mahalli Yönetimde ise Kaymakamlık ve Hizmet Müdürlükleri yer almaktadır. Çalışmanın konusu ile doğrudan bağlantılı olmadığından bu konuda ayrıntılara yer vermemeye özen gösterilmiştir. Ülkenin yönetim sistemi ile ilintili kısaca bilgiler verdikten sonra bölümün bir sonraki başlığında ülkenin toplumsal yapısına değinilecektir.

4.1.4 Toplumsal Yapısı

Sudan Cumhuriyeti geniş yüzölçümü ve coğrafi konumu dolayısıyla çok çeşitli etnik grupları barındırmaktadır. Yüzölçümü, nüfus oranına göre çok geniştir. Zira nüfusunun yarısının topraklarının sadece %15’i üzerinde yaşadığı tahmin edilmektedir. Ülkede toplam nüfusun 1/3’i şehirlerde yaşamaktadır. Bunun arkasında en etkili faktör hizmetlerin şehirlerde yoğunlaşmasının olduğunu düşünülmektedir.

Sudan Cumhuriyeti, genç bir nüfusa sahiptir. Nüfusun %30'u 10 yaşın, %45'i 15 yaşın altındadır. Nüfusunun temel özelliği etnik, din ve dil açısından çeşitlilik göstermesidir. Sudan Cumhuriyetinde yaklaşık 570 farklı etnik grup bulunmaktadır. Ülkede bulunan etnik gruplar genel olarak ikiye ayrılmaktadır. Arap kökenli kabileler ve Afrika kökenli kabilelerdir. Arap kökenli kabileler zamanında Arap yarımadasından göç eden, anadili Arapça olan ve ten olarak diğerlerine göre daha beyaz olanlardır. Afrika kökenli kabileler ise Afrika'dan göç eden, ana dili Arapça olmayan Arap kökenlilere göre daha esmer tenli olan kabilelerdir. Araplar en geniş etnik grubu oluşturmakla birlikte toplam nüfus içinde %40 oranında bulunmaktadır (Poggo, 2009:14-15).

Sudan nüfusunun eğitim düzeyi; BM'nin 2001 yılı tahminlerine göre erkeklerin %30'u kadınların %52'si okuryazardır. Bu rakamlar bölgesel anlamda iyi gözükse de kendi içinde yıllar itibari ile düşüş göstermektedir. İç savaşın eğitimi olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Sudan Cumhuriyeti hem Afrika ve hem de Ortadoğu adetlerinin, dillerinin ve kültürlerinin karıştığı bir ülkedir. Kuzey bölgede yaşayan insanların tamamına yakın bir bölümü Müslümandır. Kendi lehçelerin yanında hemen hemen hepsi Arapça konuşur. Bunların çoğu göçebe veya yarı göçebedirler. Eski Kush kabilesinin devamı olan Nubianlılar da Müslüman olup kendi kabile dilleri yanında Arapça bilmektedir. Arapçanın yanında tüm kabilelerin büyük çoğunluğu kendi asıl yerel dillerini ve lehçelerini de konuşmaktadırlar (Adam, 2007:28).

4.1.4.1 Sudan Cumhuriyetinde Din

Sudan Cumhuriyeti, Müslümanlığı ilk olarak Amr ibnu'l-As'ın 639 yılında Mısır'ı fethinden sonra tanımıştır. Bu tanışmanın arkasında, fetihten sonra Mısır'a yerleşen Müslümanların kısa süre sonra ticaret için Sudan pazarlarına gitmeye başlamaları yatmaktadır (Medeni, 1998:55). Sudanlılar, İslamı bu müslüman tüccarlar vasıyasıyla tanımış ve çok kısa süre içinde İslam dinine ısınarak ülkede müslümanlığın hızlı bir şekilde yayılmasının yolu açılmıştır. Ülkede özellikle Afrika kökenli kabileler benimsediği Putperestliğin (%30) yanında Hristiyanlık (%10) gibi farklı din ve inançlar bulunmaktadır. Bunun yanısıra Sudan nüfusunun %60'ı Müslümanlardan

oluşmaktadır. Halkın çoğu Sufi Tarikatlarına bağlıdır. Ülkede en büyük iki tarikat Ensar ve Khatmiyyadır (Hassan, 2006:20).

Müslümanların neredeyse tamamını sünnidir. Mezhepsel anlamda az da olsa Şafi ve Hanefi mezheplerine mensup olanların yanında Müslümanların büyük çoğunluğu Maliki Mezhebine bağlıdır. Zira devlet miras ve medeni kanun gibi dinle doğrudan bağlantılı işlerde Maliki Mezhebini benimsemektedir. Şiilik Sudan Cumhuriyeti'nde yok denilecek kadar azdır. Ancak son zamanlarda İran'ın ülkede etkisiyle birlikte az oranda görülmeye başlamıştır. Ancak daha sonra ayrıntılı bir biçimde aktarılacağı üzere İran'ın ülkede Şiileşme politikası iki ülkenin arasındaki ilişkileri kopma noktasına getirmiştir.

4.1.4.2 Sudan Cumhuriyeti'nin Etnik Oluşumu

İfade edildiği üzere Sudan Cumhuriyeti tarihsel açıdan çok eski geçmişe sahip olduğu gibi etniksel ve kültürel açıdan da çokkültürlü bir topluma sahiptir. Zira ülke 570 farklı kabile barındırmaktadır. Bu kabileler, dilsel, kültürel ve etnik özelliklerine göre 57 etnik gruba ayrılmaktadır. Ülkede 114 sözlü ve yazılı dil konuşulmaktadır. Bunlardan 50'si, ülke 2011 yılında Güney Sudan Cumhuriyeti ve Sudan Cumhuriyeti diye ikiye ayrılmadan önce ülkenin güneyinde kullanılmaktadır. Ülkede bulunan 57 etnik grup, ülkenin kuzeyinde Nuba aşiret grupları, ülkenin ortasında, Beyaz Nil ve kısmen kuzey bölgesinde Arap kabileleri grubu, Doğu Sudan'da Beja kabileleri grubu, Batı Sudan'da Kordofan Kabileleri grubu, Batı Sudan'da Fur kabileleri grubu, Mavi Nil güneyinde Almapat Alangasana kabileleri grubu, ülkenin Merkezi Sudan alt yarısında (Kordofan Bölgesi) Nuba kabileleri grubu, Güney Nilotic kabileleri grubu (Güney Sudan'da) ve Güney zenci kabileleri grubu (Güney Sudan'da) olmak üzere toplam dokuz ana temel gruba ayrılmıştır (Amir,1980:66-65).

Bu grupların %39'u Arap, %30'u güneyli veya Afrikalı, %12'si Beja ve %12'si Nuba kökenlidir. Ayrıca Fur, Nuba ve Alangasana gibi diğer etnik gruplar da ifade edildiği gibi mevcuttur. Söz konusu etnik grupların %51 Arapça, %49 ise farklı yerel dil ve lehçe konuşmaktadır (Bannaga, 2010:51). Burada ifade edilmesi gereken nokta, ülkede mevcut farklı etnik gruplar arasında yaşanan anlaşmazlıklardan dolayı bütün toplum kısımları tarafından kabul gören herhangi bir sınıflandırma mevcut değildir. Üstte yer verilen sınıflandırma en çok kabul gören sınıflandırmadır.

Görüldüğü üzere Sudan Cumhuriyeti etnik, kültürel, dil ve din açısından çok çeşitlilik arz eden (heterojen) bir topluma sahiptir. Kültürel çeşitlilik açısından Afrika ve Arap ülkeleri arasında önde gelen ülkelerden biridir. Ancak daha sonra aktarılabacağı üzere bu çokkültürlülüğü ABD gibi postetnik bir yönetim anlayışı ile yönetememiş olup ülkede birçok iç savaşın meydana gelmesine neden olmuştur.

Ülkenin etnik yapısı ile ilgili bilgileri aktarıldıktan sonra çalışmanın bir sonraki başlığında ülkenin bu çokkültürlü yapısının uluslararası ilişkilerde nasıl bir etkisi olduğunu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda ülkenin sırasıyla Çin, İran, Türkiye, Afrika ve Arap dünyası ile ilişkilerini değinilecektir.

4.1.5 Çokkültürlü Yapısı Bağlamında Uluslararası Sistemde Sudan Cumhuriyeti

Din olgusu geçmişten günümüze ülke toplumlarının yaşayış ve hayata bakış açılarında çok önemli rol oynadığı kabul edilen bir gerçektir. Bunun ile birlikte özellikle 2001 saldırılarından sonra din uluslararası politika ve uluslararası ilişkilerde gittikçe önem kazanmaya başlamıştır. Hatta belirleyici bir faktör olduğunu söylemek de mümkündür (Kadercan, 2012:3). Zira Irak’a saldıran Bush’un bir “Haçlı Seferinden” söz etmesi bu çerçevede değerlendirilebilir. El Kaide’nin Avrupa’daki terör eylemleri “Eski Kıta”daki İslam karşıtlığının da uyanmasını tetiklemiştir (Erhan, 2010). Bunun ile birlikte kimlik ve kültür de uluslararası ilişkilerde aynı öneme sahiptir. Nitekim din ve kültür günümüzde uluslararası ilişkilerde kuvvetle önem arz etmeye devam etmektedir (Kekevi ve Kılıçoğlu, 2012:1).

Din gibi kimlik ve kültür olgularının da uluslararası ilişkilerin yanı sıra güvenlik alanında etkisi mevcuttur. Zira günümüzde güvenlik anlayışını batı ve doğu arasındaki tarihsel etkileşim ve bu etkileşimle oluşan politik eylemlerin belirlediği ifade edilmektedir. Özellikle dini istismar eden radikal terör konusundadır. AB’nin 2003 yılında hazırladığı güvenlik ve strateji raporunda çağdaş güvenlik sorununun din temelli terörizm kavramı olduğu belirtilmiştir (Yakışır, 2011:87-89). Bu bağlamda Sudan Cumhuriyeti’nin kültürel ve dini kimliği ile uluslararası ilişkileri bağımız düşünülemez. Buradan hareketle Sudan Cumhuriyeti’nin özellikle son yıllarda zirvede devam eden ikili ilişkileri ele alınacaktır. Bunlardan en güçlü olan Çin ile ilişkilerdir.

4.1.5.1 Sudan Cumhuriyeti - Çin İlişkileri

Sudan ve Çin arasındaki resmi ilişkiler 1959 yılında başlamıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin temelini diplomatik temsilciliklerin açılmasını öngören anlaşmanın imzalanmasıyla atılmıştır. Söz konusu anlaşmada, ülkelerin egemenlikleri, içişlerine karışmadan, karşılıklı saygı ve barış içinde ilişkilerin geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Zamanla iki ülke arasındaki ilişkiler güçlenerek devam edegelmiştir özellikle seksenli ve doksanlı yıllarda. Günümüz itibariyle Çin'in ülkede yatırım hacmi 5 milyar dolardır. Bu yüksek miktar ile Çin kamu sektörünün yanında özel sektörde de etkisini göstermektedir Çin. Zira altın, elektrik, ilaç sanayi ve tarım alanlarında ülkede en büyük yatırımcı Çin'dir (Sudan Dış İlişkileri Bakanlığı,2015). Çin, Sudan'da alt yapı ve sanayi alanlarının geliştirilmesine büyük yardımlarda bulunmuştur. Söz konusu yardımlar, Çin'i ülkenin birçok alanında hakim kılmıştır. Özellikle ticaret ve petrol sektörleri neredeyse tamamını Çin'in elindedir.

Bununla birlikte Çin özel olarak Sudan'a eğitim kontenjanı tanımaktadır. Nitekim günümüzde binlerce Sudan vatandaşı Çin üniversitelerinde eğitim görmektedir. Ayrıca askeri alanda da iki ülke arasından yakın ilişkilerin olduğu bilinmektedir. Söz konusu ilişkileri teyit eden gelişmelerden biri Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao'nun Çin'in iç ve dış gelişmelere bağlı kalmadan her zaman Sudan'ı destekleyeceğini açıklamasıdır. Ayrıca Sudan Cumhurbaşkanı Ömer Hassan Ahmed El Beşir'in, Çin'i siyasi, ekonomik ve kültürel alanda stratejik partner olarak tanımlanması da bu kapsamda değerlendirebilmektedir (Suna, 2013). Bilindiği gibi Çin Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesidir. Bundan dolayı özellikle Sudan'ın Darfur ve Güney Sudan sorunlarında azımsanamayacak rolü vardır. Zira batı, Çin üzerinden birçok alanda Sudan'a baskı yapmaktadır. Özellikle Güney Sudan'ın ayrılmasının yolu açan KBA'nın imzalanmasında Çin'in dolaylı olarak oynadığı rol büyüktür. Bunun yansıra hükümetin batılı yardım organizasyonlarına Darfur bölgesine girişlerini sağlayacak izni vermek için Çin üzerinde büyük baskılar yaptığı da bilinmektedir.

Ancak Çin diğer Afrika ülkelerinde olduğu gibi Sudan'da izlediği politikada da karşılıklı ekonomik çıkarlar önem arz etmektedir. Bundan dolayı 2003 yılında patlak veren Darfur sorununa ilişkin Çin tarafından yapılan tüm açıklamalarda söz

konusu sorunun Sudan'ın iç sorunu olduğu vurgusu yapılmıştır. Bunun dahası söz konusu soruna ilişkin olarak Darfur'da soykırım suçu işlemekle itham edilen ve hakkında Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) tarafından tutuklama kararı çıkartılan cumhurbaşkanı El Beşir, uluslararası baskılara rağmen resmi ziyaret için Çin'e davet edilmiştir. Konuya ilişkin Çin tarafından yapılan açıklamada ise Çin'in UCM'sine üye olmaması ve Darfur bölgesindeki sorunu soykırım olarak tanımlanmamasına dikkat çekilmiştir (Orakçı, 2011).

Günümüzde BMGK'inde Sudan ile ilintili ele alınan konularda Çin'in duruşu bilinmektedir. İki ülke arasında devam eden geniş hacimli işbirliği Çin'in Sudan Cumhuriyeti ile ilintili konularda duruşunu belirlemektedir. Ayrıca Sudan'ın diğer ülkelerle ilişkilerine de Çin yakından ilgi göstermektedir. Nitekim 2011 yılında yapılan referandumun sonucunda bağımsız devlet olan Güney Sudan ile Sudan Cumhuriyeti arasında, ülkedeki petrolün %80'inin çıktığı, Abyei bölgesinden dolayı çıkan anlaşmazlığın çözülmesi için Çin büyük çaba göstermiştir. Nitekim Sudan petrolünün %60'ı Çin'e ihraç edilmektedir (Ekrem, 2011).

Bununla birlikte kültürel anlamda da iki ülke arasında devam eden ortaklıktan kaynaklanan bir etkileşim söz konusudur. Zira günümüzde yaklaşık 7,500 Çin vatandaşı, yatırım, öğrenim gibi farklı gereksinimlerden dolayı Sudan'da bulunmaktadır. Ülkede yaşayan Çinliler beraberinde getirdikleri kültürel değerleri devam ettirmektedirler ve günümüzde özellikle büyük şehirlerde Çin kültürü açıkça hissedilmektedir. Bu durum ülkeye kültürel anlamda da farklı boyut katmaktadır.

Görüldüğü üzere Çin ve Sudan Cumhuriyeti arasında uzun zamana dayanan ilişkiler bulunmaktadır. Söz konusu ilişkiler ekonomik ve ticari alanda ağırlığını hissettirmesiyle birlikte uluslararası ilişkilere de yansımaktadır. Nitekim Darfur ve Güney Sudan sorunlarına karşı Çin'in tutumunu buna örnek olarak gösterilebilmektedir. Çin ve Sudan ikili ilişkileri üzerinde durulduktan sonra bir sonraki başlıkta Sudan-İran ilişkilerine değinilecektir.

4.1.5.2 Sudan Cumhuriyeti - İran İlişkileri

İran-Sudan Cumhuriyeti ilişkileri, Sudan'da var olan İslami hareket ile yakından bağlantılıdır. İran ve Sudan arasındaki ilk resmi olmayan kültürel bağlantı 1979

yılında Sudanlı öğrenci hareketi ile başlamıştır. Resmi olmayan kültürel ilişkiler devam ederken Sudan'da ilk İranlı kültür kurumu Rehberlik Bakanlığı tarafından 1984 yılında kurulmuştur. Daha sonra İran'ın ülkede birçok kültür ve eğitim birimi açılmış ve farklı bakanlıklar da Sudan'da bağımsız faaliyet yürütmeye başlamıştır. 1995 yılında İran'ın Sudan'da faaliyet gösteren kurumları bağımsız olarak faaliyet yürütmekte idiler. Ancak 1995 yılında alınan bir kararla tüm kurumlar birleştirilerek bir kültür ateşliği altında toplanılmıştır. İki ülke arasındaki ilişkiler hızlı bir şekilde gelişerek devam etmiş ve kültür ile birlikte ticari, sanayi ve askeri alanları da kapsamıştır. Nitekim yakın zamana kadar askeri anlamda Sudan'a en yakın ülke İran'dır (Al- Samadi, 2014).

Sudan'ın İran ile yakın ilişkileri Körfez Arap ülkelerinde büyük tepkiler uyandırmaktadır. Hatta söz konusu ülkelerin Sudanla ilişkilerinde çekingen davranmasına neden olmuştur bu ilişkiler. Bunun yanında İsrail ile de ilişkiler kopuk durumundadır. Zira 2014 yılında bölgenin tüm eleştirilerine rağmen İran'ın iki savaş gemisi Sudan'ı ziyaret etmiştir (AFP and Reuters, 2015). Ziyarete, İsrail başta olmak üzere tüm Körfez Arap Ülkeleri tarafından şiddetle karşı çıkmıştır. İran ile olan ilişkilere, İran'ın Şiiliği yayma politikasından dolayı sünni olan Körfez Arap Ülkeleri tarafından karşı çıkılmaktadır. Sudan yönetimi ise yakın zamana kadar İran'ın bu politikasına karşı hep göz yummuştur ekonomik ve siyasi çıkarları önde planda tutarak. Sudan, geçen on yılda batı ülkelerinin ve körfezdeki Arap ülkelerinin tepkisine rağmen askeri, ekonomik ve dini bağlar kurduğu İran'la altta ele alınacağı üzere yakın tarihte bazı nedenlerden dolayı bağlar neredeyse kopma noktasına gelmiştir.

İran, Sudan'a büyük askeri ve mali yardımlarda bulunmuştur. İran Sudan'ı Afrika'ya açılan kapı olarak nitelendirmektedir. Öte yandan, Sudan, İran'ı stratejik bir müttefik olarak görmekte ve üzerinde uygulanan uluslararası ambargodan kurtulma fırsatı olarak değerlendirmektedir. Nitekim Sudan 2009 yılında terörizmi destekleyen ülkeler listesine eklemesinden ve devlet başkanı hakkında soykırım suçlamasıyla UCM tarafından tutuklama kararı çıkardıktan sonra yoğun bir uluslararası siyasi ve ekonomik ambargo altında kalmıştır. Ayrıca Sudan, Rusya ve Çin'in askeri mühimmat ve silahlarını kullanmaya mecbur kalmadan İran'ın askeri ve sivil sanayi tecrübesinden yararlanmak istemektedir. Bunun yansıra İran'ın

desteğinden yararlanarak 45 milyar doları aşan dış borçlarını kapatmayı hedeflenmektedir. Ayrıca Sudan'ın yanaştığı Suudi Arabistan ve Arap Körfez Ülkeleri, Kızıldeniz'in batı kıyısında Şiiiliğin yayılmasından kaygılıdırlar ve bu konuda İran ile ilişkileri kesmesi için Sudan'a baskı yapmaktadırlar (Al- Samadi, 2014).

İran, Sudan'ı silah kaçakçılığı ve Afrika'da genelde sünni olan ülkelerde Şii kültür merkezleri ve camilerin finansmanı için kullandığı öne sürülmektedir (AFP and Reuters, 2015). Bu durum ifade edildiği gibi hem Arap hem İsrail gibi bölgede etkin ülkelerin Sudan'a karşı duruşlarını belirlemektedir. Bunun yansıra Afrika ve bölgede de bazı sünni ülkeler Sudanla ilişkilerinde durgunluk olduğu görülmektedir.

Güney Sudan 2011 yılında ayrılarak ülke petrolünün %75 sahip olması ile birlikte Sudan Cumhuriyeti'nde dış ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur. Bu kapsamda Sudan, Suudi Arabistan ve diğer Körfez Arap Ülkeleriyle ilişkileri pekiştirme yoluna gitmiştir. Buna karşın İran'la ilişkilerinde bir gerileme söz konusun olmuştur (Reeves, 2015). Nitekim bu gerilmelerde bölgede Sünni-Şii çatışmasının önemli rolü olduğunu söylemek mümkündür. İki ülkenin arasındaki ilişkilerin soğumasına neden olan diğer faktörlerden biri de İran'ın, halkının büyük çoğu sünni olan Sudan'da yürüttüğü Şiiileştirme faaliyeti ve buna bağlı olarak ülkede sayıları yaklaşık 12 bine ulaşan Şii fikrini benimseyenlerin seslerinin çıkmaya başlamasıdır. Zira 2 Eylül 2014 tarihinde Sudan yönetimi tarafından Sudan genelinde bulunan 26 İran Kültür Merkezlerinin 'Şiiilik propagandası yaparak düşünce ve toplumsal güvenliği tehdit ettiği' gerekçesiyle 72 saat içinde kapatılması için talimat verilmiştir. Bunun yanında ülkede İran Kültür Ataşeliği diplomatları da ülkeden sınır dışı etme kararı alınmıştır (Sudan Dış işleri Bakanlığı, 2015).

Görüldüğü üzere Sudan'ın toplumsal yapısının özellikleri İran'la ilişkilerinde etkin bir rol oynamıştır. Ayrıca ülkenin dış ilişkilerinde duruşu ve koalisyonlarında da kaçınılmaz bir etkisi olmuştur. Buradan yola çıkarak ülkenin toplumsal yapısı ile uluslararası ilişkilerin bağımsız olmadığını ifade etmek mümkündür. Söz konusu etki olumsuz olabileceği gibi olumlu da olabilmektedir. Nitekim Sudan'ın İran ile ilişkilerinde olumsuz etkisi olmuştur. İran ve Sudan Cumhuriyeti arasındaki ilişkiyi değerlendirdikten sonra çalışmanın bir sonraki başlığında geçmişten günümüze kadar

hem devletler hem toplumlar nezdinde devam eden yakın ilişkileri olan Türkiye ve Sudan ilişkileri ele alınacaktır. İlk başta söz konusu ilişkinin tarihi sürecine değinilecek daha sonra kültürün, ilişkinin şekillenmesi ve devam etmesindeki rolü irdelenecektir.

4.1.5.3 Sudan Cumhuriyeti - Türkiye İlişkileri

Türkiye'nin Afrika ile ilişkileri 6. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Sudan-Türkiye ilişkileri de yeni değildir. Nitekim iki ülke arasındaki ilişkiler 1555 yılında Osmanlı Devleti tarafından Sudan'ın doğu kısmında Sudan ve Eritre'yi kapsayan bir vilayet kurmasıyla başlamıştır. Daha sonra kuzey Sudan ile temas ise 1821 yılında Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşanın Sudan'a girmesiyle gerçekleştirilmiştir (Suçin, 2015). Söz konusu bu ilişkilerden dolayı geçmişten günümüze tarım, el sanatları, yemek kültürü, sağlık ve tıbbi hizmetler, idari sistemi ve güvenlik sistemlerinde Türklerin belirgin etkileri mevcuttur. İki ülkenin arasında diplomatik ilişkiler 1981 yılında Sudan'ın Ankara'da diplomatik temsilcilik açmasıyla başlamıştır. Diplomatik ilişkiler kapsamında 2011 yılında iki ülkenin Dış İlişkiler Bakanları seviyesinde ortak komisyon kurulmuştur. Ayrıca ekonomi ve ticaret alanlarında da ikili ortak komisyonlar bulunmaktadır (Zenginoğlu, 2014).

Devam eden köklü bu ilişkiler kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Sudan'a büyük desteklerde bulunmuştur. Özellikle sağlık ve alt yapı alanlarındadır. Zira günümüzde Türkiye tarafından yapılan ve faaliyete devam eden birden fazla hastane ve eğitim merkezi mevcuttur. Nitekim Türkiye'nin Sudan'a yaptığı kalkınma ve insani yardımlar 140 milyar dolar civarındadır. Türkiye'nin Sudan'a yaptığı yardımlarda özellikle Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)'nın ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) büyük katkısı vardır. Resmi ilişkilerin yanı sıra halk nezdinde de yakın ilişkiler söz konusudur. Nitekim günümüzde Sudan'da Nyala, Khartum ve Port Sudan gibi büyük şehirlerde Osmanlı Devleti döneminden kalan çok miktarda Türk aile vardır. Günümüzde, emniyet genel müdür yardımcısı ve bakan olarak görev yapan Türk ailelerden gelen birçok Sudan Cumhuriyeti vatandaşı vardır. İki ülke arasında söz konusu bu dini ve eskilere dayanan kültürel bağların günümüzde devam eden ilişkilerin geliştirilmesi için önemli zemin hazırladığı düşünülmektedir (Türkiye Dış İşleri Bakanlığı, 2011).

Türkiye'nin Afrika açılımı politikasında Sudan, Türkiye'nin Afrika'ya açılan kapısı niteliğindedir. Türkiye ise birçok alanda tecrübesi ile batı tarafından ambargolar altında tutulan Sudan için önemli bir ülkedir. Bundan dolayı iki ülke arasında kamu diplomasisi geliştirilmeli ve her alandaki ilişkilere katkısı olması sağlanmalıdır. Türkiye'nin bölgede laikliği benimsemiş ülke olmasına rağmen Müslüman kimliği ve günümüzde Sudan'da yaşanan Darfur sorunu gibi sorunların çözülmesinde gösterdiği çabalar ile iki ülkenin toplumları daha da yakınlaşmaktadırlar. Görüldüğü üzere Sudan ve Türkiye arasındaki köklü kültürel ilişkiler günümüzde devam eden ilişkilerin şekillenmesinde önemli rolü vardır. Bundan dolayı kültürel ilişkilerin uluslararası arenada ülkelerin ortaklıkları ve ilişkilerinde belirleyici bir faktör olduğunu öne sürmek mümkün olabilmektedir. Sudan- Türkiye ilişkileri irdelendikten sonra çalışmanın bir sonraki başlığında Sudan Cumhuriyeti'nin Afrika kıtası ve Arap dünyası ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu ortaya konmaya çalışılacaktır.

4.1.5.4 Sudan Cumhuriyeti – Afrika ve Arap Dünyası ile İlişkileri

Sudan, jeopolitik ve jeostratejik açısından Arap dünyası ve Afrika'nın en önemli ülkelerinden biridir. Ülkenin sahip olduğu toplumsal ve coğrafi özellikler, Sudan'ı Afrika'da önemli kılmaktadır. Afrika, etnik anlamda çok heterojen bir kıtadır. Bundan dolayı komşu ülkelerin toplumları ortak aynı etnik grupları barındırabilmektedirler. Örneğin Sudan Cumhuriyeti, Güney Sudan Cumhuriyeti, Çad, Libya, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Eritre gibi ülkeler hepsinde aynı etnik gruplar olduğunu bilinmektedir. Bu durum Afrika ülkeleri arasında siyasi anlamda ilişkiler olmasa da halklar arasında yakın bağlar her zaman mevcuttur.

Bunun yanında Sudan Arap ülkeleri arasında da önemli bir konumdadır. Arap ülkeleri ile geçmişten gelen ilişkilerin varlığı ve söz konusu ilişkilerin günümüze kadar devam etmesi ülkenin bölgede yeri ve dolayısıyla güçlü bağların varlığını göstermektedir. Ülkenin tarım ve hayvancılık alanlarında sahip olduğu imkanlardan birçok Arap ülkesi için stratejik ortak durumundadır. Ülke halkının çoğunu Arapça konuşması ve birçok etnik grubun özellikle ülkede iktidarı elinde tutanların Arap kültürüne sahip olması, ülkenin Arap dünyasına yakınlaşma politikasını izlemesine neden olmuştur. Bu durum daha sonra anlatılacağı üzere ülkede Araplaştırma

politikasını izlendiğini izlenimi uyandırmış ve konu tartışılmaya başlamıştır uzun zamandan beri.

Sudan Cumhuriyeti, bölgede Arap Birliği ve Afrika Birliği Teşkilatı (OAU) gibi önemli bölgesel kuruluşlara üyedir. Ancak kimliğinden dolayı ne Arap Birliğinde ne de Afrika Birliğinde başkanlık görevini yürütebilmektedir her iki kuruluştaki da kilit rol oynamasına rağmen. Nitekim Arap Birliğinde Sudan'ı bir Afrika ülkesi olduğu ve dolayısıyla başkanlık görevine seçilemeyeceği üye ülkeler tarafından benimsenmiştir. Afrika Birliğinde ise başkanlık görevini yürütülebilme için tam anlamıyla bir Afrika ülkesi olmak gerekmektedir. Sudan'ı ise bir Arap ülkesi gördüklerinden dolayı bu görevi üstlenme durumu söz konusu değildir. Bu durum hem ülkede yaşanan kimlik sorunu hem de bölgenin çokkültürlülüğe yönelik anlayışı ve tutumu hakkında ışık tutmaktadır.

Çalışmanın “Etnik Yapısı Bağlamında Uluslararası Sistemde Sudan Cumhuriyeti” başlığında ülkenin toplumsal yapısından yola çıkarak söz konusu toplumsal yapısı ülkenin günümüzdeki ilişkilerine yansımaları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Görüldüğü üzere Sudan Cumhuriyeti'nin birçok ülke ile devam eden işbirliğiyle ilgili toplumsal yapısının etkisi söz konusudur. Diğer ülkelerle mevcut kültürel bağları, günümüzde devam eden ikili ilişkilerine uygun bir zemin hazırlamaktadır. Diğer taraftan bulunduğu Afrika kıtası yapısı dolayısıyla birçok komşu ülke ile aynı dili, kültürü ve dini paylaşan etnik gruplar barındıran Sudan Cumhuriyeti, zaman zaman bu durumdan kaynaklanan kabile çatışmaları türü çatışmalara sahne olabilmektedir. Bunun yanı sıra söz konusu ortak etnik gruplar, ülke toplumlarını yakınlaştıran faktörlerden biri olabilmektedir.

Ülkenin çokkültürlü yapısının uluslararası ilişkilerine nasıl bir etkisi olduğu tartışıldıktan sonra çalışmanın bir sonraki başlığında ülkede çokkültürlülük ve güvenlik tecrübesi ele alınacaktır. Bu kapsamda ilk önce ülkenin çokkültürlülük durumu ve buna bağlı olarak güvenliğine olan etkisi irdelenmeye çalışılacaktır. Daha sonra ülkenin çokkültürlü yapısından kaynaklanan ve dünya çapında yakından tanınan iki sorun üzerinde durulacaktır. Bu doğrultuda söz konusu iki sorunun tarihsel süreçleri, nedenleri ve sonuçları ortaya çıkarılmayı çalışılacaktır. Bununla

birlikte doğrudan etkisi olduğu düşünülerek her iki sorunun yaşandığı bölgenin toplumsal yapısı ve tarihçesi üzerinde durulacaktır.

4.2 SUDAN CUMHURİYETİ'NDE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE GÜVENLİK

Sudan Cumhuriyeti görüldüğü üzere çokkültürlü bir yapıya sahiptir. Farklı dil, din, etnik ve kültüre mensup olan bireylerin oluşturduğu Sudan Cumhuriyeti'nin tarihsel sürecine göz atıldığında özellikle bağımsızlık tarihinden günümüze kadar hep savaş ve istikrarsızlık içerisindedir. Sorunların nedenlerine göz attığımızda ise neredeyse tamamının çokkültürlü yapısından kaynaklandığını görmek mümkündür. Çatışmalar daha önce kıtlık ve susuzluk gibi bölgelerin coğrafi özelliklerinden kaynaklanırken özellikle 1956 yılında bağımsızlığını kazanmasından sonra siyasetin devreye girmesiyle farklı boyutlar kazanmıştır. Zira günümüzde ülkede devam eden kabile çatışmaların arkasındaki temel nedenlerden biri iktidarı elde tutmak için siyasal iktidarların toplumun diğer kısımları arasında kabileciliği, ötekileştirmeyi ve ayrımcılığı tetikleyen politikalar izlemeleridir (Osman, 2014).

Ülkenin geçmişten beri yaşadığı bu sorunlar ve uzun zamandır iktidarı elinde tutan politikacıların izlediği yöntem ve politikalar birçok alanda olumsuz etkisini göstermiştir. Bu alanlardan biri ülkenin ekonomisidir. Eğitim, alt yapı, eşitlik ve siyasi temsil gibi farklı isteklerle merkezdeki hükümete karşı başkaldırıları silahla bastırmak için güvenlik harcamalarının ülkede en yüksek harcamalar olmasının yolunu açmıştır. Bilindiği gibi güvenlik alanı dünyada en maliyetli alanlardan biridir. Hal böyle olunca askeri ve güvenlik alanlarına yapılan harcamaların fazlalığı ülke ekonomisinin dengesini bozarak ekonomi güvenliğinin sarılmasına neden olmaktadır.

Diğer perspektiften üstte ifade edildiği üzere Sudan Cumhuriyeti'nin toplumsal yapısı doğası itibarıyla geçmişten beri heterojen bir yapıya sahiptir. Zira günümüzdeki Sudan Cumhuriyeti, tarihte, 1821 yılından önce Dajo, Fur, Bija, Musebaat, Cibai Al-Nuba, Al-Makhrri, Alva, Abdalap, Funj ve Sinnar gibi küçük devletlerden oluşmaktadır. Bilindiği üzere Osmanlı Devleti Sudan Cumhuriyeti'ni 1820-1885 yılları arasında toplam 65 yıl yönetmiştir. Osmanlı yönetimi, ülkenin tüm topraklarını hakimiyeti altına almamasına rağmen günümüzdeki Sudan

Cumhuriyeti'nin tesis edilişinde temel taşıyı atmayı başarmıştır (Baker, 2011:72). Lakin ülkenin bu heterojen yapısına rağmen bağımsızlığından beri gelen hükümetler, hep belirli bir kısım veya etnik gruba mensup seçkin aydınlar ve nüfuz sahiplerinden oluşan gruplarla çıkar ortaklığına dayanarak etkinliklerini sürdürmüşlerdir.

Bu yöneticiler Sudan toplumunu Arap-İslam kimliğinin hakim olduğu merkezi kültürden oluşan tekçi kültüre dayalı bir politika ile idare etmişlerdir. Sudan halkı İslam dinine girdiklerinde Arap dilini ve kültürünü benimsediler. Bunun sonucunda, Arap kültürü ve Afrika kültürü iki asır boyunca beraber ve yan yana yaşadılar. Bağımsızlıktan sonra Sudan'ı yöneten kesimlerin izlediği kendilerinden olmayı dışlama politikası, ülkeyi onlarca yıl süren iç savaşa sürüklemiş ve bunun doğal sonucu olan parçalanmanın gölgesinde istenen barışa ve birlikteliğe ulaşamamıştır (İshakh, 2013).

Nitekim bu doğrultuda devletten beklenen her ferde tüm anayasal ve sosyal haklardan eşit şekilde yararlanabilme imkanını tanımasıdır. Çokkültürlülüğe sahip Sudan'daki tekçi kültürü dayatmayı zorlayan faktör ise hakim olan elit tabakanın sahip olduğu hegemonya zihniyetidir. Bu elit tabaka, şu anda ülkenin yönetimini ve kaynaklarını elinde tutmakta ve diğer fakir bölgelerin üzerinde hakimiyet kurup kontrol etmektedir. İnsanlar çok fakir, temel hizmetlerden mahrum, ekonomik ve sosyal kalkınmanın yokluğu nedeniyle sürekli çatışmalar içerisinde (Nilenet, 2015). Bu durum, insanların zulüm, dışlanma ve ötekileştirme psikolojisi içerisinde olduklarını hissetmelerine neden olmaktadır.

Büyük azınlık gruplarına karşı uygulanan bu dışlama politikası ve son zamanlarda artan ırkçılık da sosyal barışın ve güvenliğin sağlanması için gerekli olan farklı gruplar arasındaki kaynaşmayı engellemiştir. Nitekim Sudan Cumhuriyeti UNESCO dahil BM ve ona bağlı örgütlerin bir parçasıdır. UNESCO'nun 2001 yılında çokkültürlülük ile ilgili yayınladığı bildirgesinde şunları vurguluyordu: "çokkültürlülüğe saygı göstermek, hoşgörü, diyalog ve güven içerisinde yardımlaşma milletler arası barışın ve güvenliğin en iyi garantisidir" (Abdulbari, 2013:3). Zira UNESCO ve benzeri örgütler güvenliği, barışı ve yardımlaşmayı desteklemek için önemli çaba ve gayret göstermektedir ve ülkenin çokkültürlü yapısı bir tehdit olarak

değil, değerlendirilmesi gereken bir zenginlik ve güç kaynağı olarak nitelendirmektedir.

Sudan'daki çeşitliliğin tanınmamasındaki ana sebep hükmeden ve egemen olan kısım ve bunun altında ezilen çoğunluk arasındaki çekişmedir. Bu siyasi çekişme, ekonomik ve sosyal boyutlara dayanmaktadır. Zira ham maddeleri üreten köy halkına ve şehirdeki fakir halka karşı egemen olan ve serveti elinde tutan merkezi güçler arasındadır. Ülkede kültürel çeşitlilik fiili bir gerçek olmasına rağmen siyasi otorite bunu tanımamaktadır. Üstelik dünya bakışını ve siyasi görüşünü ifade eden tekçi kültürü dayatmaya çalışmaktadır. Ancak ülkenin toplumundaki durum bundan farklıdır. Örneğin farklı kültür ve geleneklere sahip olan gruplar uygun ortam varlığından toplumsal barış içinde birarada yaşayabilecekleri ifade edilmektedir (İshakh, 2013).

Ülkenin toplumunda tezahür eden durum ile ilintili olarak, milli ve dini münasebetlerde yapılan ortak tören ve kutlamalar, Hz Muhammed'in mevlidi şerifi ve buna benzer eylemler çeşitliliği örnek verilebilir. Ayrıca çok yaygın olan karışık evlilikler örnek olarak sunulabilir. Evliliklerde herhangi bir ırki ayrım yapılmamaktadır. Arapça konuşmayan sadece küçük bir azınlık var ve toplumun büyük çoğunluğu İslam dinine mensuptur. Fakat buna rağmen birçok azınlık dil, gelenek, şarkı, dans, tören ve inanç gibi kendine has bazı özelliklerini ve kültürünü muhafaza etmeye çalışmaktadır. Bu gerçek gösteriyor ki çeşitliliği ret etmek toplumun arzuladığı bir şey değildir. Aksine bu siyasi iradenin bir arzusudur (Mukhtar, 2014).

Sudan, İngiliz ve Mısır hakimiyetinden 1956 yılında bağımsızlığa kavuştuktan sonra yönetime gelen değişik hükümetler inkar edilemeyen gerçeği bilmelerine rağmen ülkedeki çokkültürlülüğü tanımadığını ifade edilmiştir. Nitekim ülkenin tarihine bakıldığında görünen o ki Mehdi devletinden önce ülkede varlığını gösteren Funj ve Abdalap ülkeleri arasında gerçekleşen bir koalisyonu ile oluşan Sinnar devleti vardır. Farklılıklarına rağmen birleşmeyi meydana getirmişlerdir. Buna rağmen Sudan'daki çeşitlilik düşüncesi bağımsızlıktan sonra sürekli egemen rejimler tarafından inkar edilmiş ve buna karşı direniş gösterenlere silahlı mücadeleye kadar uzanan bir baskı politikası uygulanmıştır. Hashim'a göre

günümüzdeki Sudan bu iç savaşı durdurup özgürlüğe ve barışa dayalı, sosyal ve siyasal adaleti gerçekleştirecek, fertlerin eşitlik ilkesi içerisinde farklı grupların tek vatanda yaşamaları için gerekli yasal düzenlemeyi yapacak vatandaşlık devleti kurmaya ihtiyaç duymaktadır. Ülkede hakim olan rejim belli kültüre sahip olan grupları destekleyerek diğer gruplara karşı savaşmakta ve hedef kitlenin kimliğini yok ederek egemen olan kültürün potasında eritmeye çalışmaktadır (Hashim, 2010). Bu da şüphesiz ülkenin milli güvenliğini her geçen gün zedelemekte ve olumsuz yönde etkilemektedir.

Mevcut iktidar, halkına hizmet etmeyi üstlenmeli, ona genel ve özel korumayı sağlamalıdır. Fakat birçok örnek iktidarın günlük uygulamalarında bu ilkelere muhalefet ettiğini göstermektedir. Örneğin; gelişmiş ülkelerde bir kişinin normal kimlik alabilmesi için sadece ikametgah ve ebeveynlerden birinin kimlik ibraz etmesi yada vatandaşlık hakkının verildiğine dair idari bir kararın ibraz edilmesi yeterlidir. Lakin Sudan'da bu bazı etnik gruplar için güçtür. Bu durum özellikle ülkenin coğrafi konumu dolayısıyla diğer komşu ülkelerle kontrolsüz sınır geçişleri yapan etnik gruplar içindir. Bir bireyin kendi ülkesinde mensup olduğu etnik grubundan dolayı kimliğini çıkarmasında engellerin olması, kişinin medeniyet güvenliği ile birlikte toplumsal güvenlikte olumsuz yönde etkilenmesine neden olacaktır. Nitekim Sudan vatandaşlığı verilmesi hakkındaki kanun ve mevzuat esnek bir yapıya sahip olmasına rağmen ülkedeki siyasi iradenin çokkültürlülük meselesine bakış açıları ve uygulanan siyaset bunu engellemektedir.

Mevcut rejimin uygulamasında ve İslam dinini ve kültürünü empoze etmeye yönelik siyaseti çerçevesinde bölge genelinde fert ve topluluklar haddi aşan birçok rahatsızlık ve baskıya maruz kalmıştır. Örneğin belirli kıyafetinden dolayı kadınlara kötü davranılmış ve mahkemeye sevk edilmişlerdir 1990'lı yıllarda. Yani günümüzdeki iktidarın ilk geliş yıllarındadır. Hatta bazen rejimin resmi temsilcileri tarafından bu kadınlar kıyafetinden dolayı kamu düzenine aykırı olduğundan kınanmış ve suçlanmıştır. Bazen de mescit ve diğer ibadet yerlerinde dini cemaatler arasında bir takım tartışma ve sürtüşmeler meydana gelmiş ve bir kısmında kanlı geçmiştir (Abdulahdi, 2015). Bunun nedeni de siyasi iktidarların ülkenin çokkültürlü yapısından kaynaklanan farklılıkları ön plana çıkaran siyaset yürütmelerinden ileri geldiği düşünülmektedir.

Diğer yönden Sudan'daki medya Arap olmayan kültürlerle karşı sürekli taraf tutmaya çalıştığı ülkede herkes tarafından bilinmektedir. Arapça yayın dışında başka bir dilde yayın yapılmasına imkan verilmemektedir. İçeriği göz önünde bulundurmaksızın Arap kültürüne mensup olmayan diğer grupların kültürlerin yayınlanmasına izin verilmemektedir. Devletin siyaseti ile uyuşmayan şarkı, dans, tiyatro veya halk kutlamalarına müsaade edilmemektedir. Arap olmayan grupların şarkı ve özel kutlamaları bir tek istisnai durumun dışında mümkün olmamaktadır bağımsızlık bayramı ve dini bayramlar gibi ülkenin tüm toplumu ilgilendiren münasebetler hariç (Ali, 2012:6). Bu doğrultuda yer verilmesi gereken diğer ayrıntı, Sudan müziğinde kullanılan diyatonic Arap müziğindeki diyatonicten farklıdır. Fakat Sudan şarkıları Arap şarkıları arasında tasnif edilmektedir hükümet tarafından. Sudan'daki dans Afrika dansı, şarkı sözleri ise hem Arapça hem Afrika dilleri ile yazılmaktadır. Buna rağmen ülkede uygulanan Araplaştırma politikası kapsamında ülkenin tüm kültürü Arap kültürü kategorisine koyulmaktadır.

Bunlarla birlikte medya alanında çalışanların seçilmesi genelde ön yargılı politika ve hakim olan kısmın kontrolünde yapılmaktadır. Günümüzde Sudan Cumhuriyeti'nin televizyon ekranlarını izleyen seyirci Afrika kökenli kesimlere karşı yapılan ön yargı ve taraf tutma örneklerini çok bariz bir şekilde görebilmektedir. Zira televizyon ekranlarında Arap kökenli kabilelere mensup olan beyaz tenlilerin dışında yok denilecek kadar esmer olan spiker görülebilmektedir ülkede çoğunluğu oluşturmalarına rağmen. Ayrımcılık sadece içeriğe, spikerlere ya da program sunucularına has bir durum değildir. Aksine diğer tüm devlet kurumlarında da çalışanların hepsini kapsamaktadır. Resmi medyaya gelince, resmi medyaya hakim olan İslami rejimin tavrına ve düşüncesine muhalefet edenlere karşı çok açık bir tavır sergilemektedir. Halbuki Malezya, Endonezya, Kanada ve Singapur gibi bir çok ülke çokkültürlülüğü tanımakta, siyasetini desteklemekte, medyada herkese eşit şekilde zaman vermekte ve politikasını gerçekleştirmesini sağlamaktadır.

Batıda ise bu konuda mukayese edilmeyecek kadar büyük bir ilerleme kaydedilmiştir. Hollanda'da örneğinde, medyada uygulanan kültürel çeşitlilik siyasetine ilave olarak resmi televizyon kanallarında farklı siyasi partiler belli zamanlarda kendilerine özel yayın yapma hakkına sahiptir. Ayrıca devlet, düşüncesi ve kültürel yapısına bakılmaksızın yasalara aykırı bir şey olmadığı sürece medya

kuruluşlarına resmi kanallarda kendi programlarını adaletli bir şekilde yayınlama hakkını vermektedir (Hashim, 2010).

Dil açısından heterojen bir ülke olmasına karşın Sudan Cumhuriyeti'nde okul ve üniversitelerde öğretim dili zorunlu olarak Arapçadır. 2005 yılında imzalanan Kapsamlı Barış Anlaşması'nda üniversitelerde İngilizce resmi dil olarak kabul edilmesine rağmen Güney Sudan'ın 2011 yılında ayrılmasına kadar söz konusu anlaşma bendi uygulanmamıştır. 1989 yılında gelen Milli Kurtuluş Hükümetinin planladığı Arapçalaştırma politikasını benimseyerek öğretim politikası içerisinde uygulamış ve yükseköğretimde büyük yıkımlara sebep olmuştur. Ders müfredatı, eğitim araçları ve metotları yine egemen olan kültürden alınmış diğer kültürler hiç dikkate alınmamıştır. Sudan tarihi bile tarafsız bir şekilde ele alınmamıştır.

Örneğin ülkede Afrika kökenli bazı milli kahramanların tarihi gibi konulara önem verilmemiştir. Bütün bunlar öğrencilerin kendi ülke tarihi ile ilgili geniş bilgi sahibi olmalarına engel teşkil etmiştir. Şüphesiz bu durum ortak ve ulusal bir kimliğin oluşmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, toplumun fikri ve kültürel zenginliğine dayanan özgür bilimsel araştırmalar konusunda öğrenciler bu zenginlikten faydalanmaktan mahrum bırakılmıştır (Rizkh, 2012). Nitekim bu tarih, öğrencilerin pozitif eğilimlerini desteklemekte ve eğitim çalışmalarına büyük faydalar sağlayarak verimli hale getirmektedir. Bununla birlikte kültürün olumlu etkisi eğitim işlerinde de görülmektedir.

Hükümetler tarafından Afrika köken ve kültüre bağlı olanlara karşı yapılan ayrımcılığı engelleyen bir kanun veya siyaset ortaya koyulmamıştır. Zira günümüzde ülkede sivil ve askeri hizmetlerdeki yüksek görevlere tayin yapılırken ayrımcılık yapılmaktadır. Buna en güzel örnek askeri fakültelere yapılan seçim ve yerleştirmede hep belirli etnik gruplara mensup olanların yakın ve akrabaları gözetilmiştir. Bu durumun neden olduğu sonuçlardan biri ülkenin bazı kurumlarında görev yapanların tamamının benzer olup farklı bir etnik gruba mensup insanın kuruma girdiğini kendi ülkesinde yabancı hissetmesidir. Milli Kurtuluş Hükümeti döneminde iş ve görev alımlarında kabile veya etnik grubun isminin sorulması kaçınılmaz olmuş ve yoğun şekilde yaygınlaşmıştır.

Üstte görüldüğü üzere Sudan Cumhuriyeti'nde çokkültürlülükle ilintisi olan uygulamaların ışığında, ne ülkenin ulusal güvenliği ne de toplumsal güvenlikten bahsetmek mümkündür. Ülke insanı bağlı olduğu etnik grubundan dolayı birçok toplumsal sorun yaşamakta ve buna bağlı olarak kariyer ve liyakatine bakılmaksızın ülkede bazı görevlerde bulunamamaktadır. Benzer şekilde liyakatsiz kişilerin sadece etnik bağlılıklarından dolayı uygun olmadıkları görevlerde bulunabilmektedir. Bu durum ülkenin kalkınması ve gelişmesinin önünde engel teşkil edeceği gibi milli güvenliği de tehdit altında bırakacağı aşîkardır. Zira ülkenin milli güvenliğini yalnızca silahlı çatışmalar tehdit etmemektedir. Bunun yanında ülkenin çıkarları doğrultusunda değil sadece kendisi, etnik grubu ve/veya siyasi ideolojisi için çalışan bir kişinin ülke güvenliğine daha çok zarar vereceğı düşünölmektedir.

Bu doğrultuda Sudan Cumhuriyeti'nde bağımsızlığının ardından günümüze kadar siyasi iktidarların çokkültürlölüğe karşı izledikleri politika ve sahip oldukları bakış açılarından dolayı meydana gelen ve ülkenin milli güvenlik ve bütönlüğünü tehdit eden en büyük iki sorun olan Darfur Bölgesi ve Güney Sudan Bölgesinin sorunları ele alınacaktır. Söz konusu sorunların ortaya çıkmasında siyasal iktidarların rolleri irdelenecektir. Bir sorunu veya olguyu doğru kavrayabilmek için söz konusu olgu veya sorunun tüm boyutlarını değerlendirmek gerektiğı düşünölmektedir. Buradan hareketle söz konusu sorunları daha iyi kavrayabilmek için ilk başta sorunların tarihçeleri, sorunların yaşandığı bölgenin yapıları ve tarihleri ele alınacaktır. Ayrıca sorunların sonuçları ve önümüzdeki süreçte ne gibi sonuçların ortaya çıkabileceğı hakkında öngörülerde bulunulacaktır her iki sorunla ilintili.

Yakın tarihte yaşanan, 21 yüzyılda uluslararası arenada en çok ses getiren ve ülkenin devlet başkanı hakkında tutuklama kararı alınmasına neden olan, ülkenin milli güvenliğini en çok tehdit eden sorun olarak tasnif edildiğinden dolayı çalışmanın bir sonraki alt başlığında Darfur sorunu ele alınacaktır. Bu kapsamda ilk önce Darfur sorununun arka planı, tarihçesi ve nedenlerinin üzerinde durulacaktır. Daha sonra bölgenin tarihçesi ve toplumsal yapısı ele alınacaktır. En sonunda ise sorunun yaşandığı Darfur Bölgesi ile ilgili öngörülerde bulunmaya çalışılacaktır.

4.2.1 Darfur Sorunun Arka Planı, Tarihçesi ve Nedenleri

İfade edildiği üzere Afrika'nın doğusunda yer alan Sudan Cumhuriyeti çok geniş bir alana sahiptir. Bu geniş yüzölçümü ile birlikte ülke etnik açıdan da çeşitlilik arz eden toplumsal yapıya sahiptir. Ülkenin batısında yer alan Darfur bölgesi de kendi içinde bu etnik çeşitliliği barındırmaktadır. Bölgede 2003 yılında başlayan sorun adeta dünyanın dikkatini üzerinde toplamıştır. Darfur Bölgenin yüzölçümü yaklaşık beş yüz kırık dokuz bin (549.000) kilometrekaredir. Kuzeyden Libya, batıdan Çad, güneyden Orta Afrika Cumhuriyeti ve doğudan ise Güney Sudan Cumhuriyeti ile çevrilidir.

Bölge, Sudan Cumhuriyeti'nin bugünkü kamu yönetimi yapılanmasında beş ile ayrılmaktadır. Bu iller Güney Darfur, Kuzey Darfur, Batı Darfur, Doğu Darfur ve Orta Darfur'dur. Bölgenin nüfusu yaklaşık altı milyondur. Bunların tamamı Müslüman ve Sünni'dir. Bölgede tarihten gelen İslami sevgi ve eğitimin getirisiyle insanların yaklaşık %50'si Kur'an-ı Kerim hafızıdır. Bölge, ülkede Kur'an okullarının çokluğu ile meşhurdur. Tarihsel gelişiminde ayrıntılı olarak görüleceği üzere bölge, 1650- 1916 tarihleri arasında bağımsız bir devlettir.

Bölgenin toplumsal ve coğrafi yapısı diğer Sudan bölgelerinin toplumsal ve coğrafi yapılarından farklıdır. Bölge ayrıca petrol, elmas ve uranyum gibi yeraltı kaynakları bakımından zengindir. Ayrıca Darfur bölgesinin toplumu günümüze kadar kültürel yapı bakımından Sudan'ın diğer bölgelerinden farklıdır. Bununla birlikte 2003 yılında başlayan ve günümüze kadar devam eden çatışmaların Darfur toplumu üzerinde olumsuz etkisi olmuştur. Daha önce ayrı bir devlet olan Darfur Bölgesi sömürgecilik döneminde İngilizler tarafından Sudan Cumhuriyeti'ne bağlanmasından sonra çoğu milli hükümetler tarafından ihmal edilmiştir. Darfur Bölgesinin sahip olduğu devlet geleneği ve güçlü toplumsal yapı sistemi mevcut sorunların daha önceleri yaşanmasının önünde engel teşkil etmiştir.

Darfur bölgesindeki sorununun nedenlerini sınıflandırılacak olursak ilk başta sömürgecilik döneminden kalan sorunlar önümüze gelecektir. Sudan bir İngiliz sömürgesidir üstte ifade edildiği gibi. İngilizlerin dünya genelinde meşhur bir yönetim anlayışı vardır. Bu yönetim anlayışı 'Böl ve Yönet' yönetim biçim ve stratejisidir. İngilizler Sudan'ı yönetirken özellikle son dönemlerinde bu yönetim

stratejisini çok yaygın biçimde kullanmışlardır. Çünkü Sudan çok geniş topraklara sahiptir. Ayrıca toplumsal yapısı da çok çeşitli olduğu için bu stratejiye elverişlidir. Oysa İngilizler 2011 yılında ayrılan Güney Sudan'ı sömürgecilik döneminde kapalı bir bölge ilan etmiş ve bölgeye girişleri izne tabi tutmuşlardır.

İkinci olarak sosyal ve ekonomik nedenlerdir. Darfur'un toplumsal yapısının barındırdığı kabilelerin uğraştıkları işten dolayı ikiye ayrıldığı ifade edilmiştir. 1970'li yıllarda merkezi hükümet hayvancılığı destekleyen bir politika izlemiştir. Bunun sonucunda hayvan sayısı artmış ve dolayısıyla daha fazla mera alanlarına ihtiyaç doğmuştur. Bu durum karşısında hayvancılıkla uğraşan göçebe kabileler ile tarımla uğraşan kabileler arasında toprak yüzünden çatışmalar başlamıştır. Çatışmalar ilk başta bu yönde olsa da daha sonra sistematik kabile çatışmalarına dönmüştür. Merkezi hükümet tarafından bu çatışmalara yönelik çözüm önerileri sunulmaması çatışmaların içinden çıkılmaz hale gelmesine yol açmıştır (Al-hur, 2009).

Bununla birlikte Darfur'un nüfusu ciddi oranda artmıştır. Darfur'da nüfus yoğunluğu yaklaşık 45 yıllık bir süre zarfında altı kat artmıştır. 1956 yılında Darfur'un nüfusu 1.080.000 kişi iken, km²'ye düşen nüfus yoğunluğu sadece 3 kişiydi. 1973 yılına gelindiğinde nüfus 1.340.000 olmuş, nüfus yoğunluğu 4 kişiye yükselmiştir. 1983 yılında nüfus %162 oranında artarak 3.500.000 kişiye ulaşırken, nüfus yoğunluğu on yılda %250 artış göstererek 10 kişi olmuştur. Darfur sorununun başladığı yıl olan 2003 yılında ise nüfusun yaklaşık olarak 6.500.000 olduğu, nüfus yoğunluğunun ise 18 kişiye çıktığı görülmektedir (Zain Alabdin, 2013).

Bunların yanında, kendi bölgelerinde yağış olmadığı zamanlarda giderek azalan verimli yeşil alanlara geçici olarak yerleşmek isteyen göçebe gruplar ile yerleşik gruplar arasında gerginlikler yaşanmasına neden olmuştur. Örneğin, 1923–2003 arasında Darfur'da etnik gruplar arasında 39 ciddi çatışma kaydedilmiştir ve bu çatışmaların 29'unda göçebe gruplar bir şekilde taraftır (Abu Aynen, 2007). Bir diğer ekonomik neden ise Darfur bölgesinin İngiliz döneminde merkezi hükümetler tarafından ihmal edilmesidir. 1916 yılında Darfur Sultanlığı'nın siyasi varlığı sona ermiştir. Hartum'daki İngiliz-Mısır ortak yönetimi bölge insanına yönelik yeterince yatırım yapmamıştır. Sömürgeci yönetimler bölgenin büyükbaş hayvan kapasitesini

Avrupa'nın ihtiyaçlarını karşılamak için kullanırken, bölgede yetişen hammaddeleri hep ihraç etmişlerdir (Flint and De Waal, 2005:13). Nitekim 1940'lı yıllara kadar Darfur'da bir tane dahi kadın doğum hastanesinin olmaması Darfur'un ihmal edilmişliğini anlatmak için yeterli bir örnektir aslında.

1956 yılında bağımsızlığına kavuşan Sudan'ın bir parçası olan Darfur, Hartum'daki iktidar savaşlarının gölgesinde kalmış ve siyasetçilerin yatırım yapmaktan çok askeri yöntemlerle komşu ülkelerden korumaya çalıştığı bir bölge haline gelmiştir. Sonuç olarak sultanlık sisteminin son bulmasıyla sömürgecilik dönemi ile beraber yeniden oluşturulan siyasi yapı, Darfur bölgesinin sosyal ve ekonomik alanda gelişmesine katkı sağlamadığı gibi bölgede yaşayan insanların sorunlarına çözüm bulmalarını da zorlaştırmıştır. Bunun sonucu ise 2003 yılında başlayan silahlı mücadele olmuştur (International Crisis Group, 2005:19).

Sudan'ın Darfur'daki sorununun nedenlerinden bir diğeri merkezi hükümetin yanlış politikalarıdır. Darfur'daki sorun 2003 yılında başladığında Güneydeki sorun hala devam etmektedir. Hükümet ekonomik anlamda her iki silahlı sorunla başa edemez durumdadır. Oysa güney bölgedeki başkaldıranlarla savaşmaya devam etmeye kararlı idi. Ancak Darfur'daki durum için farklı zmler üretmiştir. Zira bağımsızlıktan beri iktidarı elde tutan ve bırakmak istemeyen etnik gruplar, Darfur'un toplumsal çeşitliğinden yaralanarak Arap kökenli kabileler ile Afrika kökenli kabileler arasında çatışmalara yol atıran politikalar izlemiştir. Bununla kalmayıp sorunun daha çıkılmaz hale alması için etnik bakımından daha ılımlı gördükleri Arap kökenli kabilelere destek vermiştir. Böylece Darfur'daki sorun hükümet ve hükümetin güvenlik gleri ile başkaldıranlar arasında değil Afrika kökenli kabileler ile merkezi hükümetin desteklediği Arap kökenli kabile mensupları arasında cereyan eden bir çatışma haline gelmiştir.

Bölgede yaşanan sorunu iyi bir surette kavrayabilmek için öncelikle bölge hakkında genel bilgilere sahip olmak gerektiği düşünülmektedir. Buradan hareketle Darfur Bölgesinin, tarihsel gelişimi, sosyal yapısı irdelenecek daha sonra soruna ilişkin kavramlar ve bölgede uygulanmakta olan bazı aşiret yönetim sistemlerinin üzerinde değerlendirmeler yapılacaktır.

4.2.1.1 Darfur Bölgesi'nin Tarihçesi ve Toplumsal Yapısı

Tarihsel açıdan Darfur Bölgesine baktığımızda, genel olarak hüküm sürmüş üç hanedanlık olduğu görülmektedir. Bu hanedanlıklar Dacu, Tunjur ve Keira/Fur hanedanlıklarıdır (O'Fahey, 2006:27-28). Bu hanedanlıkların adlandırılması aslında günümüzde Darfur Bölgesinde yaşayan ve Afrika kökenli olan kabilelerin isimlerinden gelmektedir. Başka bir anlatımla bu hanedanlıklar günümüzde var olan kabilelerin geçmişteki iktidar dönemleridir. Çad Cumhuriyeti ile Sudan Cumhuriyeti sınır hatlarında yaşamış olan halkların kökenlerinden olduğu düşünülen Dacu hükümdarlığı, özellikle Darfur bölgesini M.S.1200'den 1400 yılına kadar yönetmiştir. Dacuların hükümdarlığının sona ermesinden sonra Darfur, Tunjur hanedanı tarafından yönetilmeye başlanmıştır (Dalar, 2013:5).

Darfur, İslamiyetle Tunjur hanedanı döneminde tanışmıştır. Tunjurlar günümüzde de Darfur bölgesinde dinlerine çok bağlı bir etnik grup olarak bilinmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi Darfur toplumunun %50'si Kur'an-ı Kerim hafızıdır, bu durumun Tunjur hanedanlığı döneminden kaynağını aldığı düşünülmektedir. 1635 yılında bölgede Tunjur Hanedanı egemenliği sonra ermiş ve Darfur, Waday egemenliği tarafından yönetilmeye başlamıştır. "Cebel Mara" (Mara Dağı)'nın batı bölgesinde Kaira Fur Sultanlığı 1650 yılında kurulmuştur. Kaira Fur'un tarihteki ilk hükümdarı Süleyman Solongdongo'dur (Alwalid, 2000:46). "Mara Dağı" 2003 yılına kadar özellikle Fur Kabilesi'nin yoğun bir şekilde yaşadığı bir yer olarak bilinmektedir. Bölge Sudan Cumhuriyeti'nde Akdeniz iklimine sahip olan tek bölgedir. Fur kabilesi, Darfur bölgesinde yaşayan en büyük kabilelerden bir tanesidir. Aslında Darfur sözcüğü Arapçada 'Furların Bölgesi' veya 'Furların yaşadığı yer' anlamına gelmektedir.

Kaira Sultanları, ilk başta Fur sözcüğünü kendi dinlerini ve yönetimlerini kabul eden siyah halkı belirtmek için kullanmışlardır. Ancak zamanla üstte ifade edildiği gibi Darfur sözcüğü Furların veya Fur kabilesi mensuplarının yaşadığı yer veya bölge olarak kullanılmaya başlamıştır (Ana Britannica,1994:181). Bu aslında Fur Sultanlığı'nın çok güçlü bir sultanlık olmasından kaynaklanmaktadır. Zira 17.Yüzyılda Kaira/Fur sultanları egemenliklerini bölgenin tamamı üzerinde kurmuşlardır. Hatta Çad'ın doğusundaki Waday sultanlığına son vermişler ve kendi

topraklarına katmışlardır. Daha sonra Doğu Darfur bölgesine yönelmişler ve bölgenin en büyük şehri olan Al-Faşir kentini ele geçirerek sultanlıklarının başkenti yapmışlardır (Al-Sayer, 2005:37). Fur Sultanlığı sona erene kadar Al-Faşir, sultanlığın başkenti olarak kalmıştır. Kent günümüzde Darfur bölgesi için önemli kentlerden bir tanesidir özellikle Kuzey Darfur bölgesi için. Kuzey Darfur İli'nin başkenti olan bu şehir, Fur Sultanlığı'nı anlatan Sudan'ın en büyük müzesine ev sahipliği yapmaktadır günümüzde.

On altıncı yüzyıla gelindiğinde Darfur'un yönetim sistemini, zamanın hükümdarı olan Sultan Dali oluşturmuştur. Sultan Dali'nin oluşturduğu sistemi 'Dali Kitabı' olarak adlandırılan bir kitap/kanunlar serisi haline getirmiştir. Bu kitap veya yönetim sistemi oluşturulurken hem İslam hukuku hem de yerel hukuk kuralları dikkate alınmıştır. Dali Kitabı, ceza hukuku, adil yargılama, muhakeme usulü, temyiz usulü, asayiş ve düzenin sağlanması gibi yargı ve idareyle ilgili devlet mekanizmasının işleyişine yönelik hükümler ve kurallar içermektedir (Al-Tazi, 2013; Dalar, 2013:6).

On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıla ait mahkeme karar ve kayıtlarında bu kanun kitabının izleri bulunmaktadır. Nafaka, boşanma, aile hukuku ve birey statüsü gibi özel hukuk konularında ağırlıklı olarak İslam'ın Maliki mezhebine göre uygulamalar mevcuttur. İslam hukuku özel hukukta uygulama alanı bulmuşken ceza ve idare hukuku gibi kamu hukuku konularında karma hukuk benimsenmiştir. Sömürge döneminde İngilizler tarafından sultanlığın hukuk kuralları yenilenmiş ve günümüze kadar ulaştırılmıştır (Dalar, 2013:7). Daha sonra milli hükümetler tarafından birkaç dile çevrilmiştir. Günümüzde Sudan'ın önde gelen üniversitelerinden olan Khartum Üniversitesi'nde söz konusu hukuk sistemini devam ettirme vakfı bulunmaktadır (Khartoum University, 2013).

Yirminci yüzyılın başlarına kadar hükmünü sürdürebilmiş olan Darfur Sultanlığı yerleşik kurum ve yönetim düzeniyle adeta bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmüştür. Darfur'un bağımsızlığı 1916 yılına kadar devam etmiş ve 1916 yılında İngilizler tarafından Sudan Cumhuriyeti'ne bağlanmıştır. Aslında Sudan'ın günümüzdeki yönetim şekli İngiliz-Mısır sömürgeciliğinin ürünü olarak nitelendirilmektedir. 1811 yılından 1848 yılına kadar Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa,

altın ve savaşta asker olarak kullanılacak insan kaynağı elde etmek için Sudan'a girerek kuzey bölümünü işgal ettikten sonra, Darfur'u da işgal etmek istemiş, lakin Nil boyunca kendisine karşı ciddi direniş gösterildiği için Darfur'u işgal edememiştir (O'Fahey, 2006:30).

Mısır, İngilizler tarafından 1882 tarihinde işgal edilmiştir. İşgalden sonra Darfur ve Sudan'da Mısır ve İngilizlere karşı rahatsızlık ve öfke beslenmiş ve her geçen gün artmaya devam etmiştir. Bunun yanı sıra o dönemde Afrika'nın batısında faaliyet gösteren Tijaniya tasavvuf okulundan Muhammed Ahmed Al-Mahdi, kendisini Mehdi ilan ederek İngiliz-Mısır ortak yönetimine karşı 1882 yılında başkaldırmıştır. Daha sonra 1885 yılında kendisini öldürmek amacıyla gönderilen İngiliz-Mısır ordusunu yenmiştir. Mehdi hareketi 1885 yılından 1898 yılına kadar ülkenin büyük bölümünü denetim ve kontrolü altına almayı başarmıştır. Darfur sultanları ilk başta Mehdi yönetimine karşı direnmişler, ancak yenik düşmüşler ve Darfur bölgesi 1882 yılından 1898 yılına kadar Mehdi yönetimin kontrolünde kalmıştır. 1898 yılında Sultan Ali Dinar, yeniden Darfur Sultanlığını kurmuştur. İngilizler yeni kurulan bu sultanlığı tanımışlardır. Ali Dinar, 1916 yılına kadar Darfur'da egemenliğini sürdürüp güçlendirebilen Fur Sultanlığı'nın son sultanıdır (O'Fahey, 2006:32).

İngilizler, Ali Dinar yönetimindeki Darfur bölgesi üzerine baskı uygulamışlardır. Sultan Ali Dinar her geçen gün artan bu sömürgeci baskılarına karşı ayaklanmış ve direnmiştir. İngilizler, bu durumdan çok rahatsız olmuşlar ve Sultan Ali Dinar ve beraberindekileri kontrol altına almak için çaba göstermişlerdir. Ancak gösterilen çabalar bölge ve sultanı kontrol altına almak için yetersiz kalmış ve İngilizler en sonunda Ali Dinar'ın sultanlığını kabul etmişler daha sonra da Darfur'un yönetimini Sultan Ali Dinar'a bırakmak zorunda kalmışlardır. Ancak bu tanıma karşılığında İngilizler, Darfur'da İngiliz müşavirlerin bulunmasını, İngiliz hâkimiyetini kabul ettiğinin bir ifadesi olarak Hartum'da olduğu gibi İngiliz ve Mısır bayraklarının dikilmesini ve Darfur'un Hartum yönetimine vergi vermesi gibi şartlar koymuşlardır (Kaiserscross, 2015).

Ali Dinar, Hartum'daki Mısır-İngiliz idaresini sömürgeci ve işgalci bir idare olarak görmekte ve nitelendirmektedir. Aslında emperyalist amaçlarla İngilizler

Afrika’da bağımsız ve millî bir devlet bulunmasını istemiyorlardı ve ülke kaynaklarından daha çok faydalanmak için demiryolları inşa etmişlerdi. Aynı dönemde Ali Dinar’ın Darfur Sultanlığının kuruluşunu tam olarak sağlamış ve bölgede güçlü hale gelmiştir. Bu, İngilizlerin Afrika politikaları için tehlikeli bir gelişmedir. Buna karşılık olarak Fransızlar Orta Afrika bölgesinde etkinliklerini arttırmışlar ve Waday Sultanlığı (bugünkü Çad Bölgesi) ile Darfur arasındaki sınır meselesini bahane ederek Darfur’un İngiliz direkt nüfuzu altında olmamasından faydalanmak istemişlerdir (Kavas, 2008).

Ali Dinar, halife unvanı taşıyan Osmanlı Padişahı’na bir mektup yazmış ve İngilizlere karşı tavrını açık şekilde belirtmiş ise de mektup İstanbul’a ulaşmamıştır. Sultan Ali Dinar I.Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’nin Almanya yanında savaşa girmesinden sonra ilan edilen cihat için, cihada icabet edeceğini ve Osmanlı’nın yanında yer aldığını belirten bir cevap vermiştir. Görüldüğü gibi Darfur, Osmanlı Devleti Padişahı’na bağlılığını Halife kimliğinden dolayı sürdürmektedir. 1916 yılında İngilizler Darfur üzerine yürüyerek Darfur’u ele geçirmiştir. Darfur’daki Fur hanedanının son sultanı olan Ali Dinar İngilizlerin Sudan’ı işgaline rağmen 18 yıl boyunca İngilizlere tâbi olmadan hanedanını fiilen bağımsız olarak devam ettirmiştir. Bir milli lider olarak işgalci İngilizlere karşı koymuştur ancak İngilizler Sudan’daki işgallerini 1956 yılına kadar devam ettirebilmişlerdir (Yasin, 1999:25-27).

Ali Dinar İngilizlere karşı göstermiş olduğu başarıya rağmen İngiliz-Mısır ortak yönetiminin orduları karşısında uzun süre ayakta kalamamış ve 1915 yılında yenik düşerek 1916 yılında kendisi ve çocukları ile birlikte sömürgeci İngilizler tarafından öldürülmüştür. Sultan Ali Dinar ölümünden sonra İngilizler Darfur bölgesi üzerinde mutlak hâkimiyet kurabilmiş ve aynı yıl içerisinde bölgedeki Fur Sultanlığına son vermişlerdir. Daha sonra da Darfur’u günümüzdeki Sudan Cumhuriyeti ile birleştirmişlerdir. İngilizler, Darfur’u kolayca yönetebilmek için “Halk Yönetimi” stratejisini uygulamışlardır. Bu yönetim stratejisi, kabilesel hiyerarşik yönetime dayanmaktadır. Zira İngilizler tarafından çıkarılan bir dizi yasa ve kararnamelerle kabile yetkililerinin statüsü düzenlenmiştir (Kaiserscross, 2015).

Bu yasalardan biri de kabile şeflerine yargılama yetkisini veren yasadır. Birbirine karışmış etnik kimlikleri ayırtmak ve Sudan genelinde kabilelere bağlılık

temelinde etnik kimlik oluşturmak halk yönetimi mekanizmasının ortaya çıkardığı sorunlardan bir tanesidir (Flint and De Waal, 2005:192). Bu sistem Sudan'ın bağımsızlığını kazanmasına kadar devam etmiştir. 1970'li yıllarda Sudan Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı tarafından kaldırılmıştır.

Görüldüğü gibi Darfur bölgesi tarihte ayrı bir devlettir. Bu bölge İngilizlerin sömürge döneminde Sudan'a bağlanmıştır. Aslında Darfur bölgesinin toplumu günümüze kadar kültürel yapı bakımından Sudan'ın diğer bölgelerinden farklılığını korumuştur. Bununla birlikte 2003 yılında başlayan ve günümüze kadar zaman zaman kendisini gösteren iç çatışmalar da Darfur toplumunun üzerinde etkisi olmuştur. Darfur bölgesinin İngilizler tarafından Sudan'a bağlanmasından sonra bu bölge milli hükümetler tarafından ihmal edilmiştir.

Darfur bölgesinin, etnik açıdan heterojen olduğu üstte ifade edilmiştir. Son zamanlarda bilimsel literatürde özellikle 2003 yılından sonra bölgede yaşayanlar için 'Darfurlular' terimi kullanılmaya başlamıştır. Bunun en büyük nedeni Darfur sorununun uluslararası medyada bir bütün olarak yer almasıdır. Ancak bu yanlış bir terimlendirmedir. Çünkü aşağıda görüleceği üzere Darfur toplumu çok kültürlü bir toplumdur. Ayrıca söz konusu sorunda tüm kabileler etkin rol almamıştır. Darfur bölgesinde yaşayan kabilelerin sayısı yüzden fazladır. Bu kabileler genel anlamda iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grup Arap kökenli kabileler, ikinci grup ise Arap olmayan Afrika kökenli kabilelerdir (Flint and De Waal, 2005:4).

Arap kökenli kabileler genel olarak hayvancılıkla uğraşırken Arap olmayan kabileler tarım ile uğraşmaktadır. Yakın tarihe kadar bu ayrım toplumda hissedilecek kadar etkin değildir. Ancak 2003 yılında alevlenen ve Arap olmayan kabilelerin giriştiği merkezi hükümete karşı daha fazla halk talebi mücadelesinden sonra bu ayrım çok belirgin bir şekilde hissedilmeye başlanmış hatta birçok konuda belirleyici bir rol almaya başlamıştır. Darfur'da Arap kimliğinin oluşumunun kökenleri Abbasilerin, Asya'daki güçlerini kaybettikleri X. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Abbasilerin bu coğrafyada geçmişe nazaran gücünü kaybetmeye başlaması ile Afrika kıtasına doğru hareketlenen Arap göçleri, günümüzde Afrika'nın pek çok yerinde olmak üzere Sudan'da ve haliyle Darfur 'da da Arap kimliğinin oluşumunda en etkili faktör olarak gösterilebilir (Flint and De Waal, 2005:5).

Darfur bölgesi Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti ile sınırı olan bir bölgedir. Özellikle hayvancılık ile uğraşan kabileler bilhassa sonbahar dönemlerinde bu ülkelere girip çıkabilmektedirler. Bu durum söz konusu ülkeler ile ortak kabile bağlarının oluşmasına neden olmuştur. Darfur sorunlarının nedenlerinde görüldüğü gibi bu sınır hattı toplumsal etkileşim sonucu, Çad gibi bazı ülkeler Darfur'da çatışan bazı kabile mensuplarını desteklemiştir. Darfur'da yaşayan Arap kökenli kabileler Arapça konuşurken Afrika kökenli kabileler kendi yerel dil veya lehçelerini konuşmaktadırlar. Aslında bu dil ayrımı kabileler arasında yaşanan evliliklerin sonucunda ortadan kaybolmaya başlamıştır çünkü herkesçe ortak dil olan Arapça konuşlmaya başlamıştır. Özellikle yerel lehçelerin yazılı olmadıklarından dolayı yok olmalarını kolaylaştırmıştır.

İngilizler döneminde yapılan bir nüfus sayımına göre Sudan nüfusunun %39'u Arap kökenli, %55'i ise Zurka (Afrikalı) kökenlidir. Afrika kökenli kabillerin %30'u Sudan'ın kuzey bölgesinde yaşamaktayken %25'i Darfur'da yaşamaktadır (Poggo, 2009:15). Burada belirtilmesi gereken nokta Arap kökenli ile Afrika kökenli olarak tasnif edilen kabilelerin arasında çok belirgin fark olmadığıdır. Bahsedilen farklılıklar özellikle Darfur'da en düşük seviyede olduğu söylenebilir. Farklı kabile mensupları arasında yaşanan evliliklerin sonucunda oluşan toplumsal kimlik, kabilelerin iç içe girmesine neden olmuştur. Bu durum sadece Darfur bölgesinde yaşayan kabilelere has bir durum değildir. Bütün Sudanlılar için geçerli bir olgudur. Hatta Güney Sudan ayrılmadan önce Güney Sudanlıların da içinde olduğu bir durumdur.

Örneğin Darfur bölgesinde gerçekleşen farklı kabile mensuplarının evliliklerinden dolayı kültürel kaynaşma zaman içerisinde gelişmiştir. Başka bir ifade ile farklı kabilelerden olanların çocukları her iki kabilenin kültürel ve geleneksel değerlerini birlikte taşımaktadırlar. Tüm bunlar göz önüne alındığında Sudan'da özellikle Darfur'da kimin Arap kimin Arap olmadığını belirlemenin oldukça zor olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Görüldüğü gibi Darfur toplumu kültür ve etnik grup açıdan ne kadar çeşitli bir toplum olsa da kabileler arasında yakın zamana kadar hiçbir sorun bulunmamakta hatta kabileler nerdeyse iç içe durumundadır. Toplumda yaşanan sorun aslında

çokkültürlülük yapısından değil, merkezdeki yönetimin iktidarı elde tutmak için bölgeye yönelik izlediği politikalarlardır. Evet, sömürgecilik ve toplumsal yapısından kaynaklanan bazı sorunlar vardır. Ama devletin 2003 yılından sonraki müdahalesi toplumda ağır yaralara yol açmıştır. Zira hükümetin müdahalesi siyasi amaçlar bağlamında sistematik bir şekilde olmuştur.

İfade edilmesi gereken bir diğer önemli husus Sudan'ın bağımsızlığından beri günümüzde kadar siyasi iktidar tek bir etnik gruba mensup olan kabilelerin elindedir. Zira günümüze kadar Sudan'da cumhurbaşkanlığı yapmış yöneticilerin tamamı söz konusu kabilelerdendir. Darfur bölgesinin aydın kısımları bu durumdan rahatsız olmuş ve merkezdeki siyasi yönetimden daha yüksek oranda katılım talebinde bulunmuştur. Buna bağlı olarak hükümet bölgedeki kabileleri zayıflatmaya yönelik bir politika izlemiştir. Böylece tarihte ayrı bir devlet olan Darfur bölgesinden gelebilecek tüm iktidarı elde tutma girişimlerin önünü kesmiş olacaktır. Çalışmanın bir sonraki alt başlığında toplumsal yapısına ilişkin Aşiret ve Hakura sistemlerini değinilecektir.

4.2.1.1.1 Aşiret Sistemi

Aşiret sistemi Sudan'da özellikle Darfur bölgesinde yoğun olarak kullanılmıştır. Sistem aslında sömürgecilik döneminde 1921 yılında İngilizler tarafından icat edilen bir yönetim şeklidir. Zira İngilizler halka doğrudan ulaşmakta başarısız olmuş ve bu sistem ile halka dolaylı olarak ulaşma hedeflemişlerdir. Sistem, İngiliz yöneticileri yerine doğrudan aşiret liderlerine idari anlamda yetki verilmesini sağlamıştır. Aşiret sisteminde, kabile yönetimi hiyerarşi olarak 'Sultan', 'Makdom', 'Omda', 'Şeyh' şeklinde düzenlenmiştir. Bu hiyerarşi ile İngilizler tarafından neredeyse tüm toplum kontrol edilmiştir (Al-Basra, 2013).

Aşiret sistemini güçlendirmek ve toplumda etkin kılmak amacıyla sistem kapsamında kabile ve aşiret liderlerine idari, mali ve hukuki fonksiyonlar verilmiştir. İngilizler sömürgecilik döneminde aşiret sistemi ile toplumu kontrol etmeyi başarmışlar ve sistemi aksamadan devam ettirmişlerdir. Bu sistem birçok bölgede kabile yönetiminin devletin resmi kurumlarından daha işlevsel ve güçlü olmasına neden olmuştur özellikle kabile ve aşiretlerin arasında anlaşmazlıkların çözülmesinde. Bunun yanı sıra kabile ve aşiret liderleri, sistemin verdiği güçle

toplumu yönlendirmekte ve toplum nezdinde saygın ve sözüne kulak verilen kişiler olmuştur. Sistem, 1956 bağımsızlık yılına kadar toplumda etkinliği korumaya devam etmiştir. Ancak bağımsızlıktan sonra milli hükümetler tarafından önem verilmemiş ve etkinliğini kırmaya çalışılmıştır. Nitekim 70'li yıllarda Sudan'ın İlk Cumhurbaşkanı olan Gaffer Mohammed Numeri tarafından tamamen kaldırılmıştır (İbrahim, 2007:131).

Milli hükümetlerin aşiret sistemine karşı tutumlarının arkasında yatan nedenler arasında aşiret liderlerin sahip oldukları güçlü konum olduğu ifade edilmektedir (Al-Basra, 2013). Zira ifade edildiği gibi toplum nezdinde aşiret liderlerinin devlet yöneticilerine göre daha güçlü olduklarını gösteren birçok olay yaşanmıştır. Aşiret sistemi 1970'li yıllarda fesh edilmeden önce 1956- 1970 yıllar arasında hükümetler tarafından cüzi bir şekilde toplumun yönetiminde kullanılmıştır. Ancak söz konusu sistem, sadece aşiret liderleri ve yakın çevrelerini ön plana çıkartan, bireysel liyakate, yeteneklere ve niteliklere yer vermeyen bir sistem olmasından dolayı toplumun diğer bireylerine topluma hizmet verme ve yönetime katılma fırsat vermemektedir. Bu da toplumda ayrışmalara yol açmıştır. Bunun ile birlikte özellikle kabileler arasında toplumsal barışın sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır aşiret sistemi (Harwon, 2010:57 ve 82).

Nitekim 1970 yılında tasfiye edilmesinden sonra bölgede yaygınlaşan silahlı soygunlar ve kabileler arası çatışmalar gibi olgular, aşiret sisteminin 1984 yılında tekrar kurulmasını gerekli kılmıştır. Tasfiye edilmesinden kısa bir süre sonra tekrar kurulması sistemin toplumsal güvenlik ve barışın sağlamasında ne kadar önemli olduğunu hakkında önemli ipuçları vermektedir (İbrahim, 2007:97). Aşiret sisteminin ele alınması ardından bir sonraki başlıkta kabilelerin belirli bir toprak parçaları içerisinde yerleşmesini ve söz konusu topraklarında kendi aşiret sistemini uygulamasını sağlayan 'Hakura' sistemi ele alınacaktır.

4.2.1.1.2 Hakura Sistemi

Darfur bölgesinde kabilelerin yaşadığı bölgeleri 'Hakura' adı altında bir bölgesel sınırlamaya tabi tutulmuş ve her kabilenin kendi bölge sınırları (Hakurası) içerisinde yaşaması öngörülmüştür. Bununla birlikte “Kabile Yönetimi” denilen bir kabile yönetim sistemi geliştirmişlerdir (Hastrup, 2013:137). Bu sistemi kurma gerekçesi

her ne kadar yerinden yönetim niteliğinde olup devlete yönetimde yardım etmek isteseler de zamanla bu kabileler arasında olan birlikteliği ortadan kaldıran bir faktör olmuştur. Çünkü tüm kabileler kendi bölge sınırları içerisinde hapsolmakta ve eğer bir kabile mensubu başka bir kabilenin bölgesinde yaşarsa adeta ikinci sınıf veya misafir muamelesi görmektedir. Ayrıca İngilizler bölgedeki gruplar arasında gerginliğin arttığı durumlarda bölgede yaşlı, bilgili ve saygın kişilerin arabuluculuğuna başvurulduğu “Judiye”¹⁰denilen bir muhakeme mekanizmasını kendi mahkemelerinin tanınmasını sağlayabilmek için kaldırmışlardır (Zain Alabdin, 2015).

Bölgede işleyen mekanizmanın kaldırılmasından sonra yerine sorunları çözebilecek başka bir mekanizma tesis edilememiştir. Bu adım bölgede bir boşluk oluşmasına neden olmuş ve daha sonra günümüzdeki sorun için tetikleyici bir faktör olmuştur. Bölgenin toplumsal yapısına ilişkin olarak (Hakura) ve (Aşiret Sistemleri)’ni irdelemenin ardından bir sonraki başlıkta Darfur Sorununa ilişkin olarak uluslararası literatürde yer alan iki önemli kavram ele alınacaktır. Bu kapsam söz konusu iki kavramın anlamı ve toplumun üzerinde etkileri açıklamaya çalışılacaktır. Zira bu iki kavram genel doğru olmayan bir biçimde yorumlanmakta ve tanımlanmaktadır.

4.2.1.2 Darfur Sorununa İlişkin Kavramlar

Görüldüğü gibi Darfur Bölgesinde sorun yeni değildir. Bölgenin toplumsal yapısından dolayı zaman zaman kabileler arasında çatışmalar çıkabilmektedir. Ancak söz konusu kabile çatışmaları geniş çaplı değildir ve bölgede Aşiret Sistemi mekanizmasıyla çözüme kavuşturabilmektedir. Ancak özellikle 2003 yılında siyasetin konuya girmesiyle birlikte sorun daha farklı boyut kazanmıştır. Nitekim bölge insanına daha fazla haklar talep eden ve bölge aydınlarının tarafından başlatılan hareketleri bastırmak için hükümetin başlattığı silahlı operasyonların

¹⁰Judiye sistemi, aşiret sisteminden farklı olarak kabileler arasından yapılan görüşmeler sonucunda kararları ortaklaşa veren bir sistemdir. Sistem, bölgenin veya kabilelerin akıl, yaşlı ve bilge insanların söz ve sorunlara ürettikleri çözümlerden ibarettir. Yapılan görüşmeler sonucunda varılan çözümler tüm toplum tarafından kesin mahiyette kabul edilir ve aksatmadan uygulanır. Judiye sistemi kabileler arasından sorunlara çözümler üretmenin yanı sıra bireyler arasında sorunları da çözmektedir. Bölgede büyük saygınlığı olan bu sistem her ne kadar etkinliğini kaybetse de günümüzde zaman zaman başvurulduğu görülmektedir.

soncunda yaklaşık 300 bin insan hayatını kaybetmiştir. Buna bağlı olarak Darfur Sorunu uluslararası arenada çokça tartışılmaya başlanmıştır. Sorunla ilgili bazı terimler de gündeme gelmiştir. Lakin söz konusu terimlerin yanlış anlamlandırıldığı gözlemlenmektedir. Terimlerin doğru anlamlarda kullanılması ve tam olarak ne ifade ettiği açıklamak için önde gelen iki terim burada ele alınarak incelenecektir.

4.2.1.2.1 Janjaweed Terimi

Uluslararası bilimsel literatürde Darfur'daki sorun ile ilgili terimler arasında (Janjaweed,) terimi oldukça yaygın kullanılmaktadır. Bu terim her ne kadar hükümetin desteklediği Arap kökenli kabile mensupları için kullanılsa da aslında terimin gerçek anlamı bu değildir. (Janjaweed,) terimi Arapça olan iki sözcükten oluşmaktadır. İlk sözcük (Jim) sözcüğüdür. Sözcük bölgede uzun namlulu, Alman üretimi olan (G3) silah türü için kullanılmaktadır. Zira bu silah Sudan'da özellikle Darfur'da yoğun olarak kullanılmaktadır. Silahın bölgeye girişi ve vatandaşların ellerine ulaşmasını sağlayan faktörden bir tanesi Libya ile Çad arasında doksanlı yıllarda yaşanan gerginliktir. İkinci sözcük ise (Javit) sözcüğüdür. Sözcük fasih Arapçada (Javat) yani 'Gerçek Arap Atı' anlamında kullanılmaktadır. İki sözcük birleştirilince (silahlı ve atlı adam yani ata binen silahlı adam) anlamı çıkmaktadır.

Janjavit terimi, sorundan önce yani 2003 yılının öncesi bölgede hayvan hırsızlığı ile tanınmış olan insan grupları için kullanılırken sorunun alevlenmesi ile farklı anlamlar kazanmaya başlamıştır. Bunun arkasında yatan nedenler ise atların bölgede Araplar tarafından yoğun bir şekilde kullanılıp önem verilmesidir. Söz konusu terim Darfur bölgesinde yaşanan sorundan sonra Darfur toplumunda toplumsal kutuplaşma ve bölünmeler gibi büyük olumsuzlara neden olmuştur. Zira Arap kökenli olarak adlandırılan tüm kabile mensupları için (Jancavit) terimi kullanılmaya başlanmıştır. Buna karşın ise Afrika kökenli kabile mensupları için ise 'Toro Poro' terimi kullanılmaya başlamıştır.

4.2.1.2.2 Toro Poro Terimi

Nasıl (Jancavit) hükümetin desteklediği Arap kökenli kabileler için kullanılmışsa (Toro Poro) terimi de Afrika kökenli kabileler için kullanılmıştır. Bilimsel literatürde bu terim merkezi hükümete karşı mücadele eden grupları ifade etmek için

kullanılmakta ve dolayısıyla yanlış yönlendirme durumu ortaya çıkmaktadır. Oysa Darfur'da bu ad altında her hangi bir çatışma gurubu yoktur. Başka bir ifade ile (Toro Poro) terimi Darfur'da hükümete karşı mücadele veren Sudan Kurtuluş Hareketi/Ordusu (Sudan Liberation Movement/Army-SPLM/A), Adalet ve Eşitlik Hareketi (The Justice and Equality Movement-JEM) ve son olarak Kurtuluş ve Adalet Hareketi (Liberation and Justice Movement-LJM)'ni bir bütün olarak ifade etmektedir (Unifying Darfur's Rebels, 2005:1-20). Burada belirtilmesi gereken önemli husus; (Toro Poro) terimi çatışmanın taraftarı için değil bölgede yaşayan bütün Afrika kökenli kabile mensupları için kullanılmaya başlamıştır.

İfade edildiği gibi uluslararası arenada soruna ilişkin kısa zaman içerisinde (Jancavit) ve (Toro Poro) terimler ortaya çıkmaya başlamıştır. Terimler üzerinde analizsel bir değerlendirme yapılırsa sorundan önce iç içe olan Darfur toplumunu ayrıştırma ve kutuplaştırma faaliyetlerini destekleyen terimler oldukları net bir şekilde anlaşılabacaktır.

Görüldüğü üzere Darfur bölgesi, Sudan Cumhuriyeti'nin batısında yer alan bir bölgedir. Bu bölge tarihte ayrı bir devlet olarak örgütlenmiştir. Bu devlette üç ana hanedan hüküm sürmüştür. Bu hanedanların en büyüğü ve devamını günümüzde Darfur bölgesinde yaşayan büyük kabilelerden birini oluşturan Fur hanedanlığıdır. Fur hanedanlığı sultanı olan Ali Dinar İngilizlere karşı savaştan ilk Sudanlı liderlerden biridir. Bölgenin eski tarihlere dayanan geçmişi günümüzdeki farklı kültürel ve toplumsal yapının oluşumuna zemin teşkil etmiştir. Söz konusu bu toplumsal yapı, bölge için bir kazanç olmasının yanında bazen bölgede çatışmaların nedeni olabilmektedir. Bölge İngiliz sömürgesi döneminde Sudan'a bağlanmıştır. Bağlanmasının nedeni ise kolayca yönetilmesinin sağlanmasıdır. Bu durum daha sonra günümüzdeki geçmişten süregelen sorunun nedenlerinden biri olarak görülmektedir.

Darfur'da yaşayan yüzden fazla kabile, yakın zamana kadar iç içe bir toplum oluşturmuştur. Hiçbir şekilde etnik farklılık nedeni ile çatışma yaşanmamıştır. Yaşanan çatışmalar ise yeşil alanları paylaşımı yüzünden tarımla uğraşanlar ve hayvancılık ile uğraşanlar arasındadır. Ancak 2003 yılından sonra Arap kökenli kabileler ile Afrika kökenli kabileler ayrımı ortaya çıkmasıyla birlikte sorun farklı bir

boyut kazanmıştır. Aslında bu ayırım, çatışmayı yönlendirmek ve kapsamını genişletmek için başvurulmuş kurnazca bir yöntem olduğunu düşünülmektedir.

Uluslararası gündemi kısa bir süre içinde meşgul eden Darfur Sorununun ortaya çıkmasında bağımsızlıktan sonra yönetime gelen milli hükümetlerin de rolü bulunmaktadır. Sudan bağımsızlığının ardından 2011 yılında ikiye ayrılmasına neden olan Güney Sorunu ile baş başa kalmıştır. Bu savaş Afrika'nın en uzun iç savaşı olup batılı ülkeler tarafından açıkça desteklenmiştir. Bu süreçte daha önce bağımsız olan ve İngilizler tarafından Sudan ile birleştirilen Darfur Bölgesi iktidara gelen tüm hükümetler tarafından ihmal edilmiştir. İhmalin boyutunu bölgede 70'li yıllara kadar doğum hastanesi ve 80'li yıllara kadar da üniversite olmaması göstermektedir. Bu durum bölge insanının daha fazla haklar talep etmesine neden olmuştur.

Dünyanın petrol bakımından zengin birçok bölgesi gibi burada da batılı emperyalistlerin rolü inkâr edilememektedir. Ancak realist olup bunun kabul edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu durum, küreselleşen dünyanın geçmişten gelen ve devam edecek gibi görünen bir gerçeğidir. Darfur bölgesi Sudan Cumhuriyeti içinde yer almaktadır ve dolayısıyla oradaki toplumun yapısını analiz edip çözüm arayışı içinde olmak daha makul görünen bir hareket tarzıdır. Ayrıca sorunu nedenselleştirmek çözümün ilk aşamasıdır. Ancak burada önemli olan nedenselleştirme yapılırken gerçekten sorunu çözmede irade ve kararlılık içinde olmaktır. Aksi takdirde bugün de olduğu gibi herkes kendi lehine olacak şekilde nedenselleştirme yaparsa sağlıklı bir çözümün ortaya çıkmasını engellenmiş olacaktır. Yapılan değerlendirmeler ışığında çalışmanın bir sonraki başlığında bölgenin geleceği ile ilgili öngörülerde (Reading Future) bulunulacaktır.

4.2.1.3 Darfur Bölgesi Geleceği ile İltisli Öngörüler

Darfur bölgesi Sudan Cumhuriyeti'nden ayrılabilir mi? Bu soruya günümüzdeki gelişmeler ışığında kesin bir cevap vermek güçtür. Ancak bölgenin kesin bir şekilde ayrılmayacağını öngören bir yorum yapmanın doğru olmadığı düşünülmektedir. Darfur bölgesinde yaşayan halkın neredeyse tamamı Müslüman'dır. Dolayısıyla din açısından Sudan'ın diğer bölgelerinde yaşayan insanlarla çok farklılıkları olmadığı ve bundan dolayı Güney Sudan gibi hiçbir zaman ayrılmayacağını savunan bazı görüşler bulunmaktadır. Aslında bölge insanların hangi dine bağlı olduklarına

dayanarak karar vermekten ziyade bölgenin ayrılması durumunda bağımız bir devlet olarak ayakta kalma olanak ve potansiyelini değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olduğu düşünülmektedir.

Darfur sorununun başlaması 2003 yılından önce olduğu ifade edilmiştir. Ancak belirtilen yıl öncesindeki kabile çatışmaları niteliğindeki olaylar için dünyadan hiçbir ses çıkmamıştır. Oysa 2003 yılında başlayan iç savaş kısa bir süre içinde dünyanın en çok konuşulan sorunu olmuştur. Bu da bize gösteriyor ki günümüzdeki sorun farklı boyutlara sahiptir. Darfur'un ayrılma ihtimali ile ilintili olarak merkezi hükümetin rolü büyük önem taşımaktadır. Eğer hükümet bu duruma karşı sağlıklı çözüm önerileri üretmezse önümüzdeki süreçte istenmeyen bir sonuçla karşı karşıya kalınabilir. Bunun birkaç gösterge ve nedeni bulunmaktadır. Bunlar;

İlk olarak, Darfur bölgesi yüzölçümü açısından çok geniş bir bölgedir. Hatta dünyada onlarca ülkeden daha geniş olmasının yanında petrol ve uranyum gibi madenler ile zengin bir bölgedir. Ayrıca özellikle batılı yazarlar tarafından Darfur bölgesinin genişliğinden bahsedilirken Fransa ülkesinden büyük olduğu vurgusu yapılmaktadır. Bunun temel amacı insanların bilinçaltlarına ayrılabilme imkanı fikrini yerleştirmek olduğunu değerlendirilmektedir.

İkinci olarak, bölge çok karmaşık bir coğrafi yapıya sahiptir. Çad ile 600 kilometrelik bir sınırı bulunmakta, ayrıca Orta Afrika Cumhuriyeti'nin yanı sıra Libya ile de sınırı bulunmaktadır. Bu coğrafi yapıdan dolayı bölgede sınırı kontrol etmek güçtür. Zira insanların bölgeye giriş çıkışları çok kolay ve kontrolsüz olmaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi Darfur bölgesinde yaşayan kabile ve aşiretlerin Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yaşayan kabile ve aşiretler ile evlilik ve kan bağları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra siyasi ve ticari ilişkilerin de bulunması söz konusudur. Bu ve bunun gibi durumlar Çad Cumhuriyeti'nde olan siyasi sorunların Darfur Bölgesi tarafından desteklenmesi, Darfur Bölgesinde olan siyasi sorunların ise Çad Cumhuriyeti tarafından desteklenmesine yol açmıştır. Bu yüzden söz konusu koşul ve ilişkilerin Darfur Sorununun farklı boyutlara ulaşmasında rol oynayabileceği düşünülmektedir.

Üçüncü olarak, Darfur bölgesinin önemli bir tarihsel arka plana sahip olmasıdır. Bu durumun bölgede yaşayan insanların, özellikle Afrika kökenli

kabilelerin, psikolojisi üzerinde önemli etkisi olduğu düşünülmektedir. Darfur bölgesi tarihte ayrı bir devlet olarak örgütlenmiştir. Müslümanlık etrafında birçok kabile ve etnisiteyi toplayan bu devletin son sultanı, Sultan Ali Dinar'dır. Üstte ifade edildiği gibi Sultan Ali Dinar 1898- 1916 yılına kadar hüküm sürmüştür. Müslümanlıktan dolayı Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yanında yer alan bu sultan, bölge ve Müslümanlık dünyasında saygı gören bir kişidir. Bu büyük tarihe mensup olan insanların, güvensizlik veya ikinci sınıf vatandaş muamelesi ya da haklar paylaşımında hoşnutsuzlukla karşı karşıya kalırlarsa, bu durum bölgenin ayrılmasında etkisi olacağını düşünülmektedir.

Dördüncü olarak, 2003 yılında iç savaşın başlaması ile birlikte Darfur Bölgesine yardım amacı ile birçok sivil toplum kuruluş ve organizasyonunun giriş yapmasıdır. Bu kuruluşlar eğitim düzeyi yüksek olmayan bölge insanları üzerinde farklı fikir ve ideolojileri yerleştirebilmiştir. Bu durum ilerleyen dönemlerde Darfur insanının Sudan'a bağlı kalmak istememesi sonucunu doğurabileceği düşünülmektedir bölge insanı olarak. Ayrıca herkes tarafından bilindiği gibi Darfur bölgesinin bulunduğu bölge Fransa'nın hakimiyeti altında tuttuğu bölgedir. Bu bölgenin içinde Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti bulunmaktadır. Durum böyle iken son günlerde Orta Afrika Cumhuriyeti'nde olanların üzerinde Fransa'nın rolünün olduğu bilinmektedir.

Beşinci olarak, merkezi hükümetin ordu bakımından zayıf olmasıdır. Zira yüzölçümü ile güvenlik güçlerinin sayı ve imkânlarını kıyasladığımız zaman ortaya orantısız bir tablo çıkacaktır. Güney bölgesinde 21 yıllık iç savaştan çıkan ordunun bu geniş topraklar üzerinde özellikle Darfur bölgesinde tam hâkimiyet sağlaması güçtür. Zira sorunun nedenleri kısmında ifade edildiği gibi, hükümetin zayıf kalması ve buna bağlı olarak bölgenin toplumsal yapısını kullanarak sorunu ortadan kaldırmaya yönelik çalışması bunun bir göstergesidir.

Altıncı olarak, Darfur bölgesindeki Sudan Cumhuriyeti'nin sorunu ile ilgili ülkede yeterli bilimsel çalışmaların olmamasıdır. Bu durum bölge ile ilgili yeterli ve sağlıklı bilgilerin olmamasına yol açmış ve dolayısıyla bölgenin yönetimini zorlaştırmıştır. Eksik veya doğru olmayan bilgiler ile yola çıkarak sorun için çözümler üretmek, hem kalıcı sonuç vermez hem de sorunun devlet tarafından ihmal

edildiği izlenimini haklı olarak doğrulamaktadır. Bu durum, devletin Darfur Bölgesi ile yakından ilgilenmediği ve Darfur'a ayrı bir bölge olarak baktığını göstermektedir. Devletin bu tavrı ile bölge insanı kendisine ikinci sınıf vatandaş muamelesi gösterildiğini düşünmesine neden olur ve dolayısıyla başka devletlerin desteğini alarak bir çözüm arayışı içine girmektedir.

Yedinci ve son olarak, iktidara gelen hükümetlerin bölgeye yönelik yanlış yönetim politikalarıdır. Bölge eğitim, sağlık ve alt yapı bakımından son derece zayıftır. İktidara gelen hükümetler Darfur'da yeterince hizmet vermemiş ve bölgeyi önemsememişlerdir. Darfur bölgesinin doğal kaynaklar bakımından zengin bir bölge olduğu daha önce ifade edilmiştir. Söz konusu imkânlardan haberdar olan ve bu imkânları başka ülke veya güçlerin desteğini alarak işletebilme olanağına sahip olan bölge insanları, yeterince hizmet alamadıkları bir yönetim altında yaşamaktan kaçarlar ve dolayısıyla bu imkânları değerlendirme yolları düşüneceklerdir. Bu durum ise bölgedeki sorunun önümüzdeki zaman içerisinde farklı boyutlara taşınmasına neden olabilecektir.

Yukarıda sıralanan unsurları dikkate alınarak Darfur bölgesinin Sudan Cumhuriyeti'nden ayrılıp ayrılamayacağı tartışmak daha isabetli olacağı düşünülmektedir. Sorunun çıkmaz yola girmesinde batının rolü olduğu bilinmektedir. Bölgede hükümete karşı çatışan grupların sayısı İsrail, Fransa ve İngiltere gibi batılı ülkelerin desteği ile her geçen gün artmaktadır. Böylece barışı sağlamak için görüşülecek unsurların sayısı artmakta ve dolayısıyla çözüm olanağı azalmakta ve zorlaşmaktadır.

Üzerinde durulması gereken diğer husus bölgenin ayrılması halinde ne olacağıdır. Zira bölgenin günümüzdeki çokkültürlü yapısında yaşanan sorunlar çözülmeden ayrılırsa bir etnik ve kabile çatışmalarının odağı olacağı düşünülmektedir özellikle Arap kökenli ve Afrika kökenli kabileler arasında. Bundan dolayı bölgenin ayrılması halinde ilk olarak sahip olduğu çokkültürlü yapısını yöneten, çeşitliliği zaaflik kaynağı olmaktan çıkarıp bir güç kaynağına dönüştürecek bir 'Çokkültürlülük Stratejisi'ne ihtiyacı olacaktır. Aksi takdirde yaşanan kabile çatışmaları bölgenin güvenliğini tehdit eden en önemli faktörlerden biri olacaktır. Güvenliğin olmadığı yerde ise ne kalkınma ne de istikrardan söz etmek mümkündür.

Darfur sorunu üzerinde durduktan sonra, çokkültürlülüğü yönetememesi ve siyasi amaçlar elde etme doğrultusunda kullanması dolayısıyla Sudan Cumhuriyeti'nde yaşanan bir diğer sorun olan Sudan'ın Güney Sorunu ele alınacaktır. Bu bağlamda ilk önce sorunun arka planı ve tarihçesi ele alınacaktır. Daha sonra Güney Sudan bölgesinin toplumsal yapısı, yaşanan sorunun nedenleri ve sonuçları ve son olarak ise analizsel bir bakış doğrultusunda ülkenin geleceği ile ilintili tahminlerde bulunmaya çalışılacaktır.

4.2.2 Sudan'ın Güney Bölgesi Sorunun Arka Planı ve Tarihçesi

Bu sorunun literatürde 'Güney Sudan Sorunu' olarak adlandırıldığını görmekteyiz. Ancak çalışmanın ilk bölümlerinde ifade edildiği gibi bu doğru olmayan bir adlandırma olduğu düşünülmekte ve bundan dolayı bu çalışmada 'Sudan'ın Güney Bölgesindeki Sorunu' olarak adlandırmak daha doğru bulunmuştur. Sorunu sadece 'Güney Sudan Sorunu' olarak adlandırdığımızda sanki sorun sadece o bölgede olup Sudan'ın diğer bölgelerinin etkilenmediği gibi yanlış bir anlatım ve algı oluşmaktadır. Oysa bu sorun Afrika'nın en uzun iç savaşı olup sadece Sudan değil komşu ülkelerin de etkilendiği bir sorundur. Bu sorun aslında Sudan'ın İngiliz sömürgesi altında yaşadığı dönemde başlamıştır. İngilizler, Güney Sudan'ı kapalı bir bölge ilan etmiş ve Hristiyanlaştırma politikasını uygulamışlardır. Hristiyanlaştırma politikasını o dönemde Mısır'dan getirilen ve Sudan'ın güneyine yerleştirilmiş olan misyonerler aracılığı ile gerçekleştirmişlerdir.

Daha sonra kuzey bölgesinden güney bölgesine geçişleri giriş iznine tabi tutmuşlardır. Böylece bir ülke toprakları içinde yaşayanlar arasında bir yabancılaştırma ve farklılaştırma durumu ortaya çıkmış ve bu durum ilerleyen aşamalarda Sudan'ın Güney Bölgesi sorununun temelini oluşturmuştur. İngilizler Güney Sudan Bölgesinde yaşayan Müslümanların dinlerini yaşamalarını ve Arapça konuşmalarını yasaklamış hatta daha ileri giderek giyimlerine bile müdahale etmişlerdir. Batının desteğiyle güneyde başlayan isyan ülkeyi zaman zaman bölünmenin eşiğine getirmiştir. Ülkedeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar güneyindeki sorunla doğrudan bağlantılıdır. Güneydeki sorunun başlıca iki sebebi vardır: Birincisi bu bölgede zengin petrol rezervlerinin olması ve buna bağlı olarak dış müdahaleler, ikincisi ise merkezi hükümet tarafından bölge insanına yönelik

izlenen Araplaştırma ve İslamlaştırma politikasıdır. Zira İslami yönetimin yayılarak bölgeyi etkisi altına alacağı korkusu ile batılı ülkeler ve ABD'nin isyancılara yaptığı gizli yardımlar açıktan yapılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte güneyde petrol yataklarının bulunması 1978'de iç savaşı başlatan en önemli sebep olarak gösterilebilir (Brosché, 2008:14).

Batının ve ABD'nin desteğini alan isyancıların 16 Mayıs 1983'de Kurbino Kwanyn komutasındaki Sudan Halk Kurtuluş Partisi (SPLM) güçleri ile birlikte hükümet güçlerine saldırmasıyla çatışmalar resmen başlamıştır. John Garang¹¹ ve yardımcısı Salva Kiir tarafından Sudan ordusuna karşı daha aktif ve daha düzenli saldırılar gerçekleştirmek ve bölge hâkimiyetini elde etmek amacıyla Sudan Halk Kurtuluş Ordusu (SPLA) kurulmuştur (Basheer, 2008:22-24).

1986 yılında gerçekleştirilen İslam devriminin hemen ardından güney sorununu çözmek için acilen tedbirler alınmaya başlanılmıştır. Güneye açılan demir ve nehir yolu restore edilerek bağlantının tekrar kurulması sağlanmıştır. Daha sonra

¹¹Tam adı John Garang Damabior'dur. 1945 yılında Sudan'ın Güney bölgesinde yer alan (Jonglei) ilinde bölgenin en büyük kabilelerinden olan (Dinka) kabilesine bağlı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Ailenin Tanzanya'ya taşınmasının ardından orada 1962 yılında lise eğitimini tamamlayan Damabior, daha sonra lisans eğitimi için ABD'ye gitmiştir. 1967 yılında Grinnell College'de ekonomi üzerinde lisansını tamamlamış ve tekrar Tanzanya'ya dönmüştür. Tanzanya Dar es Salaam Üniversitesi'nde Doğu Afrika'da tarımsal ekonomi üzerinde yüksek lisansını tamamlayan Damabior, 1972 yılında güney Sudan Bölgesindeki hükümet karşı hak mücadelesi veren gruplarla imzalanan anlaşma kapsamında yüzbaşı rütbesi ile Sudan Cumhuriyeti ordusunda çalışmaya başlamıştır. Orduda görev yaptığı 11 yıl içerisinde ABD'de aldığı "Gelişmiş Piyade Subayları" eğitiminden dolayı albay rütbesine kadar yükselebilmektedir. Bu süre içerisinde 4 yıl akademik izin kullanarak Iowa State University'de "Güney Sudan'da Tarımsal Kalkınma" teziyle tarım ekonomisi alanında yüksek lisans ve doktora yapmıştır. Sudan'a dönerek ordunun Askeri Akademisinde öğretim görevliliği yaptıktan sonra 1983 yılında Güney bölgesinde tekrar patlak veren çatışmaları sakinleştirmek için hükümet tarafından bölgeye gönderilen Damabior, tekrar hükümete karşı başkaldıran yaklaşık 3000 askeri haklı bularak onların başlarına geçmiş ve hükümete karşı mücadeleye başlamıştır. İlerleyen tarihlerde bölgede mücadelenin başı olarak bölge insanı nezdinde bir lider haline gelmiştir. 2005 yılında hükümet ile imzalanan (KBA)'sinin ardından Sudan'a dönerek Cumhurbaşkanı'nın 1. yardımcısı olmuştur. 21 yıl devam eden yürüttüğü iç savaşta tüm Sudan'da hayatını kaybedenlerin 1 milyondan fazla olmasına rağmen ülkeye dönüşünde ülkenin tarihi boyunca daha önce benzeri hiç görülmemiş bir coşku ile karşılanmıştır tüm Sudanlılar tarafından. 21 yıllık mücadelesinden sonra 21 günlük Cumhurbaşkanı görevi yürütebilmiş ve 2005'te Uganda'dan dönerken esrarengiz bir uçak kazasında hayatını kaybetmiştir. Merkezdeki siyasal iktidarlara karşı verdiği mücadelesi boyunca birlik, adalet ve adil vatandaşlık için çağrılar yapmıştır. Ülkenin kültürel çeşitliği bir zengin olarak gören Damabior, eşitlik, özgürlük ve demokratik bir rejimin varlığında söz konusu kültürel çeşitlik ülke vatandaşlarının barış ve birliktelik içinde yaşamaları için herhangi bir engel teşkil etmeyeceğine inanmakta idi. Bu yönde söylediği en önemli sözlerinden biri; " her şeyden önce kendilerimizi Sudanlılar olarak kabul etmeliyiz, arabizm bizi birleştirmez, anti-Arabizm Afrikanizm de bizi birleştirmez, İslam bizi birleştirmez, Hristiyanlık bizi birleştirmez, Ancak Sudanizm bizi birleştirebilecek tek şeydir". Ayrıntılı bilgi İçin bkz. <http://www.nyamile.com/2014/09/12/dr-john-garang-de-mabior-foundation-premier-note/>, (E.T. 09 Temmuz 2015).

yönetim tarafından SPLM ve askeri kanadı olan SPLA'ya uzlaşma çağrısında bulunulmuştur. Uzlaşma taleplerini ısrarla reddeden John Garang ve taraftarları daha sonra yönetim tarafından vatan haini ilan edilmişlerdir. Garang'ın kabile liderlerinden oluşan SPLA'da tartışmasız liderlik iddiasında bulunması ayrılıklara yol açmıştır. Dört gruba ayrılan SPLA ordusunu toparlayabilmek için Uganda'dan yardım istenmiştir. Nisan 1996'da SPLA'dan ayrılan üç lider Sudan hükümeti ile anlaşarak SPLA'ya karşı birlikte hareket etme kararı almışlardır (Basheer, 2008:25).

Sudan Merkezi Hükümet güçlerinin isyancılara darbe indirip çoğu yerleşim yerini ele geçirmesi üzerine batılı devletler, Sudan'ı sivil halkı katletmekle suçlayarak güneydeki ilerleyişini durdurmak için siyasi ve ekonomik baskı uygulamaya başladılar. Sudan tüm baskılara rağmen harekâtını sürdürmeye devam etmiştir. Devlet Başkanı Al-Basheer, yapılan insani yardımların siyasi baskı aracı olarak kullanılması ve bu suretle Sudan'ın içişlerine müdahale edilmesinin devletler hukukuna aykırı olduğunu ve hiçbir baskıya kulak vermeyeceğini belirtmiştir (Al-banna, 2012:416).

Sudan Cumhuriyeti'nin güneydeki sorununun temelinde batılı sömürgecilerin çıkar kavgalarının yattığı daha önce ifade edilmiştir. Batılı sömürgeciler, yer altı kaynakları bakımından zengin olan bu büyük ülkeden çıkarken, Afrika'daki diğer ülkelerde yaptıkları gibi geride ciddi sınır ve etnik sorunları bırakmıştır. Bölgenin kültürel özelliklerine bakılmaksızın çizilen sınırlar da çatışmaların ana sorunu olmuştur. Geline nokta gerilim, Kuzey'deki Müslümanlarla Güney'deki Hristiyan elit arasında yaşanan din çatışması gibi gösterilmeye çalışılsa da meselenin özü, ırk ve toprak bazlı anlaşmazlıklardır. Sudan'ı bölünmeye götüren etkenlerin başında sömürü politikaları ve sömürgecilerin bıraktığı çatışma mirası yer almaktadır (Alwalid, 2000:42-45).

Sudan'da Kuzey ve Güney arasında 1983'te başlayan ve tam 22 yıl sürerek yaklaşık 1 milyon insanın hayatını kaybetmesine neden olan kanlı 2. Anyanya ayaklanmasının ardından Kenya'nın arabuluculuğunda imzalanan Kapsamlı Barış Anlaşması, Güney'e yarı özerk bir statü kazandırmış ve 5 yılın sonunda kendi kaderini tayin etme hakkı tanımıştır. SPLM lideri Garang, 2005'te bir helikopter kazasında ölene kadar hükümete karşı savaşan grupların liderliğini yapmış

ölümünden sonra ise yardımcısı Salva Kiir görevi devralmıştır. Güney Sudan, ifade edildiği üzere savaşı bitirmek için Kenya'nın arabuluculuğunda Sudan'da iktidarı partisi ile yapılan KBA'ya istinaden 9 Ocak 2011 tarihinde yapılan referandum sonucunda, güneylilerin büyük çoğunluğu bağımsızlıktan yana oy kullanmıştır.

9 Temmuz 2011 tarihinde ise dünyanın 193. devleti olarak Güney Sudan Cumhuriyeti resmen tanınmıştır. Ancak petrol rezervleri açısından zengin Abyei bölgesi halen Kuzey ve Güney Sudan arasında sorun teşkil etmekte ve paylaşım konusunda anlaşmazlıklar ve çatışmalar devam etmektedir. İki devlet arasında sorun olan Abyei bölgesi BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı karar ile 2013 yılında askerden arındırılmış tampon bölge konumuna getirilmiştir. Güney Sudan, Sudan Cumhuriyeti'nden ayrılarak bağımsız bir ülke olmasından bu yana istikrarlı bir dönem yaşamamıştır. Zira bir alt başlıkta aktarılacağı üzere ülkenin toplumu birçok farklı kabile barındırmakta ve ülke yönetimi söz konusu kabileler arasında paylaşılamamasından dolayı günümüzde birçok sorun yaşanmaktadır.

4.2.2.1 Güney Sudan Bölgesi'nin Toplumsal Yapısı

2011 yılında sadece güneylilerin katıldığı ve %99 gibi yüksek oranla ayrılmaya 'evet' denilen referandumla ayrılan Güney Sudan Cumhuriyeti, günümüze kadar istikrar dönemi yaşayamamıştır. Kabile çatışmaları ve büyük kabileler arasında iktidarı paylaşamamaktan dolayı ülkenin milli güvenliğini tehdit eden darbeye kadar ulaşan birçok gelişme ve çatışma yaşanmıştır. Bölgede bağımsızlıktan 2011 ayrılma yılına kadar devam edegelen çatışmalar, bölge insanının temel hizmetlerden uzak kalmasına neden olmuştur özellikle eğitim açısından. Zira Güney Sudan'da eğitim seviyesi çok düşük olduğu bilinmektedir. Bunun gibi faktörler Güney Sudan Cumhuriyeti'nin ayrılmasından bu yana hep çatışmaların gölgesinde kalmıştır.

Ülkede yakın tarihte cumhurbaşkanının yardımcısı tarafından yapılan başarısız darbe girişiminin ardından yapılan açıklamaların ülkede çokkültürlülük ve etniksel çatışmaların hangi boyuta ulaştığının ipucunu vermektedir. Nitekim cumhurbaşkanı ve yardımcısının kabileleri ülkede en büyük iki kabiledir ve iki kabilenin siyasetçileri tarafından iktidarı paylaşamamasından meydana gelmiştir söz konusu darbe (Al-Shami, 2014). Güney Sudan bölgesi, ifade edildiği gibi etnik, din, dil ve kültür açısından heterojen bir bölgedir. Sudan Cumhuriyeti'nin etnik yapısı ele

alınırken yapılan sınıflandırma göz önünde bulundurulursa bölgedeki tüm etnik grupların Afrika kökenli olduğu söylenebilir.

Güney Sudan Cumhuriyeti'nin yüzölçümü yaklaşık 7000 km²'dir. İdari yönetim olarak 10 ilden oluşan Güney Sudan Cumhuriyeti yaklaşık 10,31 milyon nüfusa sahiptir. Toplumsal yapısında yaklaşık 60 farklı kabile ve kültür bulundurmaktadır. Bu kabileler genel olarak Alnelion, Alnelion Alhamiyon ve Sudanlı gruplar olmak üzere 3 gruba ayrılmaktadır. Alnelionlar ülkede en büyük kabileleri barındırmakta ve günümüzde ülkenin yönetiminde en büyük oranı teşkil etmektedir. Ülkede İngilizce resmi dil olmasına rağmen tüm kabilelerin kendi yerel dili mevcuttur. Bu da yaklaşık 60 dilin olması anlamına gelmektedir. Ülkenin sahip olduğu etnik gruplar, Uganda, Kenya, Kongo Cumhuriyeti gibi komşu ülkelerde de mevcuttur (Akoon, 2006).

Ülke nüfusunun %90'ı Hristiyanlık dinine bağlıdır. Geleneksel Afrika dinleri ve putperestlik takipçileri %6'dır. Diğer %4 ise Müslümanlardır. Hristiyanların çoğu Katolik ve Protestan'dır. İfade edildiği üzere Güney Sudan ayrılmasından bu yana önündeki en büyük sorun etnik açıdan heterojen yapısıdır. Ülke petrol gibi doğal kaynaklarla çok zengin olmasına rağmen birçok alanda hiçbir gelişme ve kalkınma gerçekleştirememiştir. Tam aksine her geçen gün anlaşmazlıklar ve çatışmalar daha karmaşık hal almaktadır. Nitekim durumun aynı şekilde devam etmesi halinde ülkenin bölüneceğini öne sürülmektedir birçok bölge uzmanı tarafından (Sharilo, 2015). Görüldüğü üzere Sudan Cumhuriyeti'nde olduğu gibi sonradan ayrılan Güney Sudan Cumhuriyeti de çokkültürlülüğü yönetmekte başarısız olmuş ve ülkenin milli güvenliğinin toplumsal, ekonomik ve siyasi boyutlarını tehdit edecek gelişmeler yaşanmıştır. Güney Sudan'ın toplumsal yapısını irdeledikten sonra bir sonraki başlıkta söz konusu sorunun nedenleri ve yol açtığı sonuçlara değinilecektir.

4.2.2.2 Güney Sudan Sorunun Nedenleri ve Sonuçları

İfade edildiği gibi Güney Sudan bölgesi bağımsızlık döneminde İngilizler tarafından uzun zaman kapalı bölge olarak ilan edilip, bölgede çok yoğun bir Hristiyanlaşma politikası izlenmiştir. Bu durum güney bölgesinde yaşayan insanların diğer Sudan bölgelerindeki insanlarla arasında bir kültürel boşluk oluşmasına neden olmuştur. Bu, bağımsızlıktan sonra yaşanan sorunlara elverişli bir zemin hazırlamıştır. Nitekim

1956 yılında bağımsızlığın hemen ardından bölgede ayaklanmaların başlaması bunu pekiştiren olgulardandır. Bunun yanı sıra bağımsızlıktan günümüzde kadar ülkede oligarşik bir yönetim sistemin olması ve buna bağlı olarak ülkede diğer kısımların yönetime katılamaması durumu, daha önce kendi içinde kapalı olan Güney Sudan bölgesinin insanları merkezi hükümete karşı ayaklanmalarını kolaylaştırılmıştır.

Bağımsızlıktan bu yana merkezi hükümet tarafından uygulanan İslamlaştırma ve Araplaştırma politikası sonucunda çoğu Hristiyan olan Afrika kökenli bölge insanların üzerinde olumsuz etki yaratmış ve dışlanmış hissetmelerine neden olmuştur. Zira daha sonra barış müzakerelerinde bölgede mücadele veren grupların temel isteklerinden bir tanesi laiklik ve Arapça ile birlikte devletin resmi dili İngilizcenin kabul edilmesi olmuştur. Ayrıca Güney Sudan Bölgesi'ndeki sorunun başlangıçtan beri yanlış argümanlar çerçevesinde şekillenmesi ve bu yanlış argümanların ışığında ülkenin dil, din, ırk ve kültürel açıdan kutuplaştırılması, günümüzde devam eden soruna zemin hazırlamıştır. Nitekim Güneyi Sudan Sorunu'na bağlı olarak ülkeyi Kuzey Arap (Müslüman) ve Güney Afrika kökenli (Hristiyan) olarak iki kategoride sınıflandırılmıştır. Buna bağlı olarak bağımsızlıktan beri iktidarın bir tarafın elinde tutulması, sorunu daha da kaçınılmaz duruma getirmiş ve iki kısım arasında güvensizlik durumu oluşmasına neden olmuştur.

Güney Sudan'da yaşanan ve 2011 yılında bölgenin ayrılmasına neden olan sorunun nedenleri, aslında ülkede birkaç faktörün zincirlemesinden ibrettir. Söz konusu faktörlerden ilki ülkenin kimlik sorunudur. Sudan Cumhuriyeti Ortadoğu ve Afrika kabile ve kültürlerinin kesiştiği ülkedir. Çoğunluğu Afrika kökenli kabilelerin oluşturmasına rağmen bağımsızlıktan beri iktidarın Arap kökenli kabileler tarafından elde tutulması ve buna bağlı olarak devlet tarafından Arap kültürünün ve İslam dininin baskın kılınması, ülkede Müslüman ve Arap kökenli olmayan etnik grupların devlete karşı kültür ve iktidar mücadeleleri başlatmalarına neden olmuştur. Güney Sudanlılar bunlardan bir tanesidir. Nitekim ülkede günümüze kadar devam edegelen bir (Arap-Afrika) kültürel kimlik çatışması mevcuttur. İkinci faktör sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan ülkede uygulanan marjinalleşmedir. 1956 yılından bu yana iktidarın tekelleşmesi ve buna bağlı olarak Arap kültürüne mensup olmayanların kültürel, ekonomik, siyasi ve toplumsal açıdan ötekileştirilmesi ülkede çatışmaların çıkmasında etkin rol oynamıştır.

Bir diğerk faktör ÷lkede ötekini veya diğerkini kabullenmemektir. Sudan Cumhuriyeti'nin bünyesinde birçok farklı etnik grup barındırdığı ifade edilmiştir. Siyasi iktidarın uzun süreden beri izlediğı tek kültür ve tek din politikası ÷lkede insanların etnik gruplarına bağlarını güçlendirerek toplumda etnik kutuplaşma sorunsalının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buna bağli olarak ÷lkede özellikle iktidarı elde tutan kabile mensupları tarafından diğerk etnik gruplarının ötekileştirildiğı, kabullenilmediğı ve hatta zaman zaman sadece mensup olduğı etnik grup dolayısıyla devletin birçok kurumuna girme fırsatı tanınmadığını gibi olgular mevcuttur (Yahya, 2012). Bu ve bunun gibi olgular bağımsızlığın hemen ardından Güney Sudan Bölgesinde sorunun başlamasında etkin olmuştur.

1955 yılında başlayan sorunu ve silahlı mücadeleyi sonlandırmak için iktidara gelen tüm hükümetler tarafından müzakere yoluna gidilmiştir. Ancak her ne kadar bazılarında kısa süreliğine ateşkes sonucuna varılsa da çatışmalar nihai bir şekilde sonlandırılmamıştır. En son 1989 yılında iktidara gelen hükümetin 2005 yılında SPLA ile yaptığı görüşmelerde 2011 yılında bölgenin bağımsızlık yolunu açan bir referandumun yapılması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Sadece Güney Sudanlıların oy kullanabileceğı referandumdan çıkan sonuç %99 oranında ayrılmaya (Evet) olmuş ve Güney Sudan 2011 yılında Sudan Cumhuriyeti'nden ayrılarak Güney Sudan Cumhuriyet (Republic of South Sudan) adı altında bağımsız bir devlet olarak kurulmuştur.

Görüldüğü üzere Sudan'ın Güney Gölgesindeki Sorununa neden olan faktörler, iç ve dış olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Dış faktörler, sömürgecilik döneminde bölgenin özerkliğinin temelini atan "Kapalı Bölgeler" politikasından ibarettir. İç faktörler ise bağımsız tarihinden bu yana iktidarı elinde tutan etnik gruplar tarafından uygulanan kültürel ve dini asimilasyon ve buna bağli olarak ötekileştirme gibi olgulardan meydana gelmektedir. Yapılan barış müzakerelerine rağmen çözüme ulaştırılamayan Güney Sudan'daki sorun, sonunda ÷lkenin ikiye bölünmesi ile sonuçlanmıştır.

Güney Sudan'daki Sudan Cumhuriyeti Sorunun neden ve sonuçların üzerinde durduktan sonra çalışmanın bir sonraki başlığında ayrılmasından bir yıl sonra iç savaşa sürüklenen Güney Sudan Cumhuriyeti'nde önümüzdeki süreçte neler

yaşanacağı ve yaşananları önleyebilmek için nelerin yapılması gerektiği konusunda öngöründe bulunmaya çalışılacaktır.

4.2.2.3 Güney Sudan'ın Geleceği İle İlintili Öngörüler

Güney Sudan Cumhuriyeti, ayrılmasından bir yıl sonra 2012 yılında cumhurbaşkanı ve yardımcısı arasında yaşanan sorun ve buna bağlı olarak güvenlik güçlerinde çalışan her iki kişinin mensup olduğu kabile mensuplarının, (ülkedeki en büyük iki etnik grup) arasında iktidar ve kaynakları paylaşamama nedeniyle yeniden çatışmalara sahne olmuştur. Güney Sudan'ın sahip olduğu çokkültürlü yapısı önümüzdeki süreçte doğru şekilde yönetilemezse kalkınmasının önünde ne denli güçlü bir engel teşkil edeceği ile ilgili olumsuz tecrübeler mevcuttur. Zira günümüzde ülkede etnik bağlılık her şeyin önündedir özellikle de devlet kurumlarında görev alma süreçlerinde. Bunun ile beraber bölgede 1955 yılından beri devam eden iç çatışmalar bölge insanının eğitim seviyesinin oldukça düşük seviyede kalmasına neden olmuştur. Bu durum özellikle referandum sürecinde siyasi ve entelektüel kısımlar tarafından özerklik elde etmek için yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Başka bir ifade ile bölgenin ayrılması için insanların eğitimsizliklerinden yararlanarak etnik kimlik üzerinde ağır bir propaganda yapılmış ve başarılı da olunmuştur.

Ülke ayrıldığında kurumsal ve altı yapı olarak ayrılmaya hazır olmaması, yönetimde kişiselleşmeye neden olmuştur. Bu durum ülkede o kadar hissedilmektedir ki herhangi bir bakanlıkta görev üstlenen bir bakanın söz konusu bakanlıkta çalışanların ve bakanlık kaynakların hangi etnik gruba harcanacağı anlamına gelmektedir (Öztürk, 2014). Bu perspektiften bakıldığında görünen o ki Güney Sudan Cumhuriyeti'nin önünde açılması en büyük engel etnik yapısındaki çeşitliliktir. Ülkede siyasetin doğrudan etnik kimlik üzerinden yapılması, sorunu daha zorlaştırmakta ve uzun vadeli olmasına neden olmaktadır. 1955 yılından 2005 yılına kadar toplam 50 yıldır ötekileştirmenin ve siyasal iktidarın uyguladığını etniksel politikayı gerekçe göstererek mücadele veren gruplar, bağımsızlığın elde edilmesinin hemen ardından aynı yöntem ve siyasi zihniyete başvurması bu bağlamda çok manidardır.

Sahip olduğu doğal kaynaklar ve az nüfusu ile Afrika'nın en zengin ülkesi olma potansiyeline sahip olan Güney Sudan Cumhuriyeti, kalkınma ve toplumsal barışı sağlayabilmesi için günümüzde devam eden iktidar mücadele ve savaşlarının önünü kesmesi gerekmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek içinse toplumda tüm etnik gruplara karşı, kültürleri, dinleri, dilleri ve renkleri gözetmeden kucaklayıcı, birleştirici ve tarafsız, başka bir ifade ile postetnik anlayışı benimsemiş bir yönetim ve siyasi iktidara ihtiyacı vardır. Bununla birlikte, kaynakların ve siyasi iktidarın etnik gruplar arasında paylaşılmasını, toplumda kültürel çekişmeleri yumuşatacak bir atmosfer oluşturmalarını ve devletin tüm kurumları görev alabileceği bir "Çokkültürlülük Stratejisi" geliştirilmelidir.

Aksi halde günümüzde devam eden çatışmaların daha uzun zaman sürerek sadece Güney Sudan değil tüm bölge ülkelerinin ulusal güvenliklerini tehdit eden çatışma bölgesi olması beklenmektedir. Zira ülkede temel hizmetlerin eksikliği, eğitim seviyesinin çok düşük olması, devletin kurumsal anlamda zayıf olması, halkın uzun süren çatışmalarla yaşaması ve buna bağlı olarak savaşı ve silahlara karşı oluşan psikolojik hal vd. olgular bölgeyi silahlı grup ve gerillalar için uygun ve elverişli kılmaktadır.

Görüldüğü üzere Güney Sudan, ayrıldıktan sonra da çokkültürlüğü yönetememekten dolayı ülkede sorunlar yaşamaktadır. Ülkenin sahip olduğu çok sayıdaki kabile ve buna bağlı olarak yaşanan iktidar paylaşımı çatışmaları günümüzde hem ülkenin milli güvenliğini hem de bölgesel güvenliği tehdit etmektedir. Darfur bölgesi de bundan uzak değildir. Bu bağlamda günümüzde Darfur bölgesinde de yaşanan çatışmalar, siyasi, ekonomik ve askeri anlamda Çad, Orta Afrika Cumhuriyeti gibi bölgeye sınır olan ülkeleri olumsuz etkilemektedir. Bu perspektiften yola çıkarak çokkültürlülük olgusu, anayasal hakların üzerinde inşa edilen bir devletin varlığında nasıl ülke için bir güç ve kalkınma faktörü olabiliyorsa, dışlayıcı ve ötekileştirici bir yönetimin varlığında hem devletin toplumsal barışı, ulusal ve uluslararası güvenlik olmak üzere tüm güvenlik alanlarını olumsuz olarak etkiler. Çokkültürlülük bağlamında Sudan Cumhuriyeti'nde yaşanan iki büyük sorunun üzerinde durduktan sonra bir sonraki başlıkta Sudan Cumhuriyeti'nin çokkültürlülüğü yönetme tecrübesini ele alınacaktır.

4.3 SUDAN CUMHURİYETİ'NİN ÇOKKÜLTÜRLÜLÜĞÜ YÖNETME TECRÜBESİ

Ülkede geçmişten günümüze kadar devam eden ve 21. yüzyılın en dramatik iç savaşı olarak nitelendirilen Darfur Bölgesindeki sorun ile Afrika'nın en uzun iç savaşı olarak tanımlanmış olan Güney Sudan Bölgesi ve günümüzde devletin tüm alanlarında kendisini keskin bir şekilde hissettiren etnik ve kültürel hoşgörüsüzlüğün üzerinde değerlendirme yapıldığında Sudan Cumhuriyeti'nde bağımsızlıktan bu yana çokkültürlülüğü yönetmekte başarılı olunamadığını ifade etmek mümkündür.

Bu, ülkede devam edegelen çatışmalar, ötekini kabul etmemek, dışlamak ve uygulanan asimilasyonist politikanın doğal sonucudur. Nitekim ülke din, dil, etnisite ve kültür bakımından heterojen olmasına rağmen bağımsızlıktan günümüze kadar yönetime gelen çoğu siyasal iktidarlar tarafından İslam ve Arap dil ve kültürüne empoze edilmeye çalışılmıştır. Bunun doğal sonucu olarak meydana gelen sosyal adaletsizlikler de ülkenin siyasi yönetimlerinin bu alanda başarısızlıklarını ortaya atmaktadır.

Bazı yazarlara göre (Abdel Fattah, 2011) Sudan'da yaşanan sorunların ışığında Sudan halkı ile siyasi iktidarı ayırmak gerekmektedir. Ona göre, Sudan'ın tüm etnik grupları çokkültürlülüğü ve kültürel çeşitliliği kabul etmekte ve barış içinde bir arada yaşamaya hazırlar ve bu yönde olumlu potansiyelleri mevcuttur. Buna karşın bağımsızlıktan günümüze kadar iktidara gelen tüm siyasal iktidarlar tarafından toplumda söz konusu olan kültürel çeşitlilik kabul edilmemiş ve diğerini ötekileştirerek dışlanmıştır. Bu durum toplumda kabileciliği daha da pekiştirmiş ve zamanla devlet kurumlarında yapılan tüm işlerde insanların etnik kimliklerine başvurmalarına neden olmuştur. Nitekim böyle bir toplumda çokkültürlülüğün başarılı bir şekilde yönetildiğini söylemek mümkün değildir.

Günümüzde ülkede çokkültürlülüğün yönetilememesi ve kültürel çeşitliğin gölgesinde toplumsal barışın sağlama yollarına ilişkin devletin belirli bir stratejisinin olmaması, toplumda çokkültürlülüğü yumuşatmaya yönelik üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları kapsamında koordinasyonun yokluğu gözlemlenmektedir. Ayrıca bu alanda yeterli bilimsel çalışmaların olmaması da bir gerçektir. Tüm bunlar ülkenin çokkültürlülüğü (Toplumsal, siyasi ve ekonomik yönleriyle) yönetmedeki yetersizliği

hakkında ışık tutmaktadır (Saleh, 2012). Sudan Cumhuriyeti vatandaşlarının son zamanlarda bireysel anlamda devletten çok etnik köken ve kabileye bağlılık ve sadakat gösterdikleri bilinmektedir. Bu perspektiften bakıldığında ülkede kabileciliğin her şeyden üstün olduğunu söylemek mümkün olabilmektedir. Zira bireyin bağlı olduğu etnik kökenden elde edebilecekleri diğer tüm özelliklerden daha fazla olmalıdır ki etnik kökenini ön planda tutabilesin. Siyasal iktidarlar tarafından kabileciliğin desteklenmesi ve kimlik siyaseti yürütmesi konunun daha çıkılmaz hal almasına neden olacaktır.

1956 yılından günümüze kadar ülkede yaşanan tüm sorunların (Güney Sudan, Darfur, Güney Kordofan ve Nuba Dağları) arkasında “kabilecilik” faktörünün olması ülkenin çokkültürlülüğü yönetmek konusunda yeterli bir olgunluğa ulaşamadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra ülkenin ulusal güvenliğinin askeri, ekonomik, toplumsal ve siyasi boyutlarını tehdit olarak gösteren unsurlar arasından ülkede yaşanan kabile çatışmalarıdır. Buna bağlı olarak toplumda kabileciliğin yükselişi ülkede çokkültürlülüğün hangi boyutta olduğu hakkında ışık tutmaktadır (Samiltoud, 2015). Nitekim ülkenin çokkültürlü yapısı üzerinde analizsel bir değerlendirme yapıldığında bir etnik sıralama sistemi olduğunu görmek mümkündür. Bu durum özellikle siyasal güç, servet ve prestijin paylaşımında net bir şekilde hissedilmektedir. Böyle bir durumda çokkültürlülüğü yönetmekte başarılı olamamanın yanı sıra ülke için bir güçsüzlük unsuru olmasına neden olmuş ve olacaktır.

Ülkenin eğitim stratejisi ve müfredatlarının toplumun çokkültürlülük özelliği ile uyumluluğu, uygulanmakta olan kanun ve yasalarda toplumun çokkültürlü yapısı göz önüne alınarak yapılması ve siyasi söylemlerinde çokkültürlülüğün yumuşatılması gibi konular çokkültürlülüğü yönetmekte önemli konulardır. Sudan Cumhuriyeti’nin bu alanda eksiklikleri olduğunu ifade etmek mümkündür. Zira ülkede günümüzde siyasetin çokkültürlülük üzerinde yürütüldüğü, eğitimin müfredat ve stratejisi toplumun çokkültürlü yapısını olumsuz etkilediğine dair yapılan entelektüel tartışmalar konuyu pekiştirmektedir. Bununla birlikte siyasal anlamda hükümet veya devlet kademelerinde görev alabilmenin tamamen bağlı olunan etnik gruba göre olması ülkede kültürel çeşitliliğin hangi yöne doğru ilerlediği konusunda güçlü bir ipucudur.

Özellikle Darfur bölgesinde göçebe ve yerleşenler arasında geçmişten beri yaşanan ve binlerce insanın yaşamını yitirmesine neden olan çatışmalara yönelik çözümler üretmede siyasal iktidarların aciz kalması ve Arap ve Afrika kökenli kabileler arasında yaşanmakta olan kabile çatışmalarını engelleyememesi ülkenin çokkültürlülüğü yönetiminde başarısızlıklarının bir göstergesidir. Sudan Cumhuriyeti'nde kabile ve etnisiteye dayalı çatışmaların yaygın bir şekilde görünmesi ülkede çokkültürlülük sözcüğü ile ilgili insanların zihinlerinde olumsuz çağrışımların meydana gelmesine, (Habisso, 2010)'ın ifade ettiği şekliyle “A Dirty Word”, neden olmuştur.

Görüldüğü üzere Sudan Cumhuriyeti jeostratejisi ve toplumsal yapısı açısından Doğu Afrika'da önemli bir konuma sahiptir. Zira toplumda beş yüzü aşan farklı etnik grup barındırmaktadır. Söz konusu toplumsal yapı ülkenin diğer ülkelerle ilişkilerini etkilemekte ve şekillendirmektedir. Nitekim ülke, komşu ülkeleri olan Çad, Güney Sudan Cumhuriyeti, Eritre, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti ile aynı ortak etnik gruplara sahiptir. Sahip olduğu bu çokkültürlü yapı farklı nedenlerden dolayı bağımsızlık tarihinden beri ülkede birçok soruna neden olmuştur. Bu durumun ortaya çıkışında siyasetin büyük payı bulunmaktadır. Zira 1956 yılından beri ülkede siyasi iktidarın birkaç etnik grup tarafından elde tutulması, diğer grupların hak arayışları içerisine girerek merkezi hükümete karşı silahlı mücadeleler başlatmalarına neden olmuştur. Nitekim bağımsızlıktan sonra günümüze kadar geçen sürede cumhurbaşkanı olarak ülkeyi yöneten kişilerin tamamının aynı bölge ve etnik gruptan olması bu konuda üzerinde değerlendirme yapılması gereken temel konulardan biridir.

Ülkede bulunan 517 etnik grubun din, dil ve kültür açısından farklılıklar göstermesi, ülkenin bu alanda da kültürel çeşitliliğini koruduğunu göstermektedir. Bu bağlamda bağımsızlıktan beri ülkede hakim olan Arap kökenli gruplar tarafından İslam dinini ve Arap kültürünü toplumun geneline empoze etme çalışmaları toplumun diğer etnik grupları arasında rahatsızlık oluşturmuş ve ülkede Arap kökenli kabilelere karşı bir güvensizlik durumu oluşturmuştur. Ülkede çokkültürlülük ile ilintili yeterli bilimsel çalışmaların olmaması ve siyasetin çokkültürlülük üzerinde yürütülmesi toplumda çokkültürlülüğe karşı olumsuz bir izlenimin oluşmasına neden olmuştur. Bir diğer perspektiften bağımsızlıktan beri siyasal iktidarlar tarafından

çokkültürlülüğün kabullenilmemesi, ülkede toplum nezdinde çokkültürlülüğün bir güç ve zenginlik kaynağı değil bir zayıflık ve ayrıştırma faktörü olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu kapsamda ifade edilmesi gereken husus ülkenin tüm etnik grupları barış ve güven içinde bir arada yaşamaya hazır olduklarıdır tabi ki siyasi iktidarların çokkültürlülüğü istismar etmemesi durumunda.

Ülkenin çokkültürlülüğü yönetmekte başarısız olması ülkenin milli güvenliğinin bütün boyutları üzerinde olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Bu kapsamda ülkenin çokkültürlülüğü yönetememekten kaynaklanan iki büyük sorunu olan güneydeki sorun ve Darfur sorunu örnek olarak verilebilir. Güney Sudan Bölgesinde yaşanan iç çatışma sorunu, Afrikanın en uzun iç savaşı olarak tanımlanmaktadır. Sorun ülkenin 1956 bağımsızlık yılının hemen ardından başlamıştır. Soruna neden olan faktörler arasında sömürgecilik döneminde izlenen bazı ayrıştırıcı politikaların yanında ülkede bağımsızlıktan bu yana siyasi iktidarı elinde tutan belirli etnik grupların çokkültürlülüğe yönelik tutumları ve izledikleri asimilasyonist politikalar yer almaktadır.

Sorunun başlamasından sonra farklı zaman ve siyasi iktidarlar tarafından yapılan tüm barış ve toplumsal birliktelik müzakereleri başarısızlıkla sonuçlanmış ve bölge halkının oy kullandığı referandumun sonucunda 2011 yılında ayrılarak “Güney Sudan Cumhuriyeti” adı altında bağımsız bir devlet kurulmuştur. Ancak yeni ülke olan Güney Sudan Cumhuriyeti etnik ve dini açıdan heterojen yapısından dolayı ayrılmasından bir yıl sonra başlamış ve günümüze kadar devam eden iç çatışmalara sürüklenmiştir. Böylece ülkenin toplumsal yapısında barındırdığı çokkültürlülük özelliği bir güç ve zenginlik kaynağı değil, ülkenin ulusal güvenliği, siyasi, ekonomik ve toplumsal boyutlarının tehdit eden bir faktör olmuştur.

Darfur sorunu ise ülkenin diğer büyük sorunudur. Darfur bölgesinin geniş bir yüzölçümü ve çok eski tarih süreci bulunmaktadır. Zira bölge 1916 yılına kadar Sudan Cumhuriyeti’nden bağımsız bir devlettir. 1916 yılında daha kolay yönetebilmek için Sudan Cumhuriyeti’ne bağlanmıştır. Toprakları üzerinde son derece karmaşık bir toplumsal yapıyı barındırmaktadır Darfur bölgesi. Bölgede yaklaşık 160 farklı etnik grup bulunmaktadır. Söz konusu etnik grupların bölgeye komşu olan Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti gibi ülkelere bağları vardır. Bölgede

yaşayan kabileler, genel olarak Afrika kökenli ve Arap kökenli kabiller olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Arap kökenli kabileler hayvancılık ile uğraşırken Afrika kökenli kabileler daha çok tarımla uğraşmaktadır. Geçmişten beri zaman zaman toprakların ve kaynakların paylaşımı yüzünden kabileler arası çatışmalar yaşanmaktadır.

Ancak özellikle 2003 yılında Darfur sorunu farklı boyutlar kazanmış ve daha fazla hizmet ve temsil talepleri ile merkezi hükümete karşı silahlı mücadele boyutuna ulaşmıştır. Merkezi hükümete karşı başlatılan mücadelede Afrika kökenli kabilelerin çoğunluğu oluşturması sonucu bölgede yaşayan kabileler arasında anlaşmazlıkların ve kutuplaşmaların daha da keskin olmasına neden olmuştur. Zira bölgede devam eden silahlı mücadeleyi bastırabilmek için hükümetin bölgenin etnik yapısını kullanarak Arap kökenli kabilelerine silah yardımı yapması, sorunu hem bölgenin hem de ülkenin güvenliğine ağır bir darbe olmuştur. Nitekim bölgede yaşayan sorun kapsamında, Soykırım suçundan dolayı devlet başkanı hakkında UCM tarafından bir tutuklama kararı çıkartılmıştır. Bunun yanı sıra bölgede kabile çatışmaları daha da yoğunlaşarak devam etmiştir.

Bölgenin sahip olduğu tarihsel birikim ve doğal kaynaklar sorunun çözümünde olumsuz etkiler teşkil etmektedir. Günümüze kadar mücadele veren gruplar tarafından bağımsızlık talebinde bulunulmasa da bu zamanla değişebilecektir özellikle merkezi hükümet tarafından sorunun çözümünde devam eden acizliği koruması halinde. Ancak burada ifade edilmesi gereken önemli husus; Darfur bölgesi, toplumsal yapısında mevcut olan etnik çatışmalara neden olan sorunları çözüme kavuşturmadan bir bağımsızlık hali ortaya çıkarsa yeni etnik çatışmaların odağı olacaktır. Zira bölgede yaşanan son gelişmelerden dolayı çok keskin toplumsal kutuplaşma oluşmuş ve bölge halkı Arap ve Afrika kökenli olarak adeta iki farklı gruba ayrılmıştır.

Ülkede yaşanan etnik ve kültürel çeşitliliğe dayalı sorunlar ve diğer toplumsal sorunlara bakıldığında Sudan Cumhuriyeti'nin çokkültürlü yapısını yönetmekte başarısız olduğunu söylemek mümkündür. Bağımsızlıktan beri tüm siyasal iktidarlar tarafından ülkenin çokkültürlü yapısını yönetebilmek için postetnik bir politika ve strateji geliştirmekte başarısız olunmuştur. Bu durum hem toplumun kültürel çeşitliliğinde hem de devletin her alanında olumsuz etkileri yaratmıştır. Eğer ülkenin

çokkültürlü yapısını yönetmek için 'Çokkültürlülük Stratejisi' geliştirilmezse ülkede tekrar bölünmeye kadar gidebilecek daha büyük etnik sorunlar yaşanacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde çalışmanın örnekleme alanı olan Sudan Cumhuriyeti'nde çokkültürlülük ve güvenlik ilişkisi irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmacılara ön bilgi olması açısından ilk önce Sudan Cumhuriyeti'nin coğrafi konumu, iklimi, tarihçesi, yönetim sistemi, siyasi tarihi, siyasi sistemi, toplumsal ve etnik yapısı kapsamında uluslararası arenada yeri ile ilintili bilgiler sunulmuştur. Daha sonra ülkenin çokkültürlülük ve güvenlik tecrübesi kapsamında ülkede yaşanmış olan en büyük iki sorun olan Darfur ve Sudan'ın Güney bölgesindeki sorunlar ele alınmıştır. İlk başta Darfur sorunun üzerinde durarak bölgenin tarihsel geçmişi, toplumsal yapısı ve sorunun nedenleri irdelenmiştir. Ayrıca bölgenin geleceği ile ilgili öngörülerde bulunmaya çalışılmıştır. Daha sonra Sudan'ın Güney bölgesindeki sorunu ele alınarak bölgenin toplumsal yapısı, sorunun tarihçesi ve nedenleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca Darfur bölgesinde olduğu gibi burada da 2011 yılında bağımsız ülke olan Güney Sudan Cumhuriyeti'nde çokkültürlülüğün geleceği ile ilgili öngörüler sunulmaya çalışılmıştır. Bölümün son başlığında ise ülkenin çokkültürlülüğü yönetme tecrübesi ele alınmıştır.

Çalışmanın bir sonraki beşinci ve son bölümünde "Sudan'da Demokrasi ve Dış Politika Algıları Anketi" başlığı altında Sudan Cumhuriyeti'nin Güney Darfur ilinin merkezi olan Nyala, Sudan'ın başkenti Khartum, Nil Nehri ilinin büyük şehirlerinden olan Shendi ve Kuzey Kordofan ilinin başkenti olan Alobeyt olmak üzere dört farklı il ve şehirde gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçları analiz edilecektir. Bu kapsamda ülkede çokkültürlülüğe yönelik tutum ve bakış açıların yanında çokkültürlülük ile ilintili farklı ölçümler analiz edilecektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ, BULGU ve YORUMLAR

5.1 ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu kısımda, araştırmada kullanılan model, araştırmanın sınırlılıkları, veri toplama yöntemi, örneklem seçimi, kullanılan soru kâğıdı, ölçek ve değişkenler, veri analiz yöntemi, araştırmanın aşamalarındaki uygulamalar gibi konular hakkında bilgi verilecektir.

5.1.1 Araştırma Modeli

Araştırmanın amacı, tanımlayıcı ve açıklayıcı bir araştırma olması nedeniyle, Sudan’da çokkültürlülük algısı ve bu algıya etki eden faktörleri analiz etmektir. Bu analizleri yürütebilmek araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmada anket yönetimini kullanılması, ülkede insanların bunun gibi bilimsel çalışmalara önem vermemeleriyle ilişkilidir. Zira anketlerin dağıtılmasında yardımcı olan öğretim görevlilerinden alınan tavsiyeler doğrultusunda bu yöntemi seçilmiştir. Bu bağlamda Sudan Cumhuriyeti örneğinde çokkültürlülük ile ilgili temel araştırma konuları hem Türk hem de Sudanlı öğretim görevlileri eşliğinde belirlenmiştir.

Diğer taraftan ilgililerin ifadelerine göre bu çalışma, ülkede bu kadar kapsamlı yapılan ilk çalışmadır. Bundan dolayı çalışmalarımıza devam ederken özellikle Darfur ve bölgesi ve başkent Hartumda güvenlik güçlerinin engelleriyle karşı karşıya kalınmıştır. Bu nedenle çalışma sadece aşağıda zikredilecek olan üç ilde yapılabilmektedir.

5.1.2 Araştırma Sınırlılıkları

Çalışmanın dört ilde yapıldığı göz önüne alındığında farklı illerde yapılacak araştırmaların farklı sonuçlar vermesi muhtemeldir. Özellikle örneklem eğitimi seviyesi yüksek olduğu için eğitim seviyesi düşük örneklemelerde farklı algılamaların olabileceği dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte özellikle Darfur konusunda bu bölgedeki katılımcıların algılamaları ile diğer bölgelerdeki katılımcıların algılamaları arasında bir fark olduğu kabul edilmelidir.

5.1.3 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, ülkenin etnik ve kültürel dağılımı göz önünde bulundurularak seçilen, Sudan'ın başkenti (Hartum) ile Güney Darfur, Elshamliya ve Beyaz Nil illerinin en kozmopolit üç şehrindeki (Niyala, Shendi, Alobayed) aynı isimli üniversitelerde, öğretim elemanları ile doktora, yüksek lisans ve lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklemdeki katılımcı sayısı 1100 olup veri temizliğinden sonra 884 katılımcı üzerinden anket analiz edilmiştir. Anketten önce katılımcılara anketin amacı, çalışmayı yapan kişi/kurum irtibat bilgileri, çalışma sonuçlarının dağıtımını ile ilgili bilgi verilmiştir. Ayrıca devlet ve üniversitelerin yönetimlerinden gereken tüm izinler alınmıştır. Zira Güney Darfur ilinde Nyala Üniversitesi'nde İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dekanı ile Elshamliya ilinde Shendi Üniversitesi'nde Fen Fakültesi Dekanı'nın doğrudan yardımları alınmıştır. Söz konusu iki öğretim görevlisi doktora eğitimlerini Türkiye'de Ankara ve Hacettepe üniversitelerinde almışlardır.

Çalışmanın örneklem seçim metodu; tesadüfi örnekleme yöntemlerinden çok aşamalı örnekleme yöntemidir. Bu yöntem ile örnekleme kümeleri (il, üniversite gibi) belirlendikten sonra bu kümeler arasından rastgele örnekleme yöntemi ile çalışmadaki bağımsız değişkenlerin kotaları göz önünde bulundurularak ilgili örneklem seçilmiştir. Elde edilen veriler ışığında çalışmanın Sudan Cumhuriyeti'nin tüm renklerini kapsadığı ve temsil ediciliğinin yüksek olduğu tespit edilmektedir.

5.1.4 Verilerin Toplanması ve Analizi

Anket çalışması Ocak-Mart 2013 tarihleri arasında yapılmış ve ilgili veriler toplanarak SPSS programına aktarılmıştır. Veri düzenlemesinden sonra çalışmada frekans analizleri gerçekleştirilmiştir. Anketlerin dağıtılmasında anketin yapıldığı üniversite ve şehirlerden okuyan aktif öğrencilerin belli maddi miktar karşılığında yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Her üniversitede öğretim görevlilerin yardımıyla birkaç öğrenci seçilir ve kendileriyle ayrıntıları görüştükten sonra istenilen biçimde evrakları dağıtılır.

5.1.5 Soru Kâğıdının Hazırlanması ve Anketin Uygulanması

Çalışmada sosyodemografik durum tespiti ile ilgili açık uçlu sorular kullanılmışken diğer sorularda ise kapalı uçlu sorular kullanılmıştır. Sorular ilk önce Türkçe dilinde hazırlanmış daha sonra Sudan Cumhuriyeti'nde haklın Arap Dili kullandığını göz önünde bulundurarak Arapçaya çevrilmiştir. Anket soru kâğıdı Arapça ve Türkçe olmak üzere iki nüshası ekteedir.

5.1.6 Bağımsız Değişkenler

Çalışmada toplam yedi adet bağımsız değişken kullanılmıştır. Bu değişkenler şunlardır: *Gelir*, *Cinsiyet*, *Yaş*, *Mezhep*, *Etnisite*, *Dindarlık* ve *Siyasi Görüş*. Çalışmada kullanılan tüm bağımsız değişkenlere ait frekans ve yüzdeleri aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 5.1: Bağımsız Değişkenlerin Frekans ve Yüzdeleri

		Frekans	Geçerli Yüzde
Cinsiyet	Kadın	322	36,8
	Erkek	554	63,2
Medeni Hal	Evli	283	34,2
	Bekâr	545	65,8
Eğitim	Lisans Mezunu	554	63,5
	Yüksek L. Mezunu	232	26,6
	Doktora Mezunu	87	10,0
Meslek	Öğrenci	505	63,3
	Öğretim Görevlisi	104	13,0
	Devlet Memuru	131	16,4
	Özel Sektör	58	7,3
Yaş	Yaş<22	171	19,5
	22-25 Arası	194	22,1
	26-29 Arası	172	19,6
	30-36 Arası	178	20,3
	36+	161	18,4
Bilim Dalı	Sosyal Bilimler	678	86,8
	Fen Bilimleri	103	13,2
Mezhep	Maliki	673	82,4
	Hanefi ve Şafi	144	17,6
Kabile Türü	Arap Kabileleri	293	65,1
	Afrika Kabileleri	157	34,9
Gelir	Alt Gelir Grubu	262	62,2
	Orta Gelir Grubu	104	24,7
	Üst Gelir Grubu	55	13,1

Dindarlık	Az Dindar	117	13,7
	Orta Dindar	221	25,8
	Çok Dindar	247	28,8
	Tam Dindar	272	31,7

Yaş değişkeninde 22 yaşından küçük olanlar ile 22-25 arası, 26-29 arası, 30-36 arası ve 36'dan yüksek olarak beş kategoride değerlendirilmiştir. Çalışmadaki en yüksek yaş 60 ve en düşük yaş ise 17'dir.

Dindarlık değişkeni dört farklı değişkene ayrılmıştır. Ankette Dindarlık değişkeni 0 ile 10 arasındadır. Katılımcıların bu kişisel değerlendirmeleri analizlerin takibi açısından yeniden kodlanarak takibi kolaylaştırılmıştır. Bu bağlamda ankete 0 ile 4 arasında dindarlığını ifade edenler az dindar, 5 ile 6 arasındakiler orta dindar, 7 ile 8 arasındakiler çok dindar ve 9 ile 10 puan arasındakiler ise tam dindar şeklinde tanımlanmıştır.

Gelir değişkeninde 0 ile 1000 cinehi¹² arasında olanlar alt gelir grubunda, 1000 ile 2900 arasında olanlar orta gelir grubunda ve 3000 ve yukarı geliri olanlar ise yüksek gelir grubunda gruplandırılmıştır. Katılımcıların en düşük geliri 100 ve en yüksek geliri 30000 cinehidir.

Kabile noktasında katılımcılar kendi kabilelerini belirtmişler fakat sonuçta çok fazla kabile belirtildiği için bunlar çalışmada üzerinde durulan Arap ve Afrikalı kökenli kabileler olarak ikiye ayrılmıştır. Böylece hem analizlerin takibi kolaylaşmış hem de Darfur sorununun temeli olan Arap ve Afrikalı kabileler arasındaki algılama farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bilim dalı değişkeni de kabile değişkeninin tespiti gibidir. Bu bağlamda sosyal bilimler alanındaki katılımcılar sosyal bilimler; fen, mühendislik ve sağlık bilimlerindekiler ise fen bilimleri başlığı altında birleştirilmişlerdir.

5.2 BULGULAR VE YORUMLAR

Çokkültürlülüğe etki eden faktörler şunlar olarak değerlendirilmiştir. Ayrımcılık algısı, birlikte yaşama isteği, hayat standartlarından memnuniyet ile günümüz ve

¹² 1 Sudan Cinehi = 0.16 ABD Dolarıdır. Fakat bu resmi paritedir. Sudan karaborsasında 1 dolar 10 cinehidir.

gelecek temel sorun algılamalarından analiz edilecek çokkültürlülük algılamalarıdır. Bununla birlikte konunun Sudan özelindeki en önemli örneği olan Darfur ve Güney Sudan konusu çokkültürlülük bağlamında analiz edilecektir.

5.2.1 Sudan Cumhuriyeti’nde Hayat Standartları Memnuniyeti

Sudan Cumhuriyeti’nde hayat standartları memnuniyeti algılamaları 11 soru ile ölçülmüştür. İlgili sorular ve frekansların istatistiki çıktıları aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.2: Sudan Cumhuriyeti’nde Hayat Memnuniyeti Algısı İstatistiki Verileri

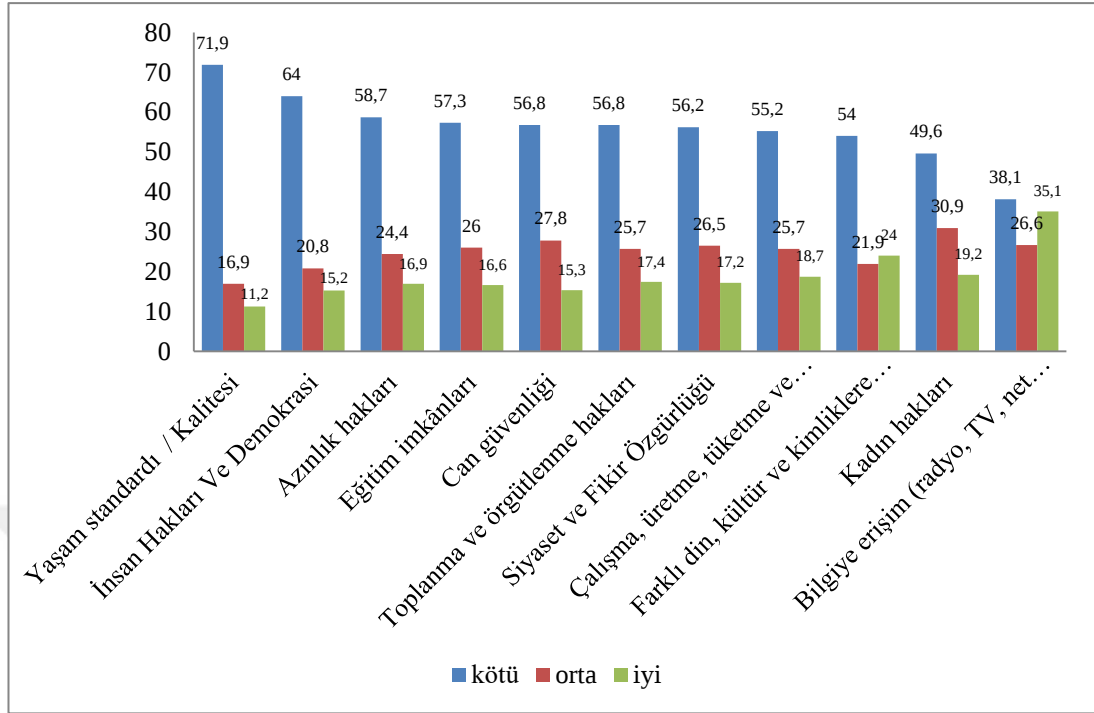
Soru Şıkları	N		Ortalama	St. Sapma
	Geçerli	Geçersiz		
Yaşam standardı / Kalitesi	851	33	3,18	2,844
Can güvenliği	850	34	4,28	3,306
Farklı din, kültür ve kimliklere saygı	842	42	4,68	3,250
Siyaset ve Fikir Özgürlüğü	843	41	4,16	3,111
İnsan Hakları ve Demokrasi	841	43	3,83	2,918
Eğitim imkânları	838	46	4,27	3,215
Çalışma, üretme, tüketme ve yatırım yapma özgürlüğü	844	40	4,56	4,327
Kadın hakları	842	42	4,72	3,982
Azınlık hakları	840	44	4,21	2,946
Toplanma ve örgütlenme hakları	838	46	4,38	3,804
Bilgiye erişim (radyo, TV, net vs) hakları	845	39	5,66	3,256

Bu sorulardan elde edilen analiz tablosu ve ilgili yorumlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.3: Sudan Cumhuriyeti’nde Hayat Memnuniyeti Algısı

	Kötü	Orta	İyi
Yaşam standardı / Kalitesi	71,9	16,9	11,2
İnsan Hakları ve Demokrasi	64	20,8	15,2
Azınlık hakları	58,7	24,4	16,9
Eğitim imkânları	57,3	26	16,6
Can güvenliği	56,8	27,8	15,3
Toplanma ve örgütlenme hakları	56,8	25,7	17,4
Siyaset ve Fikir Özgürlüğü	56,2	26,5	17,2
Çalışma, üretme, tüketme ve yatırım yapma özgürlüğü	55,2	25,7	18,7
Farklı din, kültür ve kimliklere saygı	54	21,9	24
Kadın hakları	49,6	30,9	19,2
Bilgiye erişim (radyo, TV, net vs) hakları	38,1	26,6	35,1

Şekil 5.1: Sudan Cumhuriyeti’nde Hayat Memnuniyeti Algısı Grafiği

Sudan Cumhuriyeti’nde yaşam standartlarına ilişkin görüşler, genellikle ülkenin bu alandaki durumu iyi olmadığı yönündedir. Ayrıca tablonun içerdiği tüm soru şıklarını insan hakları perspektifinden değerlendirirsek, elde edilen sonuçlar ülkede insan hakları durumunun iyi olmadığını işaret etmekte ve bu durum yakın gelecekte (5 yıl içinde) ve uzun gelecekte (gelecek 10 yıl içinde)de iyi olması beklenmemektedir. Zira her iki soruda insan haklarının iyi olmadığı ve olmayacağı yönündedir. Ülkede hayat pahalılığı, eğitim sistemindeki problemler ve altyapı hizmetlerine ilişkin sorulara verilen yanıtlara bakıldığında, ülkede yaşam standartlarının kötü olduğunu savunanların oranının %71,9 olması doğal karşılanacaktır.

Ülkede can güvenliğinin kötü olduğunu düşünenlerin oranı %56,8, orta durumda olduğunu savunanların oranı %27,8, iyi olduğunu değerlendirenlerin oranı ise %15,3’tür. Hiç analiz yapmadan sadece sonuçlara bakarak ülkede can güvenliğinin ne durumda olduğunun anlaşılacağı aşikârdır. Bilindiği üzere can güvenliği, güvenliğin temel taşıdır ve insanların huzurlu ve endişesiz bir hayat yaşamaları için güvenlik olmazsa olmaz bir ihtiyaçtır. Karabulut’un (2011:10) ifade ettiği gibi güvende olduğunu hissetmek en önemli insani değerlerdendir. Çünkü

güvenliğin olmadığı yerlerde istikrarlı bir ortamdan söz etmenin mümkün olmadığı gibi ekonomik ve siyasi olarak gelişmeden de söz edilemez. Aynı zamanda güvenliği tehdit eden durum olduğunda diğer tüm ekonomik, politik veya sosyal sorunlar bu sorunun gölgesinde kalmaktadır. Maslow'a göre güvenlik ihtiyacı, hayatta kalmak için temel ihtiyaçlardan olan fiziksel ihtiyaçlardan sonra gelmektedir. Yani insanlar hayatta kalabilecek kadar hava, besin, su, uyku vb. temel ihtiyaçlarını temin ettikten sonra vücut, iş ve sağlık güvenliği ihtiyaçlarını karşılamaya çaba harcamaktadır.

Güvenliğe atfedilen bu önem bizi güvenliği sağlayan kurumların önemine götürmektedir. Özellikle de bu kurumlarda görev üstlenen personellerin liyakatleri konusu gündeme gelmektedir. Verilen güvenlik hizmetinin kalitesi bakımından personelin eğitimi ve mesleki gelişimi hayati öneme sahiptir. Bundan dolayı devletler diğer kurumlar ile birlikte güvenlik hizmeti veren kurumların personellerinin eğitilmesi için de büyük yatırımlar yapmaktadır. Bu nedenle bu eğitimler mali anlamda da devletler üzerinde ağır yük getirmektedir. Konuyu bu perspektiften ele aldığımızda, Sudan Cumhuriyeti'nde eğitim sisteminde yaşanan sorunların ülkede güvenliği sağlamada olumsuz etkisi olacağı doğaldır.

5.2.2 Sudan Cumhuriyeti'nin Günümüzdeki Temel Sorun Algılamaları

Sudan Cumhuriyeti'nde günümüzdeki sorun algılamaları istatistiklerine ait çıktılar aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.4: Sudan Cumhuriyeti'nde Günümüz Temel Sorun Algılamaları Verileri

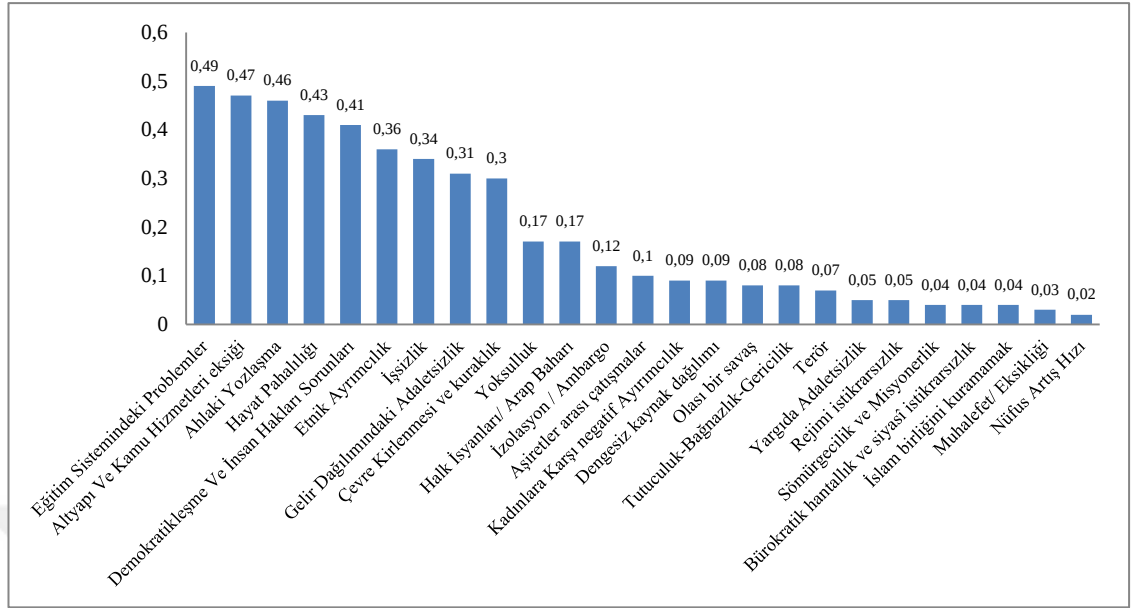
Soru Şıkları	N		Ortalama	St. Sapma
	Geçerli	Geçersiz		
Sudan'ın günümüzdeki birinci sorunu nedir?	853	31	2,56	2,681
Sudan'ın günümüzdeki ikinci sorunu nedir?	853	31	4,85	3,066
Sudan'ın günümüzdeki üçüncü sorunu nedir?	853	31	7,37	3,772
Sudan'ın günümüzdeki dördüncü sorunu nedir?	853	31	10,63	5,259
Sudan'ın günümüzdeki beşinci sorunu nedir?	846	38	14,19	6,538

Önermelerden elde edilen analiz tablosu ve ilgili yorumlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.5: Sudan Cumhuriyeti’nde Günümüz Temel Sorun Algılamaları

	Yüzde	Frekans
Eğitim Sistemindeki Problemler	0,49	437
Altyapı ve Kamu Hizmetleri eksiği	0,47	413
Ahlaki Yozlaşma	0,46	404
Hayat Pahalılığı	0,43	383
Demokratikleşme ve İnsan Hakları Sorunları	0,41	363
Etnik Ayrımcılık	0,36	322
İşsizlik	0,34	304
Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik	0,31	273
Çevre Kirlenmesi ve kuraklık	0,30	262
Yoksulluk	0,17	154
Halk İsyanları/ Arap Baharı	0,17	146
İzolasyon / Ambargo	0,12	102
Aşiretler arası çatışmalar	0,10	84
Kadınlara Karşı negatif Ayrımcılık	0,09	83
Dengesiz kaynak dağılımı	0,09	76
Olası bir savaş	0,08	69
Tutuculuk-Bağnazlık-Gericilik	0,08	68
Terör	0,07	58
Yargıda Adaletsizlik	0,05	47
Rejimi istikrarsızlık	0,05	44
Sömürgecilik ve Misyonerlik	0,04	39
Bürokratik hantallık ve siyasî istikrarsızlık	0,04	38
İslam birliğini kuramamak	0,04	34
Muhalefet/ Eksikliği	0,03	27
Nüfus Artış Hızı	0,02	16

Şekil 5.2: Sudan Cumhuriyeti’nde Günümüz Temel Sorun Algılamaları Grafiği

Bu bölümde Sudan Cumhuriyeti’nde insanların günümüzde yaşanan sorunlar hakkındaki algılarını ölçülmeye ve sorulardan elde edilen değerler analiz edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca günümüzdeki sorunlar için gelecek on yıl içerisinde nasıl bir algı değişimi yaşanacağına değinilerek analiz yapılacaktır.

Sudan Cumhuriyeti’nde günümüzde yaşanan sorunların en başında eğitim sistemindeki problemler gelmektedir. Zira eğitim sistemindeki problemler günümüzde yaşanan problemlerden biri olduğunu düşünenlerin oranı %49’dur. Daha önce de ifade edildiği gibi ülkede yaşanan savaşların ve bunlara bağlı olarak bütçenin büyük bölümünün askeri harcamalara tahsis edilmesi ülkede böyle bir sorunun yaşanmasına neden olmuş olabilir. Ancak burada üzerinde durulması gereken husus eğitim sistemindeki sorunların gelecek on yıl içinde ülkenin sorunları arasında yer alacağını düşünenlerin oranı %38 olmasıdır. Oran her ne kadar düşse bile ülkede birçok insan eğitim sistemindeki sorunların devam edeceğini düşünmektedir. Böyle bir durumun meydana gelmesi ülkenin eğitim ve dolayısıyla nitelikli insan kaynakları alanında geleceğine ilişkin endişelerin varlığını göstermektedir.

Ülkede günümüzde yaşanan sorunlardan bir diğeri de altyapı ve kamu hizmetleri eksiklikleridir. Bu sorun ile ilgili oran ise %47’dir. Ülkenin kalkınması ve gelişmesi yekpare bir olgu olduğu aşikârdır. Yani devletin sadece bir alanda

gelişmesi ve kalkınması dengeli bir kalkınma sayılamaz. Konu bu açıdan ele alındığında ülkede yaşanan diğer sorunların doğal sonucu altyapı alanında sorunların olmasıdır. Altyapı ve kamu hizmetleri eksikliklerinin gelecek on yıl içinde devam edeceğini düşünenlerin oranının %42 olması devletin bu konudaki çabalarının eksik olduğuna ve halk nezdinde güvenilmediğine işaret etmektedir.

Elde edilen değerlere göre ahlaki yozlaşma Sudan Cumhuriyeti'nde günümüzde yaşanan sorunlardan biridir. Zira söz konusu olgu günümüzün ülke sorunları arasında olduğunu düşünenlerin oranı %46'tır. İfade edildiği gibi bu duruma neden olan faktörlerin arasında ülke toplumunun küreselleşme ile birlikte diğer toplumlara açılması ve buna bağlı olarak toplumun gelenek, örf ve adetlerinde değişim yaşanması olabileceği gibi son zamanlarda yaşam şartlarının zorlaşması ile birlikte insanlarda dürüstlük gibi değerlerin önemini yitirmesi de olabilmektedir. Ahlaki yozlaşmanın önümüzdeki on yıl içinde de ülke toplumunun sorunlarından biri olacağına inananların oranı %44 olması günümüzde devam eden durumun değişmesi konusunda insanların ümitsizliğine işaret etmektedir.

Sudan Cumhuriyeti'nde günümüzde hayat pahalılığından şikayet edip ülkede yaşanan önemli sorunlardan biri olduğunu savunanların oranı %43'tür. Denildiği gibi ülkenin sahip olduğu tüm imkânlarla rağmen hayatın sorun oluşturacak kadar pahalı olması, uluslararası ambargo, iç çatışmalar ve faktörlerden dolayı söz konusu imkanları yönetememekten kaynaklanıyor olabilir. Hayat pahalılığı gelecek on yıl içerisinde de toplum için bir sorun olarak kalacağını düşünenlerin oranının %,34 olması, insanların ülkede yaşam açısından umutlu olduklarını göstermektedir her ne kadar iki oran arasında çok büyük fark olmasa da.

Sudan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı hakkında UCM tarafından soykırım ve insan hakları ihlalleri suçlamalarıyla çıkartılmış bir tutuklama kararı bulunduğu daha önce ilgili bölümde zikredilmiştir. Söz konusu karar ülkenin bu alandaki uluslararası imajı üzerinde olumsuz izlenimler bırakmıştır. Ayrıca ülke toplumunda da söz konusu izlenimler mevcudiyetini korumaktadır. İfade edilen tüm bu faktörler ülkede günümüzde yaşanan sorunlar arasında demokratikleşme ve insan hakları sorunları olduğunu savunanların oranı %41 olmasında rol oynamış olabilir. Aynı sorunun gelecek on yıl içinde ülkede bir sorun teşkil etmeye devam edeceğini

düşünenlerin oranı ile karşılaştırıldığında bu konuda insanların endişeli oldukları belirgin bir şekilde mülhaza edilebilir. Zira söz konusu sorun önümüzdeki on yıl içinde ülkenin sorunlarından biri olacağını inanların oranı %44'tur. Bu durum içte halk ile iktidarların arasındaki güveni sarsılarak ülkenin toplumsal ve ulusal güvenliğini tehdit edebileceği ¹³ gibi ülkenin uluslararası güvenliğini de tehdit altına sokabilecektir. Nitekim Uluslararası güvenlik ve ulusal güvenlik kaçınılmaz olarak birbiriyle bağlantılıdır.

Ülkede etnik ayrımcılığın günümüzün sorunlarından biri olduğunu savunanların oranı %36'dır. Aynı sorunun gelecek on yıl içindeki durumuna ilişkin elde edilen değerlere baktığımızda insanların algılarında on yıl sonra günümüzdeki durumundan çok farklı olacağını düşündüklerini gözlemlemek mümkündür. Zira üstte ifade edildiği gibi gelecek on yıl içinde etnik ayrımcılığın ülke için bir sorun olmaya devam edeceğini öngörenlerin oranı %34'tur. Günümüzde Sudan Cumhuriyeti'ndeki sorunlar arasında işsizliğin yer aldığını düşünenlerin oranı %34'tur. Bir önceki soruda ülkede işsizliğin gelecek on yıl içerisinde de bir sorun teşkil edeceği düşünenlerin oranı %30'tur. Aslında bu iki oran arasında çok büyük fark olmadığı aşikârdır. İşsizliğin belirgin temel göstergelerinden biri ekonomik büyümenin yokluğu ve azlığıdır. Dolayısıyla ülkede insanların hem günümüzde hem gelecek on yılda işsizliği bir sorun olarak görmeleri, hem ülkenin şimdiki ekonomik hacmi hem ekonomisinin büyümesine ilişkin ipuçları vermektedir.

Sudan Cumhuriyeti'nde günümüzün sorunları arasında gelir dağılımındaki adaletsizliğin olduğunu savunan kısım %31'dir. Barış, güven, birliktelik, danışma ve uyum içinde bir arada yaşayabilmek için toplumun barındırdığı tüm insanların, etnik grupların veya kabilelerin arasında eşitliğin yayılması elzemdir. Çünkü aynı toplumda yaşayan bir kısım her anlamda diğer kısımlar ile eşit konumda olmadığını hissetmesi, toplumda kutuplaşma veyahut ötekileşmeye yol açacak ve dolayısıyla hak arayışı içine girenlerin olması kaçınılmaz olacaktır. Burada üzerinde durulması gereken önemli nokta ülkede günümüzdeki var olan gelir dağılımındaki adaletsizliğin gelecek on senede bir sorun olarak devam edeceğini düşünenlerin oranı şimdikinden daha yüksek olmasıdır. Zira gelir dağılımındaki adaletsizliğin gelecek on senede ülke toplumunda bir sorun olacağını savunanların oranı %36'dır. Bu sonuç, insanların

¹³ Bknz ikinci bölüm sayfa 66.

devletin bu alandaki çaba ve samimiyetine güvenmediklerini göstereceği gibi aynı zamanda günümüzdeki durumun kısa vadede değişmesi konusundaki umutsuzluklarına işaret etmektedir. Sorulardan elde edilen diğer değerlerin oranı düşük olduğundan dolayı analiz edilmemiş olup bilgi amaçlı tabloda yerini almaktadır.

5.2.3 Sudan Cumhuriyeti'nin Gelecekteki (10 Sene İçinde) Temel Sorun Algılamaları

Sudan Cumhuriyeti'nin günümüzde ve gelecek 10 yıl içindeki sorun algılamaları; ilgili literatür okunup, Sudan Cumhuriyeti'ndeki akademisyenlerden alınan geri dönüşler çerçevesinde aşağıdaki önermeler ile ölçülmüştür. Sudan Cumhuriyeti'nin gelecek 10 yıl içindeki sorun algılamaları istatistiklerine ait çıktılar aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.6: Sudan Cumhuriyeti'nde Gelecekteki Temel Sorun Algılamaları Verileri

Soru Şıkları	Geçerli	Geçersiz	Ortalama	St. Sapma
Sudan'ın 10 yıl içinde birinci sorunu nedir?	853	31	4,07	5,062
Sudan'ın 10 yıl içinde ikinci sorunu nedir?	851	33	5,17	4,234
Sudan'ın 10 yıl içinde üçüncü sorunu nedir?	846	38	6,73	3,790
Sudan'ın 10 yıl içinde dördüncü sorunu nedir?	842	42	8,87	3,944
Sudan'ın 10 yıl içinde beşinci sorunu nedir?	842	42	11,06	4,104

Bu önermelerden elde edilen analiz tablosu ve ilgili yorumlar aşağıdaki gibidir.

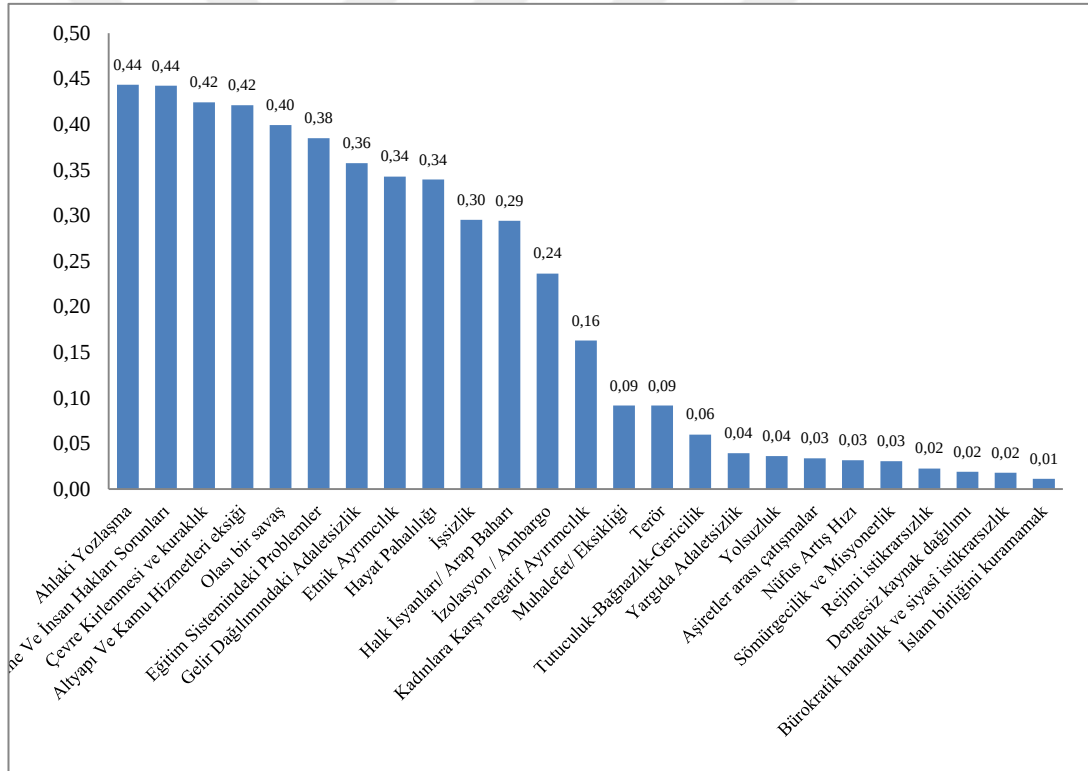
Tablo 5.7: Sudan Cumhuriyeti'nde Gelecekteki Temel Sorun Algılamaları

	Yüzde	Frekans
Ahlaki Yozlaşma	0,44	392
Demokratikleşme ve İnsan Hakları Sorunları	0,44	391
Çevre Kirlenmesi ve kuraklık	0,42	375
Altyapı ve Kamu Hizmetleri eksikliği	0,42	372
Olası bir savaş	0,40	353
Eğitim Sistemindeki Problemler	0,38	340
Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik	0,36	316
Etnik Ayrımcılık	0,34	303
Hayat Pahalılığı	0,34	300
İşsizlik	0,30	261
Halk İsyanları/ Arap Baharı	0,29	260
İzolasyon / Ambargo	0,24	209
Kadınlara Karşı negatif Ayrımcılık	0,16	144
Muhalefet Eksikliği	0,09	81

Tablo 5.7 (Devam): Sudan Cumhuriyeti’nde Gelecekteki Temel Sorun Algılamaları

	Yüzde	Frekans
Terör	0,09	81
Tutuculuk-Bağnazlık-Gericilik	0,06	53
Yargıda Adaletsizlik	0,04	35
Yoksulluk	0,04	32
Aşiretler arası çatışmalar	0,03	30
Nüfus Artış Hızı	0,03	28
Sömürgecilik ve Misyonerlik	0,03	27
Rejimi istikrarsızlık	0,02	20
Dengesiz kaynak dağılımı	0,02	17
Bürokratik hantallık ve siyasî istikrarsızlık	0,02	16
İslam birliğini kuramamak	0,01	10

Şekil 5.3: Sudan Cumhuriyeti’nde Gelecekteki Temel Sorun Algılamalarının Grafiği

Bu bölümde Sudan Cumhuriyeti’nde insanların ülkenin geleceğine ilişkin umut ve öngörülerini değerlendirme amacını güdülmüştür. Bu kapsamda ahlaki yozlaşma gelecek on yıl içinde ülkede en büyük sorun olacağını düşünenlerin oranı %44’tur. Bilindiği üzere Küreselleşme ile birlikte kültürel değerlerde değişimler yaşanmıştır. Toplumlar arasında farklılıklar geçtikçe azalmaktadır. Bu durum

özellikle muhafazakâr olan toplumlarda karşı çıkılmakta ve bir yozlaşma aracı olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer perspektiften ülkede yükselen kabile ve etnik grup aidiyeti ve buna bağlı olarak yaşanan idari yolsuzluk, rüşvet ve noptism gibi olgular mevcuttur. Tüm bunlar insanların gelecek on yıl içinde ahlaki yozlaşmanın ülkenin en büyük sorun olacağı düşüncelerine neden olmuş olabilir.

Ahlak, kültürel değerlerin en üst basamağında yer almaktadır. Bir toplumu ayakta tutan en önemli unsurlardan biri ahlak yapısıdır. Ahlaksız bir toplumun varlığından söz edilmeyeceği gibi ahlaki yozlaşmış bir toplum da yok olmaya kadar geniş bir sorun yelpazesi ile karşı karşıya kalacağı bir gerçektir. Sudan Cumhuriyeti'nin gelecek on yıl içinde bu kadar yüksek bir oranla bir ahlaki yozlaşmanın yaşanacağını düşünülmesi ülke geleceği, toplumsal ve kültürel güvenliği açısından önem arz eden bir bulgudur¹⁴.

Sudan Cumhuriyeti'nde gelecek on yıl içinde demokratikleşme ve insan hakları konusunda sorunların yaşanacağını düşünenlerin oranı %44'tur. Ülkede yaşanan savaşların sonucunda birçok insanın hayatını kaybetmesi veya yerinden olması ülke insanının üzerinde büyük olumsuz psikolojik etkiler bırakmıştır. Söz konusu olumsuz etkiler insanların bu konuda böyle düşüncelerine neden olduğu düşünülmektedir.

Çevre kirlenmesi ve kuraklık gelecek on yıl içinde Sudan Cumhuriyeti'nin önemli sorunlarından biri olacağını düşünenlerin oranı %42'dir. Savaşların nedeni ile ülkede özellikle altyapı hizmetleri gibi sektörlerde geri kalmışlık yaşanmıştır. Zira ülkede bağımsızlığından günümüze kadar hep iç savaşlar ve kabile çatışmaları yaşanmıştır. Ülke 1956 yılında, 59 yıl önce bağımsız olmuştur. Tüm geçen bu sürede geri kalmışlık içinde yaşayan bir kişinin ülkenin geleceğine ilişkin olarak bu şekilde düşünmesi normal karşılanmalıdır.

Ülkede altyapı ve kamu hizmetleri eksiği gelecek on yıl içinde yaşanacak en büyük sorunlardan biri olacağı inananların oranı %42'dir. Bu sonucun arkasında en büyük etken ülkenin yaşandığı savaşları ve ülkenin üzerinde uygulanan ambargolar olabilir. Kalkınmayı yekpare bir olgu olarak düşünülürse ülkenin gelecek on yıl içinde böyle bir sorunla karşı karşıya kalması, o dönemde de gelişmemiş olacağı

¹⁴ Bknz ikinci bölüm sayfa 66 ve 70.

aşikârdır. Bir diğer taraftan önümüzdeki on yıl içerisinde böyle bir durumun söz konusu olması, çağdaş güvenlik anlayışının en önemli alanlarından olan çevre güvenliği de tehdit altında kalıyor olacaktır.

Sudan Cumhuriyeti'nde gelecek on yıl içinde olası bir savaşın söz konusu olacağını düşünenlerin oranı%40'tır. Yirmi bir yıl süren Güney Sudan Sorunu ile günümüzde devam eden Darfur, Güney Kordofan ve doğu bölgelerindeki savaşlar insanların gelecek on yıl içinde bir savaşın yaşanacağı düşünmelerine neden olmuş olabilir. Savaş, ülkenin ekonomi, toplumsal ve ulusal güvenliğini tehdit eden en belirgin olgu olarak ele alınırsa, ülkenin ulusal güvenliği aygıtlarını tarafından bu sonucu önem verilmesi gerektiğini düşünülmektedir.

Sudan Cumhuriyeti'nde önümüzdeki on sene içerisinde eğitim sistemindeki problemler ülkenin önemli sorunlarından biri olacağını düşünenlerin oranı %38'dir. Ülkede yaşanan savaşlar, ülkenin milli gelirinin büyük oranı askeri harcamalarına gittiğini bilinmektedir. Doğal olarak bunun sonucu eğitim, sağlık ve diğer hizmetlerde eksiklerin yaşanmasıdır. Günümüzde özellikle eğitim alanlarında birçok sorun yaşanmaktadır. Tüm bu gelişmelerin insanların zihinlerinde böyle bir algının oluşmasına neden olmuş olabilir.

Bilindiği gibi eğitim hayat standardını yükseltir. İyi bir eğitim aynı zamanda kişide yeni ilgi alanlarının oluşmasını sağlayarak hayatı daha verimli kılar ve ülkeyi nitelikli insan kaynakları açısından zengin etmektedir. Dolayısıyla Sudan Cumhuriyeti'nde önümüzdeki on yıl içinde böyle bir sorun yaşanması ülke için önemli bir güvenlik sorunu teşkil edecektir.

Ülkede gelir dağılımındaki adaletsizlik gelecek on yıl içinde ülkenin sorunları arasında yer alacağına inananların oranı %36'dır. Sudan Cumhuriyeti'nde yaklaşık 520'ye yakın farklı etnik grup ve kabilenin yaşadığını daha önce ifade edilmiştir. Ülkenin bu çokkültürlülük yapısının gölgesine gelirin insanlar arasında adaletli olarak dağıtılması, insanların saygı ve iletişim içinde bir arada yaşamaları yani ulusal ve toplumsal güvenliği açısından hayatı önem arz etmektedir. Yoksa diğer türlü kendisini mazlum olarak hissedenlerin bir hak arayışı içinde girecekler ve böylece ülkede güvenliği tehdit eden savaş ve çatışmalara yol açılmış olacaktır.

Sudan Cumhuriyeti'nde etnik ayrımcılık gelecek on senede bir sorun olacağı savunuların oranı %34'tür. Bir ülkede etnik ayrımcılığın yaşanacağını düşünenlerin bu oranda olması önemsenmeyecek bir durum değildir. Özellikle Sudan Cumhuriyeti gibi etnik gruplar açısından çok çeşitlilik arz eden ülkelerdendir. Konuyu çokkültürlülük ve yönetim arasındaki ilişki perspektifinden ele alırsak, devlet ve siyasi yönetimlerin ülke toplumunun barındırdığı tüm etnik gruplar arasında eşit bir mesafede durması önem arz etmektedir. Hizmetlerin dağıtılmasında ve ülkenin stratejilerini belirlenirken tüm etnik grupları aynı kategori içerisinde konulması gerekmektedir. Aksi takdirde etnik gruplar arasında ilk başta iletişimsizlik daha sonra çatışmalar kaçınılmaz olacaktır. Bu durumda olan bir toplumda ise can ve yaşam güvenliği tehdit altında olacaktır¹⁵.

İnsanların yaşamlarından memnuniyet derecesini ölçmeye ilişkin soruya verilen cevaplardan elde edilen sonuca göre Sudan Cumhuriyeti'nde gelecek on yıl içinde hayat pahalılığının sorunlar arasında yer alacağını savunuların oranı %34'tür. Ülke su, verimli topraklar, petrol ve hayvancılık gibi doğal kaynaklar açısından zengin olmasına rağmen insanların önümüzdeki on yılda hayat pahalılığı bir sorun teşkil edeceğini düşünmeleri, söz konusu doğal kaynakların verimli olarak kullanılmamasından kaynaklanıyor olabilir. Ülkenin sahip olduğu doğal kaynakları verimli olarak kullanamaması ekonomi güvenliğine olumsuz etki yaratacaktır. Bunun yanında hayat pahalılığı insanların hayatı açısından gıda güvenliğini tehdit eden bir olgudur¹⁶.

Ülkede önümüzdeki on sene içerisinde sorun teşkil eden olgular arasında işsizliğin yer alacağı düşünenlerin oranı %30'dur. Aslında bu sorunun sonucunu bir önceki sorunun sonucu ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Zira ülkenin sahip olduğu tüm imkanlara rağmen birçok insanın işsiz olacağını düşünülmesi, söz konusu imkanların doğru biçimde kullanılmamasından kaynaklanıyor olabilir. İşsizlik toplum güvenliğini tehdit eden en önemli olgudur. Çünkü daha önce ifade edildiği gibi devletin gücünü belirleyen unsurların en başında devletin coğrafi konumu, üretim gücü ve sahip olduğu doğal kaynakların miktarı ve bunların kullanım biçimi, sanayi gücü ve ekonomik büyüklüğü gelmektedir.

¹⁵ Bknz ikinci bölüm sayfa 46 ve 68.

¹⁶ Bknz ikici bölüm sayfa 69.

Bilindiği gibi Arap Baharı 2010 senesinde Tunus'ta başlayan daha sonra birçok Arap Ülkesine sıçrayan halk hareketlerine verilen addır. Sudan Cumhuriyeti'nde önümüzdeki on yıl içerisinde halk İsyanları/ Arap Baharı sorun teşkil edeceğini inananların oranı %29'dur. Burada dikkat çekilmesi gerekli olan ayrıntı, soruda halk isyanları ve Arap Baharı aynı soru içerisinde yer almasıdır. Eğer soru sadece halk isyanları şikkından oluşuyor olsaydı sonuç daha farklı olabilirdi. Zira yukarıda görüldüğü üzere halk birçok durumdan memnuniyetsizliği ifade etmiş ve gelecek on sene içerisinde işsizlik dahi olacağı düşünülmektedir ki böyle bir durum halk isyanının çıkmasını muhtemel kılmaktadır.

Sudan Cumhuriyeti'nde gelecek on sene içerisinde yaşanacak sorunların arasında İzolasyon / Ambargo olacağını düşünenlerin oranı %24'tur. Ülkede 1989 yılından itibaren günümüze kadar iktidarı elinde tutan siyasi partinin batı ile ilişkileri yok denilecek kadar azdır. Bu durum ülkenin 1989 yılından günümüze kadar ABD olmak üzere birçok batı ülkesinin ekonomi ve askeri ambargosu altında tutulmasına neden olmuştur. Hatta terörü destekleyen bir ülke olarak ilan edilmiştir. Bu durum insanların gelecek on sene içerisinde ambargonun ülke için bir sorun olarak kalacağını düşünmesine neden olmuş olabilir. Ambargo, ülkenin kalkınması ve gelişmesinin önünde en büyük engellerden biridir. Ülkede üretimini ve ekonomisini çok büyük miktarda zarara uğratmaktadır. Böylece ulusal güvenliğin en önemli alanlarından biri olan ekonomi güvenliğini olumsuz yönde etkilemiş olacaktır¹⁷.

Ülkede gelecek on yıl içinde kadınlara karşı negatif ayrımcılığın söz konusu olacağını düşünenlerin oranı %16'dır. Sudan Cumhuriyeti, kadınlara verilen haklar konusunda diğer bölge ülkelerine nazaran çok daha ileri bir konumda olduğunu ifade etmek mümkündür. Zira günümüzde kadına devletin her kurumunda ve ülkenin her alanında rastlanmaktadır. Ülkenin anayasasına göre kurulan bütün hükümetlerin yaklaşık %20'si kadınlardan oluşması öngörülmüştür. Aynı zamanda eğitim alanlarında da kadınlar erkekler ile eşit haklara sahiptir. Tüm bu etkenler ülkede kadına yönelik negatif ayrımcılık hakkındaki soruya verilen cevapların bu oranda olmasına neden olmuş olabilir.

¹⁷ Bknz ikinci bölüm sayfa 72.

Sudan Cumhuriyeti’nde önümüzdeki gelecek on yıl içerisinde Muhalefet/ Eksikliği bir sorun teşkil edeceğine inananların oranı %9’dur. Bu oranın düşük olduğu düşünülmekte ve dolayısıyla insanların gelecek on sene içerisinde siyasi anlamda herhangi bir endişelerinin olmadığını göstermektedir. Bu sorunun sonucunun bu kadar düşük oranda kalmasının altında yatan neden, insanların diğer yaşam sorunlarını siyasetten ön planda tutması olabilmektedir. Sudan Cumhuriyeti’nde gelecek on yıl içerisinde yaşanacak sorunlar konusundaki insanların algısını ölçmeye yönelik sorulardan elde edilen değerlerin geri kalanlarının oranı düşük olduğundan analiz edilmemiştir. Ancak bilgi amaçlı ilgili tablolarda yerini almaktadır.

5.2.4 Sudan Cumhuriyeti’nde Ayrımcılık Algısı

Bu çalışmayla, ifade edildiği gibi ülkenin çokkültürlülük yapısı ve güvenliği arasında nasıl bir etkileşimin söz konusu olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda ülkede yapılan bir anket çalışmasına ait 9 soru ile Sudan’da ayrımcılık algılamaları ölçülmüştür. İlgili sorular ve frekansların istatistiki çıktıları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5.8: Sudan Cumhuriyeti’nde Ayrımcılık Algısı Verileri

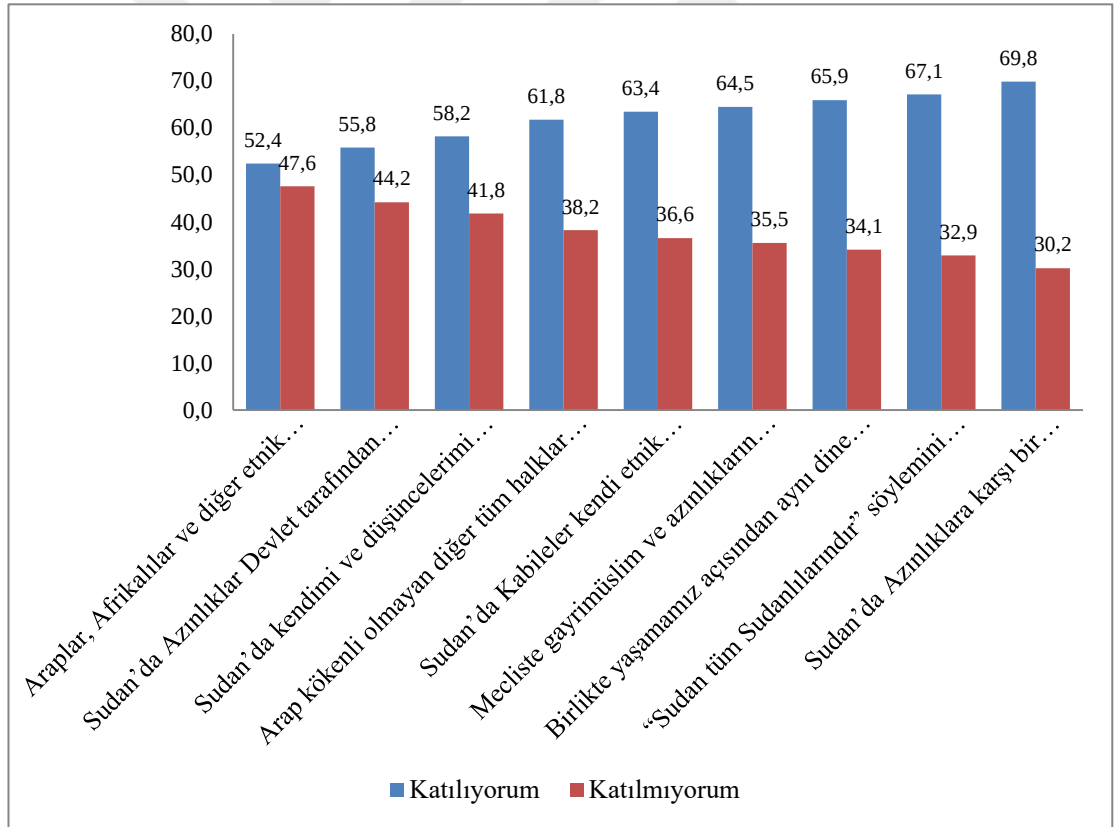
Soru Şıkları	Geçerli Katılımcı	Geçersiz Katılımcı	Ortalama	St. Sapma
Sudan’da kendimi ve düşüncelerimi ifade etmekte güçlük çekmem.	801	83	1,42	0,494
Araplar, Afrikalılar ve diğer etnik gruplar kardeşlerdir.	700	184	1,48	0,5
Birlikte yaşamamız açısından aynı dine mensup olmak önemlidir.	751	133	1,34	0,474
“Sudan tüm Sudanlılarındır” söylemini benimseriz.	757	127	1,33	0,47
Sudan’da Kabileler kendi etnik kültürlerini rahat bir şekilde yaşamaktadırlar.	727	157	1,37	0,482
Sudan’da Azınlıklar Devlet tarafından ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmektedirler.	656	228	1,44	0,497
Sudan’da Azınlıklara karşı bir asimilasyon politikası uygulanmaktadır.	739	145	1,3	0,459
Arap kökenli olmayan diğer tüm halklar anadillerini eğitimde, basında vs. alanlarda özgürce kullanmaktadır.	740	144	1,38	0,486
Mecliste gayrimüslim ve azınlıkların temsilcileri de olmalıdır.	729	155	1,36	0,479

Bu sorulardan elde edilen analiz tablosu ve ilgili yorumlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.9: Sudan Cumhuriyeti’nde Ayrımcılık Algısı

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Araplar, Afrikalılar ve diğer etnik gruplar kardeşlerdir.	52,4	47,6
Sudan’da azınlıklar devlet tarafından ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmektedirler.	55,8	44,2
Sudan’da kendimi ve düşüncelerimi ifade etmekte güçlük çekmem.	58,2	41,8
Arap kökenli olmayan diğer tüm halklar anadillerini eğitimde, basında vs. Alanlarda özgürce kullanmaktadır.	61,8	38,2
Sudan’da kabileler kendi etnik kültürlerini rahat bir şekilde yaşamaktadırlar.	63,4	36,6
Mecliste gayrimüslim ve azınlıkların temsilcileri de olmalıdır.	64,5	35,5
Birlikte yaşamamız açısından aynı dine mensup olmak önemlidir.	65,9	34,1
“Sudan tüm Sudanlılarındır” söylemini benimseriz.	67,1	32,9
Sudan’da azınlıklara karşı bir asimilasyon politikası uygulanmaktadır.	69,8	30,2

Şekil 5.4: Sudan Cumhuriyeti’nde Ayrımcılık Algısı Grafiği

“Araplar, Afrikalılar ve diğer etnik gruplar kardeş midir?” sorusuna verilen yanıtlardan yola çıkarak Sudan’da Arap kökenli, Afrika kökenli ve diğer etnik gruplar arasındaki bağlılığın oldukça zayıf olduğunu söylemek mümkündür. Zira

mezkûr etnik grupların yaklaşık yarısı birbirini öteki olarak görmektedir. Buradan hareketle, Sudan'ın çok kültürlü yapısının, ülke için bir güç olmaktan ziyade günümüzde birçok bölgesinde olduğu gibi kabile çatışmalarına zemin hazırlayan bir risk faktörü olduğu öne sürülebilir. Burada altı çizilmesi gereken temel husus, özellikle Darfur bölgesinde toplumsal yapının, Afrika ve Arap kökenli olarak ikiye ayrılmış durumda olmasıdır.

Aynı ülke çatısı altında yaşayan bireylerin, o ülke toplumunu oluşturan etnik gruplar arasında eşitlik, adalet, iletişim ve birliktelik ruhu olmazsa, burada istikrar, kalkınma ve güvenlikten bahsedilemeyeceği aşîkârdır. Çünkü günümüzde Sudan Cumhuriyeti örneğinde olduğu gibi, her etnik grup kendisini üstün görerek devlet yönetimini elinde tutmaya çalışacaktır. Ayrıca bu gibi durumlarda daha çok kabile aidiyet duygusu ön plana çıktığından dolayı devletin iktidar merkezlerini elinde tutan gruplar ülke menfaatine göre değil ait oldukları etnik grupların çıkarları doğrultusunda çalışmaktadır. Bu da ülkede kayırmacılık ve idari yolsuzluk gibi olguların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Böylelikle ülkenin ekonomi ve milli güvenliği doğrudan tehdit altına girmektedir¹⁸.

Sudan'da yaşayan azınlık nüfus arasında “devlet tarafından ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüğüne inanan” %55'lik bir kesim bulunmaktadır. Bunun sebebi ülkede uygulanan Araplaştırma ve İslamlaştırma politikası olabilir. Ayrıca böyle bir sonucun ortaya çıkması, ülkede mevcut olan azınlıkların kendilerini “sistem içinde” görmediklerine işaret etmektedir. Bu durum ülkede ötekileştirme, kutuplaşma ve ülkenin azınlıklarında bir memnuniyetsizlik ve aidiyetsizlik durumlarına neden olabilmektedir. Ötekileştirilen ve aidiyet duygusu zayıf olanları barındıran kutuplaşmış bir topluma sahip ülkenin kalkınmasından ve güvenli olmasından bahsetmek güçtür. Çünkü bu nitelikteki toplumlarda, insanın temel yaşamsal ihtiyaçlarından “güvenliğin” yeri olmayacaktır.

Sudan'da kendini ve düşüncelerini ifade etmekte güçlük çekmediğini düşünen %58,2'lik bir kısım bulunmaktadır. Aslında bunun düşük bir oran olmadığını belirtebiliriz. Aynı zamanda ülkenin bu alandaki durumu için olumlu bir gelecek perspektifi sunduğu da söylenebilir. Bilindiği üzere düşünme yeteneği, insanı diğer

¹⁸ Bknz ikinci bölüm sayfa 72 ve 110.

varlıktan farklı kılan bir özellik olduğu gibi, düşünce özgürlüğü de demokrasinin temel unsurlarından biridir. Zira günümüzde ülkelerin şeffaflığı ve demokratikleşmesinin ölçme araçlarından bir tanesi düşünce ve ifade özgürlüğüdür. Bir başka ifadeyle bir toplumda insanlar hiçbir baskı altında kalmadan düşüncelerini ne kadar ifade edebiliyorlarsa o kadar demokratiktir.

Düşünce ve ifade özgürlüğü, ülkede güvenliğin sağlanmasıyla en çok kesişen konulardan biridir. Aynı zamanda günümüzde demokrasi ile ilintili tartışmalarda üzerinde durulan en çok konu güvenlidir. Zira birçok ülkede ulusal güvenlik gerekçesi, ifade ve basın özgürlüğünü sınırlandıran nedenlerin başında gelmektedir. Buna paralel olarak düşünce özgürlüğünün korunması en önemli değerlerdendir. Nitekim çağdaş güvenlik anlayışında “düşünce güvenliği¹⁹” en önde tutulan güvenlik alanlarından biridir. Sudan Cumhuriyeti’nde düşünce ve ifade özgürlüğü ile ilintili bu kadar yüksek olumlu bir oran çıkması iyi olarak değerlendirilmektedir, ancak günümüzde demokrasinin en önemli ölçütlerinden biri olan düşünce ve ifade özgürlüğünde %41,8’lik bir kesimin bu alanda olumsuz görüş beyan etmesi, durumun pek de iyi olmadığını göstermektedir.

Sudan Cumhuriyeti’nde Arap kökenli olmayan diğer tüm halklar arasında anadilde eğitim, basın vb. alanlarda “özgür” olduğunu düşünen %61,8’lik bir kesim vardır. Buna karşın yüzde 38,2’lik bir kesim ise bu alanda özgürlüğün olmadığını düşünmektedir. Sudan Cumhuriyeti’nde çokkültürlülük ve güvenliği irdeleyen bölümde ifade edilen 1956 yılından bugüne kadar tüm iktidarlar tarafından uygulanan Araplaştırma ve İslamlaştırma politikası etkisi altında %38,2’lik bir kesimin bahsi geçen konuyla ilgili olarak olumsuz düşünmesi, üzerinde durulması gereken bir husustur. Ayrıca ülke toplumsal açıdan 500’den fazla etnik grubu barındırdığı düşünülse %38,2’lik oranın birçok farklı etnik grubu kapsadığı görülebilecektir. Ancak bununla birlikte bağımsızlığından bu yana hep iç savaşlara (kabile ve etnik çatışmalara) ev sahipliği yapmış ve yapmakta olan, eğer gerçek önlemler alınmazsa yapmaya da devam edeceği öngörünen bir ülkede %61,8’lik gibi bir oranın tüm halkların anadillerini eğitim, basın ve diğer alanlarda özgürce kullandığını düşünmesi önemli bir sonuçtur.

¹⁹ Bknz iki bölüm sayfa 71

Sudan'daki kabileler arasında kendi etnik kültürlerini rahat bir şekilde yaşadığını düşünen %63,4'lik bir kesim olmasının yanında %36,6'lık bir kesim de özgürce yaşamadıklarını savunmaktadır. Bu ve bir önceki sonucu göz önünde bulundurarak ülkede geçmişten günümüze kadar yaşanan etnik ve kabile çatışmaları üzerinde değerlendirme yapıldığında paradoksal bir durum ortaya çıkmaktadır. Çünkü ülkede Arap kökenli olmayan diğer tüm halklar arasındaki %61,8'lik bir kesimin anadilde eğitim, basın ve diğer alanlarda özgür olduğunu düşündüğü; benzer şekilde %63,4'lük bir kesimin de kendi etnik kültürünü rahat bir şekilde yaşadığını söylediği bir ortamda herhangi bir etnik çatışmanın olmaması gerektiği düşünülmektedir. Lakin bu sonuçlara rağmen ülkede devam eden etnik çatışmalar ve kabile savaşları, “gerçek” ile “düşünülen” arasında bir ikilem oluşturmaktadır.

Konu farklı bir perspektiften ele alındığında, ülkenin farklı bölgelerinde yaşanan etnik sorunların halkın iradesiyle doğrudan bağlantılı olmadığı gibi bir sonuç da elde edilebilir. Diğer bir ifadeyle, bu sonuçlara dayanarak farklı amaçların elde edilmesi için ülkenin sahip olduğu kültürel çeşitliliğinin olumsuz yönde kullanılarak iç çatışmalara ve istikrarsızlık ortamına Sudan'ın hapsedilmek istendiği ileri sürülebilir. Böyle bir durumda ülkenin milli güvenliğini tehdit eden en önemli meselelerden biri olan “dış müdahale” konusu gündeme gelmektedir. Ancak çalışmamızın “çok kültürlülük ve güvenlik” konulu üçüncü bölümünde ifade edildiği gibi, eğer devlet himayesi altındaki mevcut tüm etnik grup ve kültürleri kapsayan bir politika anlayışı ortaya koyarsa, dış müdahalelerin başarılı olma ihtimali zayıflayacaktır.

Sudan Cumhuriyeti'nde mecliste gayrimüslim ve azınlık temsilcilerinin de olmasını savunan yaklaşık %64,5'lik bir kesim bulunmaktadır. Bununla birlikte %35,5'lik bir kesim de karşı görüşü savunmaktadır. Bu sonuç, ülkede azınlıklara devlet tarafından ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapıldığını savunan %55,8'lik kesim ile birlikte değerlendirildiğinde ortaya hafife alınmaması gereken bir tablo çıkmaktadır. Eğer %55,8'lik bir kesim azınlıklara devlet tarafından ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapıldığını savunuyorsa, mecliste azınlık ve gayrimüslimlerin temsilcilerinin olmasını savunanların oranı en fazla %55,8 olması gerekmektedir. Ancak söz konusu araştırmada yüzde 64,5'lik bir oran çıkması şu anlama gelmektedir; %8,7'lik bir kesim mecliste gayrimüslim ve azınlık temsilcilerinin

olmasını savunurken, azınlıkların devlet tarafından ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüklerini de düşünmektedir.

Sudan Cumhuriyeti'nde birlikte yaşamak açısından "dildaşlığın" önemli olduğunu savunanların oranı %65,9'tur. Bununla birlikte "dildaşlığın" birlikte yaşamak için önemli olmadığını savunanların oranı %34,1'dir. Hiç kuşkusuz, dil insanların birbiriyle iletişim kurmalarında en önemli araçtır. Eğer burada "dildaşlığın" savunulması iletişim anlamında ise bu çokkültürlülük açısından herhangi bir sorun açmayabilir. Ancak "dildaşlık" bir etnik aidiyet olarak savunulmakta ve görülmekte ise var olan çokkültürlü yapı açısından ortada çözülmesi gereken ciddi bir engel bulunmaktadır. Nitekim ülkede birçok kabile dili ve lehçe bulunmasına karşın resmi dil olarak Arapça kabul edilmekte ve herkesin bu dili bilmesi zorunlu tutulmaktadır.

Sudan Cumhuriyeti'nde halk arasında "Sudan tüm Sudanlılarındır" söylemini benimseyen kısım %67,1'dir. Bunun yanı sıra %32,9'luk bir kısım "Sudan tüm Sudanlılarındır" söylemini benimsememektedir. Aslında burada %67,1'lik kısımdan ziyade %32,9'luk kısmın ülkenin aidiyeti hakkında ne düşündüğünü çok daha önemlidir. Çünkü %32,9'luk bir kısım ülkenin, toplumun barındırdığı tüm vatandaşlara eşit biçimde ait olmaması düşünülmesi, ülkede eşitsizliği, adaletin ve dolayısıyla güvenliğin önünde büyük sorun teşkil edecektir. Çünkü bu oranda böyle düşünen bir kitlenin olması elbette ötekileştirmeyi ve kutuplaşmayı meydana getirir. İfade edildiği gibi ötekileştirmenin ve kutuplaşmanın olduğu yerde kalkınma ve güvenlikten bahsetmek zordur. Çünkü bahse konu olan durumda ülke aidiyetinden daha çok kabile ve etnik gruba aidiyet ön planda olacaktır.

Sudan'da azınlıklara karşı bir asimilasyon politikası uygulandığını inanan kısım %69,8'dir. Tersine düşünenlerin oranı ise %30,2'dir. Asimilasyon politikası uygulandığını inananların oranı bu kadar yüksek olmasının altında yatan temel nedenlerden biri, çalışmanın dördüncü bölümünde ifade edilen 1956 yılından günümüze kadar iktidar olan tüm yönetimlerin benimsemiş olduğu Araplaştırma ve İslamlaştırma Politikası yatıyor olabilir. Zira toplumda Arap olmayan ve Hristiyan etnik grupları barındıran bir ülkede dil olarak Arapça, din olarak ise İslam dinini benimsenmesi, bunun gibi sorunları ortaya çıkaracağını öngörülebilmektedir. Sonuç

olarak bu tablodan elde edilen en basit ve temel bulgular şunlardır: Sudan’da etnik ayrımcılık vardır, kabileler arası ötekilik ve rekabet yüksektir. Bu ise ülkede günümüz ve gelecek ulusal politikaların şekillenmesinde çatışma riskinin yüksek olduğunu göstermektedir.

5.2.5 Sudan Cumhuriyeti’nde Birlikte Yaşama İsteği Algılamaları

Yapılan bu anket çalışmasında Sudan Cumhuriyeti’nde birlikte yaşama isteği algılamaları 12 soru ile ölçülmüştür. İlgili sorular ve frekansların istatistiki çıktıları aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.10: Sudan Cumhuriyeti’nde Birlikte Yaşama İsteği Algılamaları Verileri:

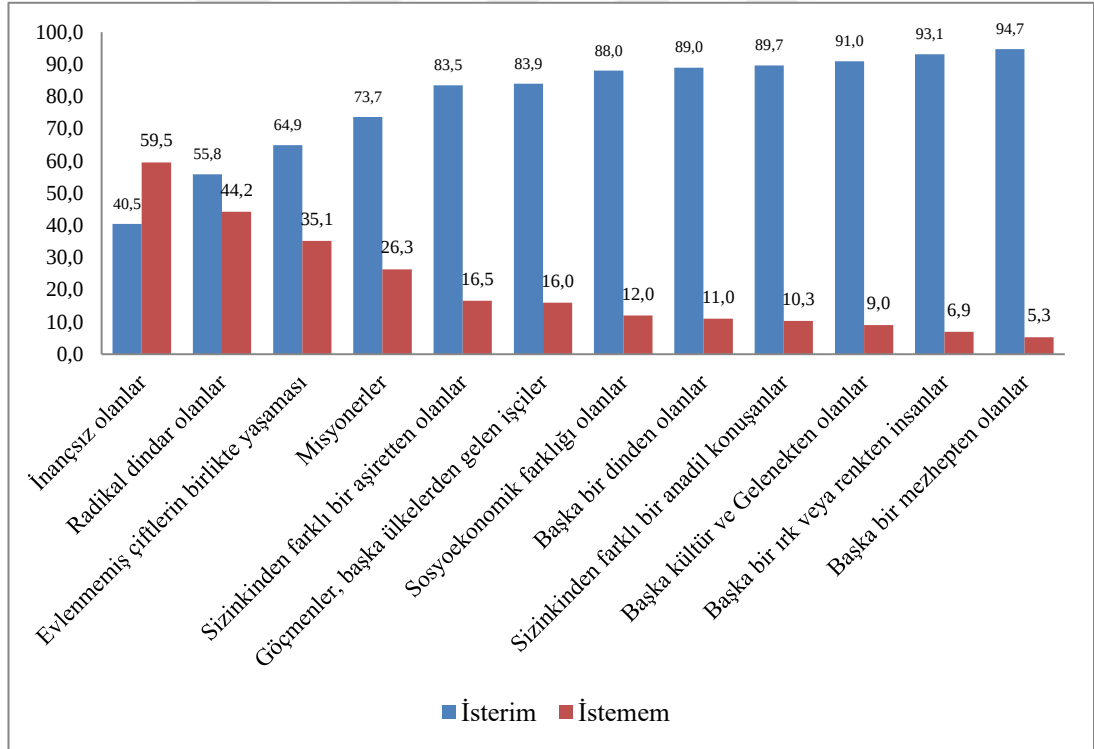
Soru Şıkları	N		Ortalama	St. Sapma
	Geçerli	Geçersiz		
Göçmenler, başka ülkelerden gelen işçiler	852	32	1,17	,498
Sizinkinden farklı bir aşiretten olanlar	852	32	1,17	,372
Başka bir ırk veya renkten insanlar	851	33	1,07	,254
Misyonerler	851	33	1,26	,441
Başka bir dinden olanlar	851	33	1,11	,314
Başka bir mezhepten olanlar	851	33	1,05	,224
Başka kültür ve Gelenekten olanlar	851	33	1,09	,287
Sosyoekonomik farklılığı olanlar	851	33	1,12	,325
Radikal dindar olanlar	851	33	1,44	,497
Evlenmemiş çiftlerin birlikte yaşaması	851	33	1,35	,478
Sizinkinden farklı bir anadil konuşanlar	851	33	1,10	,305
İnançsız olanlar	850	34	1,60	,491

Bu sorulardan elde edilen analiz tablosu ve ilgili yorumlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.11: Sudan Cumhuriyeti’nde Birlikte Yaşama İsteği Algılamaları

	İsterim	İstemem
Başka bir mezhepten olanlar	94,7	5,3
Başka bir ırk veya renkten insanlar	93,1	6,9
Başka kültür ve gelenekten olanlar	91,0	9,0
Sizinkinden farklı bir anadil konuşanlar	89,7	10,3
Başka bir dinden olanlar	89,0	11,0
Sosyoekonomik farklılığı olanlar	88,0	12,0
Göçmenler, başka ülkelerden gelen işçiler	83,9	16,0
Sizinkinden farklı bir aşiretten olanlar	83,5	16,5
Misyonerler	73,7	26,3
Evlenmemiş çiftlerin birlikte yaşaması	64,9	35,1
Radikal dindar olanlar	55,8	44,2
İnançsız olanlar	40,5	59,5

Şekil 5.5: Sudan Cumhuriyeti’nde Birlikte Yaşama İsteği Algılamaları Grafiği

Kültürel ve etnik çeşitlilik açısından heterojenlik arz eden toplumlarda bir arada yaşama isteği son derece önemlidir. Söz konusu bu isteğe insanların farklılıklara yönelik algılarına göre birçok unsur etki etmektedir. Birarada yaşamının temel

koşuları arasında saygı, barış, sevgi, paylaşma, dayanışma, güven, hoşgörölü olma ve “herkesi kendi konumunda kabul etme” yer almaktadır. Güven ve istikrar içinde birlikte yaşamayı kolaylaştıran unsurların en önemlisi ise ortak fikir-düşünce-hedef ve kültür gelmektedir. Başka bir ifade ile birarada yaşamının püf noktası toplumlardaki farklılıkları bir tehdit unsuru değil, aksine bir zenginlik, renklilik ve birarada yaşamamızı sağlamlaştıracak bir olgu olarak görmekte saklıdır. Bunu gerçekleştirilebilmek içinse hiç kimse kökeni, inancı, yaşam tarzından dolayı dışlanmaması gerekmektedir.

İnsanlar sosyal varlıklardır. Var olduklarından bu yana toplu olarak yaşamaya ihtiyaç duymuşlardır. Bu durum insanların farklı kültür, inanç ve statüye sahip olmalarına rağmen bir arada yaşamalarını zorunlu kılmıştır. Burada önemli olan toplumda şiddet ve çatışmalar yaşanmadan birarada yaşamayı sağlamaktır. Bunu başarmak için ilk önce toplumun farklılıklara karşı nasıl bir algıya sahip olduğunu araştırmak daha sonra elde edilen sonuçlara göre ılımlılaştırcı faaliyetler yürütmek gerektiği düşünülmektedir. Bu perspektiften yola çıkarak çalışmanın bu sorusu ile Sudan Cumhuriyeti’nde insanların birarada yaşamayı isteğini ölçölmeye çalışılmıştır. Birlikte yaşama isteğini ölçölen sorunların ilki mezhebe ilişkindir. Soruya verilen yanıtlardan elde edilen değerlere göre Sudan Cumhuriyeti’nde başka bir mezhepten olanlarla komşu olmak isteyen kısım %94,7’dir. Başka bir mezhepten olanlarla komşu olmak istemeyenlerin oran ise %5,3’tür. Ülkede çoğunlukla maliki mezhebinin yaygın olmasına rağmen mezhep farklılığı bir sorun olarak görölmemesi dini çeşitlilik açısından olumlu bir olgudur. Zira günümüzdeki çokkültürlölüğü yönetememekten kaynaklanan sorunların çoğu din farklılığı üzerindedir.

Ülkede komşusunun başka bir ırk veya renkten olmasını bir sorun olarak görmeyenlerin oranı %93,1’dir. Başka ırk veya renkten olan insanlarla komşu olmak istemeyenlerin oranı ise %6,9’dur. Ülkede yaşanan etnik sorunları göz önünde bulundurarak bu sonuçlar analiz edildiğinde, söz konusu sorunlar insanların farklılıklara karşı olan olumsuz algılarından değil başka bir gücün ülkede farklı amaçları gerçekleştirmek veya çıkarlar elde etmek için ülkenin toplumsal yapısının kullanmasından kaynaklandığını işaret ettiğı düşünülmektedir. Zira eğer toplumda %93’lük bir kısmın farklılıklar (Difference) ve çeşitlilik (Diversity) hakkında iyimser düşünüyorsa ülkede herhangi bir etnik sorunun yaşanmayacağı değerlendirilebilir.

Sudan Cumhuriyeti'nde birarada yaşam ile ilgili farklı kültürden olmayı bir sorun olarak görmeyen kısım %91'dir. Buna karşı kısım ise %9'dur. Bir toplumun kültürü ortak değerleri demektir. Ortak değerlere mensup olan insan topluluğunun sorunsuz olarak birarada yaşama olasılıkları büyüktür. Çünkü ortak değerler azaldıkça çatışma ortamının ortaya çıkmasına uygun ortam hazırlanmış olacak ve bencillik, kişisel menfaatleri ön planda tutma, şiddet ve çatışma ortamı ortaya çıkacaktır. Ancak sonuçlardan görünen odur ki ülkede insanlar, farklılıkları birarada yaşayabilmek için bir şart veya engel olarak değerlendirmemektedir. Ancak üstte ifade edildiği gibi madem insanlar arasında farklılıklar bir sorun teşkil etmiyorsa neden ülkede etnik sorunlar ve kabile çatışmaları sıkça yaşanmaktadır? Çünkü bir ülkede %9'luk bir kısmın birarada yaşamada başka kültür ve gelenekten olmayı bir sorun olarak görmesi göz ardı edilecek bir sonuç değildir özellikle bu kısım iktidarı elde tutan kısımsa.

Ülkede birarada yaşamak için aynı anadili konuşmanın bir şart olmadığını ve farklı anadil konuşanlarla komşu olabileceğini söyleyenlerin oranı %89,7'dir. Diğer taraftan birarada yaşamak için aynı anadili konuşmak şart olduğunu ve farklı anadil konuşanlarla komşu olmayacağı söyleyenlerin oranı %10,3'tür. Çalışmanın birinci bölümünde çokkültürlülük ve iletişim arasındaki ilişkiyi ele alındığın kısımda ifade edildiği üzere insanların birlikte yaşayabilmeleri için iletişim olmazsa olmazlardan biridir²⁰. İletişim gerçekleştirebilmesi içinse aynı dili konuşmanın önemi ön plana çıkmaktadır. Ancak burada üzerinde durulması gereken husus aynı dili konuşmak ile aynı anadili konuşmak arasında farklılıkların bulunduğuudur. Zira herhangi iki kişi aynı anadili konuşmadan veya bilmeden başka aynı dili konuşabilir ve dolayısıyla anlaşabilirler. Yani birarada yaşayabilirler başka bir biçimde ifade edilirse.

Ancak Sudan Cumhuriyeti'nde birarada yaşamak için aynı anadili konuşuyor olmayı bir şart olarak görenlerin oranı bu kadar yüksek olmasının arkasında yatan nedenler arasında, ülkede bağımsızlıktan beri uygulanan Araplaştırma politikası olabileceği gibi insanların söz konusu Araplaştırma politikasının etkisi altında kalarak Arapçanın dışında başka dili bilmemeleri yer alabilmektedir. Böyle bir durumda insanların birarada yaşayabileceği kişilerin Arapçayı konuşuyor olmalarını bir şart olarak görmeleri doğal olarak karşılanmalıdır. Ancak ülke toplumunda

²⁰ Bknz birinci bölüm sayfa 16

insanların farklı insanlarla yaşamak için anadili şart olarak saymaları ülkenin çokkültürlülük açısından geleceğine ilişkin olumsuz işaretler çağrıştırmaktadır.

Sudan Cumhuriyeti'nde başka bir dinden olanlarla bir arada yaşayabileceklerini söyleyenlerin oranı %89'dur. Diğer tarafından %11'lik bir kısım farklı dinden olanlarla birarada yaşayamayacaklarını söylemektedir. Bu durum, ülkede insanların dine karşı tutumlarına bağlıdır. Zira Sudan Cumhuriyeti'nde insanlar dine karışı herhangi bir olumsuz algı beslememekte ve geçmişten günümüze kadar ülkede dine bağlı herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Ayrıca Sudan Cumhuriyeti'nin Port Sudan, Nyala, Shendi, Al Obeyt ve Khartum gibi büyük şehirlerin tüm Sudanlıların etnik, din ve kültürel farklılıklarıyla yaşadığı şehirlerdir. Aynı zamanda bu şehirler yüksek nüfus yoğunluğu ile bilinmektedir. Özellikle başkent olan Khartum nüfusu yaklaşık 7 milyon civarındadır.

Sudan Cumhuriyeti'nde yapılan bu anket çalışmasında elde edilen sonuçlara göre Sosyo-ekonomik farklılığı olanlarla komşuluk yapabileceklerini söyleyen kısım %88'dir. Buna karşı farklı sosyo-ekonomik durumda olanlarla komşu olmak istemeyen kısım %12'dir. Burada ilk başta ifade edilmesi gereken önemli hususu ülkede insanların sosyal bağlılığa önem veriyor olmalarıdır. Ayrıca geniş aile sistemi de hala Sudan Cumhuriyeti'nin toplumunda devam etmektedir. Nitekim bu sistemde, insanların arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklardan çok fazla etkilenmesi mümkün değildir. Bunun yanı sıra Sudan toplumunda yakın zamana kadar insanlar arasında sosyo-ekonomik açılarından belirgin bir toplumsal sınıflandırma yoktur. Ancak son zamanlarda bu sınıflandırma yavaş yavaş kendisini göstermeye başlamıştır.

Ülkede göçmenler, başka ülkelerden gelen işçilerle birlikte yaşamada bir sorun görmeyen kısım %83,9'dur. Diğer taraftan buna karşı olanların oranı ise %16'dır. Aslında bu sonuç da Sudanlıların kişilik özelliklerine bağlamak mümkündür. İfade edildiği gibi Sudanlılar özellikle yabancılara karşı hoşgörülü ve yabancılarla veyahut farklı olanlarla birarada bulunmakta herhangi sorun yaşamamaktadırlar. Diğer perspektiften bakıldığında Sudan Cumhuriyeti'nde bulunan göçmenler ve yabancı işçilerin çoğu Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Somali ve Etiyopya gibi komşu ülkelerden gelmektedir. İlgili bölümde ifade edildiği gibi söz konusu ülkelerin toplumları, Sudan Cumhuriyeti ile aynı etnik gruplar ve kabileler

barındırmaktadır. Yani Sudan Cumhuriyeti'nde bulunan yabancı işçiler ve göçmenler Sudanlılardan farklı değildir ve hatta akrabalık ilişkileri de olabilmektedir. Tüm bu etkenler ülkede yabancı işçiler ve göçmenlerle sorun yaşamadan birarada yaşayabileceklerini söyleyenlerin oranının bu kadar yüksek olmasında etkisi olabilmektedir.

Ülkede farklı bir aşiretten olanlarla bir arada yaşamayı sorun olarak görmeyenlerin oranı %83,5'tir. Buna karşı olan kısım ise %16,5'tir. Burada üzerinde durulması gereken ayrıntı, yabancı işçiler ve göçmenlerle birarada yaşamada bir sorun görmeyenlerin oranı farklı aşiretten olanlarla birarada yaşamayı sorun olarak görmeyenlerin oranından daha yüksek olmasıdır. Nitekim bilindiği gibi aşiretler aynı toplumu oluşturan farklı gruplar olarak aralarında birçok ortak kültürel değerler bulunmaktadır. Bu sonucun bu şekilde çıkmasının arkasında yatan neden bağımsızlıktan günümüze kadar ülke toplumunda yaşanan kabile ve aşiret çatışmalarının insanların üzerinde bıraktığı psikolojik etkiler olabilmektedir. Aynı toplumu oluşturan aşiretler arasında kutuplaşmaların olması ülkenin toplumsal güvenliğini ve dolayısıyla milli güvenliğini tehdit eder²¹.

Sudan Cumhuriyeti'nde misyonerler ile birarada yaşamamanın bir sorun olmadığını savunanların oranı %73,7'dir. Diğer tarafından misyonerler ile birarada yaşamakta bir sorun olduğunu düşünenlerin oranı %26,3'tür. Önceki sonuçlarda görüldüğü üzere Sudanlılar arasında dini hoşgörü yaygındır. Zira farklı dinden olanlarla yaşamakta hiçbir sorun görmeyenlerin oranı %89'dur. Ancak misyonerler veya dinsel yayılmacı amaçlara sahip olanlara karşı bir çekimserlik vardır. Ülkenin yaşadığı, Afrika'nın en uzun iç savaşı olan Güney Sudan sorununda misyonerlik faaliyetlerinin etkisi ve rolünü göz önünde bulundurduğumuzda misyonerlere karşı tepki oranının düşük olduğu söylenebilmektedir.

Ayrıca sonuçlardan gözlemlenmektedir ki toplumda radikal dindar olanlarla bir arada yaşamaya yönelik göreceli bir kabul bulunmaktadır. Zira radikal dindar olanlarla birarada yaşamayı reddeden %44,2'lik kısma karşı %55,8'lik bir kısım bunda herhangi bir sorun olmadığını savunmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken husus Sudan Cumhuriyeti'nde dini radikalleşme kavramı Vahhabi-Selefi

²¹ Bknz ikinci bölüm sayfa 66.

gruplarına mensup olanlarla bağdaşmasıdır. Ayrıca Sudan Cumhuriyeti'nde cihatçı akımların ortaya çıkmasına rağmen günümüze kadar çok zayıf kalmakta ve eylemleriyle ne toplumu ne de Sudan devletini hedef almaktadır. Genellikle yurtdışında Irak, Libya, Suriye ve Somali gibi ülkelerde devam eden çatışmalara katılarak cihatçı çalışmalarını sürdürmektedirler.

Tablonun son iki değeri olan evlenmemiş çiftlerin birlikte yaşaması ve İnancsız olanlarla birarada yaşamaya yönelik toplumun algısı ölçülen sorulardan elde edilen sonuçlar birbiriyle bağlı olduğundan birlikte değerlendirilmeleri daha isabetli olacağı düşünüldüğünden dolayı birlikte değerlendirilmiştir. Sonuçlardan gözlemlenmektedir ki toplumda evli olmayanlarla birlikte yaşamayı kabul edenlerin oranı dinsiz olanlarla birlikte yaşamayı kabul edenlerin oranından daha yüksektir. Bu durum, önceki sonuçlarda tecelli ettiği gibi toplumda dini indüksiyonun yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim İslam değerlerine göre dinsizlik (Ateizm-Atheism) evlenmeden birlikten yaşamaktan daha büyük ölçüde reddedilmektedir.

5.2.6 Darfur ve Güney Sudan Sorunlarının Algılamaları

Darfur ve Sudan'ın Güney bölgesi sorunları ülkede yaşanmış en kanlı ve karmaşık sorunlardır. 21 yıllık bir savaş süresinden sonra güney bölgesinin ayrılmasına neden olan Sudan'ın Güney bölgesindeki sorunu, Afrika'nın en uzun iç savaşı niteliğindedir. Darfur sorunu 2003 yılında başlayan ve yürütülen tüm müzakerelere rağmen sonlandırılmayan bir sorundur. Bölgede yüzbinlerce insanın hayatını yitirmesine neden olan bu sorun, Sudan Cumhuriyeti'nin ulusal güvenliğini tehdit eden en büyük sorunlardandır. Çalışmanın bu beşinci bölümünde yapılan anket çalışmasından elde edilen sonuçlar ışığında Darfur ve Güney Sudan sorunlarının algılamaları 13 soru ile ölçülmüştür. İlgili sorular ve frekansların istatistiki çıktıları aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.12: Darfur ve Güney Sudan Sorunları Algılamaları Verileri

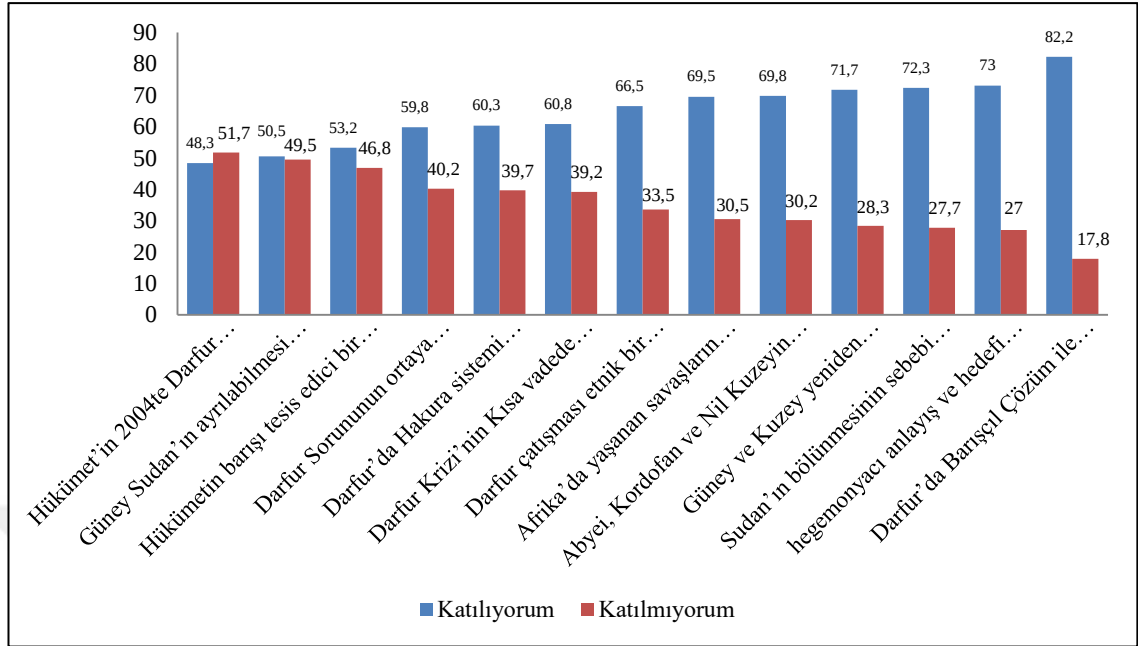
Soru Şıkları	Geçerli	Geçersiz	Ortalama	St. Sapma
Güney Sudan'ın ayrılabilmesi Kuzeyin demokratik olgunluğunu gösterir.	760	124	1,49	0,5
Güney ve Kuzey yeniden birleşmeli ve dünyaya demokrasi ve insan hakları dersi verilmelidir.	713	171	1,28	0,451
Sudan'ın bölünmesinin sebebi dış güçlerin petrol kavgasıdır.	755	129	1,28	0,448
Abyei, Kordofan ve Nil Kuzeyin olmalıdır.	650	234	1,3	0,459
Darfur çatışması etnik bir çatışma değil ekonomik çıkarların neden olduğu ve başlattığı bir çatışmadır.	743	141	1,34	0,472
Hükümetin barışı tesis edici bir Darfur vizyonu vardır.	716	168	1,47	0,499
Darfur'da Hakura sistemi kaldırılmalı ve özel mülkiyet teşvik edilmelidir.	638	246	1,4	0,49
Hükümet'in 2004te Darfur Sorunu'nun Çözümüne İlişkin Açıkladığı 7 maddelik Önlemler Paketi başarılı olmuştur. (Çözüm Seferberliği Talimatı İnsan Hakları Özel Mahkemesi, Yeni Bir Polis Gücü, Bölge Tarımına İlişkin Önlemler, Sağlık Seferberliği, Güven	656	228	1,52	0,5
Darfur Sorununun ortaya çıkışının arkasında Amerika'nın Sudan'ı bölüp Afrika'yı yeniden düzenleme planı yatmaktadır	672	212	1,4	0,491
Darfur Krizi'nin Kısa vadede çözülemez.	730	154	1,39	0,488
Darfur'da Barışçıl Çözüm ile demokratik, federatif bir yapı olmalıdır.	742	142	1,18	0,383
Sudan'da barışı sağlayıp, reformları gerçekleştirmek üzere Sudan'a yardımcı olacak, özel yetki ve yeteneklerle donatılmış sınırlı sayıda bir grup ülkenin oluşturacağı hegemonyacı anlayış ve hedefi olmayan bir uluslararası "kurul" oluşturulmalıdır.	696	188	1,27	0,444
Afrika'da yaşanan savaşların rengi siyahtır, ama bu savaşların kökleri beyazdır.	686	198	1,3	0,461

Bu sorulardan elde edilen analiz tablosu ve ilgili yorumlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.13: Darfur ve Güney Sudan Sorunları Algılamaları

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Hükümet'in 2004'e Darfur Sorunu'nun Çözümüne İlişkin Açıkladığı 7 maddelik Önlemler Paketi başarılı olmuştur. (Çözüm Seferberliği Talimatı İnsan Hakları Özel Mahkemesi, Yeni Bir Polis Gücü, Bölge Tarımına İlişkin Önlemler, Sağlık Seferberliği, Güven)	48,3	51,7
Güney Sudan'ın ayrılabilmesi Kuzeyin demokratik olgunluğunu gösterir.	50,5	49,5
Hükümetin barışı tesis edici bir Darfur vizyonu vardır.	53,2	46,8
Darfur Sorununun ortaya çıkışının arkasında Amerika'nın Sudan'ı bölüp Afrika'yı yeniden düzenleme planı yatmaktadır	59,8	40,2
Darfur'da Hakura sistemi kaldırılmalı ve özel mülkiyet teşvik edilmelidir.	60,3	39,7
Darfur Krizi'nin Kısa vadede çözülemez.	60,8	39,2
Darfur çatışması etnik bir çatışma değil ekonomik çıkarların neden olduğu ve başlattığı bir çatışmadır.	66,5	33,5
Afrika'da yaşanan savaşların rengi siyahtır, ama bu savaşların kökleri beyazdır.	69,5	30,5
Abyei, Kordofan ve Nil Kuzeyin olmalıdır.	69,8	30,2
Güney ve Kuzey yeniden birleşmeli ve dünyaya demokrasi ve insan hakları dersi verilmelidir.	71,7	28,3
Sudan'ın bölünmesinin sebebi dış güçlerin petrol kavgasıdır.	72,3	27,7
Sudan'da barışı sağlayıp, reformları gerçekleştirmek üzere Sudan'a yardımcı olacak, özel yetki ve yeteneklerle donatılmış sınırlı sayıda bir grup ülkenin oluşturacağı hegemonyacı anlayış ve hedefi olmayan bir uluslararası "kurul" oluşturulmalıdır.	73	27
Darfur'da Barışçıl Çözüm ile demokratik, federatif bir yapı olmalıdır.	82,2	17,8

Şekil 5.6: Darfur ve Güney Sudan Sorunları Algılamaları Grafiği

Sudan Cumhuriyeti'nin batısında yer alan Darfur bölgesinde ülkenin bağımsızlığından beri organize silahlı soygunlar, kabile çatışmaları ve zaman zaman merkeze karşı ayaklanmalar yaşansa da günümüzdeki Darfur Sorunu 2003 yılında muhalif gruplar tarafından Darfur'un ikinci büyük şehri olan El-Fasher'i'n havaalanına yaptıkları büyük silahlı saldırı ile dünya genelinde hızla tanınmaya başlamıştır. Bununla birlikte merkezi hükümetin de bölgede yaşanan sorunlara önem vermeye başlamıştır. Bu kapsamda 2004 yılında hükümet bölge için bir reform paket hazırlamıştır. Bahse konu olan reformda bölgenin kalkınması ve güvenliği sağlanması ile ilintilidir soruda görüldüğü üzere.

Yapılan anket çalışmasında hükümet tarafından çıkarılan söz konusu reform paketinin başarılı olup olmadığını sorulmuştur. Ankete katılanların %48,3'ü anket başarılı olduğunu inandığını sonucu ortaya çıkmıştır. Diğer %51,7 ise başarılı olmadığını kanısındadır. Görüldüğü gibi başarılı olmadığını inanmakta olanların oranı daha yüksektir. Aslında ülkenin Darfur Bölgesindeki sorunu gibi uluslararası arenada yankı uyandırmış olan sorununa ilişkin yapılan çözüm paketinin başarısızlığını savunun kısmın %51,7 bir orana ulaşması göz ardı edilecek bir sonuç değildir. Zira bu sonucun ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin arasında, çözüm paketinin içerdiği öneriler, sorunun çözülmesinde katkı sağlanmaması, sorunun

nedenlerinden uzak olması ve sorunu gidermek için gerçekçi çözümler olmaması gibi faktörler yer alabilmektedir. Doğal olarak bunun sonucu; sorunun devam etmesidir olan da budur. Sorunun devam etmesi halinde ise günümüzde olduğu gibi bölgede genel bir istikrarsızlık durumu oluşmasının yanında altyapı ve eğitim gibi temel hizmetlerde büyük sorunlar yaşanacağı aşikârdır. Böyle bir toplumda ise güvenlikten bahsetmek güçtür. Güvenliğin olmadığı yerde ise ne kalkınmadan ne de gelişmeden söz etmek mümkündür²².

Anketin bir diğer sorusu 2011 yılında ayrılan ve dünyanın 196. ülkesi olan Güney Sudan Bölgesinin ayrılmasına ilişkindir. Ülkede Güney Sudan'ın ayrılması kuzeyin demokratik olgunluğunu gösterir diye düşünenlerin oran %50,5'dir. Böyle olmadığını inananların oranı ise %49,5'dir. Görüldüğü üzere oranların arasında çok büyük fark yoktur. Güney Sudan Bölgesi 2011 yılında sadece güneylilerin katıldığı bir referandum ile ayrılmıştır. Referandumdan çıkan sonuç %99,9 gibi yüksek bir oranla ayrılmanın yönündedir. Dolayısıyla referanduma sadece Güneylilerin katılması ve %99,9 gibi yüksek bir oranla ayrılmaya yönelik olması toplumunda referandum ve bölgenin ayrılması hakkında böyle bir algının oluşmasına neden olmuş olabilir. Böyle bir atmosfer ise siyasal ve tarihsel tıkanıklık ve pişmanlığa yola açabilir. Tahrik edilirse de toplumsal kutuplaşmaya kadar uzayabilecektir. Toplumsal kutuplaşma ise toplumsal ve ulusal güvenliği tehdit eden en riskli olgulardandır²³.

Sudan Cumhuriyeti'nin Darfur Bölgesinde yaşanan soruna ilişkin hükümetin yürüttüğü barışı sağlama çabalarını ölçmeye yönelik soruya %53,2'lik bir kısım hükümetin barışı tesis edici bir Darfur vizyonu olduğunu savunurken diğer %46,8'lik kısım ise hükümetin soruna ilişkin başarılı bir barış vizyonu olmadığını inanmaktadır. Aslına bu sonuçları hükümetin 2004'te çözüm paketine ilişkin sorudan elde edilen sonuçları ile mukayese edildiğinde ortaya farklı bir sonuç elde edileceğini düşünülmektedir. Zira hükümetin 2004 yılındaki çözüm paketini başarılı olduğunu savunanların oranı %48,3'tür. Hükümetin barışı tesis edici bir Darfur vizyonu var olduğunu savunanların oranı ise %53,2'dir. Bu sonuç göstermektedir ki %4,9'luk bir kısım 2004 yılındaki hükümetin çözüm paketinde başarılı olmadığını görmekte ve aynı zamanda hükümet soruna ilişkin bir barış vizyonu olduğunu savunmaktadır. Bu,

²² Bakınız ikinci bölüm sayfa 77

²³ Bknz ikinci bölüm sayfa 66.

hükümet 2004 yılından sonra sorunu çözmek için farklı çalışmalar yürüttüğünü göstermektedir.

Sudan Cumhuriyeti'nin batısında yer alan Darfur Bölgesinde yaşanan sorunun ortaya çıkmasının arkasında Amerika'nın Sudan'ı bölüp Afrika'yı yeniden düzenleme planı yattığını düşünenlerin oranı %59,8'dir. Söz konusu soruna ülkenin iç faktörlerin neden olduğunu inananların oranı ise %40,2'tir. İfade edildiği gibi Darfur Bölgesindeki Sudan Cumhuriyeti'nin sorunu çok karmaşık bir yapıya sahiptir. İlgili bölümde soruna neden olan faktörleri iç ve dış olarak ikiye ayırmıştık. Ancak burada değinilmesi gereken önemli husus ABD'nin Afrika'daki genel algısı ve söz konusu algının bu sonucun üzerindeki etkisidir. Bölgenin insani olarak şunu rahatlıkla ifade ederim ki günümüzde Afrika'nın birçok toplumunda özellikle Müslüman ülkelerin toplumlarında, ABD'ye yönelik olumsuz algılar beslenmekte ve gizli amaçları olan sömürgeci bir ülke olarak sınıflandırılmaktadır.

Uzun yıllardan beri ABD tarafından uygulanan ambargolar gölgesinde kalan ülke olarak Sudan Cumhuriyeti'nin toplumu da söz konusu algıdan uzak değildir. Dolayısıyla bu durum, ankete katılanların %59,8'i Darfur sorunu dış müdahaleye bağlamalarına neden olmuş olabilir. Diğer taraftan söz konusu soruna neden olan faktörler ülkenin iç faktörleri olduklarını inananların oranı %40,2 olması, önemsenecek kadar düşük olmayan bir orandır. Zira %40,2 bir kısmın yüz binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olan bu sorunun iç faktörlerden dolayı ortaya çıktığını inanması, sorunu çözme çabaları ve soruna ilişkin algıya farklı boyutlar katacağını düşünülmektedir.

Darfur bölgesinde sömürgecilik döneminden günümüze kadar uygulanmakta olan Hakura Sistemi kaldırılmalı ve özel mülkiyet teşvik edilmeli düşünenlerin oranı %60,3'tür. Devam etmesini savunanların oranı ise %39,7'dir. Sistemin bölgede yaşanan sorunlara neden olması düşünülmesi veya yaşanan sorunların çözümünde etkin rol oynamaması, sorunun çözülmesi ve çıkacak sorunları engellemede rolü varsa halk tarafından bilinmemesi ve detaylı olarak araştırılmamış olması gibi faktörler bu sonucun ortaya çıkmasına öncülük etmiş olabilir.

Ülkede yaşanan Darfur Krizi'nin Kısa vadede çözülemeyeceğini, düşünülenlerin oranı %60,8'tir. Çözülebileceğini inananların oranı ise %39,2'dir.

Aslında bu sonuç, 2003 yılından günümüzde kadar devam eden Darfur sorununa ilişkin yapılan tüm barışı sağlama çabaları ya sorunu doğrudan hitap etmiyor yada gerçekçi olmadığını anlamına geliyor. Nitekim bu başarısızlık, %60,8 bir kısmın bu konudaki umutsuzluğuna neden olduğu aşikârdır. Başladığından beri yüz binlerce insanın hayatını kaybetmesine ve bölgenin altyapı ve temel hizmetler bakımından yoksul olmasına neden olan bir sonunun yakın vadede çözülmesine ilişkin ümitsizliğin bu kadar yüksek olması, bölgede yaşam güvenliği, can güvenliği, toplum güvenliği ve ekonomi güvenliği açısından son derece tehlikeli bir olgudur. Zira hayatı tehlikesinin söz konusu olduğu yerde can ve yaşam güvenliğinden bahsedilemeyeceği gibi istikrarın olmadığı yerde ise ne üretimden ne de kalkınmadan veya toplum güvenliğinden bahsedilebilecektir.

Sudan'da Darfur çatışmasını etnik bir çatışma değil ekonomik çıkarların neden olduğu ve başlattığı bir çatışma olarak görenlerin oranı %66,5'tir. Etnik bir sorun olarak görenler ise %33,5'tir. Aslında bu sorunun sonucu ABD'nin Darfur sorunun üzerindeki etkisi ve buna bağlı olarak oluşan toplumsal algıyı ölçen sorunun sonuçlarına göz önünde bulundurarak analiz etmek gerekir. Çünkü eğer sorunun ABD'nin bölgeye yönelik stratejisinden kaynaklandığını düşünenlerin oranı %59,8 ise söz konusu sorunun etnik bir çatışma değil, ekonomik çıkarların neden olduğu ve başlattığı bir çatışma olarak görenlerin oranı en az üsteki orana kadar olması doğal ve beklenmelidir. Nitekim elde edilen %66,5'lik sonuç da o yöndedir. Zira eğer sorunun etnik bir çatışmalardan meydana gelmemişse ve gerçekten ekonomik çıkarların neden olduğu ve başlattığı bir çatışma ise bu dış müdahalelerde gizli el olduğuna işaret etmektedir.

Afrika'da yaşanan savaşların rengi siyahtır, ama bu savaşların kökleri beyaz olduğunu düşünenlerin oranı %69,5'tir. Böyle olmadığını ve söz konusu savaşların temel nedenlerini iç nedenlerden kaynaklandığını inananların oranı ise %30,5'tir. Bu soruda beyaz ve siyah sözcüklerine yüklenen anlam, dış ve iç nedenlerdir. Bir başka ifade ile söz konu savaşlar Afrika insanları arasında yaşanmakta ancak batının doğal kaynakları ile zengin Afrika Kıtasında gizli çıkarlar elde etmek için sebep olduğu savaşlardır. Geçmişten yani sömürgecilik dönemden beri Afrika Kıtasında batılı sömürgeci devletler tarafından uygulanan politikalar Afrika halkında batıya karşı güvensizlik ve olumsuz algılar beslenmeye neden olmuş ve bu durum nesilden nesile

aktarılarak devam edegelmiştir. Dolayısıyla günümüzde Afrika ülkelerinde yaşanan tüm sorunlarından ilk olarak batı ülkeler sorumlu tutulmaktadır. Zikredilen sebeplerden dolayı Afrika’da yaşanan sorunların nedeni hakkında sorudan elde edilen sonucun bu yönde çıkmasına neden olmuş olabileceğini düşünülmektedir.

Abyei Bölgesi, Güney Sudan’ın 2011 yılında ayrılmasının ardından iki ülke arasında anlaşmazlığa neden olan bir bölgedir. Söz konusu bölge Güney Sudan’ın ayrılmasından önce ülke petrolünü %90’ına ev sahipliği yapmaktaydı. Abyei bölgesi, coğrafi anlamda Sudan Cumhuriyeti’nin Kordofan ve Nil Kuzeyi illerine sınırı olan bir bölgedir. Ayrılıktan sonra Güney Sudan ve Sudan Cumhuriyetleri arasında bölgeye ilişkin anlaşmazlıklarını tırmanarak yükselmiş ve BM’e kadar götürülmüştür ancak yine de kalıcı çözüm elde edilememiştir. Sudan Cumhuriyeti Abyei bölgesi kendisine bağlı olan Kordofan ve Nil Kuzeyi sınırları içerisinde olduğunu öne sürmektedir. Güney Sudan Cumhuriyeti ise bahse konu olan bölge kendi toprakları içerisinde olduğunu savunmaktadır. Her iki ülke tarafından bölgeye bu kadar önem verilmesinin altında yatan neden, bölgenin petrol açısından çok zengin olmasıdır. Günümüzde her ne kadar sorun tam bir açıklığa kavuşturulmazsa da şimdilik iki ülke arasında yapılan anlaşma sayesinde petrol gelirleri anlaşmaya göre dağıtılmaktadır. Ancak hala iki ülke arasında zaman zaman gerginliğe yol açmaya neden olan bir bölgedir.

Sudan Cumhuriyeti’nde yapılan bu anket çalışmasında söz konusu bölge ile ilgili görüşlerin ölçülmeyi çalışılmıştır. Sorulan soruda Abyei, Kordofan ve Nil Kuzeyinde olmalı düşünülenlerin oranı %69,8’dir. Abyei bölgesi bu iki ilin yani Sudan Cumhuriyeti bağlı olmasından farklı düşünülenlerin sayısı ise %30,2’dir. Burada, sorun iki farklı ülke arasında olması ve anketin sadece Sudan Cumhuriyeti’nde yapılmış olmasından dolayı söz konusu anlaşmazlığa neden olan bölge Sudan Cumhuriyeti topraklarına bağlı olan Kordofan ve Nil Kuzeyin illerine bağlı kalmasını destekleyenlerin oranı yüksek olması normal karşılanmalıdır. Ancak üzerinde durulması gereken nokta söz konusu olan bölge Sudan Cumhuriyeti toprakları içinde kalmasından başka düşünülen %30,2’lik kısımdır.

Konuyu milli duygular perspektifinden değerlendirilirse %30,2’lik kısmın kendi ülkesinden bir toprak parçasının başka bir ülkeye gitmesine kabul etmesi

açıklanması zor olan bir durum ayrıca milli ve ulusal güvenlik açısından son derece tehlikeli bir sonuçtur. Zira ulusal güvenliğini tehdit eden en önemli unsurların arasında, ülkenin birliği ve toprak bütünlüğünün tehdit edilmesidir. Ancak bu sonuç, söz konusu olan %30,2'lik kısmın hükümetin bölgede sorunun çözülmesi için gösterdiği çabalardan memnun olmadığı veya Güney Sudan Cumhuriyeti ile yakından duygusal bağları da mevcut olabilir. Ayrıca söz konusu bölünme halkın iradesi dışında gerçekleşmiş olabileceği de anlamlandırmaktadır.

Sudan Cumhuriyeti'nde, Güney ve Kuzey yeniden birleşmeli ve dünyaya demokrasi ve insan hakları dersi verilmeli diye düşünenlerin oranı %71,7'dir. Birleşmelerine gerek olmadığını düşünenlerin oranı ise %28,3'tür. Güneyin Sudan'ın 2011 yılında ayrılmasından sonra hükümetler nezdinde zaman zaman anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Ancak halk seviyesinde yakın ilişkiler vardır. Meydana gelen bölünme toplum tarafından ayıplanmış ve Sudan Cumhuriyeti hükümetinin başarısızlığı olarak görülmüştür. Ayrıca iki toplum arasında çok yüksek oranda evliliklerin yaşandığı da bilinmektedir. Tüm bunların iki ülkenin yeniden birleşmelerine destekleyenlerin oranı bu kadar yüksek olmasına neden olmuş olabilir.

Ancak 21 yıl devam edegelen ve yüzbinlerce insanın yaşamını yitirmesine neden olan bu savaş, özellikle güneyli insanların üzerinde bıraktığı etkileri göz önünde bulundurulduğunda iki ülkenin yeniden birleşmesi ihtimali zayıf olduğunu öngörülmektedir. Bu anket çalışmasının Güney Sudan Cumhuriyeti'nde yapılmış olsaydı iki ülke olarak ayrı kalmayı destekleyenlerin oranı, bu orandan daha yüksek olacağı düşünülmektedir. Tüm bunlarla birlikte iki ülkenin yeniden birleşmesi açısından her iki ülkede siyasi iradenin duruşu çok önem arz etmektedir.

Ülkede yaşanan bölünme ile ilintili algıyı ölçmek için sorulan soruya verilen cevaplardan elde edilen sonuç, Sudan'ın bölünmesinin sebebi dış güçlerin petrol kavgası olarak görenlerin oranı %72,3, dış güçlerin müdahalesinden değil de iç faktörlerin ayrılmaya neden olduklarını ve farklı düşünenlerin oranı ise %27,7 şeklindedir. Daha önce ifade edildiği gibi sömürgecilik döneminden Afrika toplumlarında kalan psikolojik etkiler, dış güçlerle ilintili tüm konularda kendisini göstermektedir. Ancak ifade edilmesi gereken önemli nokta ülkenin ikiye ayrılmasında iç faktörlerin etkisi olduğu gibi dış faktörlerin etkisi de küçümsenecek

kadar az değildir. Sudan Cumhuriyeti, özellikle güney bölgesi doğal zenginlikleri ile bilinmektedir özellikle petrol bakımından. Dolayısıyla batının bölgede merkeze karşı savaşanları desteklemesi ve ayrıldıktan hemen sonra çok yakın diplomatik ve ticari ilişkiler kurması, insanların zihninde bölgenin ayrılmasında batının rolünün olduğunu düşüncesi oluşmasına yol açmış olabilir.

Sudan Cumhuriyeti, ifade edildiği gibi bağımsızlığından beri günümüze kadar hep iç savaşlar ve etnik çatışmalara ev sahipliği yapmıştır. Olmuş olan bu sorunlar ülkenin kalkınmasının karşısında bir bariyer oluşturduğu gibi vatandaşların kendi hükümetlerine karşı barışı sağlama konusundaki güvenmemelerine neden olmuştur. Bu olgudan yola çıkarak anket soruları arasında, ülkede devam eden güvenlik ve kalkınma sorunlarını çözümü ile ilintili vatandaşların izlenimlerini ölçülen bir soru konulmuştur. Verilen cevaplardan elde edilen sonuç, Sudan Cumhuriyeti'nde %73'lük bir kısım Sudan'da barışı sağlayıp, reformları gerçekleştirmek üzere Sudan'a yardımcı olacak, özel yetki ve yeteneklerle donatılmış sınırlı sayıda bir grup ülkenin oluşturacağı hegemonyacı anlayış ve hedefi olmayan bir uluslararası "kurul" oluşturulmasını uygun görmektedir. Bu sonuç vatandaşların hükümetin veya devletin sorunları çözme ve reformlar gerçekleştirme konusundaki yeterliliğine güvenmiyor olmalarından kaynaklanıyor olabilmektedir.

Ya da söz konusu sorunlarda devletin ve siyasi iktidarın rolü olduğunu da düşünüyor olabilirler. Burada değinilmesi gereken en önemli husus, bir ülkede değişimin, kalkınmanın ve barışı sağlamanın ancak uluslararası özel yetki ve yeteneklerle donatılmış bir kurul tarafından olabileceğini düşünmek milli birlik açısından bir sorun olduğudur. Milli birliğin sarsıldığı bir yerde ise milli güvenlikten bahsetmek mümkün olamayacağı aşîkârdır.

Ülkenin batısında yer alan Darfur Bölgesi, ilgili bölümde ifade edildiği gibi geçmişte ayrı bir devlet yapılanmasına sahiptir ve İngiliz sömürgecilik döneminde Sudan'a bağlanmıştır. Bölgenin toplumsal yapısındaki çeşitlilikten dolayı zaman zaman kabile ve etnik grup çatışmaları yaşanmaktadır. Ancak 2003 yılında bölgede bazı grupların merkezi hükümete karşı ayaklanması ile başlayan çatışmalar uluslararası arenanın dikkatini bölge üzerinde toplamıştır. Yaşanan savaş bölgeyi diğer ülke bölgelerine nazaran geri kalmasına neden olmuştur. Ayrıca yaşanan

savaşta harcanan imkânların genel olarak ülke ekonomisine ağır yük bindirmiştir. Bölgenin geleceğine ilişkin sorulan sorudan elde edilen sonuçlar, Darfur’da barışçıl çözüm ile demokratik, federatif bir yapı olmasını savunanların oranı %82,2’dir. Federatif bir yapı almasına karşı çıkanların veya farklı düşünenlerin oranı ise %17,8’tir.

Bölgenin geçmişte federatif bir yapıya sahip olması ve bölgede yaşanan çatışmaların ülke ekonomisine ağır yük olarak ülkenin kalkınmasını ya da gelişmesinin engellenmesi gibi faktörler, insanların Darfur Bölgesinin ayrılmasını veya federatif bir yönetim şekli almasını büyük oranla desteklemelerine neden olmuş olabilir. Bu durum göstermektedir ki eğer gelecekte Darfur Bölgesinin ayrılması ile ilintili tüm Sudan vatandaşların oy kullanabileceği bir referandum yapılırsa sonuç büyük bir oranla ayrılmasına yönelik olacaktır. Bir ülkenin bölünmesi ve ayrılması ne sebeple olursa olsun ulusal güvenliğin doğrudan tehdit eden bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

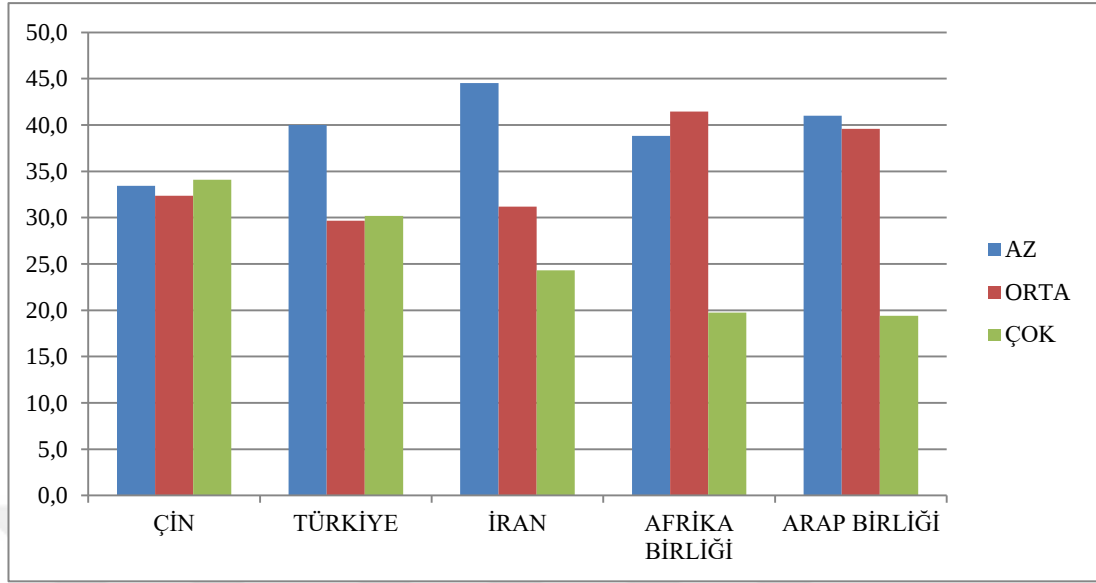
5.2.7 Çokkültürlü Yapısı Bağlamında Uluslararası Sistemde Sudan Cumhuriyeti

Çalışmanın dördüncü bölümünde Sudan Cumhuriyeti’nin çokkültürlü yapısına bağlı olarak farklı ülkelerle ilişkilerine ve uluslararası sistemdeki yerine değinilmiştir. Ayrıca ülkenin diğer ülkelerle süregelen ilişkileri ve işbirliklerinin, ülkenin iç sorunlarına ve toplumsal yapısına nasıl etki edeceği üzerinde durulmuştur. Bu kısımda ise dördüncü bölümde devlet nezdine ele alınan söz konusu olguların vatandaşlar seviyesinde nasıl bir algı oluşturduğu (5) soru ile ölçülmeye çalışılmıştır. Bu sorular ve cevapları kapsamında elde edilen analiz tablosu ve ilgili yorumlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 5.14: Dış Politika perspektifinden Sudanda Çokkültürlülük Algılamaları

	Az	Orta	Çok
Çin	33,4	32,4	34,1
Türkiye	40,0	29,7	30,2
İran	44,5	31,2	24,3
Afrika Birliği	38,8	41,4	19,7
Arap Birliği	41,0	39,6	19,4

Şekil 5.7: Dış Politika perspektifinden Sudanda Çokkültürlülük Algılamaları Grafiği

“Çokkültürlülük perspektifinden Sudan dış politikası kapsamında aşağıdaki aktörlere güven dereceniz nedir?” sorusuna Çin için verilen cevaplar %33,4 az güvenirim, %32,4 orta güvenirim ve %34,1 ise çok güvenirim şeklinde olmuştur. Görüldüğü üzere Sudan Cumhuriyeti’nde çokkültürlülük anlamında insanların %34,1’i Çin’e çok güvenmektedirler. Bunun yanında %32,4’lük bir kısım da orta seviyede güven duymaktadır. Aslında bu güven duyma oranları, ülkeler arasındaki dini ve etnik farklılıklar göz önünde bulundurularak değerlendirildiğinde ortaya paradoksal bir durum çıkmaktadır. Zira Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşlarının çoğunluğunun Budist olduğu bilinmektedir. Sudan Cumhuriyeti’nde ise halkın %90 gibi yüksek oranda bir kesimi, ekserisi Müslümandır. Dini ve etnik anlamda kendi toplumlarından bu kadar farklı ve uzak bir topluma sahip olan Çin’e Sudanlılar tarafından bu kadar yüksek bir oranda güvenilmesi, bize toplumsal farklılıkların toplumlar arasındaki güvenin oluşmasında çok büyük bir engel olmadığını göstermektedir.

Diğer yandan petrol dâhil olmak üzere Çin’in Sudan’da devam eden büyük yatırımlarının söz konusu sonuçların bu biçimde çıkmasında etkisi olabileceği düşünülmektedir. Bu durumda ise ilişkili olunan bir yabancı ülke toplumuna güven duygusunun şekillenmesinde dini, etnik ve kültürel ortaklıklardan ziyade ortak çıkarların etkili olabileceği görülmektedir. Bunlarla birlikte Çin’in uluslararası

ilişkilerinde benimsediği yumuşak güç (soft power) politikası ve diğer ülkelerin içişlerine karışmama şeklindeki diplomasi tarzının da etkisi olabilir. Nitekim Çin'in diğer ülkelerle ilişkilerinde karşıt aktörde nefret/tepkisellik yaratacak anlamda herhangi bir misyonerlik veya sömürgecilik çizgisinde siyaset yürütmediği bilinmektedir.

Çokkültürlülük bağlamında Sudan Cumhuriyeti'nde Türkiye Cumhuriyeti'ne çok güvenenlerin oranı %30,2'dir. Orta seviyede güvenenlerin oranı %29,7, az güvenenlerin oranı ise %40'tır. İki ülke toplumları arasındaki tarihsel, kültürel ve dini bağları/ortaklıkları göz önünde bulundurarak bu sonuçları değerlendirdiğimizde Türkiye'ye az güvenenlerin oranının çok yüksek olduğu ifade edilebilir. Az güvenenlerin oranının bu kadar yüksek olmasında, Türkiye'nin yakına zamana kadar (Afrika'ya açılım politikası öncesi zaman zarfında) bölgedeki varlığının zayıf olması ve bunun doğal sonucu olarak iki toplum arasındaki halk diplomasisi ve iki ülkenin arasındaki diplomatik temasların olması gereken seviyede gerçekleşmemesi etkilidir. Ancak burada yer verilmesi gereken önemli husus, günümüzde iki ülke arasındaki ilişkiler hızlı bir şekilde artan ivmeyle devam ederken halka yönelik diplomatik faaliyetlerin bu hızın gerisinde kaldığı gerçeğidir. Halka dönük diplomasinin artırılmasının, toplumların birbirlerini yakından tanıma fırsatlarını artıracığı gibi, iki toplum arasındaki güven seviyesinin de artmasına katkı sağlayacağı aşîkardır.

Diğer tarafından söz konusu çalışmanın 2013 yılında yapıldığı göz önünde alındığında, eğer aynı çalışmanın günümüzde yapılsa Türkiye ilintili sonuçların çok daha farklı olacağını ifade edilmesi gereklidir. Zira Türkiye'nin son yıllarda Afriya yönelik yürüttüğü başarılı dış politikası ve yaptığı sammi insanî yardımlar bölge Türkiye'ye ve Türklere karşı büyük sevgi ve güven kaynağı olmuştur. Bir bölge insanî olarak hem bu duyguları yaşamakta hemde gözlemlenmektedir.

Ülkede İran'a karşı güven çok düşüktür. Zira İran'a çok güvenenlerin oranı %24,3 iken az güvenenlerin oranı %44,5'tir. Orta seviyede güvenen kısım ise %31,2'dir. İlgili bölümde ifade edildiği gibi yakın tarihe kadar İran, Sudan Cumhuriyeti'nde kültürel anlamda çok etkindir. Zira ülkenin birçok il ve bölgesinde İran Kültür Merkezleri bulunmakta ve yoğun şekilde faaliyet göstermekteydi. Ancak

2 Eylül 2014 tarihinde Sudan yönetimi tarafından ülke genelinde bulunan (26) adet İran Kültür Merkezi'nin 'Şiilik propagandası yaparak düşünce ve toplumsal güvenliği tehdit ettiği' gerekçesiyle yetmiş iki saat içinde kapatılması için talimat verilmiştir. Bunun yanında yine ilgili bölümde ifade edildiği üzere, ülkedeki İran Kültür Ataşeliği diplomatlarının da ülkeden sınır dışı edilmesi kararı alınmıştır. Bu anket çalışmasının 2013 yılında yani olaydan bir sene önce yapıldığı göz önünde bulundurulursa Sudan vatandaşlarının, İran'ın ülkede yayılmasından memnun olmadığını ifade etmek mümkündür.

Ülkede Afrika Birliği'ne çok güvenenler kesiminin oranı %19,7'dir. Arap Birliği'ne çok güvenenlerin oranı ise %19,4'tur. Orta güven seviyesi, Afrika Birliği'ne %41,4 iken Arap Birliği'ne %39,6'dır. Bunun yanı sıra Afrika Birliği'ne az güvenenlerin oranı %38,8 iken az güven seviyesi Arap Birliği için %41'dir. Sudan Cumhuriyeti'nin bulunduğu coğrafi alan ve sahip olduğu kültürel yapıyı göz önünde bulundurduğumuzda, bu sonuçlar Arap ve Afrika Birliklerine karşı güvenin çok düşük olduğunu göstermektedir. Sudan Cumhuriyeti Afrika'da yer alan, aynı zamanda Arap Birliği'ne üye ve resmi dili Arapça olan bir ülkedir. Tüm bu olguların ışığında ülkede insanların Afrika Birliği'ne ve Arap toplumlarına karşı güvenlerinin yüksek oranda olması beklenirken Çin gibi hem coğrafi konum hem de kültürel ve etnik paydaşlıklar açısından çok uzak ve farklı olan bir ülkeye karşı güven seviyesinden çok daha düşük bir seviyede olmuştur.

Bu sonuçların bu oranlarda çıkmasına neden olan faktörler arasında ülkede yaşanan kimlik sorunu yer alabilir. Çünkü ülkede günümüze kadar "Arap- Afrika" kimlikleri kapsamında kimlik sorunları tartışılmaktadır. Diğer taraftan Afrika Birliği'ne az güvenenlerin oranının Arap Birliği'ne az güvenenlerin oranından düşük olması, insanların kendilerini Afrika'ya daha yakın hissettiklerini göstermektedir. Çokkültürlü yapısı bağlamında uluslararası sistemde Sudan Cumhuriyeti'nin yeri ve söz konusu bu yapının ülkenin uluslararası ilişkilerinde nasıl bir rol oynadığı üzerinde durulduktan sonra çalışmanın bir sonraki kısmında çokkültürlülük algılamasına ilişkin betimsel bulgular konusuna geçilecektir.

5.3 ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK ALGILAMASINA İLİŞKİN BETİMSSEL BULGULAR

Bu bölümde ilgili bağımsız değişkenlerin (yaş, bilim dalı, gelir ve dindarlık) bağımlı değişkenler ile olan çaprazlama ilişkileri, nonparametrik testlerden biri olan χ^2 (Chi-Square) testi ile analize tabi tutulmuştur. Anlamlı fark olan değişkenler detaylı olarak tartışılmış ve bağımsız değişkenlerin toplam örneklem sayısı da yöntem bölümündeki frekans listesinde belirtilmiştir.

Betimsel bulgular bağlamında ve Sudan’da çokkültürlülük özelinde analiz edilecek faktör üç soru ile ölçülmüştür. Bu sorular şunlardır: “Törelere bağlı olunmalı ve yaşatılmasına çalışılmalıdır”, “Aşiretler örf, adet ve gelenekleri korurlar” ve “Tarikatlara bağlılık kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkilidir”. Çalışmadaki bağımsız değişkenimizden; yaş, bilim dalı, gelir ve dindarlık ile aralarında anlamlı farklılaşmalar tespit edilmiştir.²⁴ Dolayısıyla çalışmanın bağımsız değişkenleri bağlamında eğitim, mezhep, kabile farklılıkları ve cinsiyet ile bağımlı değişkenler arasında anlamlı bir sonuca ulaşamamıştır. Bu yüzden belirtilen değişkenlerin Sudan’daki kabilecilik ve çokkültürlülük algılamalarına etkisi yoktur. Bu bağlamda bulgular aşağıdaki gibidir.

5.3.1 Törelere Bağlı Olunmalı ve Yaşatılmasına Çalışılmalıdır

5.3.1.1 Yaş

Sudan örneklemindeki katılımcıların törelere olan bağlılığı ile yaşları arasındaki bağıntı Tablo 5.15’de gösterilmiştir.

²⁴ İlgili sorumuz ile aralarında anlamlı farklılaşma tespit edilen bağımsız değişkenlerin anlamlılık değerleri şunlardır: Yaş ($\chi^2(4) = 10,201$, $p = ,037$), Bilim Dalı ($\chi^2(1) = 5,009$, $p = ,027$), Gelir ($\chi^2(2) = 12,571$, $p = ,002$), Dindarlık ($\chi^2(3) = 29,179$, $p = ,000$).

Tablo 5.15: Törelere Bağlılık ve Yaş İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Yaş<22	120	28
	0,81	0,19
22-25 arası	129	32
	0,80	0,20
26-29 arası	120	37
	0,76	0,24
30-36 arası	121	36
	0,77	0,23
36+	95	47
	0,67	0,33

Bu bağlamda Sudan’da törelere saygının yaş ile olan bağıntısı ters orantılıdır. Dolayısıyla Sudan’da törelere olan saygı/bağlılık yaş ilerledikçe azalmaktadır. Tablodan görüldüğü üzere 22 yaştan küçük olan gençlerin %81’i törelere bağlı olunmalı ve törelerin yaşatılması adına çaba gösterilmesi gerektiği kanısındadır. Diğer taraftan özellikle 36 yaş ve üzerinde olan katılımcıların %67’si törelere bağlı kalınma konusunda daha düşük istek gösterdikleri görülmektedir. İnsanın yaşadığı toplumun değerlerini taşıdığı ve o toplumun dışına çıkana kadar dünyayı sadece kendi toplumunun perspektifinden baktığı bilenen bir bilimsel gerçektir. Bu anlayışı göz önünde bulundurursak, 22 yaş ve altı gençlerin kendi toplumları dışına çıkarak dış dünyayı tanıma imkânlarının kısıtlı olmasının sonucun bu değerlerde çıkmasında etkili olduğu söylenebilir.

Burada üzerinde durulması gereken önemli husus, gençlerin bağlı kalınması gerektiğini savundukları törelerin ülkenin sahip olduğu kültürel farklılıklar açısından sorun teşkil edip etmemesidir. Zira eğer her genç sadece mensup olduğu kabilenin törelerine bağlı kalınmasını ve bu değerlerin yaşatılmasını savunuyorsa, bu diğer kabile ve etnik grupların töreleriyle kesişir ve bir çatışma ortamı yaratabilir. Bu durum ise toplumda istikrarın zedelenmesine neden olacaktır. Mantıksal olarak, istikrarın olmadığı yerde ise güvenlikten bahsedilmez.

5.3.1.2 Bilim Dalı

Sudan örneklemindeki katılımcıların törelere olan bağlılığı ile bilim dalları arasındaki bağıntı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.16: Törelere Bağlılık ve Bilim Dalı İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Sosyal Bilimler	432	150
	0,74	0,26
Fen Bilimleri	79	14
	0,85	0,15

Görüldüğü üzere sosyal bilimcilerin %74'ü törelere bağlı kalınması ve yaşatılmasını savunmaktadır. Fen bilimciler ise sosyal bilimcilere nazaran daha yüksek oranla törelere bağlı kalınmasını savunmaktadırlar. Zira fen bilimcilerin %85'i törelere bağlı kalmayı ve onları yaşatmayı savunmaktadır. Bu sonucu, her iki alandaki araştırma/incelemelerde yoğunlukla önem atfedilen konular perspektifinden değerlendirirsek, sosyal bilimcilerin topluma ilişkin konulara daha yakın oldukları bir gerçek olarak karşımıza çıkacaktır. Dolayısıyla sosyal bilimcilerin ülkede barışın ve güvenliğin sağlanmasında törelerin ne kadar rolleri olduğunu daha yakından bilmeleri doğaldır. Buradan hareketle sosyal bilimcilerin törelere bağlı kalma konusunu değerlendirirken farklı etkenlerin devreye girebileceği ve değerlendirmeyi farklı açılardan yapmaları durumu ortaya çıkabilecektir. Bu durum ise törelere bağlı kalınma ve törelerin yaşatılması konusuna ilişkin sosyal bilimciler ile fen bilimcileri arasında bu farkın ortaya çıkmasına neden olmuş olabilir.

5.3.1.3 Gelir

Sudan örneklemindeki katılımcıların törelere olan bağlılığı ile gelirleri arasındaki bağıntı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.17: Törelere Bağlılık ve Gelir İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Alt gelir grubu	167	62
	0,73	0,27
Orta gelir grubu	70	22
	0,76	0,24
Üst gelir grubu	23	24
	0,49	0,51

Elde edilen değerlere bakıldığında gelir ile töreler arasındaki ilişkinin ters orantılı olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile gelir seviyesi yükseldikçe törelere bağlı kalınma ve törelerin yaşatılmasındaki istek seviyesi düşmektedir. Zira tablodan

görüldüğü gibi alt gelir grubundan olanların %73'ü törelere bağlı kalınmayı ve törelerin yaşatılmasını savunurken üst gelir grubundaki olanların sadece %49'u aynı düşüncededir. İnsanların refah seviyesi yükseldikçe kendi toplumları dışına çıkarak dünyayı yakından tanıma, yüksek kaliteli eğitim kurumlarında eğitim alma ve dolayısıyla konulara objektif açılardan bakabilme şansları yükselecektir. Bu gerçeği göz önünde bulundurarak eğitim seviyesinin, üst gelir grubundaki insanların toplumda mevcut olan töreler hakkındaki yaklaşımlarına temel teşkil ettiği savunulabilir.

5.3.1.4 Dindarlık

Sudan örneklemindeki katılımcıların törelere olan bağlılığı ile dindarlıkları arasındaki bağıntı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.18: Törelere Bağlılık ve Dindarlık İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Az dindar	62	41
	%60,20	%39,80
Orta dindar	140	53
	%72,50	%27,50
Çok dindar	161	45
	%78,20	%21,80
Tam dindar	211	35
	%85,80	%14,20

Din, insanın yaşam biçimini şekillendiren en temel etkenlerden biri olduğu aşikârdır. Sudan Cumhuriyeti'nin toplumunun bu anlamda muhafazakâr bir toplum olduğunu ifade etmek mümkündür. Özellikle Darfur ve Kordofan bölgeleri toplumları dini muhafazakâr düzeyde yaşamaktadır. Bu anket çalışmasının söz konusu iki bölgenin en büyük şehirlerinde de yapıldığını göz önünde bulundurduğumuzda tam dindarların %85,80'inin törelere bağlı kalmayı ve törelerin yaşatılmasını savunması doğal bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Aslında az dindar olarak tanımladığımız kesimin %60,20'sinin törelere bağlı kalmayı ve yaşatılmasını savunması çok düşük bir oran değildir. Sonuç olarak elde edilen önemli bulgu Sudan Cumhuriyeti'nin toplumunda dindarlık ile töreler arasında ters orantılı bir ilişkinin olmamasıdır. Dindarlık seviyesi yükseldikçe törelere bağlılık da yükselmektedir.

5.3.2 Aşiretler Örf, Adet ve Gelenekleri Korurlar

Bu bölümde ankete katılanların yaş, gelir, bilim balı ve dinarlık seviyesi ile “Aşiretler Örf, Adet ve Gelenekleri Korurlar” tezi arasında nasıl bir etkileşim olduğu, ilişkili değerler analiz edilerek ortaya çıkartılmaya çalışılacaktır.

5.3.2.1 Yaş

Sudan Cumhuriyeti’nin örneklemindeki katılımcıların yaşları ile aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruduğu iddiası arasındaki bağıntı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.19: Aşiretlere Bağlılık ve Yaş İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Yaş<22	127	17
	%88,20	%11,80
22-25 arası	122	34
	%78,20	%21,80
26-29 arası	122	23
	%84,10	%15,90
30-36 arası	118	40
	%74,70	%25,30
36+	112	25
	%81,80	%18,20

Tablodan anlaşıldığı üzere sorudan elde edilen değerler göstermektedir ki 22 yaş ve aşağısında olan yaş grubu aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyacaklarına inanmak konusunda en başta gelen yaş aralığıdır. Zira bu grubun %88,20’si aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyacaklarına inanmaktadır. Bu inançta ikinci gelen yaş grubu, 26-29 arası yaş grubudur. Çünkü bu yaş aralığında olanların %84,10’u aynı düşüncededirler. Daha sonra 36 yaş ve üzeri olanlar gelmektedir. Zira bu yaş aralığında olanların %81,80’i aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyacaklarına inanmaktadır. 22-25 arası yani erginlik yaş aralığında ise oran %78,20’dir. Son olarak ise 30-36 yaş arasında olanlar gelmektedir. Bu yaş grubunda olanlar bu konuda en düşük oran veren gruptur. Zira bu grupta olanların sadece %74,70’i örf, adet ve gelenekleri korumada aşiretlere güvenmektedir.

5.3.2.2 Bilim Dalı

Sudan örneklemindeki bilim dallarına göre ayrılan katılımcı profili ile aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyabileceği iddiası arasındaki bağıntı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.20: Aşiretlere Bağlılık ve Bilim Dalı İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Sosyal Bilimler	465	108
	%81,2	%18,8
Fen Bilimleri	73	16
	%82	%18

Tablodaki değerlerden görüldüğü üzere aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyabilecekleri tezinde sosyal bilimciler ile fen bilimcileri arasında çok büyük fark mevcut değildir. Nitekim sosyal bilimcilerin %81,2'si bu konuda aşiretlere güvenirken fen bilimcilerin %82'si de aşiretlere güvenmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkıldığında, beşeri bilimler/pozitif bilimler ayrımını dikkate alarak yapılan anket çalışmasında, bilim dalının toplumda aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyabilecekleri konusundaki inançta büyük bir etkisinin olmadığını ifade etmek mümkündür.

5.3.2.3 Gelir

Sudan örneklemindeki katılımcıların gelirleri ile aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri korudukları tezi arasındaki bağıntı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.21: Aşiretlere Bağlılık ve Gelir İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Alt gelir grubu	189	39
	%82,9	%17,1
Orta gelir grubu	81	14
	%85,3	%14,7
Üst gelir grubu	35	12
	%74,5	%25,5

Gelir seviyesine bağlı olarak aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyabileceklerine inanmada en önde gelen grup, orta gelir grubudur. Bu konuda en az inanca sahip olan grup ise üst gelir grubudur. Zira orta gelir grubundaki olanların

%85,3'ü aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyacaklarına inanırken üst gelir grubunda olanların sadece %74,5'i inanmaktadır. Altı gelir grubunda olanlar ise bu iki grubun arasında yer almakla birlikte daha çok orta gelir grubunda olanlara yakındırlar. Zira alt gelir grubundakilerin %82,9'u aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyacaklarına inanmaktadır. Bu değerlere yekpare bir bakış açısıyla bakıldığında aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyacaklarına inanmak ile gelir seviyesi arasında ters orantılı bir etkileşimin söz konusu olduğunu anlaşılabacaktır. Gelir seviyesi düştükçe örf, adet ve gelenekleri korumada aşiretlere inanma seviyesi yükselmektedir. Gelir seviyesi yükseldikçe ise aynı konuda aşiretlere inanç düşmektedir.

5.3.2.4 Dindarlık

Sudan örneklemindeki katılımcıların dindarlık seviyeleri ile aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri korudukları tezi arasındaki bağıntı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5.22: Aşiretlere Bağlılık ve Dindarlık İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Az dindar	67	34
	%66,3	%33,7
Orta dindar	151	38
	%79,9	%20,1
Çok dindar	172	33
	%83,9	%16,1
Tam dindar	199	30
	%86,9	%13,1

Aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyacaklarına inanma ile dindarlık derecesi arasındaki bağ, tablodan görüldüğü gibi doğru orantılıdır. Nitekim dindarlık derecesi yükseldikçe örf, adet ve gelenekleri korumada aşiretlere güven de yükselmektedir. Görüldüğü üzere katılımcılardan az dindar grubunda olanların %66,3'ü aşiretlerin örf, adet ve gelenekleri koruyabileceklerine katılırken tam dindar grubundakilerin ise %86,9'u bu görüşe katılmaktadır. Aradaki fark %20,6'dır.

5.3.3 Tarikatlara Bağlılık Kabile Bağından Daha Güçlü ve Politik Olarak da Daha Etkilidir.

Bu bölümde Sudan Cumhuriyeti'nin örneklemindeki katılımcıların “tarikatlara bağlılık kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkilidir” tezi hakkında algıları ve bu algı ile yaş, bilim dalı, gelir düzeyi ve dindarlık seviyesi arasındaki bağıntılar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda söz konusu tez ile yaş bağıntısına ilişkin sorulardan elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

5.3.3.1 Yaş

Tablo 5.23: Tarikatlara Bağlılık ve Yaş İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Yaş<22	87 %64,9	47 %35,1
22-25 arası	94 %63,9	53 %36,1
26-29 arası	93 %68,9	42 %31,1
30-36 arası	86 %58,1	62 %41,9
36+	81 %60	54 40%

Sudan Cumhuriyeti'nde yapılan bu anket çalışmasına katılanlardan 22 yaş ve aşağısında olanların %64,9'u ülkede tarikatlara bağlılığın kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkili olduğu görüşüne katılmaktadır. 22-25 arası yaş grubunda olanların %63,9'u aynı görüşe katılmaktadır. Bu görüşe az katılım oranı gösteren yaş grubu 30-36 yaş grubudur. Zira bu gruptakilerin %58,1'i tarikatlara bağlılığın kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkili olduğu görüşündedir. Bu oran ise diğer yaş gruplarına nazaran düşüktür.

5.3.3.2 Bilim Dalı

Sudan Cumhuriyeti'nin örneklemindeki katılımcıların “tarikatlara bağlılık kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkilidir” tezi hakkında algıları ve bu algı ile bilim dalı arasındaki bağıntı kapsamındaki sorulardan elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Tablo 5.24: Tarikatlara Bağlılık ve Bilim Dalı İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Sosyal Bilimler	347	196
	%63,9	%36,1
Fen Bilimleri	51	35
	%59,3	%40,7

Ülkede tarikatlara bağlılığın kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkili olduğu görüşüne katılanların oranı sosyal bilimcilerde %63,9 iken fen bilimcilerde %59,3'tür. Tarikat bağlılığının din ile ilgili bir bağlılık olduğunu göz önünde bulundurulursa, hem sosyal bilimciler hem de fen bilimcilerin bu soruya verdiği yanıtların arkasında ülkede dini inanışa bağlılığın etkinliğini görmek mümkündür. Ancak önemle ifade edilmesi gereken husus, ülkedeki tarikat bağlılığı/aidiyetinin politikada etkin olmasıdır. Politikada yani ülke siyasetine/kamu kaynaklarının paylaşılmasına yön vermede tarikat kimliğinin etkin olması, ülkede siyasi makamlara liyakate göre değil mensup olunan tarikatın gücüne göre hâkim olunmasını netice verecektir. Bir ülke siyaseti ehil ve geniş ufuklu insanlar tarafından yürütülmezse o ülkenin bölgesel ve uluslararası etkinliğinden bahsedilemez. Dahası doğal kaynaklar bakımından ne kadar zengin olursa olsun ülke kalkınamaz ve gelişemez.

5.3.3.3 Gelir

Sudan Cumhuriyeti'nin örneklemindeki katılımcıların "tarikatlara bağlılık kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkilidir" tezi hakkında algıları ve bu algı ile gelir düzeyi arasındaki bağıntı kapsamındaki sorulardan elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Tablo 5.25: Tarikatlara Bağlılık ve Gelir İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Alt gelir grubu	138	76
	%64,5	%35,5
Orta gelir grubu	52	35
	%59,8	%40,2
Üst gelir grubu	19	25
	%43,2	%56,8

Ülkede alt gelir grubunda olanların %64,5'i tarikatlara bağlılığın kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkili olduğu görüşüne katılmaktadır. Orta gelir grubunda olanlardan %59,82'lik bir kesim de aynı görüşe katılmaktadır. Üst gelir grubunda ise bu oran düşmüştür. Zira üst gelir grubunda olanların %43,2'si ülkede tarikatlara bağlılığın kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkili olduğu görüşünü savunmaktadır. Buradan yola çıkılarak Sudan Cumhuriyeti'nde elde edilen gelir ile "ülkede tarikatlara bağlılık kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkilidir" söylemi arasında ters orantılı bir ilişki vardır. Göreceli olarak daha yüksek düzeyde gelir elde edenlerin tarikatların ülke siyasetindeki belirleyiciliğine alt gelir grubundakilere nazaran daha az önem atfettiği anlaşılmaktadır.

5.3.3.4 Dindarlık

Sudan Cumhuriyeti'nin örneklemindeki katılımcıların "tarikatlara bağlılık kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkilidir" tezi hakkında algıları ve bu algı ile dindarlık derecesi arasındaki bağıntı kapsamındaki sorulardan elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Tablo 5.26: Tarikatlara Bağlılık ve Dindarlık İlişkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Az dindar	52	40
	%56,5	%43,5
Orta dindar	103	75
	%57,9	%42,1
Çok dindar	121	70
	%63,4	%36,6
Tam dindar	159	65
	%71	%29

Tablodaki değerlerden görünmektedir ki ülkede "tarikatlara bağlılık kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkilidir" söylemine katılım dindarlık derecesi yükseldikçe yükselmektedir. Yani ikisi arasında doğru bir orantı söz konusudur. Nitekim az dindarların sadece %56,5'i bu söyleme katılırken tam dindarların %71'i katılmaktadır. Adı üzerinde dindarlık gibi tarikata bağlılık da dinle ilintisi olan olgulardır. Bu bağlamda dindarlık derecesi yükseldikçe tarikata

bağlılığın kabile bağına göre ülke politikasında daha etkili olduğunu savunanların oranının da yükselmesi doğal ve normaldir.

Sonuç olarak çalışmanın bu bölümünün son kısmında çokkültürlülük algılamasına ilişkin betimsel bulgular bağlamında ve Sudan’da çokkültürlülük özelinde analiz edilmiş faktörler üç soru ile ölçülmüştür. Bu sorular şunlardır: “törelere bağlı olunmalı ve yaşatılmasına çalışılmalıdır”, “aşiretler örf, adet ve gelenekleri korurlar” ve “tarikatlara bağlılık kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkilidir”. Çalışmadaki bağımsız değişkenimizden; yaş, bilim dalı, gelir ve dindarlık ile aralarında anlamlı farklılaşmalar tespit edilmiştir. Çalışmanın bir sonraki aşaması sonuç ve öneriler bölümüdür. Afrika’nın doğusunda yer alan Sudan Cumhuriyeti görüldüğü üzere sahip olduğu etnik ve kültürel çeşitlilikten dolayı bağımsızlığından beri süregelen çatışmalara sahne olmuş ve sahip olduğu tüm imkânlarla rağmen kalkınmada geri kalmıştır. Bu çalışmayı önemli kılan sebeplerden biri Afrika kıtasında bu denli önemli bir ülke olan Sudan Cumhuriyeti’nin güvenliği, istikrarı ve dolayısıyla kalkınmasını tesis etmesinin önünde engel olan bu sorunu ele alan bir çalışma olmasıdır. Çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında yapılan bu ayrıntılı, zorlu ve zevkli çalışma esnasında elde edilen sonuç, bulgular ve bunlara ilişkin önerilere yer verilecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Uluslararası arenada çokkültürlülüğü yönetememekten kaynaklanan sorunlar, insanların zihninde çokkültürlülük ile ilintili olumsuz çağrışımların oluşmasına neden olmuştur. Günümüzde çokkültürlülük denince ilk bakışta dini ve kültürel boyutlarıyla kutuplaşmalar, bölünmeler ve çatışmalar, zihin ve tasavvurumuzda belirlemektedir. Ancak çokkültürlülük birçok sorunun kaynağı olabileceği gibi güç ve zenginlik kaynağı da olabilmektedir. Bu, toplumların çokkültürlülük olgusuna bakış perspektiflerine bağlıdır. Ayrıca ülkedeki mevcut siyasal iktidarların da bu konuyla doğrudan ilintisi vardır. Eğer toplum ve devlet nezdinde kültürel çeşitlilik bir zenginlik ve güç kaynağı olarak algılanarak toplumsal davranış şekillendirilir/politika ve siyaset üretilirse, ülke ve toplumunun kalkınması ve gelişmesinde çokkültürlülüğün büyük katkısından bahsedilebilir. Aksi takdirde çokkültürlülük ülkenin güvenliğini tehdit eden geniş bir sorunlar yelpazesi oluşturacaktır.

Küreselleşme ile birlikte gün yüzüne çıkan olgular üzerinde bir değerlendirme yapıldığında çokkültürlülük olgusunun tüm toplumlar için kaçınılmaz olduğu görülecektir. Bu doğrultuda tüm ülkeler kendi ulusal güvenliklerini korumak için çokkültürlülük gerçekliğini kabul ederek onun toplumda benimsenmesine yönelik adımlar atmalıdır. Böylece çokkültürlülüğün bir sorun kaynağı olması engellenir, bir zenginlik ve güç kaynağı olması sağlanmış olur. Üstte ifade edildiği üzere siyasal iktidarın çokkültürlülük olgusuna yönelik tutumu, bu konuda çok büyük önem arz etmektedir.

UNESCO başta olmak üzere günümüzde çokkültürlülüğü destekleyen, bir değer olarak görülmesi gerektiği savunan birçok ulusal ve uluslararası kurum ve organizasyon bulunmaktadır. Bunun yanı sıra devletlerin de uluslararası arenada çokkültürlülüğe ilişkin yaşanan gelişmelere ayak uydurmak ve çokkültürlülüğün de biçimlenmesine katkıda bulunduğu uluslararası hukuk düzenine angaje olabilmek için anayasa ve kanunlarında değişikliğe gittikleri bilinmektedir. STÖ'lerin de bu konuda geçmişte gösterdikleri çaba ve halihazırda mevcut girişimleri de göz ardı edilemeyecek seviyede olsa da, tüm bunlara rağmen günümüzde çokkültürlülüğe karşı sergilenen tutumda, arzulanan özellikler bulunmamaktadır. Bu da bize

göstermektedir ki bir toplumda çokkültürlülüğün bir değer olarak benimsenmesi için sadece kanunların değişmesi yeterli olmayacaktır. Zira çokkültürlülüğün algılanmasında, toplumların kültürel heterojenlik konusunda bilinç düzeyinin belirleyici olduğu, kanuni düzenlemelerin tek başına herhangi bir etkisinin olamayacağı düşünülmektedir.

Bu doğrultuda bir toplumda toplumsal barışın sağlanması ve saygı içerisinde bir arada yaşama ruhunun oluşturulabilmesi için en önemli faktörün eğitim olduğu düşünülmektedir. Zira insanların içinde bulundukları kültürel çeşitliliği bir değer olarak görüp çatışmadan, farklı olanı ötekileştirmeden ve hor görmeden, sahip oldukları farklı kültürel özellikleri bir üstünlük aracı olarak değil de toplumda var olan diğer kültürlere bir katkı olarak görüp birlikte yaşamayı öğrenebilmeleri ancak eğitimle gerçekleştirilebilecektir. Buradan hareketle devletler ulusal güvenliklerinin toplumsal boyutuna ilişkin alınması gerekli tüm tedbirlerde eğitimi göz önünde bulundurmalıdır. Üstelik toplumların barındırdıkları kültürel çeşitliliği sağlıklı bir biçimde yönetebilmek için “Ulusal Güvenlik Stratejisi” ve “Ekonomi Politikası” gibi “Çokkültürlülük Stratejisi” de oluşturmalıdırlar. Yürürlüğe konacak Çokkültürlülük Stratejisi kapsamında ülkenin sahip olduğu kültürel çeşitliliğin yönetilmesinde, politika, eğitim, STÖ’ler vd. aktörlerin hangi tedbirleri alacağı belirlenmeli ve bu doğrultuda öngörülen tedbirlerin uygulanmasını denetleyecek bir denetim ve koordinasyon mekanizması oluşturulmalıdır.

Çokkültürlülük ve güvenlik arasındaki etkileşim üzerinde yeterli bilimsel araştırmalar olmadığından, konu ile ilgili bilimsel literatürde bir eksiklik göze çarpmaktadır. Bu alana yoğunlaşacak bilimsel çalışmalarının bahsedilen etkileşime açıklık kazandırarak daha anlaşılır hale getireceği düşünülmektedir. Çokkültürlülüğü yönetme konusunda ülkeler ve toplumlar arasında tecrübe paylaşımı ve buna bağlı olarak konuya ilişkin panel, sempozyum, konferans ve seminer gibi bilimsel etkinliklerin düzenlenmesi, çokkültürlülük hakkında olumlu bir atmosferin oluşması ve bu olgudan kaynaklanabilecek sorunların önlenmesi için önem arz etmektedir.

Sorunları çözme ve ilerlemede karşılaştırma yöntemi, günümüzde en çok başvurulan yöntemlerden biridir. Zira devlet ve kurumlar kendi durumlarını farklı perspektiften değerlendirerek olumlu ve olumsuz yönlerini tespit etme ve buna bağlı

olarak sağlıklı çözümler üretme imkânı sağlamaktadır. Bu bağlamda özellikle çokkültürlü yapılara sahip olan ve çokkültürlülüğü yönetmeyi başaran ülkelerin “çokkültürlülük stratejileri” üzerinde incelemeler yapmak yoluyla, güçlü ve zayıf yönlerini tespit ederek olumlu ve üstün yönlerini örnek almanın çokkültürlülüğü daha kolay yönetilir hale getireceği düşünülmektedir.

Zira günümüzde kültür ve etnik bakımdan heterojen toplumsal yapıya sahip olan birçok ülke vardır. Yukarıda ifade edildiği gibi ülkelerin sahip oldukları bu heterojen yapının güç vesilesi veya sorunlar kaynağı olarak tezahür etmesi, ülkenin bu olguya bakış açısına bağlıdır. Birçok ülkede örnekleri görüldüğü gibi asimilasyonist, ötekileştirici veya dışlayıcı bir politika izlendiğinde ülkenin çokkültürlü yapısı ulusal güvenliğin tüm boyutlarını tehdit eden sorunlara yol açacak ve dolayısıyla çokkültürlülüğü yönetmekte başarısız olunacaktır. Nitekim ötekileştirme, asimile etme ve dışlama gibi olgular çokkültürlülüğü yönetmekte başarısız olunmasıyla doğrudan ilintilidir.

Çalışmanın alan örneği olan Sudan Cumhuriyeti’nde görüldüğü üzere bağımsızlıktan beri çokkültürlülüğü yönetememekten devam edegelen birçok sorun yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Sudan Cumhuriyeti’nde süregelen sorunları yönetebilmek ve toplumunun barındırdığı kültürel farklılıkların yönetiminde başarılı olabilmek için ayrımcı politikalardan kaçınan, toplumun tüm kesimlerin temsilcilerinin katılımını güvence altına alan bir demokratik yönetim sistemi kurulmalıdır. Bunun öncesinde, toplumda özellikle hâkim unsur olan kesimler diğerlerini kabullenmeli, insanlar arasında saygı ve birlikte yaşama arzusunu pekiştiren faaliyetler yürütülmelidir. Böylece ülkenin sahip olduğu kültürel çeşitlilik bir zayıflık olmaktan çıkarak bir güç kaynağı haline dönüşecektir.

Sudan Cumhuriyeti’ndeki sorunlar, aslında bağımsızlıktan beri devam edegelen siyasal, toplumsal ve ekonomik boyutları ile kültürel çeşitliliği yönetememe kaynaklıdır. Ülkede yarım yüzyıla kadar uzayan savaşlar, yürütme organı dâhil olmak üzere devletin tüm organlarında yaşanan yolsuzluk ve yasalara aykırı uygulamalar da buna dâhildir. Ayrıca yolsuzluk ve adam kayırmacılığa bağlı olarak devlet kurumlarına karşı halk nezdinde oluşan güvensizlik durumu da ülkede yaşanan sorunları tetikleyen faktörlerden biridir. Toplumun yeniden sisteme ve

birlikte yaşamaya bütünüyle inanır hale gelmesi için devlet organları tarafından adil bir vatandaşlık sistemi kurulmalı ve etnik köken, renk, dil ve din gibi faktörlerin vatandaşların birbirleri karşında derecelerini belirleyici kriterler olarak öne çıkması engellenmelidir. Nitekim dil, renk, etnik aidiyet veya kabile üyeliği ötesinde toplumsal hayatta her insanın ayrı bir değeri vardır. Bundan dolayı hiçbir insan rengi, dili, dini veya kabilesi dolayısıyla ötekileştirilmemelidir.

Toplumların sahip olduğu çokkültürlülüğü, güven ve toplumsal barış çerçevesinde yönetebilmek için ilk yapılması gereken, bir sistemi hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkeleri üzerinde inşa etmektir. Aksi takdirde toplumda etkin etnik gruplar sistem üzerinde hâkimiyet kuracak ve dolayısıyla kayırmacılık ve nepotizm gibi olgular sistemin yolsuzlaşmasına neden olacaktır. Nitekim Sudan Cumhuriyeti örneğinde bu net bir şekilde gözlemlenmektedir. Ülkede bağımsızlıktan beri iktidar ve devletin tüm aygıtları üzerinde hakimiyet kuran etnik gruplar ve siyasi zümreler hakimiyetlerini devam ettirebilmek için devletin kurumlarında hesap verebilirlik, şeffaflık ve liyakat ilkelerini göz ardı etmişler ve ülkede yolsuzluklara kapı aralamışlardır. Nitekim günümüzde ülkede en çok tartışılan konu kurumlardaki yolsuzluktur.

Diğer perspektiften devletin güçlü olması ve özellikle kabile çatışmalarının yoğun olduğu bölgelerde varlığını hissettirmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda devletler toplumlarında barındırdıkları kültürel çeşitliliği yönetebilmek, farklı etnik gruplar arasında çıkan çatışmaları bastırmak ve sonlandırabilmek için tüm etnik gruplara eşit mesafede durarak kararlılığını ve varlığını göstermelidir. Aksi takdirde Darfur bölgesinde olduğu gibi etnik gruplar arasında güç mücadelesi başlayacak ve etnik çatışmaların çıkması kaçınılmaz olacaktır. Nitekim devletin olmadığı bir yerde güvenlikten söz etmek mümkün değildir.

Birçok Avrupa ülkesinde toplumsal çeşitlilik, zenginlik ve kalkınma unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu ülkeler çeşitliliği/farklılığı, sanatsal, ekonomik, eğitsel ve düşünsel zenginlik olarak görmektedir. Sanatın çeşitliliği, zenginliği, ürünlerin çeşitliliği ve çekiciliği turizm ve ticaret için olumlu bir etki veya faktör olarak telakki edilmektedir. Bu anlayışın Sudan'da azınlıkların dışlanmasından kaynaklanan birçok problemi çözmek için gerekli ve yararlı olacağı

düşünülmektedir. Zira ülkede Arap dili tek başına bir kültür yaratma ve tesis etme konusunda yetersizdir. Kültür sadece dil demek değildir veya yalnız gelenek ve ayinden ibaret değildir. Kültür bunlardan daha derin ve kapsamlı bir kavramı ifade eder. Ayrıca bilimsel alanda da kalkınma sağlamak konusunda öğrencileri teşvik etmek için Sudan'ın köklü tarihinden faydalanmak gerekmektedir.

Zira ülkede bazı etnik gruplar tarafından farklı kültürlerle mensup olanlara tepeden bakılmakta ve bu üst perdeden tavrın sahip olunan kimliğin ifadesi için bir gereklilik olduğu zannedilmektedir. Ülkenin bölünmesine sebep olan bu üstün unsur davranışı, ülkede çokkültürlülük krizinin daha da derinleşmesiyle beraberinde savaşın devam etme risklerini taşımaktadır ve önlem alınmazsa tekrar bir bölünme yaşanmasına neden olacağı düşünülmektedir. Görüldüğü üzere Sudan Cumhuriyeti'nde yapılan birçok uygulamada kültürel çeşitlilik sadece görmezlikten gelinmemiş, bağımsızlıktan günümüze kadar iktidar olan hükümetler ve bunları destekleyen merkezi seçkinler tabakası tarafından bu gerçeklik yok edilmeye çalışılmıştır. Çokkültürlü yapı yerine tekçi; Arap ve İslami kültüre dayalı yeni ve merkezi bir kültür inşa edilmeye çalışılmıştır.

Ülke çapında bir sorunu düzeltme işi zor fakat mümkündür. İlk adımında ise devletin tarafsız olması ve farklı gruplara karşı adaletli ve dürüst davranması yatar ki bu da ancak hukuk devleti çerçevesinde gerçekleşebilecektir. Sorunlar karşısında yaşanan acizyet kasıtlı ve sürekli propaganda ile örtülmeye çalışılması; komplo teorileri, batılı güçlerin saldırgan politikası, yabancılaşma ve ötekileştirme gibi gerekçelere sığınılmasının faydası olmayacağı düşünülmektedir. Bu konudaki en doğru tavır gerçeğe yüzleşmek ve durumu kabullenmektir. Ayrıca uluslararası düzeyde meşruiyet kriteri olarak tanımlanan insan haklarına da önem atfetmek gerekmektedir. Hukuki olarak çeşitlilik gerçeğini kabul etmek, Birleşmiş Milletler bünyesindeki milletler arası anlaşmalarda ve UNESCO'nun kabul ettiği anlaşmalarda belirtildiği şekilde çokkültürlülük göz önünde bulundurularak gerekli düzenlemeleri yapmak olarak tarif edilebilir.

Dünyada 21 Mayıs günü “çokkültürlülük günü” olarak kabul edilmekte ve her yıl birçok ülkede kutlanmaktadır. Bu kutlamalar göstermektedir ki çokkültürlülük bir sorun değil, değer gösterilecek bir olgu ve özelliktir. Aynı zamanda çokkültürlülük

gerçeğinin bütün dünya tarafından kabul edildiğini de gösteren bir gelişmedir bu. Bu kutlamalar ve dünya çapında çokkültürlülüğe verilen bu değer ve önem devlet kurumlarının ve toplumların çokkültürlülüğe karşı bakış açılarını tekrar gözden geçirilmeleri gerektiğini göstermektedir.

Ancak ifade edildiği gibi birden fazla faktörün, çokkültürlülük gerçeğine, bu olguyu yönetilemez hale getirecek şekilde farklı bakılmasına neden olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle siyasi otorite bu konuda ön plana çıkmaktadır. Siyasi güç sahipleri iktidarda daha fazla kalabilmek veya bazı siyasi ya da ideolojik amaçlarını gerçekleştirebilmek için zaman zaman toplumun çokkültürlülük özelliğini istismar edebilmektedirler. Bir başka ifade ile kimlik siyaseti yürütülmektedir. Siyasi iktidarların toplumun çokkültürlü yapısına müdahalesi ile toplumda dini, kültürel veya etnik kutuplaşma ve ayrışmalar hatta çatışmalar gibi birçok olumsuz gelişme yaşanabilecektir. Nitekim çokkültürlülüğe saygılı bir toplumsal yapının oluşabilmesi için en önemli etken devletin ve siyasi iktidarların tutumudur.

Güvenliğin profesyonel/kamusal ilişki ve dayanakları, güvenlik teriminin insanların zihninde daha çok devlet ve siyaset ile ilişkilendirilmesine neden olmuştur. Nitekim küreselleşme ilk birlikte güvenlik olgusu/konseptleri çağdaş yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilmiş ve güvenlik kavramı insan hayatının tüm alanlarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. İnsani güvenliğin yanı sıra çevre güvenliği, siber güvenlik, bilgi güvenliği ve gıda güvenliği gibi yeni güvenlik alanları, geleneksel güvenlik anlayışından farklı olarak güvenlik kavramına katılmıştır. Zira günümüzün çağdaş güvenlik anlayışındaki ekonomi, eğitim, sosyo-kültürel bağlam, sağlık, çevre ve enerji güvenliği gibi yeni güvenlik alanlarının geleneksel güvenlik anlayışında yeri yoktur. Bunun yanında insani güvenlik kapsamında toplumsal güvenlik ve barışın temel taşlarından biri olarak çokkültürlülük güvenliği kendisini göstermektedir. Nitekim birçok ülkede zenginlik ve güç kaynağı olarak görülen kültürel çeşitliliğin yeni güvenlik anlayışı çerçevesinde “Çokkültürlülük Güvenliği (Multiculturalism Security)” koruma altına alınması gerektiği düşünülmektedir.

Küreselleşme ile birlikte güvenlik ve güvenliğe yüklenen anlamlar daha önce benzeri olmayan bir şekilde değişime uğramıştır. Bununla birlikte devletlerin

güvenlik stratejileri ve güvenliği sağlama politikalarında da bahsi geçen değişimin izlerine rastlanmaktadır. Zira günümüzde hiçbir devletin uluslararası arenada diğer devletlerden bağımsız olarak tek başına güvenliğini sağlayamayacağı kabul edilmektedir. Ülkenin iç güvenliğini belirleyen koşullar bölgesel ve uluslararası gelişmelerle Sudan Cumhuriyeti'nin devlet başkanı ve UCM konusunda olduğu gibi doğrudan bağlantılıdır. Komşu ülkelerde güvenlik olmadan ulusal sınırlar içerisinde güvenlik tam olarak tesis edilemeyeceği gibi, toplumun bütün kesimlerinin paylaştığı sağlık ve çevre güvenliği olmadan hiçbir toplumda barış ve istikrar gerçekleştirilemeyecektir.

Güvenlik alanında tüm dünya ülkelerinin içinde olduğu bu yekpare etkileşim süreci çerçevesinde, bir toplumda etnik gruplar arasında devlet düzeyinde/kamusal olanaklara erişebilme olanaklarında/belli devlet kurumlarında görev alabilme hakları konusunda eşitsizlik/adaletsizliğin yaşanmasının, ülkede güvenliğin sağlamasında olumsuz etkisi olacağı aşîkârdır. Bu bağlamda ülkelerin ulusal ve beynelmilel güvenliklerinin sağlanabilmesi için ilk önce eşitlik ilklerinin üzerinde adil bir sistem kurulmalıdır.

Siyasi iktidarların yürüttükleri kimlik siyasetlerinden dolayı günümüzde birçok ülkede yaşanan çokkültürlülük sorunlarının üzerinde durulduğunda görülmektedir ki siyasal iktidarlar toplum güvenliği ve toplumsal barıştan daha çok kendi imtiyaz ve menfaatleri ile devlet aygıtının güvenliğini koruma çabası içerisindeyler. Ancak güvenli ve kendi içinde barışık bir toplumu olmayan bir devletin güvenli olmasının beklenemeyeceği düşünülmektedir. Üstelik kalkınma ve gelişme alanında da toplumu güvenli olan diğer devletlere nazaran daha geride kalması beklenmelidir. Bu doğrultuda “insan faktörü kalkınmanın temelidir” tezinden hareketle ülkelerin güvenlik stratejilerinde en çok insani güvenliğe önem verdiklerinde devlet güvenliği gibi diğer güvenlik alanlarında da başarılı adımlar atacakları düşünülmektedir. Nitekim “insanı yaşat ki devlet yaşasın” bilge deyişi bu düşüncemizi desteklemektedir.

Sudan Cumhuriyeti örneğinde olduğu gibi çokkültürlü toplumlarda bireylerin barış, saygı ve güven içerisinde bir arada yaşamaya hazır olmaları, toplumsal barış ve güvenliğin sağlanmasını mümkün kılacaktır. Böylece güvenlik cemaat/toplum

kesimleri arasında yaygın halde yaşanacak ve bu durumda devletin rolü, sağlıklı bünyesini sürdürme giden toplumsal düzeni korumaktan ibaret olacaktır. Bundan dolayı çokkültürlü toplumlara sahip olan devletler toplumsal barış ve güvenliği sağlayabilmek için, ilk olarak çokkültürlülüğü toplumda katlanılır/benimsenir kılmaya yönelik faaliyetler yürütmelidir. Bunun yanı sıra toplumda mevcut olan tüm etnik gruplar arasında “öteki” ye saygı yayılmalı ve insanların bilinçaltlarındaki, farklılıkları bir sorun değil zenginlik ve güç kaynağı olarak algılamayı pekiştiren faaliyetler ortaya konulmalıdır. Zira bir toplumun ötekiye bakışının problemlili olması, söz konusu toplumun bir arada yaşaya hazır olmadığı anlamına geldiğini düşündürmektedir.

Ayrıca toplumda var olan farklı kültürler arasında kaynaşma ve dayanışma ruhu geliştirilmelidir. Böylece ülkede güvenliğin omurgası olan toplumsal güvenlik sağlanmış olacaktır. Daha önce ifade edildiği gibi devletin bunu gerçekleştirebilmesi için eğitime önem vermesi gerekmektedir. Bir başka ifade ile devletin eğitim anlayışı, toplumundaki kültürel çeşitliliğe uygun biçimde yeniden gözden geçirilmelidir. Toplumunda yaşayan tüm etnik grupları ve renkleri kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Bu doğrultuda medyanın üzerine büyük sorumluluk düşmektedir. Zira ülkedeki medya organlarının, toplumun çokkültürlülüğe bakışında sağlanması gerekli pozitif tutumun oluşturulmasında etkin bir rolü mevcuttur. Bundan dolayı toplumdaki bütün kesimlerin temsil edildiği, arzuladıkları yaşayışın aktarıcısı çoğulcu özgür medya atmosferi oluşturulmalıdır.

Ülkenin ekonomi güvenliği, vatandaşların refah ve yaşam standartlarını yükseltebilmek için stratejik imkânların sağlıklı bir şekilde kullanılması ile ilintilidir. Bu doğrultuda ülkenin sahip olduğu kültürel çeşitlilik de söz konusu imkânlar arasında yer almaktadır. Bu minvalde bir devletin ekonomi güvenliğini sağlama faaliyetlerinde, sahip olduğu kültürel çeşitliliği ekonomiye katkı sunacak şekilde yönetebilmesi önem arz etmektedir. Zira çokkültürlülüğü yönetememekten dolayı toplumunda etnik çatışmalara sebep olacak zaafı bir devletin, bütünsel anlamıyla bir ekonomi güvenliğinden söz edilemeyeceği düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak, ülkenin ekonomi güvenliğinin sağlanabilmesi için kamusal olanaklar, devletin toplumunda barındırdığı tüm etnik gruplar arasında eşit bir şekilde

paylaşılmalı ve söz konusu kültürel çeşitlilik ülkenin ekonomisine katkısı olacak şekilde yönetilmelidir.

Aksi takdirde kaçınılmaz hale gelecek etnik ve kültürel çatışmaların ülkenin ekonomi ve toplumsal güvenliği üzerinde olumsuz etkileri olacaktır. Zira bir ülkede etnik çatışmalar, dışsal etkiler ve iç çatışmalar yüzden iç istikrarın sağlanamamasının olumsuz etkileri Güney Sudan örneğinde olduğu gibi ekonomik ve sosyal alanlarda açıkça görülmektedir. Nitekim istikrarsızlık dönemi boyunca kamusal harcamaların büyük bölümü üretim/istihdam alanından güvenliği sağlama hizmetlerine aktarılacaktır. Bunun sonuçları iki şekilde kendisini gösterecektir. Birincisi devletin söz konusu finansal gücü ülkenin ve vatandaşlarının refahının yükseltilmesi yolunda kullanmaktan mahrum kalması, ikincisi ise kamunun sahip olduğu zor gücünün, güvenliği tehdit eden söz konusu iç çatışmaları bastırmaya yani kamu düzenini yeniden tesis etmeye yönelik verilen mücadelede kullanılması sonucu yaşanan toplumsal travmatik etkilerdir.

Ülkeler, toplumlarında mevcut olan farklı etnik grupların tamamını kapsayıcı ve özellikle toplumun bütününe ilgilendiren konularda kararların alınmasında danışmanlık hizmeti sağlayacak (siyasetten uzak) bir kurum kurmalıdır. Söz konusu kurum tüm etnik grupların geleneksel liderlerinin katılımıyla kurmalıdır ve “Geleneksel Liderler Konseyi” olarak isimlendirilebilir. Böylece bir bakıma hem halkın doğrudan yönetime katılması sağlanacak hem de geleneksel kanaat önderlerinin halk üzerinde sahip olduğu söz dinletebilme/adil hakemlik gücü kullanılarak çokkültürlülüğten doğabilecek çatışma tehlikeleri en aza indirgenmiş olunacaktır. Ayrıca bu kurum sayesinde toplumda mevcut tüm etnik gruplar bir çatı altında toplanmış olacaktır. Oysa Sudan Cumhuriyeti’nin Darfur bölgesinde görüldüğü üzere uygulamakta olan aşiret sistemi tüm kabileleri bünyesinde toplayıcı değil, her etnik grubun deyim yerindeyse pervasızca yalnızca kendi etnisinin menfaatini amaçlayan bir yapıdır. Böyle bir yapılanma, ne kabilelerin arasında dayanışma ve kaynaşma sağlar ne de farklılıkların yönetilmesinde bir danışma platformunun oluşturulmasına yardımcı olur.

Çokkültürlü yapısını yönetememesi sebebiyle toplumunda sorun yaşayan ülkelere (Sudan Cumhuriyeti, Ruanda, Güney Sudan Cumhuriyeti vd.) baktığımızda

ekonomik açıdan zayıf oldukları, buna karşın çokkültürlülüğü bir değer ve güç kaynağına çeviren ülkelere (ABD, İsveç, Kanada vd.) baktığımızda ise ekonomik olarak dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer aldıkları görülmektedir. Buradan elde edilecek sonuç; ülkelerin ekonomik durumunun toplumunda yaşanan gelişmelerle doğrudan ilintisi olduğudur. Bahsedilen çokkültürlülük-ekonomi ilişkisinin tersi de geçerlidir yani ekonomik olarak güçlü olan ülkeler için çokkültürlülük herhangi bir sorun teşkil etmez iken ekonomik olarak zayıf olan ülkelerde sorunların ve çatışmaların kaynağı olabilmektedir. Bundan dolayı ülkeler çokkültürlülüğü yönetme stratejilerinde ekonomik kalkınmaya büyük oranda önem vermelidirler. Ekonomik kalkınma ise eğitilmiş insan unsuru göz ardı edilerek gerçekleştirilemeyeceğinden insan kaynaklarının eğitilmesi ve kalkınmasına da en az ekonomik kalkınma kadar önem vermelidirler.

KAYNAKÇA

- Abbood, Hassan İsmail, (1998), *Muhadarat Al-Tanmiya Va Al-amn*, Al-Riyad: Naif University For Security Sciences.
- Abdulbari, Nasraddin, (2013), “Taddut Alhaviyat Fi Sudan wa Adam İnhiyaz Aldawla”, *Citizenship Rights in Africa Initiative*, http://dustour.org/media-library/publications_sudan/Identities_and_the_State_in_Sudan_Arabic.pdf, (E.T. 03 Eylül 2015).
- Abdel Fattah, Mona, (2011), “Jadal Altaayyush Alsilmi Fi AlSudan”, *Aljazeera.net*, 30 Eylül 2011, <http://www.aljazeera.net/knowledgegate/opinions/2011/9/30/%D8%AC%D8%AF%D9%84%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%B9%D8%A7%D9%8A%D8%B4%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D9%85%D9%8A%D9%81%D9%8A%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86>, (E.T. 22 Ağustos 2015).
- Abdulahadi, Emad, (2015), “Alsuraa Alkhabali Saratan Yuhaddid Wihdat Alsudan Alijtimaiya”, *Aljazeera.net*, 16 Mayıs 2015, <http://www.aljazeera.net/news/reportsandinterviews/2015/5/16/%D8%A7%D9%84%D8%B5%D8%B1%D8%A7%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A8%D9%84%D9%8A-%D8%B3%D8%B1%D8%B7%D8%A7%D9%86-%D9%8A%D9%87%D8%AF%D8%AF-%D9%88%D8%AD%D8%AF%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AC%D8%AA%D9%85%D8%A7%D8%B9%D9%8A%D8%A9>, (E.T. 03 Eylül 2015).
- Abdulmawla, Sayd Shorbaci, (1992), *Al-Motkhayirat Al-Dowaliya Va İnikasatiha Fi Al-Watan Al-Arabi*, 2. Baskı, Al-Riyad: Naif University For Security Sciences.
- Abdulmawla, Sayd Shorbaci, (1994), *Tasir Al-Carima Ala Kutat Al-Tanmiya Al-İctimaiya*, Riyadh: Dar Al-Nashr Bil Markaz Al-Arabi Lil-Dirasat Al-Amnniya ve Al-Tadrib.

Abu Aynen, Tamer, (2007), Alsura Ala Almarai va Almiyah cuz min Azimet Darfur va Lijeih. Alumam Almuttahida Tarbut Maskakil Albia Fi Alsudan bi horobihi va Salamataho, *Alhayat*, 17 Temmuz 2007, http://daharchives.alhayat.com/issue_archive/Hayat%20INT/2007/7/17/%D8%A7%D9%84%D8%B5%D8%B1%D8%A7%D8%B9%D8%B9%D9%84%D9%8%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B1%D8%A7%D8%B9%D9%8A%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%8A%D8%A7%D9%87%D8%AC%D8%B2%D8%A1%D9%85%D9%86%D8%A7%D9%94%D8%B2%D9%85%D8%A9%D8%AF%D8%A7%D8%B1%D9%81%D9%88%D8%B1%D9%88%D9%84%D8%A7%D8%AC%D9%8A%D9%94%D9%8A%D9%87%D8%A7%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%94%D9%85%D9%85%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AA%D8%AD%D8%AF%D8%A9%D8%AA%D8%B1%D8%A8%D8%B7%D9%85%D8%B4%D8%A7%D9%83%D9%84%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%A%D9%8A%D9%94%D8%A9%D9%81%D9%8A%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86%D8%A8%D8%AD%D8%B1%D9%88%D8%A8%D9%87%D9%88%D8%B3%D9%84.html, (E.T. 18. Ağustos 2015).

Abusalah, Mohammed Hussein, (2007), *Strategic Planning Of Sudan The Missing Dimension*, Khartum: National Library Cataloging.

Abusalah, Mohamed Husein, (2012), *Al-Takhtit Al-İstiratiji Al-Khammi*, 7. Baskı, Khartum: Fahrast Al-Maktaba Al-Wataniya.

Acar, Ünal ve Urhal, Ömer, (2007), *Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terörizm*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.

Acemoğlu, Daron ve Robinson, James A., (2014), *Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri*, Ankara: Doğan Egmont Yayıncılık.

Adam, Ahmed Mohamed, (2007), *Mashakil Al-idara Fi Al-Sudan*, Khartum: Manshorat AlMaktaba Alwataniya Alsudaniya.

AFP and Reuters, (2015), “Iranian Warships Visit Sudan”, *Radio Free Europe Radio Liberty*, August 16, 2015, <http://www.rferl.org/content/iran-sudan-israel/24754825.html>, (E.T. 02 Ağustos 2015).

- Akad, M. Tanju, (2013), *Askeri Tarihte Stratejik Düşünce*, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akay, Recep, (2005), Kültürel Kimlik ve Kültürlerarası İletişim, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), ss.108-120.
- Akgemci, Tahir, (2013), *Stratejik Yönetim*, 3. Baskı, Ankara: Gezi Kitap Evi Yayınları.
- Akoon, Albino Akoon Ibrahim, (2006), “Kabail Jonob Alsudan”, *Sudanese Online*, 20 Mayıs 2006, <http://sudaneseonline.com/board/60/msg/%D9%82%D8%A8%D8%A7%D8%A6%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%86%D9%88%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86-1148113984.html>, (E.T. 08 Ağustos 2015).
- Aksoy, Numan Durak ve Arslantaş, Halis Adnan, (2010), “*Ulus, Ulusçuluk ve Ulus-Devlet*”, http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/pdf/2010GUZ/aksoy_numan%20durak-arslanta_halis%20adnan_31-39.pdf, (E.T. 21 Şubat 2015).
- Aksoy, Zeynep, (2012), Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), ss.292-303.
- Al-Amin, Amira Anwar Ahmed, (2012). Usra Bila Mashakil, *Mucallet Al-Amn Wa Al-Haya*, 1(361), ss.37-40.
- Al-Banna, Hussein Al-Sedıq Ahmed, (2012), *Al-Janoob Medalat Al-Amn Al-Khammi Al-Sudani*, 1. Baskı, Sudan: Fahrast Al-Maktaba Al-Wataniya.
- Al-Bashari, Mohammed Al-Amin, (1999), *Al-Taawun Al-Amni Al-Arabi*, 1. Baskı, Riyad: Naif University For Security Sciences.
- Al-Basra, (2013), “Nizam Alhukom Alsiyasi Va Alidari Fi Al-Sudan”, *Basra ağı*, 20 Şubat 2013, http://www.albasrah.net/ar_articles_2013/0213/b3thsdn_200213.htm, (E.T.18 Ağustos 2015).

- Al-Bidaniya, Ziyab Musa, (2011), *AL-Amn Al-Watani Fi Asr Alawlama*, 1. Baskı, Riyadh: Naif University For Security Sciences.
- Al-Buleihi, İbrahim, (2015), *Amerika ve Nefret ve Almanabzh Stratejisi*, <http://www.alriyadh.com/22435>, (E.T. 21 Mart 2015).
- Al-Bushra, Mohammed, (2000), *Al-Amn Al-Arabi, Makhawimat ve Muawikhat*, Al-Riyad: Naif University For Security Sciences.
- Al-Deaij, Fahad Abdulaziz Hamad, (1986), *Al-Amn Va Al-İelam Fi Al-Duwal Al-Islamiya*, 6. Baskı, Al-Riyad: Akadimiyet Naif Al-Arabiya Lil-Olum Al-Amniya.
- Al-Fadhli, Abdülaziz, (2014), *Kültür, Eğitim ve Güney Afrika'da Nüfusun Çeşitliliği*, <http://dr-saud-a.com/vb/showthread.php?82304-%C7%E1%CA%E4%E6%DA%C7%E1%CB%DE%C7%DD%ED-%E6%C7%E1%CA%DA%E1%ED%E3%ED-%E6%C7%E1%D3%DF%C7%E4%ED-%DD%ED-%CC%E4%E6%C8-%C7%DD%D1%ED%DE%ED%C7>, (E.T. 22. Mart 2015).
- Algezi, Naji, (2011), “*Alusra Wihda İjtimaiya Muhimma Fi AL-Bina Al-hadari Lli Mujtama*”, 20 Şubat 2011, <http://www.najialghezi.com/index.php/>, (E.T. 07 Temmuz 2015).
- Al-Gharbaoui, Yaser, (2013), *Adaleti Dönemine Geçiş: Güney Afrika Cumhuriyeti Deneyimi*, <http://www.tanaowa.com/?p=1208>, (E.T. 22 Mart 2015).
- Al-Hafar, Nahit Yaseen, (1994), *Khadaya Al-Khiza ve Al-Amn Al-Khazi Fi Al-Watan Al-Arabi*, 2. Baskı, Dimashkh: Dar Al-Maajim Yayınları.
- Al-Hawshan, Baraka Bin Zamil, (2004), *Al-Eilam Al- Amnni va Al-Amn AL-Eilami*, 1. Baskı, Riyadh: Naif University For Security Sciences Yayınları.
- Al-Hilali, Nashat, (2001), *Al-İstiratijiyat Al-Arabiya Fi Mukafahat Al-Jarima*, Al-Fikr Al-Shurati, Al-Sharikha.
- Al-Hur, Abdel Moneim Mansour Ali, (2009), *Asbab Tafakhom Moshkilat Darfur, Alahewar Almotamaddin*, 03 Aralık 2009,

<http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=193694>, (E.T. 18. Ağustos 2015).

Ali, Haidar Ibrahim, (2012), “ İdaret Altanawo Alsakhafi Fi Shamal Alsudan: Alabat Aldiniya Wa Alisiniya”, *Arab Reform Initiative*, 23 Şubat 2012, http://www.arab-reform.net/sites/default/files/GovDiv_Sudan_H.Ibrahim_Sep12_Final_Ar_0.pdf, (E.T. 03 Eylül 2015).

Ali, Huseein Mohammed, (1986), *Al-Matkhal El-Moasır Lil-Alakhat Al-Dowaliya*, 1. Baskı, Kahire: Al-Anjalo Al-Masriya Yayıncılık.

Ali, Omar Abdulaziz, (2012), “Al-Moassasiya Al-Siyasiya: Ruya Tafsiliya”, *Jonural OF Strategy& National Security*, 6(6), ss.97-113.

Al-Jahani, Ali Bin Fayiz, (2000), *Al-İlam Al-Amni Va Al-Wikhaya Min Al-Jarima*, 1. Baskı, Al-Riyad, Naif University For Security Sciences, Markaz Al-Buhoos Va Al-Dirasat.

Al-Jahani, Ali Bin Fayiz; Al-Sayat, Abdulaati Ahmed; Al-Bidaniya Ziyab Musa ve Adulhamid, Mohamed Farukh, (2004), *Al-Amn Al-Siyahi*, 1. Baskı, Al-Riyadh: Naif University For Security Sciences.

Aljazeera, (2009),

<http://www.aljazeera.net/news/international/2009/7/2/%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%AA%D8%AD%D8%A7%D8%AF%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%88%D8%B1%D9%88%D8%A8%D9%8A%D8%A8%D8%B7%D8%A7%D9%82%D8%A9%D9%85%D8%B9%D9%84%D9%88%D9%85%D8%A7%D8%AA>, (E.T.26 Mart 2015).

Al-Kharbawi, Yasir, (2010), *İdaret Al-Tanawu Va Al-İkhtilaf*, https://www.youtube.com/watch?v=fkqf_N1PU54, (E.T. 12 Mart 2015).

Al-Khattab, Kamal Tawfikh, (2001), “Al-Tanmiya Va Al-Amn Al-Khizai Min Manzor İslami”, *Al-Tanmiya Va Al-Amn Fi Al-Watan Al-Arabi: Al-Amn Masuliyat Al-Jami Sempozyoumu*, El-Riyad: Naif University For Security Sciences.

- Al-Kibesi, Amir Khider, (2010), *Al-Tadrib Al-idari va Al-Amni: Rüya Muasira Lil-Khrn Al-Wahid va Ashreen*, 1. Baskı, Al-Riyadh: Naif University For Security Sciences.
- Al-Liwehekh, Abdulrahman Bin Mualla, (2005), *Al-Amn Al-Fikri*, 1. Baskı, Al-Riyad: Naif University For Security Sciences.
- Al-Meshat, Adbul Munim, (1986), “Al-Ummam Al-Muttahıda va Mefhum Al-Amn Al-İjtimai”, *Mojallet Al- Siyasa Al-Duwaliya*, ss.(84).
- Al-Muallimi, Yahya, (1973), *Al-Amn Va Al-Mujtama*, 3. Baskı, Al-Riyad.
- Al- Mulassaam, Tavfik Ahmed Mustafa, (2010), *İstitatijiyyat Al-Amn Al-Kawmi Lidevlet Wadi Al-Nil Al-Akhlimiya Mısır va Al-Sudan*, Sudan: Fahrast Al-Maktaba Al-Wataniya.
- Al-Rahwan, Mohammed, (1998), *Al-İstiratijiya Al-Amniya Al-Tanmawiya Lil-Sheekh Rashed Bin Saeed*, Dubai: Shurtat Dubai Markaz El-Buhoos va El-Dirasat.
- Al-Samadi, Fatima, (2014), “Al-Sudan Va İran: Tabaat İnhiyar Al-Tahaluf”, Aljazeera Center For Studies, 22 Eylül 2014, <http://studies.aljazeera.net/reports/2014/09/201491872725827223.htm>, (E.T. 12 Ağustos 2015).
- Al-Samer, Faisal Bin Maed, (2007), *İstiratijiyyet Al-İslah ve Al-Tatweer Al-İdari ve Dawraha Fi Taziz Al-Amn Al-Watani*, Al-Riyadh: Manshorat Naif University For Security Sciences.
- Al-Sayari, Rabia Bint Nasir, (2011), *Al-Amn Al-Dakhili Fi Daw Makhasid Al-Sharia va Al- Khadaya Al-Muasira*, 1. Baskı, Al-Riyadh: Manshorat Naif University For Security Sciences.
- Al-Sayer, Habeb Ahmed, (2005), *Al-Taayush Al-Silmi Fi Al-Sudan: Murtakazataho ve Muhadidataho*, 1. Baskı, Khartum: Vision Center For Public Opinion Studies.
- Al-Shahrany, Saeed Bin Ali, (2005), *İdarat Amaliyat Al-Azmaat Al-Amniya*, 1.Baskı, Al-Riyadh: Naif University For Security Sciences.

- Al-Shakhha, Fahad Bin Mohammed, (2004), *Al-Amn Al-Watani: Tasavvur Shamil*, 3. Baskı, Al-Riyad: Naif University For Security Sciences.
- Al- Shalaan, Fadah Bin Ahmed ve Saed, İbrahim Mohamed, (2000), *Al-Tadrib Al-Amni Al-Arabi: Tecrübet Akadimiyet Naif Al-Arabiya Lil-Uloun Al-Amnniya Fi Tadrib Al- Kawadir Al-Arabiya*, 1. Baskı, Al-Riyadh: Manshorat Naif University For Security Sciences.
- Al-Shami, Ibtisam, (2014), “Azmat Junob Alsudan: Abad Va Afakh”, *Al-Wahda Al-Islamyia*, Şubat 2014, <http://www.wahdaislamyia.org/issues/146/ishami.htm>, (E.T. 19 Ağustos 2015).
- Al-Shinkheti, Saeed Mohammed Sadati, (1986), *Mafahim İslamiya Min Al-Khuran Al-Karem*, 1. Baskı, Al-Riyad: Dar Alam Al-Kitab.
- Al-Shrani, Mohammed Mubarak, (2003), *Asar Al-Malomat Va Al-İttisalat Fi İdarat Al-azma*, Bahs Master Manshor, Al-Riyad: Naif University For Security Sciences College Strategic Studies.
- Al-Shrani, Saad, (1998), *İkhtisadiyat Al-Amn Al-Watani*, Bahs Doktora Kher Manshor, Al-Riyad: Suudi Arabistan.
- Al-Tazi, Amin, (2013), “Tarikh Darfur”, *Star Times*, 17 Kasım 2013, <http://www.startimes.com/f.aspx?t=33551713>, (E.T. 28 Ağustos 2015).
- Al-Yakhoot, Jassim, (2013), *Dawr Al-Usra Fi Amn Al-Mujtama*, <http://www.alyaum.com/article/3093097>, (E.T. 15 Nisan 2015).
- Al-Zokhal, Abdulkadir, (1986), *Al-Fakhr ve Al-Jarima*, 2. Baskı, Riyadh: Al-Markaz Al- Arabi Lildirasat Al-Amnniya ve Al-Tadrib.
- Alwalid, Ömer, (2000), *The History Of Sudan*, Khartum: Darulribat’s publication.
- Amir, Altigani, (1980), *Alnil Alabyat Kadimen Va Hadisan*, 2. Baskı, Hartum: Dar Alsahafa Liltibaa Va Alnashr.
- Ana Britannica (1994), *Genel Kültür Ansiklopedisi*, c. 9, İstanbul: Hürriyet Yayınları.
- Appadurai, A. (1998), *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Arabic Euronews, (2015), <http://arabic.euronews.com/>, (E. T. 01 Temmuz 2015).

- Arat, Yeşim, (2015), *Türkiye Min Matla Al-Kharn Al-İshreen İla Al-Hadir*, <http://sjoseph.ucdavis.edu/ewic/ewic-arabic-translation/all-files/turkey.pdf>, (E.T. 25 Mart 2015).
- Arsava, Ayşe F., (1993), *Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, http://usak.org.tr/images_upload/files/uhp%2026_3.pdf, (E.T. 04 Ekim 2015).
- Arslan, Zühtü, (2008), *Anayasa Teorisi*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ashford, Nigel, (2002), *Özgürlük*, http://www.3hhareketi.org/imaaj/1423676510_Nigel_Ashford_Ozgurluk.pdf, (E.T.15 Nisan 2015).
- Ataöv, Türk Kaya, (1994), *Afrika Ulusal Kurtuluş Cephesi*, Ankara.
- Atasoy, Zeynep, (2012), *Farklılıkların Yönetimi: Üniversite Öğrencilerinin Ayrımcılık Algısının Öğrenci Başarı Düzeyine Etkisi Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ay, Yusuf, (2013), “İç Göçlerin Emniyet ve Asayişe Etkisi”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2(1), ss.35-56.
- Ayata, Ayşe; Artun Ünsal, (Ed.), (1998), “*Türkiye’de Kimlik Politikalarının Doğuşu*”, 75 Yılda Tebaadan Yurttaş, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Aytav, Ekram Tufan, (2011), *Türkiye’de Öteki Olmak*, 1. Baskı, İstanbul: Mavi Ufuklar Yayınları.
- Aydın, Nurullah, (2008), *Uluslararası Stranç Oyununda Türkiye’nin Milli Güvenlik Stratejisi*, 1. Baskı, İstanbul: Kum Saat Yayınları.
- Bab Allah, Sallam Al-Haj Abdallah, (2007), *Al-İstiratiyya Faham Mutakamil Lidirasat va Fhm İlm va Fen Al-İstiratiyya*, 1. Baskı, Sudan: Fahrast Al-Maktaba Al-Wataniya.

- Baker, Mohammed İbrahim, (2011), *Almadkhal İla Tarikh Alsudan Alkhadeem*, 1. Baskı, Kartoum: Maktabat Alkutop.
- Baldwin, David A., (1997), "The Concept Of Security", *Review of International Studies*, 23, pp. 5-26.
[http://www.princeton.edu/~dbaldwin/selected%20articles/Baldwin%20\(1997\)%20The%20Concept%20of%20Security.pdf](http://www.princeton.edu/~dbaldwin/selected%20articles/Baldwin%20(1997)%20The%20Concept%20of%20Security.pdf), (E.T. 09 Ekim 2015).
- Banks, J. A., (2004), *Teaching for Social Justice, Diversity, and Citizenship in a Global World. The Educational Forum*, (68), ss.289-298.
<http://www.ebscohost.com/>, (E.T. 23 Ağustos 2012).
- Banks, J.A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W.D., Irvine, J.J., Nieto, S., (2001), "Diversity Within Unity: Essential Principles For Teaching and Learning in a Multicultural Society".
<http://www.educ.washington.edu/coetestwebsite/pdf/DiversityUnity.pdf>, (E.T. 17 Ağustos 2012).
- Bannaga, Al-Sunni, (2010), *Adwa Ala Al-Nizam Al-Khabali Va Al-İdara Fi Alsudan*, 1. Baskı, Kartum: Al-Taba Al-Hokomiya Al-Khartum.
- Barzegar, Kayhan, (2008), *Iran and The Shiite Crescent: Myths and Realities*, Islamic Azad University, <http://live.belfercenter.org/files/BRZ.BJWA.2008.pdf>, (E.T. 11 Ekim 2015).
- Basheer, Khalid, (2008), *Sudan'ın Siyasi Tarihi*, Khartum: Khartum Yayınları.
- Başbay, Alper, Bektaş, Yelda, (2009), "Çokkültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri", *Eğitim ve Bilim Dergisi*, ss.30-43.
- Başbay Alper; Kağnıcı, D. Yelda ve Sarsar, Fırat, (2013), "Eğitim Fakültelerinde Görev Yapmakta Olan Öğretim Elemanlarının Çokkültürlü Yeterlik Algılarının İncelenmesi", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 8(3), pp. 47-60.
- Baumann, Cerd, (1999), *Çokkültürlülük Bilmecesi: Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek*, Işıl Demirkan (çev.), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

- Bayar, Fırat, (2010), “*Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye*”, <http://www.mfa.gov.tr/sayi-xxxii.tr.mfa>, (E.T. 14 Şubat 2015).
- Baylis, John; Janes, Wirtz; Eliot, Cohen and Colin S. Gray, (2002), *Strategy In The Contemporary World*, Oxford: Oxford University Press.
- Bekar, Abdul Kareem, (1994), *Min Acl İntilakha Hadariya Shamila*, 1. Baskı, Al-Riyad: Dar Al-Muslim Yayıncılık.
- Bekar, Al-Talla, (1993), *Fusul Fi Al-Tefkir Al-Mawdai*, 2. Baskı, Dimashkh: Dar Al-Khlam Yayıncılık.
- Bekiroğlu, Onur ve Balcı, Şükrü (2014), Kültürlerarası İletişim Duyarlılığının İzlerini Aramak: “İletişim Fakültesi Öğrencileri Örneğinde Bir Araştırma”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 35, ss.429-459.
- Beren, Fatih, (2010), *Demokrasi ve Özgürlüğün Teminatı Olarak İç Güvenlik İstihbaratı*, 1. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Beren, Fatih, (2013), *Demokratikleşen Güvenlik Terörle Mücadele Değerlerin Korunması*, 1. Baskı, Ankara: Karınca Yayınları.
- Berry, John W., (2013), “Research in Multiculturalism in Canada”, *International Journal of Intercultural Relations*, (37), pp. 663-675, <http://www.journals.elsevier.com/international-journal-of-intercultural-relations>, (E.T. 01 Ekim 2015).
- Bilgiç, Veysel, (2005), *Kamu Yönetimi ve Güvenlik Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bilgin, Nuri, (2014), *Kimlik İnşası*, 2. Baskı, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Bin İsa, Muhsin Bin Al-Ajami, (2011), *Al-Amn va Al-Tanmiya*, 1. Baskı, Al-Riyadh: Naif Manshorat University For Security Sciences.
- Bjarnadóttir, Ingunn, (2012), *Multiculturalism, Security and Stability in the International System: The Case of Migration*, Unpublished master's thesis, Reykjavík: University of Iceland Social Sciences Enstitute.

- Boehmer, Elleke, (2008), *Nelson Mandela: A Very Short Introduction*, (Chapter1), New York, By Oxford University Press Inc. <http://www.yassermusa.com/uploads/3/4/7/0/3470758/mandela.pdf>, (E.T. 11 Ekim 2015).
- Botqoukh, Mabrook, (2015), *Kültürel Çeşitlilik Mısır Devriminin En Önemli Nedenleri*, <http://www.al-madina.com/node/528364>, (E.T. 22 Mart 2015).
- Brinkley, Donald L. and Schell, Roger R., (2013), *Concepts and Terminology for Computer Security, Information Security*, <http://www.acsac.org/secshelf/book001/02.pdf>, (E.T. 07 Ekim 2015).
- Brosché, Johan, (2008), *Darfur – Dimensions and Dilemmas of a Complex Situation*, Uppsala University Department of Peace and Conflict Research UCDP Paper No. 2, <http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/info/Sud%202.pdf>, (E.T. 15 Ekim 2015).
- Can, İslam, (2013), “Çokkültürlülük Tartışmaları Işığında Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’nin Çokkültürlü Politikalarını Anlamaya Giriş”, *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı – I*, 6-8 Mayıs, 2013, Bursa: ilmi etüdler Derneği, Uludağ Üniversitesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi, ss.115-130.
- Can, Sadık, (2015), “Güvenlik Stratejisi”, *Sadık Can*, 18 Nisan 2015, <http://www.sadikcan.com/guvenlik-stratejisi.html>, (E.T. 05 Temmuz 2015).
- Cebeci, Kemal, (2008), “Küreselleşme Bağlamında Ulus-Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 71, ss.23-39.
- Cırık, İlker, (2008), “Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), ss.27-40.
- Cizrelıoğulları, Mehmet Necati, (2013), *Türkiye’de Liberalizm (1980–1999): Neo-Liberal Politikaların Türk Politik-Ekonomisine Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cohen, Elliott, (2001), *İdaret Al-Amn Al-Khawmi Fi Asr Al-Malumat*, Abu Dabi: Markaz Al-Amarat Lil Buhus Al-İstiratıjiya.

- Constitution Of The Sudan 2005,
<http://www.parliament.gov.sd/ar/index.php/site/conistiuiou>, (E.T. 15 Temmuz 2015).
- Cortes, Carlos E., (2010), *Using Media To Support Multiculturalism*,
<http://www.intime.uni.edu/multiculture/Media/media.htm>, (E.T. 07 Ekim 2010).
- Cüceloğlu, Doğan, (2002), *İletişim Donanımları, Keşke'siz Bir Yaşam İçin İletişim*, 46. Baskı, İstanbul: Remzi Kitap Evi.
- Çevik, Hassan Hüseyin, (ed.), (2012), *Halkla İlişkiler ve İletişim*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Çolak, Yılmaz, (2010), *Türkiye'de Devletin Kimlik Krizi ve Çeşitlilik*, 1.Baskı, Ankara: Kadim Yayınları.
- Dafaallah, Khlaïd Mohammed, (2012), "Amnanet Al-Tanmiya Fi Afrikyä", *Jonural OF Strategy& National Security*, 6(6), ss.34-96.
- Dağ, Muhammed, (2014), "Kültürel Çeşitlilik ve Gökkuşığı", Yeşilova Gazetesi, 13 Ekim 2014, http://yesilovagazetesi.com/kose-yazilari/kulturel_cesitlilik_ve_gokkusagi-87.html, (E.T. 18 Haziran 2015).
- Dalar, Mehmet, (2013), *Tarihsel ve Siyasal Boyutuyla Darfur:Çatışma, İnsani Kriz, Uluslararası Müdahale ve Barış Şansı*, Ankara: Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Davis, Lynn E., (2005), *Globalization's Security Implications*,
http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/issue_papers/2005/IP245.pdf, (E.T. 15 Ekim 2015).
- Davutoğlu, Ahmet, (2013), *Stratejik Derinlik*, 89. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları.
- Dedeoğlu, Beril, (2003), *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, 1. Baskı, İstanbul: Derin Yayınevi.
- Demir, Semra, (2012), "Çokkültürlü Eğitimin Erciyes Üniversitesi Öğretim Elemanları İçin Önem Derecesi", *Turkish Studies - International Periodical*

For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic, Volume 7/4, Fall 2012, pp. 1453-1475.

Dillon, Michael, (1996), *Politics of Security*, First Published, New York: Routledge Publications.

Directorate Economic Services Production Economics Unit, (2011), *Food Security, the Republic of South Africa*, <http://www.nda.agric.za/docs/genreports/foodsecurity.pdf>, (E.T. 08 Ekim 2015).

Doytcheva, Milena, (2005), *Çokkültürlülük*, Tuba Akıncılar Onmuş (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Duman, M. Zeki, (2009), *Küreselleşme, Kimlik ve Çokkültürlülük*. In H. R. Açar (Ed.), *Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi Küreselleşme Sürecinde Eğitim Sorunlarının Felsefi Boyutu* (ss.587-600), Ankara: Eğitim-Bir-Sen Yayınları.

Durdu, Murat ve Çevik, İsmail, (2015), *Çokkültürlülük Ülke ve Kültür İçin Bir Zenginliktir* 18 Ocak 2015, http://www.cihan.com.tr/news/John-B-Emerson_6054-CHMTY1NjA1NC80, (E.T.16 Şubat 2015).

Ebu Haraz, (2007), *Tarihk Elshurra Elsudaniya*, Khartum: İstiklal Yayınevi.

EEAS, (2015), http://eeas.europa.eu/delegations/algeria/what_eu/what_we_do/index_ar.htm, (E.T. 26 Mart 2015).

Eilstrup, Mette, Ovanni, Sangı ve Verdier, Daniel, (2005), *European Integration as a Solution to War*, University of Cambridge, UK and Ohio State University, USA, <https://polisci.osu.edu/sites/polisci.osu.edu/files/European%20integration%20as%20a%20solution%20to%20war.pdf>, (E.T. 06 Ekim 2015).

Ekrem, Erkin, (2011), “Çin’in Sudan Politikası: Yükselen Gücün Yeni Diplomasisi”, *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, 22 Temmuz 2011, <http://www.sde.org.tr/tr/authordetail/cinin-sudan-politikasi-yukselen-gucun-yeni-diplomasisi/918>, (E.T. 02 Ağustos 2015).

- Elçin, A. Bora, (2012), *Küreselleşmenin Tarihçesi*, <http://www.meritymm.com/wp-content/uploads/2013/05/kuresellesme.pdf>, (E.T. 14 Şubat 2015).
- Elgaylı, Wad, (2005), *Elterkiba Elgokhrafiya Lilsudan*, Khartum: Mawadda Yayınları.
- Elmas, M. Salih, (2012), *Modern Toplumun Güvenlik Çıkmazı Tehdit, Risk ve Risk Toplumu Perspektifinden Güvenlik*, 1. Baskı, Ankara: USAK Yayınları.
- Emiroğlu, Bahar, (2011), *Türkiye’de Güvenlik Hizmeti ve Güvenlik Yönetimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, Mustafa, (2012), “Güvenlik ve Özgürlük”, <http://www.milliyet.com.tr/ozgurluk-ve-guvenlik/gundem/gundemyazardetay/15.11.2012/1627179/default.htm>, (E.T. 15 Nisan 2015).
- Erhan, Çağrı (2010), “Uluslararası İlişkiler ve Din”, *Türkiye Gazetesi*, 14 Eylül 2010, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/prof-dr-cagri-erhan/461397.aspx>, (E.T.11 Ağustos 2015).
- Eroğlu, Çağrı, (2007), *Kendzé Mourad’da Çokkültürlülük*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erzurumlu, Sevgi, (2008), *Çokkültürcülük Politikası ve Kanada’da Çokkültürcülük*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EUBAM, (2014), <http://www.eubam-rafah.eu/ar/node/2335>, (E.T. 26 Mart2015).
- Farawla, Farida, (2015), Güney Afrika, <http://www.diwanalarab.com/spip.php?article5923>, (E.T. 22 Mart 2015).
- Fayz, Mohammed, (1986), *Khadya İlmi Al-Siyasa Al-Aam*, 6. Baskı, Beyrut: Dar Al-Talia.
- Fearon, James D. and Laitin, David D., (2013), *Violence and the Social Construction of Ethnic Identity*, <https://web.stanford.edu/group/fearon-research/cgi->

bin/wordpress/wp-content/uploads/2013/10/Violence-and-the-Social-Construction-of-Ethnic-Identity.pdf, (E.T. 11 Ekim 2015).

Flint, Julie, and De Waal, Alex, (2005), *Darfur: A Short History of A Long War*, London and New York: Zed Books.

Genç, Özge ve İlhan, Ebru, (2015), *Başörtüsü Yasasına İlişkin Değerlendirme ve Öneriler*, TESEV Yayınları, http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Basortusu_Yasagina_Iliskin_Degerlendirme_Ve_Oneriler.pdf.

Gezici, Aytekin, (2013), *Dünyayı Yöneten Derin Güç İstihbarat*, 1. Bakı, Ankara: Tutku Yayın Evi.

Gheciu, Alexandra, (2008), *Securing Civilization?: The EU, NATO and the OSCE in the Post-9/11 World*, <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199217229.001.0001/acprof-9780199217229>, (E.T. 05 Ekim 2015).

Gómez, Oscar A. And Gasper, Des, (2013), *Human Security: A Thematic Guidance Note for Regional and National Human Development Report Teams*, http://hdr.undp.org/sites/default/files/human_security_guidance_note_rnhdrs.pdf, (E.T. 12 Ekim 2015).

Graham, Norman A, (ed.), (1994), *Seeking Security and Development*, London: Lynn Rienner Publishers.

Gutman, Amy, (Haz.), (2014), *Çokkültürcülük Tanınma Politikası*, 4. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Gülalp, Haldun, (2009), “Kimlikler, Toplum ve İktidar”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (40), ss.133-143.

Güngören, Ahmet, (2008), *Kimlik Bulmacası İçin Kılavuz*, 1. Baskı, Ankara: Ayraç Kitabevi Yayınları.

Habisso, Tesfaye, (2010), “Multiethnic (Multinational) Federalism in Plural Societies: Does It Make a Difference?”, *Tigrai Online*, 04 Kasım 2010,

<http://www.tigraionline.com/articles/article11002.html>, (E.T. 26 Ağustos 2015).

Halakhe, Abdullahi Boru, (2013), “R2P in Practice”: *Ethnic Violence, Elections and Atrocity Prevention in Kenya*, Global Centre for the Responsibility to Protect Occasional Paper Series No. 4, http://www.globalr2p.org/media/files/kenya_occasionalpaper_web.pdf, (E.T. 10 Ekim 2015).

Halil, Mecdi, (2012), *Amerika’da Çeşitlilik Krizi*, <http://www.masress.com/elbadil/161190>, (E.T. 21 Mart 2015).

Halperin, Sandra, (2004), *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*, University of Sussex, <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam041/2003053226.pdf>, (E.T. 06 Ekim 2015).

Hamdan, Mohammed Rafihk, (1999), *Al-Amn Al-Khzai: Nazariya va Nizam Tatbikh*, 3. Baskı, Amman: Dar Wail Lil-Nashr

Hamza, Abdullatif, (1978), *Al-İslam Fi Sadr Al-İslam*, 2. Baskı, Kahire: Dar Al-Fikr Al-Arabi.

Harwon, El Nazeer Terab Abbakar, (2010), *The Role of Customary Law in Consolidating Culture of Peace: A Case Study of Bani Hulba Tribe of Southern Darfur*, Unpublished Master’s Thesis, Khartoum: Alfolkmoor Priest, Father of a Forwarder African and Asian Anchored.

Hashim, Mohammed Jalal, (2010), “Alsudanoarubiya wa Tahaluf Alharibeen: Almashro Alsakhafi Labdullah Ali İbrahim Fi Alsudan”, *Hurriyat Sudan*, 27 Aralık 2010, <http://www.hurriyatsudan.com/?p=8034>, (E.T. 03 Eylül 2015).

Hassan, Yosif, (2006), *Al-Din Va Al-Siyasa Fi Al-Sudan*, Eltabaa Elola. Elkhira: Dar Alamin Liltibaa.

Hasna, Omar Ebeyd, (1981), *Muracaat Fi Al-Fikr Va Al-Dawa*, Washington: Al-Mahad Al-Alami Lil-Fikr Al-İslami.

Hastrup, Anders, (2013), *The War In Darfur: Reclaiminig Sudanese History*, First Published, New York: By Routledge.
https://books.google.com.tr/books?id=DeNR6Ye71HMC&pg=PA18&lpg=PA18&dq=Collins+Darfur+2006&source=bl&ots=WDNn5CcUDZ&sig=OidD6X_hLa83j39-EJnC6wof9jg&hl=tr&sa=X&ved=0CEcQ6AEwB2oVChMIsZWvg6G6yAIViz4UCh0S4QFm#v=onepage&q=Collins%20Darfur%202006&f=false, (E.T. 10 Ekim 2015).

Hazar, Numan, (2011), *Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri*, 2. Baskı, Ankara: USAK Yayınları.

Heywood, Andrew, (2007), *Siyaset*, Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız; Zeynep Kopuzlu, Bahattin Seçilmişoğlu ve Atilla Yayla (çev.), 7. Baskı, Ankara: Adres Yayınları.

Hoffstaedter, Gerhard, (2009), *Multiculturalism As A Human Security Issue*, Institute for Human Security, La Trobe University, <http://www.rsis-ntsasia.org/activities/conventions/2009-singapore/Gerhard%20Hoffstaedter.pdf>, (E.T. 12 Eylül 2015).

Homan, Kees, (2008), *The Military and Human Security*, http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20080100_cscp_art_homan_security.pdf, (E.T. 09 Ekim 2015).

Hubar, Gökçe, (2011), “*Türkiye’de Asla Reddedilmemiş Bir Osmanlı Mirası: Çok Kültürlülük*”, <http://www.tuicakademi.org/index.php/Categories/cin-akademisi/822-turkiyede-asla-reddedilmemis-bir-osmanli-mirasi-cok-kulturluluk>, (E.T.25 Mart 2015).

Huseein, Emad, (1990), “*Al-Amn fi Al-Modun Al-Kubra*”, Al-Markaz Al-Arabi Lil-Dirasat Al-Amnniya ve Al-Tadrib, Al-Riyad: Naif University For Security Sciences.

Ilgar, Semra Coşgun ve Ilgar, M. Zeki, ‘*Küreselleşme ve Kültür*’ http://www.izu.edu.tr/Assets/Content/File/Enstitu_Sekreterligi/2013_Guz_Do_nemi_Semra_Cosgun_ilgar_ve_M_Zeki_ilgar.pdf, (E.T. 14 Şubat 2015).

Infante, Louis J., (2011), Achieving Energy Security That Feeds the Economic Component of National Security, Ronis, Sheila R. (Ed.), *Economic Security: Neglected Dimension of National Security?*, Washington: By National Defense University Press. pp.74-82.

International Crisis Group, (2005), *Darfur revolution: New Sudan crisis*, Nairobi – Brussels.

İbrahim, Ahmed Mohammed Ahmed, (2007), *Tasfiyat Al-İdara Al-Ahliya va Nataijaha Fi Darfur*, Sudan: Fährast Al-Maktaba Al-Wataniya.

İmga, Orçun, (2010), *Amerika'da Din ve Devlet*, 1. Baskı, Ankara: Liberte Yayınları.

İshakh, Abdullah, (2013), “ Alkhabala wa Alkhabaliya Fi Alsudan Mn Shajaa Zalik”, *Altayar*, 20 Mart 2013, <http://www.altayar.sd/play.php?catsmktba=1806>, (E.T. 02 Eylül 2015).

Jackson, Robert, (2003), *Misakh Al-Awlama*, Fadil Jaktar (çev.), Al-Riyad: Manshorat Al-İbekan.

Dessukî, Kabsa Mustafa, (2011), *Al-İmkaniyat Al-İktisadiya Lil-Alam Al-İslami Beyna Khasais Al-Wakhi Va Motatallabat Al-İkhtisat Al-İslami*, <http://hadaracenter.com/pdfs/%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%83%D8%A7%D9%86%D8%A7%D8%AA%20%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%D9%8A%D8%A9.pdf>, (E.T. 25 Mart 2015).

Kadercan, Burak, (2012), “Uluslararası İlişkiler ve Din”, Boğaziçi Üniversitesi- *TÜSİAD Dış Politika Forumu Araştırma Raporu*, İstanbul.

Kaiserscross, (2015), *Darfur* 1916, <http://www.kaiserscross.com/188001/224322.html>, (E.T 09 Ağustos 2015).

Karabulut, Bilal, (2011), “*Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*” , 1. Baskı, Ankara: Barış Kitabevi.

Karakoç, Eser, (2008), *Türkiye'nin Uluslararası Güvenlik Stratejileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Karmon, Ely, (2007), *Iran's Role in the Radicalization of the Sunni-Shia Divide*, http://www.daedalosinstitute.org/downloads/Irans_Role_in_the_Radicalization.pdf, (E.T. 08 Ekim 2015).
- Kartal, Zeki, (2012), Kavramsal ve Tarihsel Yönleri İle Küreselleşme, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), ss.251-264.
- Kartarı, Asker, (2014), *Kültür, Farklılık ve İletişim: Kültürler Arası İletişimin Kavramsal Dayanakları*, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Kavas, Ahmet, (2008), "Sudan Cumhuriyeti (Cumhuriyetü's-Sûdân)", *Türk- Asya stratejik araştırmalar merkezi*, 21 Ocak 2008, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/770/sudan_cumhuriyeti_cumhuriyetus-s%C3%BBd%C3%A2n, (E.T. 17 Ağustos 2015).
- Kaya, Yeliz, (2013), *Öğretmenlerin Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi (Diyarbakır İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kearney, Donal, (2013), *What Does "National Security" Actually Mean?* <http://rightsni.org/2013/05/national-security/>, (E.T. 29 Eylül 2015).
- Kekevi, Serkan, Kılıçoğlu, Gökmen, (2012), "Uluslararası İlişkilerde Kültür ve Kimlik", *Journal Of Life Sciences*, 1(1), pp. 1-10.
- Kellner, Douglas, (2003), *Cultural Studies, Multiculturalism, and Media Culture*, <https://pages.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/culturalstudiesmulticulturalism.pdf>, (E.T. 06 Ekim 2015).
- Kelman, H. C., (1977), *The Conditions, Criteria, and Dialectics of Human Dignity: A Transnational Perspective*.
- Khaddoor, Adeeb, (1999), *Al-İlam Va Al-Amn*, 1. Baskı, Al-Riyad: Naif University For Security Sciences.
- Khalid, Abdulaziz, (2011), *Mustakbal Al-İndimaj Al-Watani Fi Al-Sudan: Jebel Al-Nuba Anmuzacan*, Sudan: Fahrast Al-Maktaba Al-Wataniya.

- Khartoum University, (2013), 2013, Khartoum University, <http://law.uofk.edu/index.php?lang=en>, (E.T. 06 Ağustos 2015).
- Khırat, Mohammed Masood, (2006), “*Al-Asar Al-Silbiya Lil-Jarima Va Al-Unf Va Al-İnhiraf Fi Wasail Al-İlam*”, Sakhr Al-Khamdi (Ed.), *Al-İlam Va Al-Amn*, 1. Baskı, Al-Riyad: Naif University For Security Sciences, ss.139-178.
- Kızılyürek, Niyazi, (2015), “*Tanınma Politikası ve Kıbrıslı Türkler*”, <http://alternatifim.org/2012/01/02/taninma-politikasi-ve-kibrisli-turkler/>, (E.T.19 Şubat 2015).
- Koçak, Mehmet, (1986), *Mehdi Hareketinden İslam Devrimine Sudan*, İstanbul: Esra Yayınları.
- Koçak, Mustafa, (2010), *Çokkültürlülük Açısından Dil Hakları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçükşahin, Ahmet; Uyar, E. Önder; Tahminçiler, Erçin ve Duygu, Dinçer, (2008), “Türkiye’nin Güvenlik Strateji Belgesi Nasıl Hazırlanmalıdır?”, *Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Güvenlik Stratejiler Dergisi*, 4(7), ss.7-38.
- Kütahyalı, Rasim Ozan, (2015), “Şener Olmak İsteyenler ve Aleviler”, 25 Mart 2015, <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/kutahyalı/2015/03/25/sener-olmak-isteyenler-ve-aleviler>, (E.T. 16 Haziran 2015).
- Kymlicka, Will, (1998), *Çokkültürlü Yurttaşlık Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*, Abdullah Yılmaz (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kymlicka, Will, (2006), *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, Ebru Kılıç (çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Lasho, Arfin,(1999), *Kültürel Çeşitliliğin Gölgesinde Yaşamak*, Hagal Joseph (çev), http://www.maaber.org/issue_january08/spotlights2.htm, (E.T. 22 Mart 2015).
- Levinson, Jan, (2010), *What Does National Security Mean in the 21st Century: A Deliberative Discussion of America’s Role in the World*, http://www.libs.uga.edu/russell/rfclg/forum%20report_3-28-10.pdf, (E.T. 02 Ekim 2015).

- Lewis, James A., (2004), *Globalization and National Security*, http://csis.org/files/media/csis/pubs/globalization_natl_security_execsum.pdf, (E.T. 10 Ekim 2015).
- Mahmud, İman Abdulrahman Ahmed, (2010), *Dawr Al-İzaa Fi Nashr Al-Tawiya Al-Amnniya: Al-İzaa Al-Sudaniya Anmuzacan*, 1. Baskı, Al-Riyadh: Manshorat Naif University For Security Sciences.
- Matelar, Armand, (2008), *Kültürel Çeşitlilik ve Küreselleşme*, https://archive.org/details/attanaoa_taqafi, (E.T. 22 Mart 2015).
- Mazur, Barbara, (2010), “ Cultural Diversity in Organisational Theory and Practice”, *Journal of Intercultural Management* Vol. 2, No. 2, November 2010, pp. 5–15. <http://www.joim.pl/pdf/MAZURv2n2.pdf>, (E.T. 05 Ekim 2015).
- Medeni, Hassan, (1998), *Osmanlı İmparatorluğundan Sudan'da Kalan Uygulamalar*, Khartum: Khartum Yayınları.
- Minakov, Mikhail, (2015), Conflict in Eastern Europe: From War to Stable Peace, Kennan Enstitute, https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/11_-_kennan_cable-minakov.pdf, (E.T. 06 Ekim 2015).
- Modood, Tarıq, (2014), *Çokkültürcülülük Bir Yuttaşlık Tasarımı*, İsmail Yılmaz, (çev.), Ankara: Phoenix yayınları.
- Mohammed, idris bin Hamid, (2013), *Dawr Al-Usra Fi Amn Al-Mujtama*, <http://www.assakina.com/book/26941.html>, (E.T. 15 Nisan 2015).
- Mowjee, Tasneem, (2006), “Humanitarian Agenda 2015 Sudan Country Study”, *Feintein international Center*, USA: pp,1-46.
- Mona, Ahmet, (2011), *İmkaniyet ve Khsais Elsudan Elgohktafiye*, Kartum, Alribat Yayınları.
- Montgomery, John D. and Siffan, William J.(1968), *Approaches To Development Politics, Administration and Change*, Nada Khalil (çev.), New York: Moroccan, Hill Book Company.
- Mucahid, Salah Mucahid, (1981), *Al-Matkhal Li-İdarat Al-Shurta*, 5. Baskı, Al-Khahera: Manshorat Al-Shurta.

Mukhtar, Alawiya, (2014), “Alkhabaliya Fi Alsudan: Khowa Khazzatha Alhukuma.... wa Asbahat Takhsahaha”, *Aljadid Alaraby*, 03 Ekim 2014, <http://www.alaraby.co.uk/politics/2014/10/3/%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A8%D9%84%D9%8A%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86-%D9%82%D9%88%D8%A9-%D8%BA%D8%B0%D8%AA%D9%87%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%83%D9%88%D9%85%D8%A9-%D9%88%D8%A3%D8%B5%D8%A8%D8%AD%D8%AA-%D8%AA%D8%AE%D8%B4%D8%A7%D9%87%D8%A7>, (E.T. 02 Eylül 2015).

Murad, Farukh Abdulrahman, (1993), *Al-Takhtet Al-Amni*, 1. Baskı, Al-Riyadh: Dar Al-Nashr Bil Markaz Al-Arabi Lildirasat Al- Amnniya ve Al-Tadrib.

Mustafa, Abdallah, (2007), *Avrupa Tasa ila Tamikh Shour Al-Mowatinin Bil Intima Rakhm Tanawo Usulhomalirkhiya*, <http://archive.aawsat.com/details.asp?section=4&article=448562&issueno=10600#.VRUP4fmsXi>, (E.T. 27. Mart 2015).

Mustafa, İbrahim; Osman, Hassan ve El-Badri, Sumaya, (1980), *Al-Mojam Al-Wasit*, 1. Baskı, Mısır: Dar Al-Maarif.

Mustafa, Muhannad, (2012), “*Odisa Eltaaddudiya Elsakhafiya: Sibr Elsiyasat Elduwaliya Fi Eltanawo*”, <http://www.dirasat-aclp.org/arabic/files/kitab2012-dirasat-14.pdf>, (E.T. 12 Mart 2013).

Nafi, Abdul Karim, (1975), *Al-Amn Al-Khawmi*, 2. Baskı, Al-Khahera: Manshorat Dar Al-Shab.

Necati, Mohammed Osman, (1989), *Al-Kuran Al-Karem Va İlim Al-Nafs*, 2. Baskı, Al-Khahera: Dar Al-Shorooq.

Nilenet, (2015), “*Alsuraa Alkhabali Fi Alsudan: Asbab wa Hulul*”, *Nile Net*, 22 Temmuz 2015, <http://nilenetonline.com/special-report/55891-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D8%B1%D8%A7%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A8%D9%84%D9%8A-%D9%81%D9%8A->

<http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=164800>,
(E.T. 04 Eylül 2015).

O’Fahey, R. S., (2006), “Does Darfur Have a Future in the Sudan?”, *The Fletcher Forum Of World Affairs*, Vol. 30, No. 1, pp. 27-28.

Orakçı, Serhat, (2011), “Çin-Sudan İlişkilerinde Son Perde”, *Dünya Bülteni*, 27 Haziran 2011,
<http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=164800> (E.T. 01 Ağustos 2015).

Orhon, E. Nezih, (1977), Kültürel Çeşitlilik Bağlamında Bir Kültürel Yet(kin)sizlik Düzeyi Ögesi: Nefret Söylemi, *The 1977: Journal of Communication & Media Studies*. http://www.the1977.org/vol/1/19771_1_59-74.pdf, (E.T.14 Şubat 2015).

Osman, Salah Khadir, (2014), “Teşkil Alan Bişekil Seri... Alsinaryohat Almohtamal Li Mostakhbal Alsudan”, *Safifat Alrakoba*, 14 Ekim 2014,
<http://www.alrakoba.net/news-action-show-id-167476.htm>, (E.T. 15 Ağustos 2015).

Özcantürk, (2007), *Öyküler: Çokkültürlülük ve Çeşitliliğin Korunması*,
<http://ozcanozturk.blogcu.com/oykuler-cokkulturluluk-ve-cesitliliğin-korunmasi/1785030>, (E.T. 12 Mart 2015).

Özensel, Ertan, (2012), “Çokkültürlülük Uygulaması Olarak Kanada Çokkültürlülüğü”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1), ss.55-70.

Özersay, Kudret, (2015), “Çok Kültürlülük Zenginliktir, Çağdaşıktır”, *Gazete360*, 14 Şubat 2015, <http://www.gazete360.com/Haberler/gundem/ozersay-cok-kulturluluk-zenginliktir-cagdasliktir/29071>, (E.T. 16 Haziran 2015).

Özgentürk, İlyas; Karğın, Vedat ve Baltacı, Halil, (2014), “Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(4), ss.55-78.

- Özhan, İmran, (2006), *Farklılaşmanın Özel Görünümleri Olarak Çokkültürlülük ve Çokkültürcülük*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztekin, Ali, (2012), *Yönetim Bilimi*, 5. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Öztürk, Ebru Çoban, (2011), “Toplumsal Yapılar ve Şiddet: Ruanda Örneği”, *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1(1), ss.67-114.
- Öztürk, Hasan, (2014), “Bağımsızlığın 3. Yılında İç Barışını Arayan Güney Sudan”, *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)*, 10 Temmuz 2014, <http://www.bilgesam.org/incele/1704/-bagimsizligin-3--yilinda-ic-barisini-arayan-guney-sudan/#.Vdbr1vntmkp>, (E.T. 20.Ağustos 2015).
- Parekh, Bhikhu, (2002), *Çokkültürlüğü Yeniden Düşünmek Kültürel Çeşitlilik ve Siyasal Teori*, Bilge Tanrıseven (çev.), Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Peoples, Columba and Williams, Nick Vaughan, (2015), *Critical Security Studies*, 2nd Edition, New York: By Routledge.
- Petrozza, Julia, (2002), *Critical Multicultural Education and The Media*, <http://www.edchange.org/multicultural/papers/media.html>, (E.T. 06 Ekim 2015).
- Poggo, Scopas, S., (2009), *The First Sudanese Civil War*, Palgrave Macmillan, pp. 14–15.
- Polat, İlhan ve Kılıç Eylem, (2013), “Türkiye’de Çokkültürlü Eğitim ve Çokkültürlü Eğitimde Öğretmen Yeterlilikleri”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), ss.352-372.
- Ramadan, Mohammed Khaer, (1990), *Min Khasaes Al-İlam Al-İslami*, 4. Baskı, Makkah Al-Mukarrama: Rabitat Al-Alam Al-İslami.
- Reeves, Eric, (2015), “Khartoum, Saudi Arabia, And Iran - in The End, Money is More Persuasive To The Beleaguered Regime”, 30 March 2015, <http://sudanreeves.org/2015/03/30/khartoum-saudi-arabia-and-iran-in-the-end-money-is-more-persuasive-to-the-beleaguered-regime-30-march-2015/>, (E.T.03 Ağustos 2015).

- Rizkh, Mamdouh Mohammed Yakhoub, (2012), “Suraa Alsakgafat Almutaadida”, *Sudan Today Online*, 09 Ekim 2010, <http://sudantodayonline.com/articles.php?action=show&id=906>, (E.T. 04 Eylül 2015).
- Roach, Kent, (2006), “National Security, Multiculturalism and Muslim Minorities”, *Singapore Journal of Legal Studies*, pp. 405–438.
- Robertson, Ian, (1977), *Sociology*. N.Y. Worth Publishers. Inc.
- Saeed, Mahmud Shaker ve Al-Harflash, Khalid Bin-Abddulaziz (2010), *Mafaheem Amniya*, 1. Baskı, Al-Riyadh: Naif University For Security Sciences.
- Said, Edward W., (1993), *Culture and Imperialism* (1st ed.), New York: Knopf: Distributed by Random House.
- Said, Edward W. ve Viswanathan, G. (2001), *Power, Politics, and Culture: Interviews With Edward W. Said* (1st ed.), New York: Pantheon Books.
- Saleh, Abdulrahman Arbab Morsal, (2012), “Mohaddidat Alamn Alwatani Alsudani”, *Alсахafa*, 14 Mart 2012, <http://www.alsahafas.net/details.php?articleid=42856>, (E.T. 25 Ağustos 2015).
- Samiltoud, Khalid Hassan, (2015) “Sudan Crisis and the Underlying Strategic Security Threats”, *Sudaneseonline*, 05 Nisan 2015, <http://sudaneseonline.com/board/7/msg/%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B2%D9%85%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D9%88-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%87%D8%AF%D8%AF%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%85%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D8%AA%D8%B1%D8%A7%D8%AA%D9%8A%D8%AC%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%A7%D9%85%D9%86%D8%A9-%D8%A8%D9%82%D9%84%D9%85-%D8%AE%D8%A7%D9%84%D8%AF-%D8%AD%D8%B3%D9%86->

[%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF-%D8%A5%D8%A8%D8%B1%D8%A7%D9%87%D9%8A%D9%85...-1428243105.html](#), (E.T. 25 Ağustos 2015).

Say, Ömer, (2013), *21. Yüzyılda Ulus, Çokkültürlülük ve Etnisite*, 1. Baskı, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Say, Seyfi, (2010), *Hoşgörü, Çok-Kültürlülük ve Osmanlı Modeli*, <http://beyanname.blogcu.com/hosgoru-cok-kulturluluk-ve-osmanli-modeli/7139144>, (E.T. 25 Mart 2015).

Sharilo, Mtiang, (2015), “Devlet Junob Alsudan Tahlam bilsalam”, *aljazeera.net*, 13 Ağustos 2015, <http://www.aljazeera.net/news/reportsandinterviews/2015/8/13/%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%A9-%D8%AC%D9%86%D9%88%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86-%D8%AA%D8%AD%D9%84%D9%85-%D8%A8%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B5%D9%8A>, (E.T. 19 Ağustos 2015).

Spencer-Oatey, H. (2012) *What is Culture? A Compilation of Quotations. GlobalPAD Core Concepts*. Available at GlobalPAD Open Hous, <http://go.warwick.ac.uk/globalpadintercultural>, (E.T. 12 Ağustos 2015).

Stone, Marianne, (2009), *Security According to Buzan: A Comprehensive Security Analysis*, Columbia University, School of International and Public Affairs – New York, UK, http://www.geest.msh-paris.fr/IMG/pdf/Security_for_Buzan.mp3.pdf, (E.T. 08 Ekim 2015).

Sucu, Ahmet Özhan, (2013), *Kültür Aktarımında Edebiyat Eğitiminin Önemi*, <http://web.hitit.edu.tr/dosyalar/yayinlar/ahmetozhansucu@hititedutr290820136P3A5K6M.pdf>, (E.T. 05 Ekim 2015).

Suçin, Mehmet Hakkı, (2015), “Albuot Al-Sakhafi va Al-İlmi Fi Al-Alakhat Al-Sudaniya- Al-Turkiya”, *Dil Çeviri Vesaire*, 28 Haziran 2015, <http://mehmethakkisucin.com/2015/06/28/%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%B9%D8%AF%D8%A7%D9%84%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%81%>

D9%8A%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D9%85%D9%8A%D9%81%D9%8A%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D8%A7%D9%82%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%AA/, (E.T. 03 Ağustos 2015).

Sudan Dış İşleri Bakanlığı, (2015),

http://mofa.gov.sd/new/more.php?main_id=7&sub_id=25&id=18, (E.T.25 Temmuz 2015).

Suna, (2013), “The Sudanese Chinese Relations Glorious Past and Bright Future”, *Sudan Vision Daily*, 03 Kasım 2013, <http://news.sudanvisiondaily.com/details.html?rsnpid=228544>, (E.T. 01 Ağustos 2015).

Şahin, Çiğdem, (2006), “Kültürel Çeşitlilik Zenginliktir”, *Açık Gazete Bağımsız Gazete ve Tartışma Platformu*, 16 Kasım 2006, <http://www.acikgazete.com/yazarlar/cigdem-sahin/2006/11/16/kulturel-cesitlilik-zenginliktir.htm?aid=1541>, (E.T. 18 Haziran 2015).

Şen, Faruk, (2012), “Çokkültürlülük”, Kasım 2012, <http://www.habercem.com/cok-kulturluluk/186652/>, (E.T. 16 Haziran, 2012).

Shabsukh, Yuosif Shamseldin, (2006), *Al-İdara Al-Amniya Al-Hadisa*, 2. Baskı, Al-Sharikha, Markaz Bohoos Shurtat Al-Sharikha.

Tallmeister, Julia , (2013), *Is Immigration A Threat To Security?*, <http://www.eir.info/2013/08/24/is-immigration-a-threat-to-security/>, (E.T. 06 Ekim 2015).

Talas, Mustafa ve Kaya, Yaşar, (2007), *Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları*, <http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DOSYA/pdf/2007GUZ/09.talas.mustafa-kaya.yaar.kresellemenin%20ktrel%20sonular151-162.pdf>, (E.T. 14 Şubat 2015).

Tarhanlı, Turgut, (2005), “Türkiye’nin Ulusal Kimlik Meselesi”, *HPD Hukuki Perspektif Dergisi* (3).

Taylor, Charles, (2005), *Tanınma Politikası*, (çev.) Yurdanur Salman, Çokkültürcülük Tanınma Politikası İçinde, (haz.) Amy Gutman, İstanbul: YKY Yayınları.

- T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2015), *Kültür*, <http://www.kultur.gov.tr/TR,24295/kultur.html>, (E.T. 19 Şubat 2015).
- The United States Military's Contribution To National Security, (2015), *The National Military Strategy Of The United States Of America*, http://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Publications/2015_National_Military_Strategy.pdf, (E.T. 04 Ekim 2015).
- Tirab, Tirab, (2013), “*Türkiye ve Sudan Polis Teşkilatlarının Karşılaştırılması*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı.
- Tural, Nazım, (2012), *Güney Afrika'da Neler Olmuştu - 1*, <http://t24.com.tr/haber/guney-afrikada-neler-olmustu-1,219930>, (E.T. 22 Mart 2015).
- Turan, İdris, (2013), *Çokkültürlülük ve İnsani Güvenlik Sorunlarının Öteki Algısı Ekseninde İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye Dışişleri Bakanlığı, (2011), “*Türkiye - Sudan Siyasi İlişkileri*”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-sudan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (E.T. 04 Ağustos 2015).
- Türkkan, Aytuğ, (2015), *Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Adaylar 2: Kudret Özersay*, <http://www.gazete360.com/Yazarlar/aytug-turkkan/cumhurbaskanligi-secimi-ve-adaylar-2-kudret-ozersay/2334>, (E.T. 03 Mayıs 2015).
- Uluçay, Ömer, (2015), “Stratejik Bakış ve Çokkültürlülük (2)” *Adana Gazete*, 04 Temmuz 2015, <http://www.adanamedya.com/stratejik-bakis-ve-cokkulturluluk-2-5212yy.htm>, (E.T. 05 Temmuz 2015).
- Unifying Darfur's Rebels: A Prerequisite for Peace, Policy Briefing, Africa Briefing N°32 Nairobi/Brussels, 6 October 2005, http://www.responsibilitytoprotect.org/files/b032_unifying_darfur_s_rebels_a_prerequisite_for_peace.pdf, (E.T. 04 Ağustos 2015).

- Urhal, Ömer, (2008), *Kamu Güvenliği Açısından İstihbarat ve Örgütlü Suçlar*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Urhal, Ömer, (2009), *Küreselleşen Dünyada Güvenlik (Milli Güvenlik, Kamu Güvenliği, Örgütlü Suçlar ve Suç İstihbaratı)*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- UNESCO'nun Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirisi, 2 Kasım 2001.
- UNESCO, (2009), *Investing Cultural Diversity and Intercultural Dialogue*. UNESCO World Report, UNESCO Publishing.
- UNESCO, (2014), *State Regulation Concerning Civilian Private Security Services and Their Contribution to Crime Prevention and Community Safety*, <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/Ebook0.pdf>, (E.T. 02 Şubat 2015).
- Uzun, Cem Duran, (2015), “Güvenlik ve Özgürlük İkileminde İç Güvenlik Paketi”, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/guvenlik-ve-ozgurluk-ikileminde-ic-guvenlik-paketi>, (E.T. 15 Nisan 2015).
- Ünlü, İhsan ve Örtten, Hakan, (2013), “Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21), ss.287-302.
- Yahya, Abdulaziz, (2012), “Hal Al Asbab Al Lati Addet İla İnfisal Junob Al Sudan Hiya Nafsiha Al Lati Satowaddi İla İnfisal Akhaleem Ukhra Fi Bakhiyat Alsudan”, *Sudanjem*, 26 Şubat 2012, <http://www.sudanjem.org/2012/02/%D9%87%D9%84%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B3%D8%A8%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D9%84%D8%A%D9%89%D8%A7%D8%AF%D8%AA%D8%A7%D9%84%D9%89%D8%A7%D9%86%D9%81%D8%B5%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%86%D9%88%D8%A8%D8%A7%D9%84%D8%B3/>, (E.T. 11 Ağustos 2015).
- Yakışır, Aliye Nur, (2009), *Bir Modern Olgu Olarak Çokkültürlülük*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yakışır, Benay, (2011), *Din-Dış Politika Etkileşimi ve Bu Etkileşimin AB Entegrasyon Politikalarına Yansıması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Ankara: Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü.

Yanık, Celalettin, (2011), *Postmodern Siyaset Anlayışı ve Çokkültürlülük*, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423907313.pdf>, (E.T. 06 Ekim 2015).

Yasin, Osman, (1999), *Nazra İla Tarikh Al-Sudan*, Shendi: Manshorat Al-Rahman

Yılmaz, Abdurrahman, (2014), Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic Volume 9/2 Winter 2014, pp. 1685-1704.

Yılmaz, Sait, (2007), *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, 2. Baskı, İstanbul: Milenyum Yayınları.

Yılmaz, Sefer, (2012), *Terörle Mücadelede Yeni İç Güvenlik Yönetimi*, 1. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.

Zain Alabdin, Osama Ali, (2015), “İkhleem Darfur Elsokkan ve Algokhrafya”, *Ashorooq*, 08 Ağustos 2013, http://www.ashorooq.net/index.php?option=com_content&id=1958:2009-08-08-15-23-29&Itemid=33, (E.T. 05 Ağustos 2015).

Zayed, Adil, (2000), *Numuzaj Al-Ada Al-İstiratiji Li-Cihaz Al-Shurta: Al-Fikr Al-Shurati, Al-Sharikha*.

Zenginoğlu, Samet, (2014), “Türkiye’nin Sudan’da Ne İşi Var?”, *Akademik Perspektif*, 26 Mayıs 2014, <http://akademikperspektif.com/2014/05/26/turkiyenin-sudanda-ne-isi-var/>, (E.T. 05 Ağustos 2015).

EKLER

EK 1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu (Türkçe)

SUDAN'DA DEMOKRASİ ve DIŞ POLİTİKA ALGILARI ANKETİ

.....Projesi/ Dersi/ Çalışması KAPSAMINDA, Sudan devletinin dış politika ve demokrasi algılarını ölçmek AMACIYLA, Üniversitelerinde tarafından hazırlanan bu soru kâğıdı, sayfadan vesoru grubundan oluşmaktadır. Araştırma sonuçları 2013 YILI İÇERİSİNDE Hocamız tarafından analiz edilip sonuçlandırılacaktır. Yaklaşık 20 DAKİKANIZI ALACAK bu çalışmaya katılım ve katkılarınız nedeniyle teşekkür ederiz.

A.SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Yaş :
2. Cinsiyet :
3. Medeni Durumu :
4. Öğrenim Durumu :
5. Öğrenim Görülen Bilim Dalı : () Sosyal Bilimler, () Fen Bilimleri, () Mühendislik, () Sağlık Bilimleri, () Güzel Sanatlar, ()
6. Diğer :
7. Meslek : () Mastır () Doktora () Öğretim Görevlisi () Lisans (Son Sınıf) () Diğer.....
8. Ana Dil : Arapça, İngilizce, Nubian, Bedawie, Diğer:
9. Ana Diliniz Haricinde Hanenizde Konuşulan Diğer Diller:.....
10. Din :.....
11. Mezhep :.....
12. Kabileniz :.....
13. Sizin veya ailenizin herhangi bir tarikat veya cemaatle bağı var mı?
 - ☐ Evet, tarikat-cemaat mensubuyum
 - ☐ Ailemden bağlı olan kişiler var
 - ☐ Herhangi bir mensubiyetim yok ama sempati duyuyorum
 - ☐ Ailemden tarikat-cemaat mensubu yok ama sempati duyarlar

- ☐ Hayır, benim veya ailemin hiçbir bağı yok
- ☐ Ben ve ailem cemaat ve tarikatlara sempati duymayız

14. Aylık Toplam Net Geliriniz :..... (\$/Sudan Cinehi)

15. Aşağıdaki kaynaklardan sırasıyla hangilerini haber ve bilgi almak için kullanırsınız (ilk 3)?

- ☐ Günlük Bir Gazete ☐ İnternet, E-Posta, Sosyal Medya
- ☐ Kitap veya Dergiler ☐ Dostlarınız Veya İş Arkadaşlarınız
- ☐ Radyo, Televizyon Programları ve uydu ☐ Diğer.....

16. Müslüman iseniz Namaz kılma durumunuz nedir?

- ☐ Hiç namaz kılmam. ☐ Günlük namazlarımı fırsat buldukça kılarım
- ☐ Sadece Bayram Namazlarına giderim ☐ Günlük namazlarımı tam olarak kılarım
- ☐ Sadece Bayram ve Cuma namazlarına giderim ☐ Farz namazların dışında nafile namaz da kılarım
- ☐ Günlük namazlarımı arada bir kılarım

17. Kendinizi dindarlık bağlamında nerede görüyorsunuz?

Hiç Dindar Değil						Aşırı Dindar				
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

18. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz?

	Kesinlikle katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Sudan'da kadın haklarına saygı duyulmaktadır.					
Parlamentoda daha fazla kadın olmalıdır.					
Anayasada (evlenme, boşanma, miras, eğitim, siyasi temsil, cezai sorumluluk gibi konulardaki) kadınlara yönelik yasalar kadınlar lehine değiştirilmelidir.					
Törelere bağlı olunmalı ve yaşatılmasına çalışılmalıdır.					
Aşiretler örf, adet ve gelenekleri korurlar.					
Tarikatlara bağlılık kabile bağından daha güçlü ve politik olarak da daha etkilidir.					

Sudanda Kadınlarla erkekler eşit					
----------------------------------	--	--	--	--	--

haklara sahiptirler.					
Sosyal hayatta erkekler kadınlardan daha mağdur ve eşitsizdir.					
Cumhurbaşkanlığı ve kabine dâhil her kurumun kadın temsil oranı yeterlidir					
Erkekler belli şartlarda eşlerini dönebilirler.					

B.SİYASİ YAŞAM ve SİYASİ PARTİLER

19. Kendinizi siyasi görüş (renk) açısından nasıl tanımlarsınız?.....

20. Sudan'ın temel sorunları hakkındaki görüşleriniz.

	Sudan'ın Günümüzdeki Temel Sorunlarından 5 Tanesini İşaretleyiniz	Sudan'ın Gelecek 10 Yıl İçinde Yüz Yüze Geleceği En Büyük 5 Sorunu İşaretleyiniz
Ahlaki Yozlaşma		
Altyapı ve Kamu Hizmetleri Eksiği		
Çevre Kirlenmesi ve Kuraklık		
Demokratikleşme ve İnsan Hakları Sorunları		
Eğitim Sistemindeki Problemler		
Etnik Ayrımcılık		
Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik		
Halk İsyanları/ Arap Baharı		
Hayat Pahalılığı		
İşsizlik		
İzolasyon / Ambargo		
Kadınlara Karşı negatif Ayrımcılık		
Muhalefet/ Eksikliği		
Olası bir savaş		
Terör		
Tutuculuk-Bağnazlık-Gericilik		
Yargıda Adaletsizlik		
Yolsuzluk		
Bürokratik hantallık ve siyasî istikrarsızlık		
Rejimi istikrarsızlık		
İslam birliğini kuramamak		
Nüfus Artış Hızı		
Sömürgecilik ve Misyonerlik		
Dengesiz kaynak dağılımı		
Aşiretler arası çatışmalar		
Diğer.....		

21. Sizce Sudan Hükümetinin EN BAŞARILI olduğunu düşündüğünüz dış politika konusu nedir?.....
22. Sizce Sudan Hükümetinin EN BAŞARISIZ olduğunu düşündüğünüz dış politika konusu nedir?.....
23. Sizce, Sudan DIŞ politika konularında en yakın kiminle (Ülke, Örgüt, NGO vb.) işbirliği yapmalıdır?.....

C. ALGILAR

24. Aşağıdaki gruplardan hangilerinin komşunuz olmasını **İSTEMEZDİNİZ?** (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

☐ Başka bir ırk veya renkten insanlar	☐ Radikal dindar olanlar
☐ Göçmenler, başka ülkelere gelen işçiler	☐ Evlenmemiş çiftlerin birlikte yaşaması
☐ Misyonerler	☐ Sizinkinden farklı bir anadil konuşanlar
☐ Başka bir dinden olanlar	☐ Sizinkinden farklı bir aşiretten olanlar
☐ Başka bir mezhepten olanlar	☐ DİĞER.....
☐ Başka kültür ve Gelenekten olanlar	
☐ Sosyoekonomik farklılığı olanlar	
☐ İnançsız olanlar	

25. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılırsınız?

	Kesinlikle katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Sudan'da kendimi ve düşüncelerimi ifade etmekte güçlük çekmem.					
Araplar, Afrikalılar ve diğer etnik gruplar kardeşlerdir.					
Birlikte yaşamamız açısından aynı dine mensup olmak önemlidir.					
"Sudan tüm Sudanlılarıdır" söylemini benimseriz.					
Sudan'da Kabileler kendi etnik kültürlerini rahat bir şekilde yaşamaktadırlar.					

Sudan’da Azınlıklar Devlet tarafından ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmektedirler.					
Sudan’da Azınlıklara karşı bir asimilasyon politikası uygulanmaktadır.					
Arap kökenli olmayan diğer tüm halklar anadillerini eğitimde, basında vs. alanlarda özgürce kullanmaktadır.					
Mecliste gayrimüslim ve azınlıkların temsilcileri de olmalıdır.					

26. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılırsınız?

	Kesinlikle katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Güney Sudan’ın ayrılabilmesi Kuzeyin demokratik olgunluğunu gösterir.					
Güney ve Kuzey yeniden birleşmeli ve dünyaya demokrasi ve insan hakları dersi verilmelidir.					
Sudan’ın bölünmesinin sebebi dış güçlerin petrol kavgasıdır.					
Abyei, Kordofan ve Nil Kuzeyin olmalıdır.					
Darfur çatışması etnik bir çatışma değil ekonomik çıkarların neden olduğu ve başlattığı bir çatışmadır.					
Hükümetin barışı tesis edici bir Darfur vizyonu vardır.					
Darfur’da Hakura sistemi kaldırılmalı ve özel mülkiyet teşvik edilmelidir.					
Hükümet’in 2004te Darfur Sorunu’nun Çözümüne İlişkin Açıkladığı 7 maddelik Önlemler Paketi başarılı olmuştur.(Çözüm Seferberliği Talimatı İnsan Hakları Özel Mahkemesi, Yeni Bir Polis Gücü, Bölge Tarımına İlişkin Önlemler, Sağlık Seferberliği, Güvenli Eve Dönüş İçin Önlemler, Milli Diyalog Konferansı)					
Darfur Sorununun ortaya çıkışının arkasında Amerika’nın Sudan’ı bölüp Afrika’yı yeniden düzenleme planı yatmaktadır					

Darfur Krizi'nin Kısa vadede çözülemez.					
Darfur'da Barışçıl Çözüm ile demokratik, federatif bir yapı olmalıdır.					
Sudan'da barışı sağlayıp, reformları gerçekleştirmek üzere Sudan'a yardımcı olacak, özel yetki ve yeteneklerle donatılmış sınırlı sayıda bir grup ülkenin oluşturacağı hegemonyacı anlayış ve hedefi olmayan bir uluslararası "kurul" oluşturulmalıdır.					
Afrika'da yaşanan savaşların rengi siyahtır, ama bu savaşların kökleri beyazdır.					

27. Aşağıda sayacağım kurumlardan her birine ne kadar güvenirsiniz?

	Tamamen güvenirim	Biraz güvenirim	Fikrim yok	Pek güvenmem	Hiç güvenmem
Mahkemeler, Hukuk Sistemi					
Genel Olarak Siyasi Partiler					
Parlamento					
Eğitim Sistemi					
Hükümet/ İktidar					
Asker					
Polis					
Basın ve Medya					
Devlet Memurları, Bürokratlar					
Üniversite Camiası					
Esnaf ve Pazar					
Tarikatlar					
Aşiretler					
Misyonerler					
STK'lar					

28. Bu kurumlardan en az güvendiğiniz hangisi ve neden? (Kısa cevap)

.....

29. Sudan dış politikası kapsamında aşağıdaki aktörlere güven derecenizi işaretleyiniz.

AB	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ABD	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
AFGANİSTAN	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
AFRİKA BİRLİĞİ	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ALMANYA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

ARAP BİRLİĞİ	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
AVUSTRALYA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
BAE	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
BM	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
CEZAYİR	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ÇAD	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ÇİN	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
EL-KAİDE	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ERİTRE	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ETİYOPYA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
FRANSA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
HAMAS	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
HİNDİSTAN	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
HİZBULLAH	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
İKÖ	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
İNGİLTERE	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
İRAN	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
İSLAMİ CİHAT	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
İSRAİL	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
JAPONYA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
KANADA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
KENYA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
KONGO DEMOKRATİK CUMHURİYETİ	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
LİBYA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
LÜBNAN	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
MALEZYA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
MISIR	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
MÜSLÜMAN KARDEŞLER ÖRGÜTÜ	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
NATO	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
NİJERYA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
PAKİSTAN	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
RUANDA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
RUSYA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
SOMALİ	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
SURİYE	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
SUUDİ ARABİSTAN	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
TÜRKİYE	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
UGANDA	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ÜRDÜN	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
YEMEN	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

D.DEMOKRASİ ve İKTİDAR

30.Sizce demokrasi ne anlama gelmektedir? (İLK 3)

☐ Asimile edici bir Yönetim Şekli	☐ Halkın Kendi Kendini Yönetmesi
☐ Şeri/Dini Yaşam	☐ Kadın hakları ve Eşitlik
☐ Olması Gereken En İyi Yönetim Şekli	☐ Sudan'daki Yönetim Şekli
☐ Siyasi muhalefet özgürlüğü	☐ Sudan'da olmayan yönetim şekli
☐ Paranın Gücü	☐ Sivil toplumun özgürce örgütlenmesi
☐ Devletin tüm halklara eşit davranması	☐ Adalet ve İnsan Hakları
☐ Din, vicdan ve düşünce özgürlüğü	☐ Özgürce Seçme ve Seçilme
	☐ DİĞER.....

31. Aşağıdaki siyasal sistemleri derecelendiriniz.

	Çok İyi	İyi	Kötü	Çok Kötü
Parlamentoyla, seçimlerle uğraşmak zorunda kalmayan güçlü bir lidere sahip olmak				
Hükümet yerine fakihlerin, ülke için en iyi olduğuna inandıkları şeyleri yapmaları				
Ordunun Yönetmesi				
Laik Demokrasi				
Dini Demokrasi				
Seçimlere Dayalı Demokrasi				
Güçlü Parlamento ve Güçlü Komutan				

32. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılırsınız?

	Kesinlikle katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Kamu düzeni, güvenliği ve ekonomik kalkınmayı sağlamak için bazen demokrasiden taviz verilebilir.					
Sudan'da seçilmiş yöneticiler halkın taleplerine karşı duyarlıdır.					

Sudan’da seçilmiş yöneticilerin icraatları hakkında kamuoyu yeterli bilgiye sahiptir.					
Sudan’da Demokrasinin işleyişinden memnunuz.					
Gazeteciler, yazarlar vs. medyada fikirlerini özgürce ifade edebiliyorlar.					
İslami rejim, demokrasi ve dış politika alanlarında yeterli cevap vermektedir.					
Sudan’da insanlar oylarını baskı altında kalmadan özgürce kullanabilmektedir.					
Sudan’da insan hakları savunucuları ve sivil toplum örgütleri baskı altında kalmadan özgürce faaliyet gösteriyorlar.					
Ölüm Cezası Kaldırılmalıdır.					
Kamu görevlerine girmede siyah beyaz ve din ayrımı yoktur.					

E.SUDAN İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

33. Aşağıdaki konularda Sudan ile ilgili düşüncelerinizi 1 ila 10 puan arasında değerlendiriniz.

SUDAN’DA	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Yaşam standardı / Kalitesi										
Can güvenliği										
Farklı din, kültür ve kimliklere saygı										
Siyaset ve Fikir Özgürlüğü										
İnsan Hakları ve Demokrasi										
Eğitim imkânları										
Çalışma, üretme, tüketme ve yatırım yapma özgürlüğü										
Kadın hakları										
Azınlık hakları										
Toplanma ve örgütlenme hakları										
Bilgiye erişim (radyo, TV, net vs) hakları										

34. Sudan ile ilgili görüşlerinizi aşağıdaki ölçekte işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Sudan Afrika’da etkin bir role sahiptir.					
Sudan Afrika’da daha etkin rol almalıdır.					
Sudan Müslüman Ülkeler için bir modeldir.					
Sudan, Türkiye ile güçlendirilmiş ittifaklar aramalıdır.					
Sudan ABD ilişkilerinin yeniden tesis edilmesi gerekir.					
Ekonomik ve Siyasi ambargo ve yaptırımlar Sudan’ı daha çok marjinalize etmektedir.					
Dış yardım ve bağışlar Sudanlıları tembelliğe itmektedir.					
Başta petrol olmak üzere doğal kaynaklar millileştirilmelidir.					
Güney Sudanlılar, Müslüman’ı, Hristiyan’ı, Dinka’sı, Şulluk’u hep birlikte bağımsızlıktan yana bir tercihte bulundukları için bağımsızlığı hak ettiler.					
Sudan’a uluslararası müdahaleye karşıyım.					
UNMIS (BM Sudan Misyonu) sona erdirilmelidir.					
Sağlık ve eğitim için az savunma için çok bütçe ayrılması yanlıştır.					

35. Sizce, olası tehditlere karşılık verirken, Sudan’ın sırasıyla kullanması gereken en uygun yöntem hangisidir? (İLK 3)

☐ Siyasal diplomatik yöntemler	☐ Uluslararası hukuku uygulamak
☐ Askeri yöntemler ve Silahlanma	☐ Diğer.....
☐ Ekonomik önlemler	
☐ Komşularla ittifak kurmak	
☐ Rusya, Çin veya İran İle İttifak Kurmak	
☐ Batı ile ittifak kurmak	

36. Arap Baharı ile ilgili aşağıdaki görüşlere ne derece katılıyorsunuz?

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Halkların demokrasi, refah ve özgürlük arayışıdır.					
İsrail ve Amerika karşıtı halk hareketidir.					
İslami uyanıştır.					
Diktatörlüklere karşı çıkıştır.					
Başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin, yeni bir bölgesel sistem kurulmasına dair geniş kapsamlı yeni bir senaryosudur.					
Arap baharı yoktur batının enerji kaynaklarından pay kapma yarışı vardır.					
Arap baharının amacı halk hareketlerini kontrol etmek ve ülkeleri asimile etmektir.					
Petrol geliri kaybedilirse kısa sürede Sudan'da da Arap baharı yaşanabilir.					

F. TÜRKİYE- SUDAN İLİŞKİLERİ

37. Türkiye'nin Afrika'daki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?

	Kesinlikle katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Türkiye Batı'nın kendine biçtiği rolü oynuyor.					
Türkiye'nin rolünün artması Sudan'ı pasifize eder					
Türkiye ABD ve İsrail'in maşasıdır.					
Türkiye, İsrail-Sudan sorununun çözümünde arabuluculuk rolü üstlenmelidir.					
Türkiye Sudan'da barışın sağlanmasında daha büyük rol oynamalıdır.					
Türkiye İslam ve demokrasinin başarılı bir birleşimidir					
Türkiye Müslüman Afrika ülkeleri için bir model olabilir.					

38. Türkiye Afrika ülkeleri için neden model olabilir?

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Demokratik rejimi					
Çağdaş Müslüman kimliği					
Ekonomik gücü					
Stratejik önemi					
İmparatorluk geçmişi					
Ortak tarihi ve kültürel bağlarının olması					
Diğer					

39. Türkiye Afrika ülkeleri için neden model olamaz?

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Laik siyasi yapısı					
Yeterince Müslüman olmaması					
Batı ile yakın ittifakları					
Afrika'da olmaması					
Türkiye'nin ikiye bölünmüş dış politikası					
Osmanlı mirasını reddetmesi					
Diğer					

40. Türk Okulları, Tika ve Büyükelçiliğe Bakış

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Türk okulları Dostluk ve kültür köprüsü oluşturmaktadır.					
Türk okulları Dünya barışına hizmet etmektedir.					
Türk okulları Ülkemizi sömürme aracıdır.					
Türk yardım kuruluşlarının hizmetleri başarılıdır.					
TİKA'nın (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) faaliyetleri başarılıdır ve artırılmalıdır.					
Batılı işadamları geleceğine Türk işadamları yatırım için gelsin.					
Türk Büyükelçiliğinin hizmetlerinden memnunum.					

EK 2: Araştırmada Kullanılan Anket Formu (Arapça)

أستبيان الرأي العام حول إدراك الديمقراطية و السياسة الخارجية السودانية

تتضمن الورقة الامتحانية هذه المتألفة من صفحات و المحتوية على أسئلة على الاستفسارات التي تم تنظيمها من قبل جامعة و ذلك لقياس مدى الاستيعاب السياسي و الديمقراطي للحكومة السودانية في إطار مشروع / درس / مادة و قد تم تحليل و دراسة نتائج هذا البحث من قبل استاذنا في غضون سنة 2013. لذا نشكر تعاونكم و اشتراككم معنا في ملئ هذه الاستمارة الي لن تستغرق من وقتكم سوى 20 دقيقة.

A. الخواص العرقية الاجتماعية

- 3- الحالة المدنية :
- 1- السن :
- 4- الحالة الدراسية :
- 2- الجنس :
- 5- القسم العلمي الذي تم التخرج منه : العلوم الاجتماعية, العلوم الطبيعية, الهندسة, العلوم الصحية, الفنون الجميلة, الخ.
- 6- المهنة : بكالوريوس (او في المرحلة الأخيرة) – ماجستير – دكتوراه – عضو تدريسي - أخرى
- 7- اللغة الأم : العربية, الأنكليزية, النيبانية, البدوية, اخرى
- 8- اللغات الأخرى المتحدثة بها في المنزل عدا اللغة الأم:
- 9- الديانة :
- 10- المذهب :
- 11- القبيلة أن وجدت :
- 12- هل يوجد لك أو لأي أحد من اقربانكم صلة بأي جماعة أو تجمع اعتقادي
☐ ليس في عائلتي شخص ينتمي الى الجماعات و لكن هنالك افراد متعاطفين مع الجماعات.
☐ كلاً ليس لي أو لأي فرد من عائلتي اي صلة مع الجماعات.
☐ لا نتعاطف انا و افراد عائلتي مع الجماعات.
- 13- الدخل الشهري الصافي لك : (دولار / جنيه سوداني)
- 14- اي من الجهات التالية تعتبر مصدراً لاستقبال المعلومات أو الأخبار (3 جهات)
☐ جريدة يومية
☐ الانترنت, البريد الإلكتروني, مواقع التواصل الاجتماعي
☐ الكتب و المجلات
☐ الأصدقاء و اصدقاء العمل
☐ الراديو و البرامج التلفزيونية و القنوات الفضائية
☐ جهات اخرى

15- إن كنت تدين بالدين الإسلامي, هل تواضب على الصلاة

- ☐ لا أصلي ☐ أصلي الصلوات اليومية كل سحت لي الفرصة
- ☐ أصلي صلاة العيد فقط ☐ أصلي الصلوات اليومية بانتظام
- ☐ اذهب الى الجوامع لأصلي صلاة الجمعة و صلاة العيد فقط ☐ أصلي الفروض و صلوات السنة
- ☐ أصلي الصلوات اليومية في بعض الأحيان فقط

16- كيف تصنف نفسك من حيث العقيدة الدينية

متدين متمسك جدا										
لست متدينا أبدا	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10										

17- ما هو مدى انتمائك للأراء التالية

معارض بشدة	معارض	ليس لدي رأي	موافق بتحفض	موافق	
					يحترم المجتمع في السودان حقوق المرأة
					يجب ان يكون هناك عدد اكبر من النساء في البرلمان
					يجب تغيير بعض المواد في المتعلقة بالمرأة في الدستور مثل (الزواج و الطلاق و الميراث و التعليم و التمثيل السياسي و المسؤولية الجزائية) بشكل ايجابي و لصالح المرأة
					يجب احترام و تطبيق العادات و التقاليد و العمل على استمرارها
					تقوم العشائر بحماية الأعراف و العادات و التقاليد
					ان الروابط القائمة بين الفرد و الجماعة الدينية اقوى من الروابط و الصلات القائمة بين الفرد و العشيرة / القبيلة و اكثر تأثيرا في السياسة
					ان الرجال و النساء يحظون بنفس الحقوق في السودان
					الرجال مضطهدون و محرومون من المساواة اكثر من النساء في الحياة الاجتماعية
					يجب ان تكون نسبة التمثيل النسائي في انتخابات رئاسة الجمهورية و مجلس الوزراء كافيا
					يمكن للأزواج ضرب زوجاتهم تحت ظروف و شروط معينة.

B. الحياة السياسية و الأحزاب السياسية

18- كيف تصف نفسك من ناحية وجهة النظر (الصيغة) السياسية؟

- ☐ ماركسي / شيوعي / اشتراكي ☐ الحركة الإسلامية السودانية
- ☐ علماني ☐ الأخوان المسلمين
- ☐ ليبرالي – ديمقراطي محافظ ☐ الجبهة الوطنية الإسلامية
- ☐ حزب الله ☐ جيش التحرير السوداني
- ☐ اسلامي يساري ☐ حزب العدالة و المساواة
- ☐ وطني سوداني ☐ اخرى
- ☐ المهيئون

19- ما هي وجهات نظركم حول المشاكل الأساسية في السودان

يرجى تأشير 5 من المشاكل الأساسية الحالية المعاصرة في السودان	يرجى تأشير 10 من المشاكل الكبرى التي من الممكن وقوعها في السودان	
		التسيب الأخلاقي
		نقص في البنية التحتية و الخدمات العامة
		تلوث البيئة و التصحر
		مشاكل الديمقراطية و حقوق الإنسان
		مشاكل في النظام التعليمي
		التفرقة العنصرية و العرقية
		عدم المساواة في الدخل
		الانتفاضات الشعبية / الربيع العربي
		غلاء المعيشة
		البطالة
		الأنعزالية / الحصار
		التفرقة السلبية ضد المرأة
		نقص المعارضة
		حروب محتملة
		الأرهاب
		التزمت – التطرف – الرجعية
		الغبين في القضاء
		الفقر
		البطو البيروقراطي و عدم الاستقرار السياسي
		عدم استقرارية نظام الحكم
		عدم التمكن من تحقيق الوحدة الإسلامية
		السرعة في النمو السكاني
		الاستعمارية و الحركات التبشيرية
		التوزيع الغير المتوازن للموارد و المصادر
		الصراعات القبلية / العشائرية
		أخرى

20- ما هي اكثر المواضيع او الشؤون نجاحا في السياسة الخارجية للحكومة السودانية برأيك؟

.....

21- ما هي اكثر المواضيع او الشؤون فشلا في السياسة الخارجية للحكومة السودانية برأيك؟

.....

22- ما هي اقرب الجهات (البلدان, المنظمات , المؤسسات الغير الرسمية) الى السودان في اطار السياسة الخارجية برأيك؟

C. مفاهيم الإدراك

23- ما هي الكتل التي لا ترغبون بأن يكونوا جيرانا لكم (يمكن التأشير على اكثر من كتلة)

- ☐ ناس من اعراق او ألوان أخرى مختلفة ☐ الأفراد المختلفون من حيث المستوى الطبقي
- ☐ المهاجرون و العمال و العناصر التبشيرية القادمة من ☐ الملحدون
- ☐ دوا أخرى ☐ التبشيريون
- ☐ المنسوبون الى اديان أخرى ☐ المتدينون المتطرفون
- ☐ المنسوبون الى المذاهب الأخرى ☐ الناطقون بلغة ام مختلفة عن لغتك و المنسوبون ال عشائر أخرى
- ☐ المنتمون الى الى ثقافات و عادات مختلفة ☐ أخرى

24- ما مدى انتمائك للآراء التالية

معارض بشدة	معارض	ليس لدي رأي	موافق بتحفّض	موافق	
					لا أجد صعوبة في التعبير عن آرائي و افكاري في السودان
					العرب و الأفارقة و الكتل القومية الأخرى أخوان متحابين
					الانتماء الى نفس المعتقد الديني أمر مهم من ناحية المعيشة جنبا الى جنب
					انني اشجع مقولة "السودان للسودانيين"
					القبائل في السودان تحيا ثقافتها الأتنية بكل حرية
					الأقليات مواطنون من الدرجة الثانية في وجهة نظر و معاملة الدولة في السودان
					ارى ان هنالك قمع و تهميش قومي ضد الأقليات في السودان
					الشعوب الغير العربية تمتلك حق التعليم و النشر و النطق بلغاتهم الأم
					يجب تواجد ممثلي الأقليات و الكتل الغير المسلمة في البرلمان في السودان

25- ما مدى انتمائك للآراء التالية

معارض بشدة	معارض	ليس لدي رأي	موافق بتحفّض	موافق	
					ان انفصال جنوب السودان يعكس مدى النضوج الديمقراطي في شمال السودان.
					يجب على الجنوب و الشمال العودة للاتحاد مرة أخرى و تلقين درس في الديمقراطية و حقوق الإنسان للعالم اجمع
					ان سبب انقسام السودان هو صراع القوى الخارجية من اجل البترول
					عباي و كوردوفان و النيل يجب ان تكون من حق الشمال
					ان صراع دارفور ليس صراعا قوميا بل هو صراع تابع من المصالح الاقتصادية التي اوقدت النار تحتها.
					ان للحكومة منظور سليم يمكن من خلاله تأسيس السلام في دارفور
					يجب رفع نظام الهاكورا في دارفور و التحفيز لتطوير الملكية الخاصة
					نجحت الحكومة باتخاذها لمجموعة من التدابير المتشكلة من 7 مواد بخصوص حل مشاكل دارفور في عام 2004. (حملة التعليمات العامة , محكمة خاصة لحقوق الانسان , قوة امنية جديدة , تدابير خاصة بامن المنطقة , حملة صحية , تدابير امنية للرجوع الى المسكن , ندوات المناقشات الوطنية)
					اثر حدوث مشكلة دارفور قامت الولايات المتحدة الامريكية بتقسيم سودان وتنظيم وتخطيط افريقيا من الجديد .
					لا تحل مشكلة ازمة دار فور خلال المدى القصيرة وعليه تستمر النزاعات .
					يجب ان تتولد الديمقراطية والفدرالية بعد الحل السلمي في دار فور.
					يجب تأسيس لجنة دولية خالية من الاهداف ومفهوم الكبر في الموقع ومخولة بالصلاحيات المحدودة مستهدفة تامين الصلح في السودان والمساعدة على تحقيق الاصلاحات والتطورات في السودان
					ان الحروب المعاشة في افريقيا ذو لون اسود ولكن لون جذورها ابيض .

26- ما مدى ثقتكم واعتمادكم لكل من المؤسسات المذكورة ادناه :

معارض بشدة	معارض	ليس لدي رأي	موافق بتحفض	موافق	
					المحاكم ونظم القانون
					الاحزاب السياسية بصورة عامة
					البرلمان
					نظم التعليم
					الحكومة
					العسكرية
					الشرطة
					الاعلام
					موظفي الحكومة والبيروقراطيين
					الكوادر الجامعية
					المتاجرين والسوق
					الطائفة
					العشائر
					الحركة التبشيرية
					مؤسسات اجتماعية

27- اي من هذه المؤسسات اقل اعتمادا وثقة من طرفكم ولماذا ؟ جوابا قصيرا

28- يرجى الاشارة حسب اعتمادكم او ثقتكم للدول المذكورة ادناه بموجب السياسة الخارجية للسودان .

10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	دول اوربية
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الولايات المتحدة الامريكية
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	افغانستان
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الاتحاد الافريقي
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	المانيا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الجامعة العربية
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	استراليا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الامارات العربية المتحدة
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الأمم المتحدة
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الجزائر
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	تشاد
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الصين
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	القاعدة
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	ارتيريا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	اثيوبيا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	فرنسا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	حماس
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الهند
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	حزب الله
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	لجنة المؤتمر الاسلامي
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	بريطانيا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	ايران
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الجهاد الاسلامي
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	اسرائيل
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	اليابان

10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	كندا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	غينيا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	جمهورية كونغو الديمقراطية
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	ليبيا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	لبنان
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	ماليزيا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	مصر
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	منظمة الاخوان المسلمين
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	حلف الناتو
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	نيجيريا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	جمهورية افريقيا الوسطى
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	باكستان
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	رواندا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	روسيا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الصومال
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	سوريا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	المملكة العربية السعودية
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	تركيا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	اوغندا
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	الأردن
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	اليمن

D. الديمقراطية والحكومة :

29- ماذا تعني الديمقراطية حسب معرفتك؟ (3 الاولى)

☐ ادارة حكومية تهميشية	☐ حكم الشعب للشعب
☐ معيشة دينية / شرعية	☐ حقوق النساء والمساواة
☐ افضل شكل ممكن ان تكون عليها سلطة ما	☐ نوعية السلطة المتواجدة في السودان
☐ حرية المعارضة السياسية	☐ نوعية السلطة الغير المتواجدة في السودان
☐ قوة الاقتصاد	☐ تنظيم المجتمع المدني بشكل حر
☐ معاملة الدولة لجميع الشعوب بشكل عادل	☐ العدالة وحقوق الانسان
☐ حرية الفكر و الديانة و المعتقد	☐ الاختيار والانتقاء بحرية
☐	☐ اخرى -----

30- يرجى تقييم و تدريج النظم السياسية الميينة ادناه :

ممتاز	جيد	ردئ	ردئ جدا
ان تكونوا حائزين على قائد قوي يديركم بدون الحاجة للبرلمان والاشتغال في الانتخابات .			
ان يقوم الفقهاء بعمل ما تلزمه الدولة من الاعمال بدلا من الحكومة.			
أدارة الجيش			
الديمقراطية العلمانية			
الديمقراطية الدينية			
الديمقراطية التي تعتمد على اساس الانتخابات			
مجلس برلماني قوي و قائد قوي			

31- ما هو مدى أهتمامك للاراء التالية ؟

موافق	موافق بتحفظ	ليس لدي رأي	معارض	معارض بشدة
يمكن الاستغناء عن الديمقراطية في بعض الاحيان لغرض توفير التنمية الاقتصادية والنظام والحماية للقطاع العام .				
ان الاداريين المنتخبين يقومون بتلبية مطالب الشعب في السودان				
ان الرأي العام يمتلك المعلومات الكافية عن اعمال الاداريين المنتخبين في السودان.				
اني راضي من الديمقراطية في السودان				
ان الصحفيين والكتاب و الخ... بإمكانهم ابداء ارائهم بحرية من خلال الاعلام.				
ان النظام الاسلامي يقوم بتقديم الاجابة الكافية في مجالات الديمقراطية والسياسة الخارجية.				
يقوم الشعب في السودان بإدلاء اصواتهم بحرية و بدون التعرض الى اية ضغوط				
يقوم المدافعين عن حقوق الانسان و منظمات المجتمع المدني بأداء فعاليتهم بحرية ومن غير التعرض الى اية ضغوط.				
يستوجب الغاء حكم الاعدام				
ليست هناك فرق بين الابيض و الاسود وبين الديانات عند الانضمام الى وظيفة عامة.				

E. ارائك حول السودان

32- يرجى تقييم الآراء بين الدرجات من 1 إلى 10 في المواضيع التالية المتعلقة بالسودان.

10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	في السودان
										المستوى المعيشي / الجودة
										سلامة الحياة
										احترام الديانات و الثقافات و الهويات المختلفة
										حرية السياسة والرأي
										الديمقراطية وحقوق الانسان
										امكانيات التعليم
										حرية القيام بالعمل و الانتاج و الاستهلاك و الاستثمار
										حقوق المرأة
										حقوق الاقليات
										حقوق الاجتماعات والتنظيمات
										التوصل الى المعلومات (الراديو و التلفزيون والانترنت و الخ)

33- يرجى ابداء ارائكم المتعلقة بالسودان اطار المعايير المذكورة ادناه

معارض بشدة	معارض	ليس لدي رأي	موافق بتحفظ	موافق	
					يملك السودان دورا فعالا في افريقيا
					يستوجب على السودان ان يملك دورا اكثر فعالية في أفريقيا
					يعتبر السودان نموذج للدول المسلمة
					يستوجب على السودان البحث في اتفاقيات تقوي العلاقات السودانية – التركية.
					يستوجب على السودان تأسيس العلاقات الامريكية – السودانية من جديد.
					ان الحصار السياسي والاقتصادي والعقوبات تؤثر على تهميش السودان بشكل اكثر.
					ان المساعدات الخارجية و التبرعات تدفع السودانيين الى الكسل
					يستوجب تأمين الموارد الطبيعية وعلى رأسها النفط.
					لقد استحق جنوب السودان الاستقلال لانهم اختاروا الاسقلال بكافة الاطياف من مسلمين ومسيحيين و الدينكا والفقر
					انا ضد التدخل الدولي على السودان.
					يستوجب انهاء UNMIS (بعثة الامم المتحدة للسودان).
					تعيين نسبة قليلة من الميزانية للصحة والتعليم و نسبة كبيرة للدفاع هي خطة خاطئة.

34- ماهي الطرق المناسبة تسلسليا التي يجب ان يستخدمها السودان اثناء صد التهديدات التي يمكن ان تواجه السودان؟ (الثلاثة الاولى).

- ☐ الطرق الدبلوماسية السياسية
☐ الطرق العسكرية والتسلح
☐ اتخاذ الاجراءات الاقتصادية
☐ تأسيس التحالف مع دول الجوار
☐ تأسيس التحالف مع روسيا او ايران او الصين
☐ تأسيس التحالف مع الدول الغربية
☐ تطبيق احكام القانون الدولي
☐ اخرى

35- ماهو مدى انتماذك للأراء التالية المتعلقة بالربيع العربي

موافق	موافق بتحفظ	ليس لدي رأي	معارض	معارض بشدة

F. العلاقات التركية – السودانية

36- كيف تقيم الدور التركي في أفريقيا؟

موافق	موافق بتحفظ	ليس لدي رأي	معارض	معارض بشدة

37- لماذا يمكن لتركيا ان تكون نموذج للدول الافريقية؟

موافق	موافق بتحفظ	ليس لدي رأي	معارض	معارض بشدة
-------	----------------	----------------	-------	---------------

بشدة		رأي	بتحفظ		
					نظامها الديمقراطي.
					هويتها المسلمة المعاصرة.
					قوتها الاقتصادية.
					اهميتها الاستراتيجية.
					ماضيها الامبراطوري.
					تاريخها المشترك وان لها روابط ثقافية.
					اخرى.

38- لماذا لا يمكن لتركيا ان تكون نموذجا للدول الافريقية.

معارض بشدة	معارض	ليس لدي رأي	موافق بتحفظ	موافق	
					هيكلها السياسي العلماني
					ليست مسلمة بما فيه الكفاية
					اتفاقيتها القربية من الغرب
					لعدم تواجدها في افريقيا
					سياسة تركيا الخارجية بوجهين
					رفضها للميراث العثماني.
					اخرى.

39- نظرة الى المدارس التركية و رئاسة وكالة التعاون و التنسيق التركي (TİKA) و السفارة التركية.

معارض بشدة	معارض	ليس لدي رأي	موافق بتحفظ	موافق	
					ان المدارس التركية تكون جسر الصداقة والثقافة.
					ان المدارس التركية تقوم بخدمة السلام العالمي.
					ان المدارس التركية هي وسيلة لاستعمار بلادنا.
					ان خدمات مؤسسات المساعدات التركية ناجحة.
					ان فعاليات وكالة التعاون و التنسيق التركي (TİKA) (رئاسة مؤسسة التنسيق و التعاون الأنمائي التركي) ناجحة ويستجوب زيادتها.
					ان يقدم رجال الاعمال الاتراك للاستثمار بدلا من قدوم الغرب و الخ...
					انني ممتن من خدمات السفارة التركية.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Tirab Abbkar TİRAB
Doğum Yeri : Sudan Cumhuriyeti/Darfur Bölgesi/Kabum Köyü
Doğum Tarihi : 01.01.1985

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Türkiye Cumhuriyeti / Polis Akademisi Başkanlığı /
Güvenlik Bilimleri Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Türkiye Cumhuriyeti / Polis Akademisi Başkanlığı /
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü / Güvenlik Stratejileri ve
Yönetimi Ana Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : Arapça (Ana Dil), Türkçe ve İngilizce

İletişim Bilgileri

E-Posta : tabbakar@hotmail.com
Tel : +90 507 502 3861/ +2499 152 56 438
Tarih : 2016